

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Бойчук Петро Микитович, кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Вовк Мирослава Петрівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна;

Цюняк Оксана Петрівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Беспарточна Олена Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії, керівник навчально-методичного центру нормативно-правового забезпечення навчального процесу, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського;

Бичук Олександр Іванович, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії спорту та фізичної культури, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Денисенко Наталія Григорівна, кандидат педагогічних наук, декан факультету початкової освіти та фізичної культури, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Друшляк Марина Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;

Замелюк Марія Іванівна, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Калитка Світлана Володимирівна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Крутії Катерина Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського;

Лякішева Анна Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Мартинюк Алла Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет;

Мартинюк Тетяна Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Марченко Оксана Юріївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор, Національний університет фізичного виховання і спорту України;

Семеног Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри – професор кафедри української мови і літератури, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;

Фаст Ольга Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Красонь Катаржина (Krasoń Katarzyna), prof. dr hab, заступник декана з наукової роботи, Сілезький університет у Катовіце, Польща.

*Ілюстрація на обкладинці – картина із серії «Квіти – радість життя»
луцької художниці Світлани Костукевич (використана за згодою автора).*

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

26 серпня 2022 р., протокол № 1

Науковий журнал «Академічні студії. Серія «Педагогіка» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 24745-14685P від 05.03.2021)

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 735 від 29 червня 2021 року (додаток 4) зі спеціальностей 011 – Освітні, педагогічні науки; 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 017 – Фізична культура і спорт.

Офіційний сайт видання: www.academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-4758 (Print)

ISSN 2786-4766 (Online)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2022

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

UDC 37.026:378-054.62:61

DOI

Z. V. DAVYDOVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Doctoral Student at the Department of Education Science and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda

Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine;

Postdoctoral Researcher of the Professorship of Learning Science and Higher Education, ETH Zurich, Zurich, Switzerland

E-mail: davydovazhanna77@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-7514-8910

DIDACTIC PRINCIPLES OF INFORMATION COMPETENCE FORMATION IN INTERNATIONAL STUDENTS OF MEDICAL SPECIALTIES

The article analyzes the didactic principles of information competence formation in international students of medical specialties. The definition of the concept “didactic principle” is presented. Basic general and specific didactic principles are determined and substantiated. Theoretical background on the basis of scientific research review is provided. Various systems of didactic principles of information-communication and information competence formation are analyzed. It is concluded that the formation of information competence of foreign medical students should be implemented on the basis of taking into account two groups of principles: leading general didactic and specific. The following principles are included into the first group: *system-orientation and systematicity* (organization of the submission of educational material in a certain order, that is, the logical connection of each new element of its content with the previous and subsequent element, as well as ensuring the systematic assimilation of educational material by the applicants through the implementation of systematic actions of all participants in the educational process); *awareness* (leads to a thorough acquisition of students’ knowledge on the basis of awareness of their close connection with practical activities, ensuring the integration of the knowledge, skills acquired in the educational process, skills for successful completion of tasks in quasi-professional and professional activities); *scientific-orientation* (points to the existence of a regular link between scientific information and educational material in different disciplines, and also involves the disclosure of the objectivity of scientific facts, concepts, laws, theories, coverage of modern achievements and prospects for the development of various scientific fields, including medical); *individualization and differentiation of training* (provides consideration of individual characteristics and educational opportunities of each foreign medical student). The specific principles are identified: *professional orientation* (the process of forming the specified competence of the applicants is closely related to their professional development); *taking into account the mental and cultural characteristics of foreign students* (involves taking into account their socio-cultural characteristics: cultural, ethnic, religious, linguistic, as well as cultural traditions, customs, social value orientations, which allows to counteract the communicative barriers that arise in the environment, different cultures); *activity and interactivity-orientation* (encourages students to participate actively in the educational process through the organization of the teacher of an interactive educational environment, in particular through the widespread use of active and interactive methods, teaching aids, which will promote better perception and assimilation of educational material, the formation of their positive attitude to the learning; *updating the subjective position of the applicants when working with information* (aimed at selecting a set of methods, forms, training tools that ensures the transformation of the future specialist into an autonomous subject of information activity).

Key words: pedagogical principles, didactic system, international medical students, general principles, specific principles.

Introduction. Medical training of international students at universities is concerned with acquiring loads of professionally-oriented information that requires the improvement of their information competence. The didactic system of information competence formation in international medical students is to be developed.

The purpose of the article is to substantiate the system of didactic principles of information competence formation in international medical students.

Analysis of the latest research and publications. Such scientists as M. Bondarev, A. Trach, A. Tkachov, N. Zhuravleva and L. Shkerina,

S. Dotsenko, T. Sobchenko and others paid attention to the development and theoretical substantiation of the system of didactic principles.

Presentation of the main material of the study.

Implementation of each didactic system, regardless of its type and components, implies adherence to certain principles of learning, both general and specific. Let us clarify that the principles (from the Latin Principium – the beginning, the basis) of learning derive from the objective pedagogical laws and laws of learning and are determined by the goals and objectives of this process and are “the basic starting points of any scientific system, theory, ideological direction, etc.” [Kin; Sobchenko]. According to the views of M. Bondarev and A. Trach, the principles of teaching are understood as the normative provisions that should be used in the educational process. After all, they make it possible to successfully resolve the question of what content of education to select and what materials and techniques to use in mixed learning of students [Bondarev : 43].

In determining the principles of forming the information competence of foreign medical education students, we relied on the findings of scientists who have explored various aspects of the problem outlined for our research. Thus, A. Tkachov defined the following principles of formation of key competences of the subjects of learning:

- the principle of scientific (ensuring the conformity of the educational process with the organization and content of the latest scientific achievement);

- the principle of taking into account age and individual characteristics (formation of key competences based on high individual abilities of applicants);

- the principle of practical orientation of training (involvement of capable applicants in different types of pedagogically expedient active educational and cognitive activity, shifting the emphasis in the educational process to increase the amount of information intended for learning, to form the ability of the applicants to independently obtain, process and use it in practice);

- the principle of differentiation of learning (differentiated realization of training on different grounds);

- the principle of optimal combination of pedagogical leadership with the initiative

and amateur activity of applicants (gradual change of roles of teacher and applicants);

- the principle of ensuring objective diagnosis of educational achievements (requires the use of not traditional subject matter, but complex criteria, which allow to determine the level of formation of key competences of applicants) [Tkachov : 325-326].

The conclusions of N. Zhuravleva and L. Shkerina on the definition of the following basic principles of formation of key competences in the applicants of education were also used:

- expediency (the formation of key competences in the personality should not be detrimental to its major training);

- consistency (mastering these competences by the applicants involves the consistent mastery of each competence component according to its composition);

- continuity (formation of key competences should occur throughout the life of students in the educational establishment);

- integrativeness (ensuring the mastery of key competences by the subjects of training should include the allocation of existing integrative links between these competences);

- awareness and activity (mastering key competences requires purposeful and active involvement in this process of the individual, as well as providing a conscious understanding of her that these competences will really be needed in her later life) [Zhuravleva : 32].

In her scientific work, S. Dotsenko distinguished the following didactic principles: continuity and prospectiveness, consistency and systematicity, fusionism, applied orientation, clarity, co-creation, learning activity, novelty [Dotsenko : 260–269].

The scientific views of T. Sobchenko, who singled out and characterized the general and specific principles of blended learning of students-philologists, also became useful. In particular, the author highlights the following general principles:

- integrity, systematicity and consistency;

- accessibility;

- individualization;

- clarity;

- strength of learning;

- scientific-orientation;

the optimal combination of different methods of teaching students [Sobchenko : 336–337].

In addition, T. Sobchenko defines the following specific principles of blended learning of applicants for philological profile:

- interactivity (organization of the educational environment through the use of various interactive methods and teaching aids to ensure the activity of applicants and to form in them a positive attitude to the information provided);
- flexibility and adaptability (completing the learning tasks at the optimum pace for the student, at a convenient time, anywhere according to his individual needs and capabilities);
- professional orientation (acquisition of relevant professional competences by applicants);
- structure-orientation (creation of educational content, which should logically combine all its semantic components);
- providing effective direct connection and feedback (creating feedback sites, ie “triangle of communication” teacher – applicant – computer);
- orientation to cloud services, active use of ICT in the learning process (taking into account the current state of development of ICT and digital technologies in education);
- joint activities of the facilitator teacher (teacher-tutor) and students (changing the roles of the teacher and students who manifest themselves as an instructor, expert, organizer, etc.) [Sobchenko : 348–349].

Some interest in the research was aroused by the scientific views of M. Bondarev and A. Trach, who distinguished the following principles of training:

- orientation to specific students (taking into account the personal and age characteristics of applicants, as well as the direction of their professional training);
- motivation of student learning, stimulating the development of a positive attitude towards this process (the success of the educational activities of its subjects depends to a large extent on the level of their interest in mastering new knowledge and skills in the study of certain educational disciplines);
- priority of self-study (independent activity of students, being an important type of their educational activity, involves not only the implementation of different types of independent work, but also the independent organization of the process of their learning

within the framework of studying specific training courses);

- joint activities of the teacher-tutor and students (planning, organization, implementation of the educational process, evaluation of its results and, if necessary, correction); individualization of training (provides for the possibility of creating an individual educational trajectory of the applicant in accordance with the direction and profile of his professional training, focused on meeting his specific educational needs and achieving individual learning goals based on taking into account current educational achievements, psychophysiological and cognitive characteristics of the individual);
- updating the learning outcomes (involves the application in practice within the various training courses acquired by students in the process of learning knowledge, skills, qualities, etc.);
- awareness of learning (awareness, comprehension by all participants of the educational process of their actions regarding its organization and implementation);
- professional orientation of training (in the context of the future profession allows to form and improve the professional competences of a specialist to a level sufficient for effective professional activity);
- necessary and sufficient fundamentalization of vocational training (related to the tendency of fundamentalization of education in general, which directs learning to understand and use the essential system-forming links between different processes of the outside world and, accordingly, cross-curricular links);
- autonomy of learning (achievement of the student’s goals);
- flexibility of training (individual pace of work, way of teaching material, optimal management of the learning process);
- interactivity (involves the organization of effective feedback and the use of an active form of interaction of the subjects of the educational process both within the classroom and in the process of independent study of the course materials);
- expediency (determines the importance of rationalization of students’ learning activities, activation of their independent work, achievement of educational goals in the most productive way, facilitating the work of the teacher, reducing

the time of study only if it allows to increase the efficiency of this process);

- convenience (due to the requirement of comfortable interaction of the subjects of the educational process with the help of such elements of the educational system as the educational portal, network resources, training modules, etc.);

- adequate distribution of educational activities (combination of elements of independent, distance (online) training and classroom, which meets the goals and objectives of the course);

- permanent support for the student's independent educational activity (involves the organization of active interaction of students and the teacher throughout the study on the educational portal of the university or in the educational social network);

- the integrity of the educational environment (requires a systematic combination of all components of the learning system, including learning tools that perform various functions, such as: electronic / printed textbook, mobile application, student portfolio, additional network resources, control materials, etc.);

- multimodal presentation of educational information (involves active use both within the framework of self-study and in the classroom lessons of educational materials of different modality according to the logic and features of the course);

- ensuring the autonomy of students' educational activities (related to the important role of students' independent work in modern education, implies that they can take over their educational activities, implement its assessment and adjustment, as well as capable of independently obtaining, processing and interpreting information, critically comprehending it);

- elective learning (consists in the application of elements of asynchronous learning, when students are given a certain freedom to choose the content, forms, methods, sources, means, time, place of study) [Bondarev : 43-48].

As it was found out, O. Spirin, while studying the problem of formation of information-communication and informative competence of students, expressed his opinion on the choice of the optimal system of didactic principles [Spirin 2006; Spirin 2009]. In particular, the author distinguishes such principles as: organization of training, selection of content of educational

material, differentiation and individualization of learning, strength of knowledge, principle of intellectual skills of mental work, professional skills, principle of relevance of professional knowledge and skills, principle of providing creative independence and activity of students, principle of profitability in learning, methods, teaching aids, the principle of combining the individual and the collective.

We also consider the thorough scientific works of the researcher O. Mokroguz, which studies the problem of using multimedia tools, which include information and communication technologies in the educational environment, which are important for the study of the problem of research. In particular, this researcher has identified the following general principles of the use of multimedia tools in the educational process:

- scientific orientation (providing enrichment of educational material with modern fundamental provisions on information technologies of training, as well as their active use in this process, in particular for the formation of scientific concepts in the applicants);

- conscious attitude to learning (awareness of all participants in the educational process of learning goals and objectives based on widespread use of ICT);

- creative activity (selection of independent, creative, problematic and search tasks); accessibility, taking into account the age characteristics of students (transition from the principle of general accessibility to the principle of individual accessibility of training for each applicant with active assistance and control by the teacher);

- complexity of the educational flow of information (choice of the optimal pace of training of the applicant);

- clarity (disclosing the essential connections of the object, visualizing those knowledge that requires higher degrees of abstraction);

- systematicity and consistency (organizing the submission and assimilation of new educational material by students through the implementation of systematic actions of all participants in the educational process);

- communications or cognitive communication (organization of communication between the computer and the student) [Mokroguz : 37-39].

With regard to the specific principles of the study

identified by O. Mokroguz, let us clarify that they are somewhat similar to those of T. Sobchenko's specific principles of blended learning by the author. However, O. Mokroguz supplemented them with such principles as: individualization, systematicity, minimization, aesthetics-orientation [Mokroguz : 61–62].

The point of view of O. Marchenko, who in the study of the problem of forming the educational environment in the institution of higher education, identified the following specific principles of learning: nature-orientation, rational organization, integrity, openness, self-organization, subjectivity, professional context, sectoral self-identification, self-development, self-identification of inner resources in extreme situations [Marchenko : 236].

In the context of the raised scientific problem, attention should also be drawn to the conclusions of O. Bilyk, who, during the development of the author's system of social and pedagogical support for the socialization of foreign students in the educational and cultural environment of the institution of higher education, distinguished and substantiated the general social and pedagogical (humanistic orientation, integration, harmonization of social and individual), special (informativeness, cultural conformity, social activity and subjectivity, continuity, complexity) and taking into account the specifics of the contingent of foreign students – specific principles (dialogue of cultures and productive intercultural interaction, tolerance) [Bilyk : 262].

Based on the stated above, it is concluded that the formation of information competence of foreign medical students should be implemented on the basis of taking into account two groups of principles: leading general didactic and specific. Thus, the following principles are included into the first group:

- *system-orientation and systematicity* (organization of the submission of educational material in a certain order, that is, the logical connection of each new element of its content with the previous and subsequent element, as well as ensuring the systematic assimilation of educational material by the applicants through the implementation of systematic actions of all participants in the educational process);

- *awareness* (leads to a thorough acquisition of students' knowledge on the basis of awareness

of their close connection with practical activities, ensuring the integration of the knowledge, skills acquired in the educational process, skills for successful completion of tasks in quasi-professional and professional activities);

- *scientific-orientation* (points to the existence of a regular link between scientific information and educational material in different disciplines, and also involves the disclosure of the objectivity of scientific facts, concepts, laws, theories, coverage of modern achievements and prospects for the development of various scientific fields, including medical);

- *individualization and differentiation of training* (provides consideration of individual characteristics and educational opportunities of each foreign medical student).

The study also identified that the specific principles of forming the information competence of foreign medical seekers within the implementation of the developed didactic system are as follows:

- *professional orientation* (the process of forming the specified competence of the applicants is closely related to their professional development);

- *taking into account the mental and cultural characteristics of foreign students* (involves taking into account their socio-cultural characteristics: cultural, ethnic, religious, linguistic, as well as cultural traditions, customs, social value orientations, which allows to counteract the communicative barriers that arise in the environment, different cultures);

- *activity and interactivity-orientation* (encourages students to participate actively in the educational process through the organization of the teacher of an interactive educational environment, in particular through the widespread use of active and interactive methods, teaching aids, which will promote better perception and assimilation of educational material, the formation of their positive attitude to the learning);

- *updating the subjective position of the applicants when working with information* (aimed at selecting a set of methods, forms, training tools that ensures the transformation of the future specialist into an autonomous subject of information activity).

It should be noted that the characteristic conceptual and technological block plays

an important role in the further development of the didactic system of formation of information competence of foreign students of medical specialties in the educational environment of the university.

Conclusions. So, the didactic system of information competence formation in international medical students should be based on two groups of didactic principles – general (*system-orientation and systematicity, awareness, scientific-orientation,*

individualization and differentiation of training) and specific (professional orientation, taking into account the mental and cultural characteristics of foreign students, activity and interactivity-orientation, updating the subjective position of the applicants when working with information). These principles are interconnected with each other and make the foundation of the conceptual and technological block of the developed didactic system.

BIBLIOGRAPHY

1. Білик О. М. Теорія та методика соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу : дис....доктора пед.наук. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» – Харківська державна академія культури, Харків; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Старобільськ, 2018. 683 с.
2. Бондарев М. Г., Трач А. С. Принципы смешанного обучения английскому языку для специальных целей. Известия ЮФУ. Технические науки. 2012. С. 41–48.
3. Братко М. В. Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. : дис. ... докт. пед. наук. 13.00.04, 13.00.06 Київс.унів.імені Бориса Грінченка, держав. вищий навч.заклад «Університет менеджменту освіти» Національна академія педагогічних наук. Київ, 2018. 598 с.
4. Доценко С. О. Дидактична система розвитку творчих здібностей учнів початкової школи у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Харк. націон. педагог. ун-т імені Г. С. Сковороди. Х., 2019. 499 с
5. Житеньова Н. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до використання технології візуалізації в освітньому процесі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харк. націон. педаг. ун-т імені Г. С. Сковороди. Х., 2020. 538 с.
6. Журавлева Н. А., Шкерина Л. В. Основные принципы и дидактические условия формирования базовых ключевых компетенций студентов– будущих учителей математики. Вестник [Краснояр. гос. пед. ун-та имени В. П. Астафьева]. 2011. № 4(18). С. 30–35.
7. Кін О. М. Система формування національної самосвідомості студентської молоді в процесі громадської діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Луганський націон. університет імені Тараса Шевченка. Старобільськ, 2021. 553 с.
8. Марченко О. Г. Теоретичні і методичні засади формування освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харківський націон. педаг. університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. 553 с.
9. Мокрогуз О. П. Роль мультимедійних засобів у формуванні інформаційної компетентності. Х. : Вид. група «Основа», 2017. 95 с.
10. Собченко Т. М. Дидактична система змішаного навчання студентів філологічних спеціальностей у закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Полтав. націон. педагог. університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 568 с.
11. Спірін О. М. Дидактичні засади організації освітнього процесу за кредитними технологіями. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. № 30. С. 41–45. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1309/1/226.pdf>
12. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5(13). URL : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/183/169> (дата звернення: 18.12.2021).
13. Ткачов А. С. Структурно-функціональна модель формування ключових компетентностей інтелектуально здібних і обдарованих учнів основної школи в процесі навчання. *Науковий вісник : зб. наук. пр. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород*, 2017. Вип. 1(40). С. 286–289.

REFERENCES

1. Bilyk O. M. Teoriya ta metodyka socializatsii inozemnykh studentiv v osvityno-kulturnomu seredovyshchi vyshchogo navchalnogo zakladu (2018) (Theory and methods of socialization of international students in educational and cultural environment of higher educational establishment). Kharkiv state academy of culture, Kharkiv; State institution "Taras Shevchenko Luhansk national university", Starobilsk. 683 p.
2. Bondarev M.G., Trach A.S., Pryntsyпы smeshanogo obucheniya angliiskomu yazyku dlya spetsialnykh tselei (2012) (Principles of blended learning of English for special purposes) . YuFU news. Technical Sciences. pp. 41–48.
3. Bratko M.V. Teoretychni i metodychni zasady upravlinnya profesynoyu pidgotovkoyu fakhivtsiv v osvitynomu seredovyshchi universytetskogo koledzhu (2018) (Theoretical and methodical foundations of management of professional training of specialists in the educational environment of university college). Borys Hrinchenko State higher education establishment "University of management of education" National academy of pedagogical sciences. Kyiv. 598 p.
4. Dotsenko S.O. Dydaktychna systema rozvytku tvorchykh zdbnostei uchniv pochatkovoї shkoly u protsessy v vchennya predmetiv pryrodnycho-matematychnogo cyklu (2019) (Didactic system of creative abilities development in primary school pupils in the process of learning subjects of natural and scientific cycle) G.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv. 499 p.
5. Zhytyenyova N.V. Teoretychni i metodychni zasady profesiinoy pidgotovky maibytnykh uchyteliv pryrodnycho-matematychnykh dystsyplin do vykorystannya tekhnologii vizualizatsii v osvitynomu protsesi (2020) (Theoretical and methodical foundations of professional training of future teachers of natural and math disciplines to using visualization technologies in the educational process). G.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv. 538 p.
6. Zhuravleva N.A., Shkerina L.V. Osnovnye pryntsyпы i dydaktycheskiye usloviya formirovaniya basovykh klyuchevykh kompetentsiy studentov – budushchikh uchiteley matematiki (2011) (Basic principles and didactic conditions of key competences formation in students-future Maths teachers). Collected works. V.P. Astafiev Krasnoyarsk state pedagogical university. N 4(18). P. 30–35.
7. Kin O.M. Systema formuvannya natsionalnoї samosvidomosti studentskoi molodi v protseci hromadskoi diyalnosti (2021) (A system of national self-awareness formation in student youth in the process of civil activity). Dissertation of Doctor of Science: 13.00.07 / Taras Shevchenko Luhansk National University. Starobilsk. 553 p.
8. Marchenko O.G. Teoretychni i metodychni zasady formuvannya osvitynogo seredovyshcha u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh aviatsiinogo profilyu (2020) (Theoretical and methodical foundations of educational environment formation in higher military educational establishments of aviation profile). G.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv. 553 p.
9. Mokroguz O.P. Rol' multymediynykh zasobiv u formuvanni infomatsiinoy kompetentnosti (2017) (The role of multimedia tools in the formation of information competence. Kharkiv.: Ed.group "Osnova". 95 p.
10. Sobchenko T.M. Dydaktychna systema zmishanogo navchannya studentiv filologichnykh spetsialnostei u zakladakh osvity (2021) (Didactic system of blended learning of Philology students in higher educational establishments). V.G.Korolenko Poltava national pedagogical university. Poltava. 568 p.
11. Spirin O.M. Dydaktychni zasady organizatsii osvitynogo protsesu za kredytnymy tekhnologiyamy (2006) (Didactic foundations of organizing the educational process by credit technologies). Collected works of Ivan Franko Zhytomyr state university. N 30. pp. 41–45.
12. Spirin O.M. Inforanatiino-komunikatsiini ta informatychni kompetentnosti yak komponenty systemy profesiino-spetsializovanykh kompetentnostei vchytelya informatyky (2009) (Information-communication and information competencies as the components of the system of professionally specialized competences of Informatics teacher). Information technologies and learning tools. № 5(13). URL : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/183/169>
13. Tkachov A.S. Strukturno-funktsionalna model formuvannya klyuchovykh kompetentnostei intelektualno zdibnykh i obdarovanykh uchniv osnovnoi shkoly v protsesi navchannya (2017) (Structural and functional model of key competences formation in intellectually capable and gifted schoolchildren of the basic school in the process of study). Scientific collection : collection of scientific papers. Uzhgorod National University. Series: Pedagogy. Social work. Uzhgorod. Ed. 1(40). P. 286–289.

Ж. В. ДАВИДОВА

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри освітології та інноваційної педагогіки,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна;

старший дослідник лабораторії педагогіки та вищої освіти,

Вища технічна школа, м. Цюрих, Швейцарія

Електронна пошта: davydovazhanna77@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7514-8910>

**ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

У статті проаналізовано дидактичні принципи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. Представлено визначення поняття «дидактичні принципи». Визначено та обґрунтовано загальні та спеціальні педагогічні принципи. Представлено теоретичне обґрунтування на основі огляду наукових досліджень за темою. Проаналізовано декілько систем дидактичних принципів формування інформаційно-комунікаційної та інформаційної компетентності. Визначено, що формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичної освіти має реалізовуватися на основі врахування двох груп принципів: провідних загальнодидактичних та специфічних. Так, до першої групи були віднесені такі принципи: *системності й систематичності* (полягає в організації подачі навчального матеріалу в певному порядку, тобто логічне пов'язання кожного нового елементу його змісту з попереднім та наступним елементом, а також забезпечення системності засвоєння навчального матеріалу здобувачами за допомогою здійснення планомірних дій усіх учасників освітнього процесу); *усвідомленості* (зумовлює ґрунтовне засвоєння студентами знань на основі усвідомлення їх тісного зв'язку з практичною діяльністю, забезпечення інтеграції набутих в освітньому процесі знань, умінь, навичок для успішного виконання завдань у квазіпрофесійній та професійній діяльності); *науковості* (вказує на наявність законірного зв'язку між науковою інформацією та навчальним матеріалом з різних дисциплін, а також передбачає розкриття об'єктивності наукових фактів, понять, законів, теорій, висвітлення сучасних досягнень і перспектив розвитку різних наукових галузей, зокрема медичної); *індивідуалізації й диференціації навчання* (забезпечує врахування індивідуальних особливостей та навчальних можливостей кожного іноземного студента-медика).

Специфічними принципами формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів-медиків в межах реалізації розробленої дидактичної системи є такі: *професійної спрямованості* (вимагає, щоб процес формування зазначеної компетентності здобувачів був тісно пов'язаний з їхнім професійним становленням); *врахування ментально-культурних особливостей іноземних студентів* (передбачає врахування їхніх соціокультурних особливостей: культурних, етнічних, релігійних, мовних, а також культурних традицій, звичаїв, суспільних ціннісних орієнтацій, що дозволяє нівелювати комунікативні бар'єри, які виникають у здобувачів в освітньому середовищі, а також попередити конфліктні ситуації між представниками різних країн і носіями різних культур); *активності й інтерактивності* (спонукає студентів до активної участі в навчальному процесі через організацію викладачем інтерактивного освітнього середовища, зокрема через широке використання активних та інтерактивних методів, засобів навчання, що сприятиме кращому сприйняттю та засвоєнню здобувачами навчального матеріалу, формуванню в них позитивного ставлення до навчальних дисциплін і до інформації, що опрацьовується суб'єктами навчання під час їх вивчення); *актуалізації суб'єктивної позиції здобувачів під час роботи з інформацією* (спрямований на відбір комплексу методів, форм, засобів навчання, який забезпечує перетворення майбутнього фахівця в автономного суб'єкта інформаційної діяльності).

Ключові слова: дидактичні принципи, дидактична система, іноземні студенти медичних спеціальностей, загальні принципи, специфічні принципи.

УДК 373.5.091.12.011.3-051:78

DOI

Н. М. ДУБ'ЮК

*кандидат педагогічних наук, учитель музичного мистецтва,
Комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 4
імені Модеста Левицького Луцької міської ради», м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: pavliuk74@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9459-1291>*

АКМЕСПРЯМОВАНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

У статті розкриті проблеми і завдання визначальної ролі в ефективному впровадженні у мистецький освітній простір новітньої парадигми освіти XXI ст., яка відіграє прилучення української культури і мистецтва. І це потрібно для розвитку кожної особистості на засадах культурних цінностей українського суспільства, визначальною ознакою яких є прагнення досягнути сенс існування людини через залучення учнів до культурно-творчого осмислення найкращих зразків музичного мистецтва.

Актуальність проблеми визначається сучасними високими вимогами до особистості учителя музичного мистецтва, відповідно до Національної стратегії розвитку освіти України, рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи, ключової реформи «Нова українська школа», що зумовлює необхідність перегляду умов для формування фахової майстерності учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі, здатного організувати різні види художньо-творчої діяльності та творчо самореалізуватися в означеній діяльності.

Висвітлюється питання трансформації системи середньої освіти України, яка вимагає нового рівня систематизації об'єктивних знань про розвиток освітянських процесів, пізнання законів і закономірностей.

У статті досліджуються принципово нові завдання, які стоять перед учителем музичного мистецтва в загальноосвітній школі. Педагог повинен майстерно володіти навичками, орієнтованими на досягнення акмеологічного рівня з фундаментальними принципами національної самосвідомості, соціокультурної відповідності, проблематизації, гуманізму, діалогізації та особистісно зорієнтованому підході у навчальному процесі. Для подальшого удосконалення фахової майстерності учителя мистецтва в загальноосвітній школі акмеологічне спрямування це, постійний контакт з людьми (мистецтво творчої взаємодії), постійний потяг до самовдосконалення, що потребує оптимальної професійно-психологічної підготовленості (психолого-педагогічні знання й уміння, розвинуті професійні якості та здібності).

Піднімається питання формування високого рівня педагогічних знань і розвинену систему фахових умінь, які визначають його професійну майстерність, в умовах сучасного динамічного інформаційного середовища.

Ключові слова: учитель музичного мистецтва, фахова майстерність, акмеспрямовані стратегії, учні.

Вступ. Наш час характеризується прискореним розвитком суспільства, усіх його інституцій, що спонукає до адекватного особистісного розвитку й професійного вдосконалення кожного активного члена суспільства, кожну окрему людину. Соціальна сутність людини проявляється насамперед через незгасну потребу в самореалізації – як характерної ознаки генезису усього соціуму та як особливої потреби в генезисі окремої людини. Саме закладена в антропогенезі соціальність – як змістовний бік поступальної еволюції суспільства – визначає всі особливості розвитку людини – суспільні та індивідуальні. При цьому розвиток людини розглядається як цілісний процес «людського здійснення», «соціального оприлюднення» окремого індивіда, тобто, як процес його само-

реалізації у певному соціумі. Тим самим підкреслюється нерозривний зв'язок, системна єдність самореалізації і розвитку людини, що передбачає у свою чергу активний саморозвиток людини – як свідоме цілеспрямоване перетворення самої людини у процес власної творчої продуктивної діяльності.

Самореалізація, розвиток і саморозвиток забезпечують самоствердження людини у певному соціальному оточенні. При цьому потреба у самостверженні і здатність самоствердитися шляхом самореалізації розглядаються як визначальні властивості особистості.

Для якнайповнішої самореалізації – як головної непоборної потреби суспільного існування індивідуума у плані його самоствердження – сучасна людина об'єктивно формує

і суб'єктивно визначає сенс і структурно-змістові конструкти, виходячи з власних здібностей і можливостей, розвинутої саморозуміння, самопізнання, самовизначення. Цей інтегральний процес має перманентно-циклічний характер і спрямовується на постійне зростання професіоналізму особистості з досягненням найвищого рівня майстерності, чим і забезпечується її здатність до самоствердження.

Тобто освітній потенціал музичного мистецтва уможливує й актуалізує необхідність формування фахової майстерності учителя музичного мистецтва на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі як компонента духовної культури людства.

1. Постановка проблеми. Саме така ідея покладена в основу новітньої освітньої парадигми ХХІ ст., реалізація якої на ґрунті концепції духовного виховання, потребує кардинальної зміни акцентів щодо завдань середньої освіти в сучасному демократичному суспільстві, першорядним з яких стає розробка таких напрямів її розвитку, які мають здійснюватися в ім'я збереження ідентичності людини як особистості та суб'єкта освітнього середовища й мистецького зокрема.

Музична освіта є невід'ємним компонентом загальної освіти дітей, фактором духовного, культурного, художнього, творчого розвитку особистості. Система музичного навчання має охоплювати собою всіх без винятку дітей.

2. Аналіз попередніх досліджень. Аналіз сучасних науково-методичних досліджень з означеної проблеми дав змогу встановити, що проблема формування фахової майстерності учителя музичного мистецтва на основі акме-спрямованих стратегій досить глибоко досліджується науковцями багатьох галузей наук.

У музичній педагогіці початку ХХІ ст. свої погляди у працях актуалізують щодо формування акмеологічного саморозвитку, творчої активності, самостійності та успішності такі дослідники, як: А. Деркач, О. Бодальов, Б. Ананьєв, Н. Синягіна, А. Маркова, Н. Кузьміна, Є.Климов, В. Зазикін та ін. Специфіка акмеології, відносно інших наук про людину, полягає в тому, що вона досліджує весь життєвий та професійний шлях особистості. Акмеологія вивчає проблему удосконалення, корекції професійної діяльності та виходить з того, що вер-

шина професіоналізму та майстерності людина досягає сама, при чому, професійна діяльність особистості відіграє провідне місце в її долі. На думку К. Платонова, майстром доцільно вважати такого фахівця, який має найвищий рівень розвитку професійних умінь, що ґрунтуються на творчому підході та гнучких навичках. Обґрунтування цієї проблеми започатковано у працях таких авторів, як: Ю. Цагареллі, Г. Саїк, Г. Падалка, В. Муцмахер, І. Мостова, Л. Арчажникова, О.Апраксіна, Е. Абдуллін та ін. Майстерність учителя є необхідною складовою акмеологічного розвитку особистості у професійній діяльності.

Мета статті – проаналізувати фахову майстерність учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі у контексті його особистісного акмеологічного становлення та творчої самореалізації у практичній діяльності. Окреслити феномен освіти як умову формування довершеної праці учителя, адже це дозволить обґрунтувати майстерність як багатofакторне і багатоаспектне явище педагогічної освіти.

3. Виклад основного матеріалу. Акме є базовою категорією акмеологічного підходу і відповідної науки – акмеології, вбирає в себе разом з фізичним досягненням соціальні, морально-етичні, професійні, ментальні і багато інших вищих досягнень у розвиткові людини. Звичайно, з розвитком власне науки акмеології ця категорія увесь час поповнюється новими якостями, у тому числі образними і метафоричними. За великим рахунком акме – це не тільки і не стільки багатоманітність інтересів особистості. Акме – це насамперед міцно й органічно засвоєні загальнолюдські цінності. Акме – це влада над собою, стратегія і тактика побудови власного життя, постійний рух до здійснення все нових і нових більш важких, ніж раніше, задумів, результатів яких важливі і потрібні не тільки людині, а й усьому суспільству. Акме – це створення самою людиною середовища свого розвитку-саморозвитку, активне відображення дійсності. Акме – це самовіддача на межі можливостей, уміння мобілізувати себе на подолання труднощів, прогнозування наслідків своїх дій і вчинків. Акме – це щирість, відвертість, доброзичливість, прагнення до об'єктивності, здатність

приймати власні рішення – добре обмірковані чи інтуїтивні – незважаючи на думку і ставлення оточуючих [Дубасенюк: 297].

Майстерність учителя є необхідною складовою акмеологічного розвитку особистості у професійній діяльності. Важливою умовою формування професійної майстерності учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі є творчість, тобто створення нових еталонів, завдань та засобів і прийомів фахової діяльності.

У контексті акмеологічного підходу до якісної оцінки праці (процесуально і результативно) особистості провідними виступають поняття «майстер» (майстерність) і «професіонал» (професіоналізм). А для досягнення майстерності в професійній діяльності людина має володіти значними початковими можливостями, а саме: нахилами та здібностями, спеціальними знаннями та вміннями, кваліфікацією та мотивацією. Разом з тим, вивчаючи питання про шляхи, умови, закономірності та чинники спрямування особистості до вершин професійної досконалості, акмеологія розглядає рефлексію як головний механізм оволодіння особистістю професійною майстерністю.

Професіоналізм у акмеологічному розумінні складається з професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості. Адже досягнення найвищого професіоналізму в акмеологічному розумінні пов'язується не тільки з досягненням професійної майстерності, а й з розвитком найважливіших особистісно-професійних якостей (цілеспрямованість, впевненість, ініціативність, організованість), рис удачі (завзятість, наполегливість, послідовність), інтелектуальних якостей, розкриттям творчого потенціалу особистості та її морально-етичним удосконалення. Тому становлення справжнього професіонала та його професіоналізму завжди пов'язано з особистісно-професійним розвитком.

Акмеологічний підхід до особистісно-професійного розвитку учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі має перш за все формувати у нього готовність до інновацій, здатність до проектування і досягнення мети власної діяльності, яка завжди спрямована на високий результат і життєві успіхи, до моделювання маршруту щодо професійного зростання у саморозвитку і самовдосконалення з урахуванням власних здібностей і потенційних можливостей.

Ефективне впровадження у навчальний процес усієї сукупності наведених підходів у контексті забезпечення акмеологічної спрямованості мистецької освіти залежить від якості викладацького складу. К. Ушинський зазначав, особистість виховується тільки особистістю, сірість породжує тільки сірість. І чим вищий калібр наставника, тим глибше і сильніше його вплив на особистість вихованця.

Створення акмеспрямованих стратегій творчої самореалізації учителя музичного мистецтва на шляху до формування фахової майстерності передбачає ефективний розвиток його професіоналізму та оптимізації виконання продуктивної діяльності. Як підкреслював В. Сидоренко: «зміна та варіації в понятійно-термінологічному апараті зумовлені ... багатомірністю, різноаспектністю самого терміна, ... видозміною пріоритетів у професійно-особистісному зростанні педагога, його підготовки до виконання нових завдань і функцій відповідно до оновленої освітньої парадигми» [Сидоренко: 30].

Доведено, що педагогічна майстерність – це сукупність якостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога. Складовими професійної діяльності є професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, професійно значущі якості, зовнішня культура. Крім того, педагогічна майстерність включає в себе і психолого-педагогічну ерудицію і вміння у галузі педагогічної техніки, пов'язані з педагогічними здібностями педагога, його творчими можливостями. Саме тому за своїм змістом наповнення парадигмального значення набуває акмеспрямований підхід до творчої самореалізації особистості, який дозволяє розв'язати нагальні питання у сфері мистецької освіти.

Музичне мистецтво – це естетичне освоєння світу в процесі художньої творчості як особливого виду людської діяльності, що відображає дійсність у конкетно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів. Музичне мистецтво виховує у людини не тільки потребу художньої насолоди, а й здатність творчого ставлення до всіх природних і суспільних явищ. Тому завдяки особливостям музичного мистецтва впливу на людини

музика є однією з найважливіших складових частин духовної культури, суспільства.

Професійна майстерність учителя музичного мистецтва є багатоаспектною. Вона охоплює наукові пошуки, суто викладацьку діяльність, методичну роботу, виховну роботу, виховний та організаційний вплив на учнів, самовдосконалення. Г. Падалка з цього приводу наголошує на «нерозривному зв'язку між розширенням мистецької обізнаності і розвитком емоційної культури особистості» [Падалка : 235]. У наукових дослідженнях з цього питання широко використовується аналіз педагогічної діяльності учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі і сукупність професійних вимог до нього. Такий перелік має узагальнюючий характер педагогічної діяльності, але дає можливість конкретизувати її сутність. Професійно важливі характеристики учителя музичного мистецтва: загальнокультурні, музично-педагогічні, музично-теоретичні, музично-психологічні, естетико-теоретичні, методичні, музично-виконавські (вокальні, інструментальні, диригентсько-хорові) знання, вміння і навички; особистісні якості (артистизм, музичність, інтуїція, любов до музики і дітей, естетика зовнішнього вигляду та поведінки, культура мовлення, художньо-естетичний кругозір, мотиви, ставлення, прагнення, самореалізація та саморозвиток); особистісні здібності (дидактичні, комунікативні, організаційні, конструктивні, гностичні, перцептивні, креативні, експресивні). Відповідність професії учителя музичного мистецтва повинна оцінюватись за здатністю до відбору музичного матеріалу, розробки планів уроків і позакласних форм роботи; емоційної впливовості, володіння мовною інтонаційною палітрою, мімікою, жестами; організації різних видів учнівської діяльності, вміння викликати інтерес до мистецтва, об'єднання учнів засобами колективних форм і спрямування їх інтересів на досягнення визначених цілей; спілкування та співпраця з учнями; пізнання специфіки організації музично-естетичного виховання школярів; пояснення, передача знань, навчання; педагогічне передбачення, прогнозування результатів взаємодії з учнями; творчості, імпровізації; проникнення у внутрішній світ учнів, емпатія.

Першочергове завдання учителя музичного мистецтва – домогтися емоційного переживання творів мистецтва учнями. Передача

учителем власних знань, умінь, досвіду не зможе замінити учням запасу художньо-естетичних вражень сприймання творів мистецтва, досвіду інтелектуально-емоційного усвідомлення образного змісту, здатності до художніх роздумів і почуттів. Важливим аспектом професійної майстерності учителя музичного мистецтва є розвиток духовної сфери учнів. Окрім музичної, учитель засобами музичного мистецтва формує в учнів загальнокультурні, мистецькі, художні, естетичні компетентності. Отже, однією зі сторін професійної діяльності учителя мистецтва в загальноосвітній школі є керівництво процесом набуття цілої низки компетентностей учнями та створення відповідних умов для цього [Дубасенюк: 326].

Фахова майстерність учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі має динамічний, інтегральний та соціально обумовлений характер. Тому слід рекомендувати майбутнім фахівцям і працюючим учителям музичного мистецтва постійне самовдосконалення (у плані самоосвіти). Цього можна досягнути, відвідуючи регулярно концертні зали, музеї, виставки, майстер-класи видатних педагогів-майстрів, опановуючи нові технології, аналізуючи нову методичну і науково-педагогічну літературу.

Враховуючи все вищезазначене, акмеологічний підхід до формування фахової майстерності учителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі розглядається як основна мета оволодіння ними *акмеспрямованих стратегій творчої самореалізації* у процесі досягнення вершин досконалості, адже цей підхід сприяє активізації внутрішнього потенціалу учителя (мотиваційно-цільової сфери їх особистості здібностей, вольових, якостей, самосвідомості), як умови сходження особистості до свого акме-рівня.

4. Результати та висновки. Спрямованість учителя музичного мистецтва до акме вершин базується на особистісній системі цінностей, тому обов'язковою умовою є ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, до учнів. Високопродуктивному учителю-майстру необхідно мати системність у роботі, гармонійно поєднувати фахову і наукову компетентність, відповідально ставитися до роботи, активно використовувати продуктивні методи навчання при професійно-педагогічній спрямованості, потребу у саморозвитку і самопрезентації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Кузьміна Н.В. Факторні акме-моделі продуктивної професійної виховної діяльності педагога загальноосвітньої та професійної школи // Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монографія / редкол. В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Я.С. Фруктова. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С. 286–340.
2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
3. Сидоренко В. Феменологія педагогічної майстерності вчителя в умовах післядипломної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2016. № 1. С. 28–34.
4. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. 400 с.
5. Adam J. Kruse. (2015). Preservice Music Teachers' Experiences With and Attitudes Toward Music Genres. *Journal of Music Teacher Education*. June 24. DOI: 10.1177/10570837

REFERENCES

1. Dubasenyuk O.A. Kuzmina N.V. (2016) Faktorni akme-modeli produktivnoyi profesiynoyi vihovnoyi diyalnosti pedagoga zagalnoosvitnoyi ta profesiynoyi shkoli [Acme factor models of productive professional educational activity of a teacher of general education and vocational school]. Suchasni akmeologichni doslidzhennya: teoretiko-metodologichni ta prikladni aspekty: monografiya / redkol. V. O. Ognev'yuk, S.O. SisoEva, Ya.S. Fruktova. K. : Kiyv. un-t im. B. Grinchenka. S. 286–340. [in Ukrainian]
2. Padalka G. M. (2008) Pedagogika mistetstva [Art pedagogy]. Kiyv : Osvita Ukrayini. 274 s. [in Ukrainian]
3. Sidorenko V. (2016) Femenologiya pedagogichnoyi maysternosti vchitelya v umovah pislyadiplomnoyi osviti [Phenomenology of the teacher's pedagogical skill in the conditions of postgraduate education]. *Pislyadiplomna osvita v Ukrayini*. № 1. S. 28–34. [in Ukrainian]
4. Dubasenyuk O.A. (Eds). (2016) Teoriya i praktika profesiynoyi maysternosti v umovah tsilezhittevogo navchannya [Theory and practice of professional skills in the conditions of lifelong learning]. Zhitomir : Vid-vo Ruta. 400 s. [in Ukrainian]
5. Adam J. Kruse. (2015). Preservice Music Teachers' Experiences With and Attitudes Toward Music Genres. *Journal of Music Teacher Education*. June 24. DOI: 10.1177/10570837

N. M. DUBYUK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Music Teacher,
Communal Institution of General Secondary Education "Lutsk Lyceum No. 4
named after Modest Levytskyi Lutsk City Council", Lutsk, Ukraine
E-mail: pavliyk74@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9459-1291>*

ACME-DIRECTED STRATEGIES FOR THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL SKILL OF A MUSIC TEACHER IN A SECONDARY SCHOOL

The article reveals the problems and tasks of a decisive role in the effective introduction into the artistic educational space of the newest paradigm of education of the 21st century, which plays the role of bringing together Ukrainian culture and art. And this is necessary for the development of each individual on the basis of the cultural values of Ukrainian society, the defining feature of which is the desire to understand the meaning of human existence through the involvement of students in the cultural and creative understanding of the best examples of musical art.

The relevance of the problem is determined by the modern high requirements for the personality of the music teacher, in accordance with the National Strategy for the Development of Education of Ukraine, the recommendations of the European Parliament and the Council of Europe, the key reform «New Ukrainian School», which makes it necessary to review the conditions for the formation of the professional skills of the music teacher in a secondary school, capable of organizing various types of artistic and creative activities and creative self-realization in this activity. The issue of transformation of the secondary education system of Ukraine is highlighted, which requires a new level of systematization of objective knowledge about the development of educational processes, knowledge of laws and regularities.

The article examines the fundamentally new tasks facing a music teacher in a secondary school. The teacher must skillfully possess skills aimed at achieving the acmeological level with the fundamental principles of national self-awareness, socio-cultural conformity, problematization, humanism, dialogization and a person-oriented approach

in the educational process. In order to further improve the professional skill of an art teacher in a secondary school, the acmeological direction is constant contact with people (the art of creative interaction), a constant desire for self-improvement, which requires optimal professional and psychological preparation (psychological and pedagogical knowledge and skills, developed professional qualities and abilities). The issue of forming a high level of pedagogical knowledge and a developed system of professional skills that determine his professional skill is raised in the conditions of a modern dynamic information environment.

Key words: music teacher, professional skills, educational strategies, students.

УДК [37.091.33:81'243]:004.89
DOI

С. С. КОСТЮК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна
Електронна пошта: kostiuk@knu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-3587-4483>*

Г. М. ШАЛАЦЬКА

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна
Електронна пошта: shalatska@knu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1231-8847>*

САМОСТІЙНА РОБОТА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ НА ПЛАТФОРМІ MOODLE

Важливим чинником ефективної діяльності сучасного фахівця є успішне оволодіння не лише знаннями необхідними для майбутньої професії, а й розвиток навичок самовдосконалення та саморозвитку, вміння швидко переорієнтуватися у змінах, щоб відповідати вітчизняним та світовим стандартам. Актуальність дослідження визначається тим, що заклади вищої освіти в умовах зростаючих вимог до підготовки майбутніх спеціалістів мають за необхідне залучати дієві засоби та методи навчання задля формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Метою статті є аналіз існуючого досвіду в організації самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням та способів її вдосконалення за допомогою використання освітньої платформи Moodle. Розвиток уміння самостійно здобувати знання (здійснювати пошук, аналізувати, вибирати головне), знайомитися з актуальною інформацією з автентичних відео та текстів, аргументувати власну думку використовуючи вивчені лексичні одиниці, обговорювати певні професійні теми, підвищує зацікавленість студентів, а відтак і сприяють професійному розвитку. Установлено, що впровадження діяльнісного, компетентнісного та комунікативного підходів сприятиме досягненню поставленої мети. Підтверджено продуктивність таких методів навчання, як: навчальної дискусії, проєктів, інтерактивні, упровадження яких сприяє формуванню навичок роботи з інформацією, покращує стратегії спілкування, вміння висловлювати власну точку зору. Задля кращого засвоєння матеріалу курсу було укладено у відповідності до принципів системності та послідовності. Використання платформи Moodle сприяє посиленню мотивації та покращує рівень володіння мовою завдяки розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності оскільки тематика юнітів безпосередньо пов'язана з їх професійною діяльністю, а ситуації для обговорення наближені до реальних.

Ключові слова: самостійна робота, платформа Moodle, онлайн курс, дистанційне навчання, розвиток професійних навичок.

Поставлення проблеми. Стрімкий розвиток технологій збільшує попит на висококваліфікованих фахівців, тому виникає потреба не лише у формуванні системи спеціальних знань, а й у розвитку професійної й загальної культури, модифікації та удосконаленні умінь і навичок, здатності до комунікації, співпраці з представниками інших культурних груп. Тому мета професійної освіти – підготувати людину не лише до професійної діяльності в певній галузі, а й до гармонійної взаємодії, гнучкості та мобільності на ринку праці. З поміж основних вимог, що висуваються до робітників, окрім знань (загаль-

них і спеціальних) особливу увагу звертають на здібності (креативність, ініціативність, відповідальність, особистий розвиток, здатність переконувати) та соціальні компетентності (здатність співпрацювати, спілкуватися, налагоджувати стосунки) [Modeer : 5]. Відтак виникає необхідність створення умов, які б спонукали та сприяли розвитку професійних навичок студентів. Одним із засобів розв'язання проблеми є організація самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови професійного спрямування. Тому належне впорядкування цієї роботи, розвиток пізнавальної активності студентів,

формування мовної автономії є актуальною проблемою та потребує детального вивчення.

Аналіз попередніх досліджень. Особливостям організації самостійної роботи студентів присвячено публікацію С. Пугач, С. Дембіцької, І. Кобилянської. Автори аналізують існуючий досвід та ґрунтуючись на власному дослідженні роблять висновок, що ефективна організація самостійної роботи залежить від вдало дібраних методів організації контролю, алгоритму організації роботи та вмотивованості студентів до опанування навчальним матеріалом [Пугач, Дембіцька, Кобилянська : 13]. Вивчаючи умови формування незалежного, ініціативного та креативного фахівця, Б. Оспанова привертає увагу до необхідності розвитку навичок студентів до самопізнання, самовдосконалення, уміння знаходити інформацію та творчо її використовувати. Автори наголошують, що для формування цих якостей важливу роль відіграє організація самостійної роботи, покликання якої спрямувати майбутню діяльність студентів на ефективне розв'язання професійних та універсальних завдань, а вдале її упорядкування у процесі вивчення іноземної мови професійного спрямування посилить їх готовність до виконання професійних обов'язків, підвищить ефективність фахової діяльності, покращить уміння приймати незалежні рішення [Osanova, Kasenova, Baideldinova, Kabanova : 14].

Особлива увага приділяється організації самостійної роботи під час пандемії, коли в умовах дистанційного навчання виникає необхідність переформатувати практичні заняття, залучити форми роботи що допоможуть передбачити результати діяльності, втримають та посилять інтерес здобувачів освіти до предмета та будуть корисними їм у майбутній професійній сфері [Matvienko, Kuzmina, Yamchunskaya, Glazunova : 463].

У своїх наукових розвідках J. Singh, E. Polat, S. Bakker, Ю. Дроздова вивчають ефективність застосування технологій змішаного навчання, зокрема, у процесі вивчення мови. З поміж переваг застосування технологій J. Singh та K. Steele наголошують, що створене середовище посилює інтерес студентів до навчання, що сприяє їхньому успіху у майбутньому [Singh, Steele : 142–143]. Залучення технологій надає можливості, які стануть у нагоді у процесі кар'єрного

зростання, створює платформу для посилення співпраці та обговорення. Все це обумовлює більшу ефективність використання технологій під час вивчення іноземної мови, відіграє важливу роль у формуванні особистості студентів та допомагає оволодіти навичками самостійної роботи [Polat, Van Dam, Bakker : 2657–2658]. Використання інформаційних та комунікаційних освітніх онлайн платформ, а саме Moodle, відповідає вимогам студентів та викладачів, дозволяє створити завдання, які підвищують мотивацію та інтерес, зручні для використання та мають безкоштовний доступ. Зазначені переваги значно прискорюють процес навчання [Hontarenko : 53–54].

Студіювання наукових праць із зазначеної проблеми дає підстави стверджувати, що організація самостійної роботи студентів з іноземної мови за професійним спрямуванням із застосуванням комп'ютерних технологій потребує ретельного вивчення задля розвитку автономій майбутніх фахівців.

Мета статті – проаналізувати існуючий досвід організації самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням та способів її вдосконалення за допомогою використання освітньої платформи Moodle.

Результати та дискусії. Успішність засвоєння іноземної мови значною мірою залежить від того, наскільки предметний зміст конкретної дисципліни відповідає інтересам і потребам особистості. Самостійна робота є важливою складовою цього процесу та надає можливість розв'язати такі завдання: удосконалити уміння та навички набуті на попередніх практичних заняттях; розширити кругозір студентів; долучити студентів до творчого пошуку; покращити навички командної роботи. Самостійна робота з іноземної мови за професійним спрямуванням спрямована на формування навичок перекладу автентичної фахової літератури, поповнення лексичного запасу, покращення навичок вживання граматичних структур та підготовки студентів до вільного користування іноземною мовою упродовж соціальної та фахової діяльності [Шевченко, Кривонос : 68–60].

Самостійна робота впливає на професійний розвиток майбутнього фахівця, спонукає його до розв'язання завдань без сторонньої допо-

моги використовуючи сучасні технічні засоби. На думку науковців, особистість формується через самостійну діяльність, яка є рушієм розвитку не лише особистості, а й суспільства зокрема [Кабанкова : 46]. Тому діяльнісний підхід є неодмінною умовою розвитку навичок особистості.

Одним з універсальних підходів у мовній підготовці за професійним спрямуванням вважається компетентнісний. Він вирізняється системністю, міждисциплінарністю, охоплює особистісно-діяльнісний та предметно-професійний аспекти. Компетентнісний підхід відповідає вимогам освіти, а саме, безперервне навчання, самоактуалізація, соціалізація тощо [Московчук : 85].

Використання сучасних технологій дає можливість налагодити ефективне спілкування між студентами та викладачем, дозволяє подолати труднощі опанування мови, почуття ізоляції, тому комунікативний підхід вважається одним з провідних під час мовної підготовки, надає можливості для удосконалення професійних якостей [Kerras, Salhi : 16–18].

Для роботи над розробкою курсу було залучено студентів I–II курсів факультету інформаційних технологій Криворізького національного університету за спеціалізаціями 121 «Інженерія програмного забезпечення», 122 «Комп'ютерна наука», 123 «Комп'ютерна інженерія», 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», а також викладачів, що працюють зі студентами цих спеціальностей. Серед викладачів та студентів було проведено опитування. Аналіз відповідей викладачів виявив, що більшість надає перевагу змішаним формам самостійної роботи; вважає використання платформи Moodle таким, що покращує мотивацію студентів до навчання мови та завдяки завданням на розвиток різних видів мовленнєвої діяльності підвищує рівень володіння іноземною мовою за професійним спрямуванням. Відповіді студентів засвідчили, що їм цікаві завдання тематика яких пов'язана з їх професійною діяльністю. Студенти зазначили, що створення ситуацій максимально наближених до реальних сприяють кращій вмотивованості, а перегляд та обговорення відео підвищують рівень комунікативної компетентності.

Для ефективної організації самостійної роботи студентів факультету інформаційних

технологій викладачами кафедри іноземних мов Криворізького національного університету було розроблено онлайн курс «Computer Science» на платформі Moodle, який складається з наступних тематичних юнітів: 1) Databases передбачає ознайомлення з історією баз даних та з системою управління базами даних; 2) The Internet of Things розкриває такі поняття як Інтернет речей та концепція мережі, описує шлях об'єднання реальних речей у віртуальну мережу; 3) Cloud Computing ознайомлює з основами хмарних обчислень та моделями надання послуг; 4) Edge Computing дає пояснення що таке крайові обчислення та як працювати з різними платформами; 5) Quantum Computing надає інформацію про основні поняття та принципи квантових обчислень, їх переваги та перспективи використання; 6) Mixed Reality описує технологію об'єднання віртуальної та доповненої реальності з метою створення змішаної або гібридної реальності, особливості її використання в сучасних умовах; 7) Smart Technologies розкриває основні напрямки впровадження розумних технологій в життя людей, перспективи та переваги співіснування з роботами; 8) Bioinformatics розповідає про галузь обчислювальної біології, яка використовує машинні алгоритми, математичні, комп'ютерні та статистичні методи для аналізу даних; 9) Nanotechnology знайомить з історією розвитку нанотехнологій, областями їх застосування та перспективами їх дослідження.

Матеріал кожного блоку курсу представлено у відповідності до принципів системності та послідовності, усі завдання пов'язані, що сприяє кращому осмисленню та засвоєнню. Теми дистанційного курсу «Computer Science» професійно-орієнтовані, на актуальну тематику, слугують додатковим джерелом інформації для студентів, узгоджуються з навчальною програмою дисципліни та модулями рекомендованих підручників. У дистанційному курсі до теми кожного юніту подано гіперпосилання на веб-ресурс Youtube з аутентичним відеофрагментом, що дає можливість студентам розвивати навички аудіювання під час сприйняття на слух інформації представленої носієм мови, спеціалістом в галузі інформаційних технологій. Демонстрація відеоматеріалів у процесі вивчення блоку активізує пізнавальну діяльність студентів. До кожного відео є комплекс розроблених вправ для

перевірки прослуханої інформації та розвитку логічного мислення студентів.

Робота з Глосарієм сприяє поповненню лексичного запасу та термінологічного тезаурусу студентів, розвиває вміння працювати з довідниковою літературою, аналізувати отриману інформацію, вибирати головне та здійснювати пошук з використанням різних джерел. Завдання з відкритими запитаннями в кінці кожної теми допомагають узагальнити отриману інформацію пов'язану зі спеціальністю, логічно побудувати чітку відповідь та навести аргументи використовуючи вивчені терміни та лексичні одиниці.

У кожному юніті є розроблені тестові завдання до відео та автентичного тексту професійного спрямування для перевірки розуміння та засвоєння вивченого навчального матеріалу з теми юніта. Кожна з тем містить граматичні правила передбачені навчальною програмою дисципліни, які подані схематично, у доступному та зрозумілому форматі, з наведенням прикладів та пояснень до них, а також тести для відпрацювання використання граматичних конструкцій.

Задля стимулювання й мотивації студентів під час самостійної роботи було використано методи навчальної дискусії та проєктів. З метою розвитку навичок аудіювання та письма створено форуми для обговорення різних актуальних питань пов'язаних з тематикою юнітів. Студенти мали проаналізувати інформацію, презентувати та обґрунтувати власну точку зору.

Кожен з видів робіт у блоці передбачає контроль який представлено у формі тестів або який відбу-

вається у процесі обговорення завдання зі студентами. Під час дискусії викладач помічає помилки, аналізує їх та визначає шляхи їх подолання.

Висновки. Таким чином, організація самостійної роботи з іноземної мови за професійним спрямуванням на платформі Moodle сприяє вивченню лексичного, граматичного, текстового матеріалу, необхідного для формування комунікативно-пізнавальної компетенції студентів у найбільш поширених ситуаціях професійного спілкування. Підібраний автентичний матеріал та тематика курсу дають можливість студенту поглиблювати свої знання та вдосконалювати свої уміння та навички з профільних наук, формувати уміння користуватись іноземною мовою як інструментом пізнання для отримання необхідної інформації з автентичних наукових джерел та індивідуальної роботи з професійно-орієнтованою літературою, уміння оперувати основними поняттями та термінами зі сфери інформаційних технологій. Залучення інтерактивних методів (робота у групах, мозковий штурм, аналіз інформації та ситуацій) сприяла розвитку таких навичок: формулювати власну думку та поважати альтернативну, аналізувати та творчо обробляти інформацію, вибудовувати стратегію спілкування у групі.

У подальших наукових дослідженнях увага має бути звернена на особливості впровадження інструментів освітнього порталу Moodle у процес вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням студентів гірничої та металургійної спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кабанкова О. М. Формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2018. 294 с.
2. Московчук Н.М. Українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2019. 383 с.
3. Пугач С. С., Дембіцька С. В., Кобилянська І. М. Вдосконалення організації самостійної роботи студентів закладів вищої освіти за умов дистанційного формату навчання. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2020. Т. 6 № 2. С. 9–20.
4. Шевченко С., Кривонос І. Самостійна робота у немовному закладі вищої освіти під час вивчення іноземної мови. *Проблеми освіти: зб. наук. праць*. 2019 ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Вип. 39. С. 58–74. <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/9752>
5. Hontarenko I. Peculiarities in distance learning of foreign language using Moodle platform. *Educational Challenge*. 2021. Vol. 26 (#2), 52–62. Doi: <https://doi.org/10.34142/2709-7986.2021.2.05>. Retrieved from: https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/73/46
6. Kerras N., Salhi S.E. University education in Algeria during the Covid-19 Pandemic; Limitations and challenges. *Arab World English Journal*. 2021. Vol. 12 (#3), 16-35. Doi: <http://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no3.2>
7. Matvienko O.V., Kuzmina S.A., Yamchunskа T.I., Glazunova T.V. Ukrainian universities under the pressure of

pandemic: the effects of pandemic on teacher leadership, self-education and life-long learning: proceedings of 6th International Conference on Lifelong Education and leadership for All ICLEL. (July 16-18 2020). Turkey, 2020

8. Modeer C. Competence demands for today and tomorrow: quality progress through interaction with industry. *Mobilising Human Resources for Innovation. Proceedings from the OECD Workshop on science and technology Labour Market, DSTI/STP/TIP (99)2*, 211–216. 1999. Retrieved from: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/STP/TIP\(99\)2/FINAL&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/STP/TIP(99)2/FINAL&docLanguage=En)

9. Ospanova B.R., Kasenova N.A., Baideldinova G.M., Ospanov G.M., Kabanova A.B. Organization of students' independent work in the language learning process at technical university. *Revista espacios*. 2018. Vol.39 (#21). Retrieved from: <https://www.revistaespacios.com/a18v39n21/18392121.html>

10. Polat E., Van Dam S.S., Bakker C. A. Shifting from blended to online learning: students' and teachers' perspectives. *International conference on engineering design, ICED 21* (August 16-20 2021). Sweden, 2021

11. Singh J., Steele K., Singh L. Combining the best of online and face-to-face learning: hybrid and blended learning approach for COVID-19, post vaccine, and post-pandemic world. *Journal of Educational Technology Systems*, 2021. 50(2) (pp. 140–171). Doi: 10.1177/00472395211047865

REFERENCES

1. Kabankova, O.M. (2018). *Formation of the technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process* (Doctoral dissertation), Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine).

2. Moskovchuk, N.M. (2019). *The training of future specialists majoring in technical specialties in the Ukrainian language* (Doctoral dissertation). State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Odessa, Ukraine.

3. Puhach, S.S., Dembitska, S.V., Kobylyanska, I.M. (2020). Improving the organization of independent work of students of higher education institutions in a distance learning format. *Scientific Bulletin of Mulachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 6(2), 9-20. doi: 10.52534/msu-pp.6(2).2020.9-19

4. Shevchenko, S., Kryvonis, I. (2019). Self-study work in a non-linguistic university in the process of foreign language learning. *Problems of Education*, 39, 58-74. Retrieved from: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/9752>

5. Hontarenko, I. (2021). Peculiarities in distance learning of foreign language using Moodle platform. *Educational Challenges*, 26(2), 52–62. doi: <https://doi.org/10.34142/2709-7986.2021.2.05>. Retrieved from: https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/73/46

6. Kerras, N., Salhi, S.E. (2021). University education in Algeria during the Covid-19 Pandemic; Limitations and challenges. *Arab World English Journal*, 12(3), 16–35. doi: <http://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no3.2>

7. Matvienko, O.V., Kuzmina, S.A., Yamchunskaya, T.I., Glazunova, T.V. (2020). Ukrainian universities under the pressure of pandemic: the effects of pandemic on teacher leadership, self-education and life-long learning. *Proceedings of 6th International Conference on Lifelong Education and leadership for All ICLEL* (pp. 503–512). Turkey: Sakarya University.

8. Modeer, C. (1999). Competence demands for today and tomorrow: quality progress through interaction with industry. *Mobilising Human Resources for Innovation. Proceedings from the OECD Workshop on science and technology Labour Market, DSTI/STP/TIP (99)2*, (pp. 211–216). Retrieved from: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/STP/TIP\(99\)2/FINAL&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/STP/TIP(99)2/FINAL&docLanguage=En)

9. Ospanova, B.R., Kasenova, N.A., Baideldinova, G.M., Ospanov, G.M., Kabanova, A.B. (2018). Organization of students' independent work in the language learning process at technical university. *Revista espacios*, 39(No21). Retrieved from: <https://www.revistaespacios.com/a18v39n21/18392121.html>

10. Polat, E., Van Dam, S.S., Bakker, C. A. (2021). Shifting from blended to online learning: students' and teachers' perspectives. In *Proceedings of the International conference on Engineering Design (ICED 21)*, (pp. 2651–2660). Gothenburgh, Sweden. Doi: 10.1017/pds.2021.526

11. Singh, J., Steele, K., Singh, L. (2021). Combining the best of online and face-to-face learning: hybrid and blended learning approach for COVID-19, post vaccine, and post-pandemic world. *Journal of Educational Technology Systems*, 50(2), 140–171. doi: 10.1177/00472395211047865

S. S. KOSTIUK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Foreign Languages Department,
Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine
E-mail: kostiuk@knu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-3587-4483>*

H. M. SHALATSKA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Foreign Languages Department,
Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine
E-mail: shalatska@knu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1231-8847>*

**FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES INDEPENDENT WORK
ON THE PLATFORM MOODLE**

Successful mastering of knowledge essential for future profession as well as the development of self-improvement and self-development skills, the ability to adapt quickly to changes to meet domestic and global standards are important factors that affect a modern specialist activities. The relevance of the study is determined by the growing demand for future specialists training institutions of higher education should involve effective means and methods to develop the professional competence of future specialists. The paper aims to analyze the recent experience in organizing students' independent work while training foreign language for specific purposes and ways of its improvement using the educational platform Moodle. The development of the ability to acquire knowledge independently (search, analyze, prioritize), receive relevant information from authentic videos and texts, argue the view using learned vocabulary, discuss some professional topics increases the students' motivation and therefore, promotes professional development. It is established that the implementation of activity, competent and communicative approaches facilitates the achievement of the set goal. The effectiveness of such teaching methods as educational discussion, projects, and interactive teaching has been confirmed. And their introduction contributes to the development of skills for working with information, communication strategies, and ability to express one's point of view. For better mastering, the course materials were organized using systematicity and sequence principles. The use of the platform Moodle promotes motivation and improves the level of language proficiency due to the development of all kinds of speech activity, since the unit topics are directly related to their professional activities and the situation for discussions are close to real ones.

Key words: independent work, Moodle, online course, distant learning, professional skills development.

УДК 378.011.3-051:[796:81'243](045)(477.82)

DOI

Н. Ф. НАЙТ

магістр, аспірант,

Волинський національний університет імені Лесі Українки;

викладач циклової комісії словесних дисциплін,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: nnait@lpc.ukr.education

http://orcid.org/0000-0002-1310-6950

БЛОКОВИЙ КОНСТРУКТ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розроблено авторський блоковий конструкт моделі, фокус якого спрямовано на формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до іншомовної комунікації. Представлений конструкт складається зі спрямовуючого, теоретично-конструктивного, змістово-дієвого, тренінгово-діяльнісного та діагностично-результативного блоків. Зазначено, що спрямовуючий блок складається з мети та завдань, теоретично-конструктивний – представляє концепцію, методологічні підходи та принципи формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації; змістово-дієвий блок складається з теоретичної та практично-іншомовної складових; тренінгово-діяльнісний блок представляють 6 груп орієнтирів, форми та педагогічні умови; діагностично-результативний блок уміщає критерії, структурні компоненти, рівні оцінювання сформованості готовності до іншомовної комунікації, а також діагностичний інструментарій та результат – позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації. Вказано, що представлені блоки конструкту моделі забезпечують взаємозв'язок усіх аспектів дослідження і об'єктивно анонсують інформацію щодо результату сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації в умовах закладу вищої освіти. Зазначено, що при розробленні та теоретичному обґрунтуванні блокового конструкту моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації до уваги бралися визначення поняття «модель», яке подається у словниках у синхронічному та діахронічному зрізах, а також розуміння педагогічної моделі видатними дослідниками сучасності. Підкреслено, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури потребує нових форм навчання, що засвідчує тенденцію до переходу професійної освіти від описовості до моделювання та проектування нової реальності, від процесу накопичення знань – до процесу опанування способів діяльності. Покращення якості іншомовної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є їх запорукою успіху, тому питання цілісного наукового дослідження конструкту блокової моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації потребує детального вивчення та відкриває широкі перспективи в цьому напрямку.

Ключові слова: конструкт, блокова модель, педагогічне моделювання формування готовності, іншомовна комунікація, вчитель фізичної культури.

Поставлення проблеми. Сьогодні в Україні відбуваються докорінні зміни у соціальному, економічному та політичному розвитку, які мають вплив і на систему професійної освіти. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури потребує нових форм навчання, що засвідчує тенденцію до переходу професійної освіти від описовості до моделювання та проектування нової реальності, від процесу накопичення знань – до процесу опанування способів діяльності. Це, в свою чергу, вимагає потребу в інтеграції знань про людину, її особливості, саморозвиток та освіту, спостерігаємо еволюцію «інформаційного енциклопедиста»

у «людину-дослідника». Вище зазначені пріоритети розвитку педагогічної науки знайшли свою реалізацію в особливому підході, який має назву «педагогічне моделювання». Саме цей підхід дозволить розкрити основний зміст, форми і методи формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до іншомовної комунікації, а також дозволить покращити якість професійної підготовки здобувача вищої освіти, що законцептуалізовано в Конституції та Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про фізичну культуру і спорт» (1993), Указі Президента «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової актив-

ності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), Концепції Нової української школи (2017) та інших чинних документах.

Аналіз попередніх досліджень. Питання педагогічного моделювання висвітлені у дослідженнях сучасних науковців, зокрема модель особистості сучасного педагога вивчав В. Кручек, Т. Гордієнко, В. Безрукова, В. Беспалько, Н. Волкова, С. Касярум, М. Анісімов, М. Корець, В. Радкевич та ін. Модель підготовки сучасного вчителя фізичної культури представлена в працях А. Маракущина, Т. Матвійчук, І. Іванія, О. Яковлівої, Т. Бугаєнко, Б. Без'язничного, А. Леоненко та ін. Учені досліджують різні аспекти педагогічного моделювання, а також подають авторські моделі формування різних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз концепцій моделювання освітніх систем в галузі педагогіки фізичного виховання засвідчує, що багато дослідників представляють комунікативні моделі, які спрямовані на досягнення мовного та мовленнєвого результату для роботи в іншомовному освітньому середовищі. Для реалізації таких моделей О. Яковліва пропонує психолого-педагогічний тренінг, який покликаний підвищити компетентність майбутніх учителів фізичного виховання у процесах спілкування. Тренінг складається з задач, які спрямовані на набуття знань, формування умінь, розвиток установок, які визначають поведінку у різних видах спілкування, розвиток перцептивних здібностей майбутніх учителів, корекцією та розвитком системи відносин особистості [Яковліва : 523].

Мета статті – розробити та представити широкому педагогічному загалу авторський блоковий конструкт моделі, фокус якого спрямовано на формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до іншомовної комунікації.

Виклад основного матеріалу. При розробленні та теоретичному обґрунтуванні блокового конструкту моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації ми дотримувалися визначення поняття «модель», яке подається у словниках у синхронічному та діахронічному зрізах, а також спиралися на розуміння педагогічної моделі видатними дослідниками сучасності.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Бусела поняття «модель» (з французької мови *modele* – міра, зразок, норма; у перекладі з латині – образ, зменшений варіант, спрощений опис складного явища чи процесу) трактується як зразок, що відтворює, імітує будову та дію будь-якого об'єкта, а, відтак, використовується для отримання нових знань про об'єкт [Великий тлумачний словник].

У словнику іншомовних слів за редакцією О. Мельничука моделювання тлумачиться як метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта досліджень (оригінал) іншим, подібним до нього (модель) [Словник іншомовних слів]. Подібне визначення міститься у словнику професійної освіти, де визначено модель як зразок, примірник чого-небудь; зменшене відтворення якоїсь споруди, механізму; тип, марка, зразок конструкції; схема для пояснення якогось явища або процесу [Гончаренко : 195].

У філософії поняття «модель» розуміється як «речова, знакова або уявна (мисленнєва) система, що відтворює, імітує чи відображає принципи внутрішньої організації або функціонування певних властивостей, ознак і характеристик об'єкта дослідження (оригіналу), безпосереднє вивчення якого неможливе, ускладнене або недоцільне і може замінити цей об'єкт у пізнавальному процесі з метою одержання нових знань про нього» [Філософський енциклопедичний словник : 394].

Також у нашому дослідженні ми спираємось на авторські визначення поняття «модель». Зокрема І. Іваній представляє модель як «умовний аналог формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту» та розуміє її «цілісно педагогічною системою з сукупністю взаємозв'язків між її складниками, що передбачає врахування комплексу умов і засобів професійної підготовки, необхідних для реалізації потенційних можливостей системи щодо опанування студентом засобами, способами й формами творчої самореалізації в різносторонніх видах фізкультурно-спортивної діяльності й спілкуванні, спрямованих на засвоєння і створення професійно-педагогічних цінностей, технологій і здібностей особистості майбутнього фахівця» [Іваній : 33].

А. Маракушин зазначає, що «функціональна модель – це впорядкована, взаємопов’язана схема й опис складових системи діяльності викладача фізичної підготовки: суб’єктів діяльності, видів діяльності, технології педагогічної діяльності, умов і факторів її оптимізації» [Маракушин : 212].

У дослідженні представляємо авторський блоковий конструкт моделі формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до іншомовної комунікації, який складається з п’яти блоків: спрямовуючий, теоретично-конструктивний, змістово-дієвий, тренінгово-діяльнісний та діагностично-результативний. Подані блоки дозволяють чітко структурувати і конкретизувати зміст структурних компонентів, форми, методи, засоби, педагогічні умови, рівні та результат (рис. 1).

Розглянемо детальніше блоки моделі. *Спрямовуючий* блок складається з мети, яка полягає у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації та таких завдань:

мотивувати майбутніх учителів фізичної культури до формування готовності до іншомовної комунікації;

стимулювати майбутніх учителів фізичної культури до розвитку іншомовної компетентності;

використовувати активні методи, багатовекторність засобів навчання в освітньому процесі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації;

забезпечити доступ майбутніх учителів фізичної культури до інформаційних ресурсів для самостійної когнітивної діяльності з використанням хмарних онлайн-сервісів PREZI, Microsoft Visio, Edraw.Max.exe, VideoScribe, систем електронного і дистанційного навчання

(Google Classroom, Zoom Moodle та ін.).

Наступний *теоретично-конструктивний* блок складається з концепції забезпечення формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації, методологічних підходів та принципів. Зокрема, до методологічних підходів, які формують готовність до іншомовної комунікації належать: середовищний, системний, компетентнісний, інформаційний, діяльнісний, технологічний, синергетичний, нейропсихологічний. Принципи готовності до іншомовної комунікації ми представляємо у двох групах: загальнодидактичні (свідомості та активності, системності, доступності, індивідуалізації) та специфічно фахові (діалогічності, вибору власної освітньої траєкторії, іншомовності, використання можливостей професійно орієнтованих дисциплін, використання можливостей дисциплін вільного вибору здобувача вищої освіти).

Змістово-дієвий блок моделі складається з теоретичної та практично-іншомовної складових. Теоретична складова змістово-дієвого блоку досягається наявністю знанневого компоненту іншомовної компетентності та передбачає опанування у повному обсязі освітніми компонентами освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Фізична культура) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, зокрема такими обов’язковими освітніми складовими: «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Спортивна термінологія та комунікація іноземною мовою», а також такими вибірковими освітніми складовими: «Практикум суддівства в ігрових видах спорту», «Англійська мова для професійної комунікації», «Професійне спілкування іноземною мовою», «Рухливі та словесні ігри англійською мовою» та ін.

Практично-іншомовна складова забезпечу-

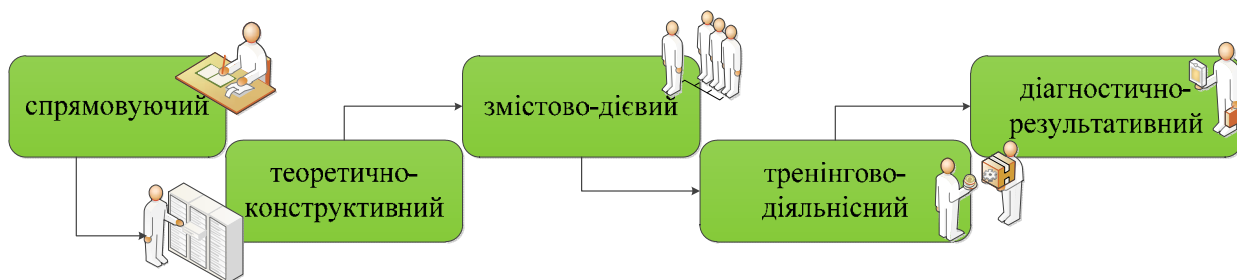

Рис. 1. Конструкт моделі системи формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації

ється наявністю мотиваційно-особистісного, іншомовно-продуктивного та професійно-комунікативного компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації та передбачає організацію педагогічних практик: «Міжнародна практика в закладах оздоровлення та відпочинку», «Практика за профілем майбутньої професії з акцентом на іншомовну комунікацію у фізичній культурі», а також міжнародних програм: Міжнародний табір «Балтійські каникули» (Польща-Німеччина), Міжнародна Літня Школа «International Summer School “Developing & Training”», Оздоровчо-спортивна програма у Міжнародному таборі «Легенда в Камчії» (Болгарія) та ін.

Тренінгово-діяльнісний блок конструкту моделі досягаємо завдяки 6 групам орієнтирів, а також завдяки формам та педагогічним умовам формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації. Розглянемо орієнтири, які сприяють ґрунтовному моделюванню змісту концепції системи формування готовності майбутніх учителів фізичної культури.

До першої групи орієнтирів відносимо вільний саморозвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури через формування творчого середовища закладу вищої освіти. Наступна група орієнтирів призначена для створення умов у закладі вищої освіти для вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням через мовні курси, запровадження вивчення обов'язкових дисциплін. Третя група орієнтирів передбачає підсилення компетентностей за допомогою блоку дисциплін вільного вибору. Орієнтири четвертої групи спрямовують студентів на розуміння важливості участі у міжнародних сертифікованих програмах. П'ята група орієнтирів спрямована на співпрацю групи забезпечення освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)», здобувачів освіти та стейкхолдерів. Орієнтири шостої групи передбачають набуття здобувачами освіти гнучких навичок (soft skills) під час педагогічних практик.

Серед форм, які сприяють успішній реалізації пропонованого нами авторського блокового конструкту моделі, представлено: лекції, практичні, семінарські заняття, консультації, індивідуальна, самостійна робота та ін.

Педагогічними умовами формування іншомовної комунікації майбутніх учителів фізичної культури є:

- оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених ОПП 014 Середня освіта (Фізична культура) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням іншомовної специфіки майбутньої педагогічної діяльності;

- створення іншомовно орієнтованого середовища у закладі вищої освіти;

- розвиток гнучких навичок (soft skills) майбутніх учителів фізичної культури;

- участь майбутніх учителів фізичної культури в англійськомовних науково-практичних конференціях, прослуховування класів англійською мовою.

Останній *діагностично-результативний* блок, який складається з критеріїв, структурних компонентів та рівнів оцінювання сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації, досягається за допомогою діагностичного інструментарію – комп'ютерно-діагностичного комплексу “You Can Do It”. Результатом представленого конструкту моделі є позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх вчителів фізичної культури до іншомовної комунікації.

Результати і висновки. Таким чином, метод моделювання, що реалізує в собі поєднання емпіричного та теоретичного, виявлення та формулювання зв'язку між фактами та результатами експериментів, створення логічних конструкцій, абстракцій та теорій допомагає чітко структурувати і конкретизувати зміст структурних компонентів, форми, методи, засоби, педагогічні умови, рівні та результат формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до іншомовної комунікації. Це дозволяє представити авторський блоковий конструкт моделі формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до іншомовної комунікації, який складається зі спрямовуючого, теоретично-конструктивного, змістово-дієвого, тренінгово-діялісного та діагностично-результативного. Представлені блоки моделі забезпечують взаємозв'язок усіх аспектів дослідження і об'єктивно анонсують інформацію щодо результату сформованості готовності майбутніх учителів фізичної

культури до іншомовної комунікації в умовах закладу вищої освіти. Покращення якості іншомовної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є їх запорукою успіху, тому питання цілісного наукового дослідження

конструкту блокової моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до іншомовної комунікації потребує детального вивчення та відкриває широкі перспективи в цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Гончаренко С. У., Зязюн І. А., Талалуєва Н. О. та ін. Професійна освіта: словник за ред. Ничкало Н. Г. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
3. Іваній І. В. Модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 2. С. 31–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_2_7 (дата звернення: 1.10.2022).
4. Маракушин А. І. Модель педагогічної діяльності викладача фізичної підготовки. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 3. С. 210-216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snsv_2013_3_53 (дата звернення: 13.10.2022).
5. Словник іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. Київ, 1977. 776 с.
6. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди, голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
7. Яковліва О. Формування моделі комунікативних умінь майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2014. Вип. 18(1). С. 519-528. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkszn_2014_18\(1\)_101](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkszn_2014_18(1)_101) (дата звернення: 12.10.2022).

REFERENCES

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2005) [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (z dod. i dopov.) uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv-Irpin : Perun, 2005. 1728 p. [in Ukrainian].
 2. Honcharenko S. U., Ziaziun I. A., Talaluieva N. O. ta in. (2000). Profesiina osvita [Professional education] : slovnyk za red. Nychkalo N. H. Kyiv : Vyscha shkola, 2000. 380 p. [in Ukrainian].
 3. Ivaniy I. V. (2016). Model formuvannya profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnoho fakhivtsia fizychnoho vykhovannya ta sportu u protsesi profesiinoi pidhotovky [The model of the formation of professional and pedagogical culture and the future specialist of physical development and sports in the process of professional training]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 2016. № 2. P. 31-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_2_7 (data zvernennia: 1.10.2022). [in Ukrainian].
 4. Marakushyn A. I. (2013). Model pedahohichnoi diialnosti vykladacha fizychnoi pidhotovky [Model of pedagogical activity and work of physical training]. *Slobozhanskyi nauково-sportyvnyi visnyk*. 2013. № 3. P. 210-216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snsv_2013_3_53 (data zvernennia: 13.10.2022). [in Ukrainian].
 5. Slovnyk inshomovnykh sliv (1977) [Glossary of inshomonic words] za red. O.S. Melnychuka. Kyiv, 776 p. [in Ukrainian].
 6. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk (2002) [Philosophical encyclopedic dictionary]: entsyklopedyia NAN Ukrainy, In-t filosofii im. H. S. Skovorody, holov. red. V. I. Shynkaruk. Kyiv : Abrys, 742 p. [in Ukrainian].
 7. Iakovliva O. (2014). Formuvannya modeli komunikatyvnykh umin maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u protsesi pedahohichnoi praktyky [Formation of a model of communicative skills of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii*. 2014. Vyp. 18(1). S. 519–528. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkszn_2014_18\(1\)_101](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkszn_2014_18(1)_101) (data zvernennia: 12.10.2022). [in Ukrainian].
-

N. F. KNIGHT

*Master, Postgraduate Student,
Lesya Ukrainka Volyn National University;
Lecturer of Verbal Disciplines,
Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: nadiaknight23@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3520-1756>*

**BLOCK CONSTRUCT OF THE MODEL OF FORMATION THE READINESS
OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS
FOR FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION**

The author's block construct of the model is developed in the article, the focus of which is aimed at forming the readiness of the future physical education teacher for foreign language communication. The presented construct consists of directing, theoretical-constructive, content-acting, training-activity and diagnostic-resultative blocks. It is noted that the directing block consists of the goal and tasks, the theoretical-constructive one represents the concept, methodological approaches and principles of forming the readiness of future PE teachers for foreign language communication; the content-acting block consists of theoretical and practical foreign-language components; the training-activity block is represented by 6 groups of guides, forms and pedagogical conditions; the diagnostic-resultative block contains criteria, structural components, levels of assessment of the formation of readiness for foreign language communication, as well as diagnostic tool and the result – positive dynamics of formation the levels of readiness of future PE teachers for foreign language communication. It is indicated that the presented blocks of the model construct ensure the interconnection of all aspects of the research and objectively announce information about the result of the formation of the readiness of future PE teachers for foreign language communication in the conditions of a higher education institution. It is noted that during the development and theoretical reasoning of the block construct of the model of formation of the readiness of future PE teachers for foreign language communication, the definition of the concept of “model”, which is presented in dictionaries in synchronic and diachronic sections, as well as the understanding of the pedagogical model by outstanding modern researchers, was taken into account. It is emphasized that the training of future PE teachers requires new forms of education, which proves the tendency of professional education to transition from descriptiveness to modeling and designing a new reality, from the process of accumulating knowledge to the process of mastering methods of activity. Improving the quality of foreign language professional training of future physical education teachers is their key to success, therefore the issue of an integral scientific study of the block model construct of formation of the readiness of future PE teachers for foreign language communication requires detailed study and opens wide prospects in this direction.

Key words: construct, block model, pedagogical modeling of readiness formation, foreign language communication, physical education teacher.

УДК 378

DOI

С. П. ЯБКОВСЬКА

*викладач-методист циклової комісії викладачів народних інструментів,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: syabkovsjka@ipc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0002-8456-5812>*

І. В. МАЗУРОК

*старший викладач циклової комісії викладачів фортепіано,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: imazurok@ipc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0003-1089-424X>*

ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ» У КОНТЕСТІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНО-ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлюються методичні аспекти викладання навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент», зокрема у контексті формування спеціалізовано-професійних компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Науковий феномен спеціалізовано-професійних компетентностей модифікується на основі традиційної інструментальної підготовки музиканта із проєкцією інноваційного підходу, нових методик, експериментальних складників, затребуваності у сучасному суспільстві. На сучасному етапі підготовка висококваліфікованого спеціаліста потребує максимально чіткого уявлення про основні професійні компетентності, потенціал формування яких закладено у змісті та технологіях викладання конкретної навчальної дисципліни.

У науково-методичних працях доведено, що інструментальне мистецтво – основа формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва у класі основного музичного інструменту. Поступовий навчальний процес вибудовується шляхом опанування як грою на інструменті на загальноприйнятих засадах, так і підготовкою інструменталіста до концертно-виконавської діяльності.

Специфічною особливістю діяльності педагога-музиканта є прагнення до розвитку музично-творчого потенціалу студентів через особистісні емоційні переживання, що пов'язано з емоційним впливом музичного мистецтва у творчій та виконавській діяльності.

На основі аналізу наукових досліджень визначено методичні підходи до організації роботи з вивчення програмового матеріалу з основного музичного інструменту у поєднанні з формуванням теоретичних знань, розвитком здібностей, таланту, наполегливості музиканта-інструменталіста.

У статті чітко визначені цілі та завдання інструментально-виконавської діяльності студентів-музикантів та сформульовані конкретні предметні компетентності з дисципліни «Основний музичний інструмент», які доцільно формувати у здобувачів освіти.

Ключові слова: професійні компетентності, аналітична робота, слухове сприйняття, аналіз музичних програмових творів, образно-естетичний зміст, музичний образ.

Вступ. Сучасна освіта вимагає нових підходів до викладання різних навчальних дисциплін. Головною тенденцією розвитку сучасного суспільства є соціально-економічні зміни, прискорення розвитку науково-технічного прогресу, впровадження інноваційних досягнень науки і освіти, оновлення інформаційних і навчальних програм. Стрімко змінюються якості і умови професійної діяльності сучасного вчителя, що вимагають від нього протя-

гом усього життя неодноразово освоювати нові способи та види діяльності в професії, підвищувати рівень кваліфікації та освіти. У зв'язку зі зміною парадигми музичної освіти виникла потреба якісно нового підходу до підготовки майбутніх фахівців у цій галузі.

Поставлення проблеми. В основі навчально-виховного процесу повинна бути мисляча і творча особистість. Сприйняття музики – це складний психічний процес. Сприймаючи і відтворюючи

музику, людина виражає своє емоційне «я», тому що музика здійснює набагато сильніший вплив на людину ніж всі інші види мистецтва. Саме музичне мистецтво має специфічні унікальні можливості цілеспрямованого впливу у бажаному напрямку виховання молоді. Такі особливості музики базуються не лише на вербальному, багатоплановому за формою емоційному впливі на молоду людину, а й впливають конкретно з її першоелементів – мелодії, ритму, гармонії, які проникають у глибини психіки.

На сучасному етапі підготовка висококваліфікованого спеціаліста потребує максимально чіткого уявлення про основні професійні компетентності, потенціал формування яких закладено у змісті та технологіях викладання конкретної навчальної дисципліни.

Специфічною особливістю діяльності педагога-музиканта є прагнення до розвитку музично-творчого потенціалу студентів через особистісні емоційні переживання, що пов'язано з емоційним впливом музичного мистецтва у творчій та виконавській діяльності.

Емоції завжди супроводжують музично-педагогічну діяльність, впливаючи на неї залежно від характеру та інтенсивності емоційного переживання, стимулюють творчий процес, знижують або підтримують його продуктивність. Прагнення педагогів до розвитку музично-теоретичного потенціалу через особистісні емоційні переживання, пов'язане з емоційним впливом музичного мистецтва визначив у своїй праці Б. Додонов. Він вважає, що у мистецтві, і у творчій, і у виконавській, і у споживацькій діяльності людей емоції відіграють особливо важливу роль. Вони не тільки спонукають до активності, активізують усі його психологічні процеси, але й пов'язують їх у єдине ціле, визначаючи те русло, за яким повинні відбуватись акти сприймання, уяви, уявлення та мислення.

Навчальна дисципліна «Основний музичний інструмент» інтегрує в єдину систему окремі предмети музично-теоретичного циклу: теорія музики, гармонія, музична література, а також індивідуальних занять з спеціального циклу: диригування, аранжування, акомпанемент, інструментознавство та інші. Ці дисципліни повинні розвивати не тільки музичні, але й музично-естетичні смаки, збагачувати загаль-

нокультурний рівень студентів, сприяти розвитку професійних навичок, взаємодії художніх засобів музичної виразності у роботі над вивченням програмових творів.

Мета дослідження: обґрунтувати потенціал навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент» у контексті формування у майбутніх учителів музичного мистецтва спеціалізовано-професійних компетентностей.

Аналіз попередніх досліджень. Різні аспекти проблеми формування спеціалізованих професійних компетентностей, проблеми розвитку та вдосконалення виконавської діяльності музикантів-інструменталістів розглядається в руслі системного аналізу музично – виконавських процесів. Проблема формування виконавських здібностей розглядається на основі педагогічних (Ю. Алієв, Т. Рязанова, А. Гордійчук, О. Апраксіна та ін.) і музикознавчих (І. Ляшенко, Б. Астаф'єв, Г. Єрмакова), теорії виконавського мистецтва (Є. Гуренко, Я. Мільштейн, О. Бодіна, В. Белікова). Як свідчить аналіз літератури, дослідники глибоко розкривають закономірності, специфіку та особливості природи музичного мистецтва, підкреслюють творчий характер музичної діяльності. Особлива увага надається вивченню різних аспектів та умов розвитку високорозвиненого музичного сприймання й пов'язаного з ним художньо-образного мислення. Також слід відмітити, що зарубіжні дослідники, представники загальної психології, аналізуючи структуру інтелекту, звертали велику увагу на музичні здібності.

Результати та дослідження. У зміст поняття «музичність» ми звикли відносити музичний слух, музично – ритмічні здібності, емоційний відгук на музику, музичну пам'ять, музичну уяву, музичне мислення. «Музичність» (переживання музики як вираження певного змісту) – це складна загальна здібність, необхідна для занять такими видами музичної діяльності, як слухання музики, виконання та створення музики. Музичні здібності (ладове та ритмічне чуття, музично-слухові уявлення) вимагають, крім музичності, виконавських здібностей. Музично-виконавські здібності: слух, відчуття ритму, музична пам'ять, інтонаційна чутливості, чуття мелодії [Душний : 56].

Основним структурним компонентом здібностей Г. С. Костюк вважає знання (на його

думку, це найважливіша ознака розумового розвитку особистості), яка входить до складу умінь студентів діяти, оперувати ними під час вирішення нових завдань. Автоматизуючи дії, людина перетворює їх на операції, які стають складовими частинами майстерності в поєднанні з емоційними переживаннями, стимулюють творчий мислительний процес та впливають на якість виконання музичних творів.

Цілісний аналіз музичних творів допомагає знайти самостійне виконавське трактування, хоча іноді це викликає певні складнощі у студентів, зумовлені індивідуальним рівнем базових знань та умінь. У зв'язку з цим важливо формувати конкретні предметні компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема у процесі опанування навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент», а саме:

- здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння та навички з предметів: теорія музики, гармонія, музична література, творчих дисциплін;

- здатність використовувати знання, уміння та навички конкретно при розборі нового музичного твору;

- здатність використовувати вміння та навички, набуті в процесі всіх видів практики у професійній діяльності: гра на музичному інструменті, диригуванні, постановці голосу, колективному виконанні.

Для професійного росту студент повинен оволодіти такими загальними компетентностями:

- здатність письмово, або усно висловлювати свої думки;

- вміння проводити дослідницьку роботу (порівняння, виявлення характерних особливостей музичної форми, прийомів розвитку музичного образу, засоби музичної виразності);

- базові знання інфраструктури музичного виконавства;

- володіння методами збору первинної інформації та здатність використання результатів аналізу з метою удосконалення професійної роботи;

- застосування сучасних методів та інформаційних форм роботи для знаходження необхідних музичних творів та методичної літератури;

- здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності і охорони праці.

Поруч зі зверненням уваги на закономірності формотворчих елементів – мелодії, гармонії, ритму, фактури, тонального плану, надається значна увага на створення емоційного впливу на характер музичного образу [Лабунець : 123]. Під час роботи над вивченням музичного твору виявляються всі знання, які отримали студенти з фаху. Ці знання дають змогу логічно, аргументовано будувати свої судження про виразне значення елементів музичної мови. Звичайно, цей дидактичний матеріал, виходячи з конкретних умов, змінюється, урізноманітнюється та доповнюється новими програмовими творами, він завжди художньо-повноцінний, різноманітний зі своїми ознаками, доступний для студентів за своїм образно-естетичним змістом, технологічно – виконавському плані. Обов'язковим є знання музичних термінів, які досить часто застосовуються в музичних творах, в навчально-методичній та науковій літературі.

Уміння аналізувати програмовий твір у поєднанні зі слуховим сприйняттям дає змогу визначити засоби, за допомогою яких композитор виразив зміст, характер виконання та форму музичного твору. Для кращого сприйняття музичної форми обов'язково твори виконуються викладачем, або використовуються технічні засоби навчання.

Сприймання твору, аналіз музичної форми та засобів музичної виразності у психіці людини викликають відповідний емоційний відгук. Студенти повинні постійно збагачувати свій музичний світогляд, ерудицію шляхом ознайомлення з музикою, вивчення основних рис творчості, стилю композитора, розуміння кожного знака нотної графіки, кожного музичного терміна, для того, щоб згодом наукова професійна термінологія стала постійною компетентністю їх професійної мови. Детальний аналіз допомагає зрозуміти структуру музичного твору через зв'язок мелодії та гармонії. логіку функціонального руху, розвиток музичного образу, драматургію музичного твору та його структуру. Для вироблення логічної послідовності розбору твору Т. А. Сергеева розробила конкретний план:

- визначити жанр твору, провідні художні образи, сюжет;

- коротка характеристика творчості композитора, який є автором цього твору (який

напряму в музиці, представник якої країни, основні твори);

– характеристика мелодії чи основної теми (метроритмічні, ладо-тональні особливості, засоби розвитку мелодії);

– характеристика фактури;

– тональний план (аналіз гармонії та висновки щодо відхилень чи модуляцій, особливості гармонічної мови твору);

– визначення кульмінації (засоби її досягнення);

– розшифровка всіх позначень в нотному тексті;

– схема музичної форми;

– висновок.

Музичний твір розгортається в часі. Тимчасова природа музики – одна з найважливіших сторін в їх специфіці – означає, що зміст твору розкривається в процесі розвитку, що художні образи складаються в процесі становлення. Що поза розвитку немає музичної форми в будь-якому її значенні [Гузій].

У широкому сенсі музичний розвиток є процес безперервного руху. де відбувається постійна зміна виразних і конструктивних якостей музики. Джерелом руху служить внутрішня суперечливість: ладові, мелодійні, метро-ритмічні, фактурні, динамічні, темпові протиставлення. Саме ці засоби музичної виразності

впливають на створення музичної форми. Світ музичних форм багатий і різноманітний. Він обіймає і найменші, мініатюрні зразки, і самі грандіозні створення – від невеликого періоду до циклічної форми [Кабур].

Обробка та аналітична робота з музичним твором дає можливість визначити рівень засвоєння навчального матеріалу та оволодіння музичною термінологією, грають активну роль у засвоєнні нового матеріалу. У самостійній роботі студента, у вирішенні проблемних ситуацій, які створює викладач під час заняття, активізує роботу, як у письмовій, так і в усній формі.

Всі ці методи та форми роботи на заняттях – цілеспрямовані на вирішення основних професійних компетенцій у вихованні спеціалістів за фахом.

Висновки. Виховання спеціалізовано – професійних компетентностей у студентів пов'язане не тільки з категорією музичної обдарованості, підсвідомих компонентів психіки, здібностей, педагогічної майстерності, а й з умінням детально аналізувати музичні твори у поєднанні зі слуховим сприйняттям, оволодінням музичною термінологією, розвитком музично-естетичних уподобань та виконавською майстерністю, що забезпечує повноцінний розвиток студента-музиканта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гузій Н. В. Основи педагогічного професіоналізму: навч. пос. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 139 с.
2. Душний А. Методика активізації творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі музично – інструментальної підготовки : навч.- метод. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Дрогобич : Посвіт, 2008. 120 с.
3. Кабур Л. М. Проблема професійної мобільності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки. *Наукові записки : психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2019. С. 139–145.
4. Лабунець В. Інноваційні технології інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики: теорія і практика: [монографія]. Кам'янець – Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2014. С. 351.
5. Побережна Г. І., Щериця Т. В. Загальна теорія музики : навч. пос. Київ, 2004. 342 с.
6. Щолковата О. П. Теорія і методика мистецької освіти : збірник наукових праць. Київ. НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. 181с.

REFERENCES

1. Huzii N. V. (2004). *Osnovy pedahohichnoho profesionalizmu: navch. pos. [Basics of pedagogical professionalism: teaching. village]*. Kyiv : NPU im. M. P. Drahomanova, 139 s. [in Ukrainian].
2. Dushnyi A. (2008). *Metodyka aktyvizatsii tvorchoi diialnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u protsesi muzychno – instrumentalnoi pidhotovky: navch. – metod. posib. dlia stud.vyshchychkh navch. zakladiv.*[The method of activating the creative activity of future music teachers in the process of musical-instrumental training: teaching. – method. manual for students of higher education institutions]. Drohobych: Posvit, 120 s. [in Ukrainian].
3. Kabur L. M. (2019). *Problema profesiinoi mobilnosti maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi instrumentalnoi pidhotovky* [The problem of professional mobility of the future music teacher in the process of instrumental training]. *Naukovi zapysky : psykhologo – pedahohichni nauky*. Nizhyn, S. 139–145. [in Ukrainian].
4. Labunets V. (2014). *Innovatsiini tekhnolohii instrumentalno – vykonavskoi pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky: teoriia i praktyka: [monohrafiia]* [Innovative technologies of instrumental and performance training of the future music teacher: theory and practice]. Kamianets-Podilskiy : Vydavets PP Zvoleiko D. H., S. 351. [in Ukrainian].

5. Poberezhna H. I., Shcherytsia T. V. (2004). *Zahalna teoriia muzyky: navch. pos. [General theory of music: teaching. village]*. Kyiv, 342 s. [in Ukrainian].

6. Shcholkovata O. P. (2000). *Teoriia i metodyka mystetskoï osvity : zbirnyk naukovykh prats [Theory and methods of art education: a collection of scientific papers]*. Kyiv. NPU im. M. P. Drahomanova, 181s. [in Ukrainian].

S. P. YABKOVSKA

*Lecturer-Methodologist of the Cycle Committee of Folk Instruments,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine*

E-mail: syabkovsjka@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-8456-5812>

I. V. MAZUROK

*Senior Lecturer of the Cyclic Piano Commission,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine*

E-mail: imazurok@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0003-1089-424X>

EDUCATION OF SPECIALIZED PROFESSIONAL COMPETENCES IN THE STUDENTS OF THE SPECIALTY «MUSICAL ART» FROM THE DISCIPLINE «BASIC MUSICAL INSTRUMENT»

The article highlights the methodology of teaching specialized – professional competencies in the discipline “Basic Musical Instrument” in the process of instrumental training of students majoring in “Musical Art”. The scientific phenomenon is modified on the basis of the musician’s traditional instrumental training with the projection of an innovative approach; new methods, experimental components, demand in today’s society. A component of such processes is the ratio of understanding of instrumental training and performance in the interpretation of instrumental and performance training or art in general. At the current stage, the training of a highly qualified specialist requires the most clear idea of the main professional competencies of a specific academic discipline.

It has been proven that instrumental art is the basis of the formation of performance skills of the future music teacher in the class of the main musical instrument. Gradual educational process by mastering both playing the instrument on generally accepted principles and preparing the instrumentalist for concert and performance activities.

A specific feature of the activity of a teacher-musician is the desire to develop the musical and creative potential of students through personal emotional experiences, which is connected with the emotional impact of musical art in creative and performing activities.

Based on the scientific analysis of research, a certain author’s formula for studying the program material of the main musical instrument has been determined, in combination with theoretical knowledge, abilities, talent, perseverance, and systematic preparation gives an excellent result and forms the creative personality of the musician-instrumentalist.

The article clearly defines the goals and objectives of the instrumental and performing activities of student musicians.

Key words: professional competences, analytical work, auditory perception, analysis of musical program works, visual and aesthetic content, musical image.

ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ

УДК 373.2.011.3-051:005.336.2]:378

DOI

А. О. БУБІН

кандидат педагогічних наук,

завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти,

*Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: abubin@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-7670-1263>

Є. А. ДУРМАНЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти,

*Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: yedurmanenko@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0003-1993-5028>

КВАЗІПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

У період реформування системи вищої педагогічної освіти в Україні актуальною й важливою для науково-практичного вирішення є проблема формування компетентності педагогічного партнерства в педагогічних працівників у цілому й зокрема в майбутніх вихователів, оскільки саме їх професійна діяльність передбачає взаємодію багатьох учасників освітнього процесу.

У статті розкрито роль квазіпрофесійної діяльності здобувачів вищої освіти у формуванні в них компетентності педагогічного партнерства.

Метою статті – є аналіз квазіпрофесійної діяльності майбутніх вихователів у формуванні їх компетентності педагогічного партнерства, для реалізації якої необхідним стало вирішення наступних завдань: розкриття змісту компетентності педагогічного партнерства майбутніх вихователів; визначення методичних аспектів організації квазіпрофесійної діяльності здобувачів освіти у процесі вивчення нормативних і вибіркового освітніх компонентів. Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, моделювання.

Компетентність педагогічного партнерства потрактовано як сформовану в результаті професійної підготовки здатність майбутніх вихователів успішно реалізовувати педагогіку партнерства. Визначено принципи педагогіки партнерства: повага до особистості дитини; доброзичливе, гуманне ставлення; довіра та взаємоповага у відносинах; міжособистісна взаємодія як особливий вид діяльності, що проявляється в комунікації, інтеракції та перцепції; толерантність. Результатом педагогіки партнерства визначено становлення особистості дитини з її світосприйняттям, світобаченням, світорозумінням.

Наголошено, що контекстне навчання та квазіпрофесійна діяльність студентів є важливим методом формування компетентності педагогічного партнерства.

Визначено й охарактеризовано методичні основи організації квазіпрофесійної діяльності здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою 012 Дошкільна освіта у процесі вивчення нормативних та вибіркового освітніх компонентів: вступ до спеціальності, педагогіка дошкільна, сімейна педагогіка, соціальна педагогіка.

Подальшого дослідження потребує розробка інструментарію діагностування рівня сформованості компетентності педагогічного партнерства в майбутніх вихователів і пошук нових форм і методів її формування.

Ключові слова: педагогіка партнерства, компетентність педагогічного партнерства, квазіпрофесійна діяльність, майбутній вихователь, освітній компонент.

Постановка проблеми. У сучасному суперечливому суспільстві важливу роль відіграють уміння кваліфікованих фахівців, незалежно від

спеціальності, конструктивно та толерантно взаємодіяти з іншими людьми, творчо, на партнерських умовах вирішувати різного роду

виробничі та соціальні проблеми. Особливо актуальною й важливою для науково-практичного вирішення є проблема формування компетентності педагогічного партнерства в педагогічних працівників у цілому й зокрема в майбутніх вихователів, оскільки саме їх професійна діяльність передбачає взаємодію багатьох (різних за віком, ролями, статусом) учасників освітнього процесу: батьків, членів родини, дітей, вихователів, інших педагогічних працівників, громадськості тощо. Невипадково у професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» наголошено, що фахівець має успішно виконувати трудову функцію – партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, а відтак володіти компетентністю педагогічного партнерства [Професійний стандарт].

Результат формування компетентності педагогічного партнерства залежить від цілісності та системності професійної підготовки майбутніх вихователів; від змісту, форм і методів організації освітнього процесу. Власне це і актуалізує проблему пошуку нових змісту форм і методів формування компетентності педагогічного партнерства в майбутніх вихователів.

Як підтверджує практика, важливим в організації професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті формування компетентності партнерства є контекстне навчання, яке інтегрує професійний та соціальний зміст і забезпечує логічний зв'язок навчальної та професійної діяльності. Важливим компонентом контекстного навчання є квазіпрофесійна діяльність здобувачів освіти, яка власне й сприяє формуванню здатності взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу на засадах партнерства.

Аналіз попередніх досліджень. Питання формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти є достатньою мірою досліджені у педагогічній науці. Так, зокрема, на нашу думку найбільш продуктивним є визначення професійної компетентності майбутніх вихователів, запропоноване Г. Беленькою. Вчена тлумачить це поняття як, по-перше, результат професійної освіти, а отже набуту, тобто сформовану професійну якість, і, по-друге, як особистісну власність. Професійна компетентність – це «професійна підготовленість і здатність суб'єкта

праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона обумовлена когнітивним та діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою і основним критерієм визначення його відповідності умовам праці» [Беленька]. Вивченими є також і проблеми формування компетентності педагогічного партнерства як важливої складової професійної компетентності. Так, наприклад, О.Бартків компетентність педагогічного партнерства трактує як здатність майбутнього педагога здійснювати суб'єкт-суб'єкту взаємодію на засадах паритетності, особистісної зорієнтованості задля реалізації вихованцями власної освітньої траєкторії розвитку, самореалізації та підготовки до активного суспільного життя [Бартків]. Цікавими в контексті досліджуваної проблеми є думки О.Дурманенко, яка, «враховуючи специфіку майбутньої професійної діяльності вихователя у закладі дошкільної освіти (зокрема міжособистісної взаємодії педагога з дітьми та їх батьками, міжособистісного спілкування у системі «педагог – дошкільник – родина»)), аналізує формування компетентності попередження та долання професійних бар'єрів, визначаючи цю компетентність як бар'єрну, тобто «сформовану (набуту) особистісну здатність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти успішно виконувати свою професійну діяльність, попереджуючи або конструктивно долаючи професійні бар'єри» [Дурманенко].

Оскільки педагогіка партнерства ґрунтується на міжособистісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу й відповідно орієнтована на цілісний розвиток та становлення особистості дитини, її внутрішніх установок та мотивів, прагнень і цінностей [Antoniuk, Alendar, Bartkiv, Honcharuk, Durmanenko], то формування компетентності педагогічного партнерства вимагає особливого навчання, яке б максимально наближало здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності.

Як свідчить аналіз наукових джерел, вже є чимало педагогічних праць, у яких аналізуються контекстне навчання та квазіпрофесійна діяльність студентів. Зокрема, Л.Горяча, Т.Прокопенко, І.Коломієць квазіпрофесійну діяльність студентів визначають як форму оволодіння професійними компетентностями. А. Дрокіна розглядає квазіпрофесійну діяльність як ефективний чинник

забезпечення педагогічної взаємодії у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи. А. Андреев, Н. Тихонська досліджують квазіпрофесійну діяльність як складову підготовки майбутнього вчителя фізики в університеті. Н. Гузій аналізує технологію контекстного навчання в організації дидактичної підготовки студентів у вищій педагогічній школі. У свою чергу, А. Кузьминський, Н. Тарасенкова та І. Акуленко під квазіпрофесійною діяльністю розуміють діяльність студентів, під час якої формуються та реалізуються математичні й методичні компетентності в ситуаціях змодельованої майбутньої професійної діяльності [Кузьминський]. Однак, на нашу думку, недостатньо досліджена квазіпрофесійна діяльність студентів та її роль у формуванні педагогічної професійної компетентності в цілому й, зокрема, компетентності педагогічного партнерства.

Метою статті є аналіз квазіпрофесійної діяльності майбутніх вихователів у формуванні їх компетентності педагогічного партнерства. Для реалізації мети необхідним є вирішення наступних завдань: 1) розкриття змісту компетентності педагогічного партнерства майбутніх вихователів; 2) визначення методичних аспектів організації квазіпрофесійної діяльності здобувачів освіти у процесі вивчення нормативних і вибіркового освітніх компонентів. Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, моделювання.

Виклад основного матеріалу. Сучасна вища освіта орієнтована на формування в майбутніх фахівців професійної компетентності. Так, Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка», спеціальності 012 «Дошкільна освіта» [Стандарт вищої освіти] передбачає формування у здобувачів освіти інтегральної компетентності як «здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов», а також загальних і фахових компетентностей. Зокрема, насамперед ідеться про загальну компетентність КЗ-6 як здатність до міжособистіс-

ної взаємодії та фахову – КС-19 як здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

У свою чергу, в професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» відзначено, що педагог має успішно здійснювати партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, а отже володіти компетентністю педагогічного партнерства як здатністю до ефективної співпраці та комунікації в професійній діяльності, здатністю залучати учасників освітнього процесу на засадах партнерства та взаємної відповідальності, здатністю до командної взаємодії [Професійний стандарт].

Ми розуміємо компетентність педагогічного партнерства як сформовану в результаті професійної підготовки здатність майбутніх вихователів успішно реалізовувати педагогіку партнерства, основними принципами якої є: повага до особистості дитини; доброзичливе, гуманне ставлення; довіра та взаємоповага у відносинах; міжособистісна взаємодія як особливий вид діяльності, що проявляється не лише в комунікації, але й в інтеракції та перцепції; толерантність; орієнтація на результат – становлення особистості дитини з її світосприйняттям, світобаченням, з прагненням до його перетворення. В цьому контексті актуальними є твердження О.Дворук, що сьогодні доцільно говорити про зміну парадигми «освіта – навчання» на парадигму «освіта – становлення». Становлення людини, індивідуальності, самотворення, самоформування [Дворук].

Розкриваючи зміст компетентності педагогічного партнерства, доцільним є тлумачення педагогіки партнерства як нового рівня педагогічної культури: діти, родина і освітній заклад – друзі, партнери та однопумці (О.Студинець). А це відповідно вимагає «інтеграції батьків у педагогічний процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для залучення сім'ї до супроводу дитини в освітньому процесі», «проектування моделі партнерської взаємодії з сім'єю та включення батьків у побудову соціального партнерства» [Калуська].

Л.Зімакова обґрунтовує передумови введення партнерської педагогіки до вітчизняної освітньої парадигми. Вчена наголошує, що «змінилися професійні ролі вихователів дітей дошкільного віку, до яких необхідно готу-

вати майбутнє покоління фахівців дошкільної освіти. Сучасні педагоги повинні навчитися заохочувати та помірковано вести дітей до особистісного успіху, з дитинства привчати їх змагатися із самим собою, отримувати насолоду від власних успіхів, учитися ставити цілі і розробляти плани їх досягнення для власного зростання у будь-якій сфері життєдіяльності, одночасно з цим діяти кооперовано, вбачати цінність у партнері, усвідомлювати формулу партнерства «один плюс один дорівнює три». У цьому зв'язку вихователі закладів дошкільної освіти набувають ролей фасилітаторів, коучів та тьюторів [Зімакова]. Далі науковиця чітко окреслює професійні обов'язки сучасного вихователя ЗДО, які на нашу думку, повністю відображають сутність компетентності педагогічного партнерства: «професійний обов'язок сучасного вихователя працювати не тільки на науковому рівні, а й володіти педагогічною майстерністю, яка б дозволила створювати фізичну та ментальну єдність, обирати темп, стиль педагогічного керівництва та спілкування, встановлювати контактну взаємодію, синхронізуватися з дітьми, розмовляти спокійним, мелодійним голосом, чітко і повільно промовляти, проявляти внутрішнє відчуття порядку, бути привабливим, витончено й невимушено рухатися, уникати зовнішньої демонстрації, авторитарних методів виховного впливу, поважати свободу й гідність дітей і дорослих» [Зімакова].

Аналіз навчального плану професійної підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою 012 Дошкільна освіта [Освітньо-професійна програма] свідчить про те, що майже всі освітні компоненти орієнтовані на формування професійної компетентності в цілому й зокрема компетентності педагогічного партнерства. Так, освітня складова програми ґрунтується на компетентнісному підході, фундаментальних засадах гуманітарних наук і сучасних психолого-педагогічних концептах підготовки фахівця в галузі 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 Дошкільна освіта. Освітня програма передбачає комплексне надання як загальної, так і професійної підготовки, що є необхідним для успішного виконання професійних функцій у галузі сучасної дошкільної освіти, шляхом поєднання лекційних та практичних занять, педагогічної практики.

Ми зупинимось на аналізі специфіки та методичних аспектах організації квазіпрофесійної діяльності студентів у формуванні компетентності педагогічного партнерства під час вивчення деяких обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів. Так, для прикладу, розглянемо вивчення теми «Основи педагогічної діяльності та вимоги до особистості вихователя» обов'язкового освітнього компонента «Вступ до спеціальності» (перший рік підготовки). Метою вивчення цієї дисципліни є сформулювати у студентів цілісне уявлення про систему освіти в Україні, знання про організаційно-управлінські аспекти їхньої фахової підготовки. При вивченні теми робиться акцент на виникнення та становлення педагогічної професії; аналіз її особливостей. Розкриваються сутність і структура педагогічної діяльності, а також сучасні вимоги до діяльності педагога. Детально аналізується зміст професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»: загальні та професійні компетентності, а також професійні функції вихователя. Звертається увага на особистості вихователя та вимоги суспільства до вихователя. Йдеться насамперед про його любов до рідної землі, України; розумну любов до дітей; володіння рідною мовою; педагогічне мислення, вміння володіти емоційно-вольовою сферою; вольові якості; педагогічна спостережливність; хороший стан здоров'я; уважність; натхнення; інтуїція; авторитет; оптимізм. Розкривається сутність професіограми вихователя закладу дошкільної освіти. А також студенти детально знайомляться з мистецтвом педагогічного спілкування; стилями спілкування вихователя з дітьми (спілкування на основі захоплення спільною діяльністю, спілкування на основі дружньої прихильності, спілкування-дистанція, спілкування-залякування, спілкування-загравання); дізнаються про методику формування індивідуального стилю спілкування та вплив особливостей особистості на організацію спілкування.

Отже, очевидним є факт, що змістове наповнення лекції вже слугує формуванню в майбутніх вихователів компетентності педагогічного партнерства. Однак, на початку лекції чітко й конкретно викладачем сформульована проблема: всі учасники освітнього процесу в ЗДО мають забезпечувати безпечне розвивальне

середовище, яке відповідає віковим особливостям дітей. Лектор разом зі студентами моделюють розвивальне середовище ЗДО (рис. 1.), а відтак здобувачі освіти не лише засвоюють знання, вміння, досвід майбутньої педагогічної діяльності, але й активно займають певну позицію у системі міжособистісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Студенти під час лекції самостійно визначають роль вихователя у створенні всіх елементів розвивального середовища, які покликані забезпечувати та стимулювати вільний вибір і зміну видів діяльності дитини. Формулюють вимоги до вихователя як професійні, так і особистісні; окреслюють основні шляхи взаємодії вихователя з батьками дитини тощо.

У процесі вивчення обов'язкового освітнього компонента «Педагогіка дошкільна» (другий рік підготовки), метою викладання якого є забезпечення основної теоретичної і практичної педагогічної підготовки до виконання кваліфікаційних обов'язків вихователя закладу дошкільної освіти, здобувачі освіти продовжують розвивати особистісно-професійну здатність до педагогічної партнерської взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу (компетентність педагогічного партнерства). Так, наприклад, під час вивчення теми «Моральне виховання дітей дошкільного віку», студенти не лише знайомляться зі змістом виховання в дітей культури поведінки, але й вивчають методи та прийоми її формування. Особливий акцент зроблено на вивченні правил культури спілкування; на методах формування культури спілкування дітей з дорослими та однолітками.

У контексті організації квазіпрофесійної діяльності студентів важливою, як переконливо свідчить досвід викладання, під час вивчення цієї теми є самостійна робота. Так, здобувачі освіти самостійно досліджують поняття культури поведінки, наповнюючи його відповідним змістом: культурно-гігієнічні навички, культура діяльності, культура спілкування. Студенти вчаться аналізувати правила культури діяльності й методи та прийоми її формування в дітей різного віку. А також досліджують шляхи дотримання єдності вимог до культури поведінки дітей у закладі дошкільної освіти та сім'ї. Зауважимо, що навчальна діяльність майбутніх вихователів моделюється в уявному освітньому просторі закладу дошкільної освіти з урахуванням особистого досвіду під час проходження практики на першому курсі (минулий досвід), сьогодення (теперішнє проходження практики) та планування майбутньої діяльності. Студенти аргументовано та переконливо доводять свою позицію, а викладач лише узагальнює інформацію, стимулюючи доповідачів до власних суджень.

На практичному занятті також формується компетентність педагогічного партнерства. Так, наприклад, здобувачі освіти пропонують студентській аудиторії самостійно розроблені «правила групи», які дають змогу працювати в команді, розуміти один одного, допомагати та підтримувати тощо. Таким чином, вони вчаться самі бути фасилітаторами (організаторами колективного вирішення проблеми в групі) й учити цьому інших, насамперед дітей.

Рис. 1. Модель розвивального середовища ЗДО

Вивчаючи вибіркового освітній компонент «Сімейна педагогіка. Педагогіка дитинства» (другий курс навчання), метою викладання якого є на основі усвідомлених системних знань здобувачів освіти про сім'ю як первинний інститут соціалізації дитини; про зміст, форми, методи й особливості сімейного виховання сформувати в майбутніх фахівців дошкільної освіти професійну компетентність та готовність до конструктивної співпраці з батьками дітей, студенти продовжують розвивати здатність до педагогічної партнерської взаємодії. Так, наприклад, вивчаючи тему «Сімейні взаємини та їх вплив на формування особистості дитини», студенти опановують знання щодо традицій сім'ї та їх ролі у вихованні дитини; сімейних цінностей; культури спілкування в сім'ї та взаємовідносин між її членами. Найбільш продуктивними, як нами з'ясовано, в плані формування компетентності педагогічного партнерства, виявились практичні інтерактивні заняття, на яких студенти найчастіше працювали в «малих групах». Ці заняття забезпечували активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, де викладач і студенти є рівноправними його учасниками. Кожна підгрупа студентів презентувала типові сімейні конфлікти та шляхи їх конструктивного вирішення; найбільш поширені помилки сімейного виховання та рекомендації щодо їх усунення; поради батькам з формування їх педагогічної культури; форми та методи організації сімейного дозвілля та ін.

Формуванню компетентності педагогічного партнерства в майбутніх вихователів сприяло також вивчення вибіркового освітнього компоненту «Соціальна педагогіка» (другий курс навчання), метою викладання якого є формування у здобувачів освіти системи усвідомлених соціально-педагогічних знань та мислення, а також умінь соціально-педагогічної діяльності. Для прикладу розглянемо вивчення теми «Формування здорового способу життя дітей та молоді», оскільки проблема здоров'я та здорового способу життя є спільною проблемою як для педагогічних працівників ЗДО, школи,

так і сім'ї та громадськості. Насамперед студентам пропонуються різні тлумачення та підходи щодо сучасного розуміння здоров'я та здорового способу життя. Здобувачі освіти знайомляться з історією впровадження здорового способу життя в освітній практиці в розвинутих країнах світу, а також з інноваційними формами та методами роботи з формування основ здорового способу життя дітей. Дієвими в організації квазіпрофесійної діяльності виявились методи асоціативного куша (здоров'я – це....; види здоров'я:; на здоров'я впливає: і т.д.), сторітелінгу (життєві та придумані розповіді, наприклад, «Як я треную свій організм», «Мій режим дня», «Наші сімейні спортивні змагання» тощо). Наприклад, воркшоп «Усе для здоров'я дитини» стимулював пошук та презентацію студентами цікавих форм і методів роботи з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками з розвитку їх рухливості, мотивації до дотримання санітарно-гігієнічних вимог, дотримання режиму дня тощо.

Висновки. Таким чином, вивчаючи названі освітні компоненти, студенти опановували не лише системні професійні знання, формували вміння й навички педагогічної діяльності, але й за допомогою активної квазіпрофесійної діяльності трансформували ці знання у власну практичну професійну діяльність. Училися моделювати освітній простір закладу дошкільної освіти, максимально наближений до реальних умов. Засвоювали науково-педагогічні знання відповідно до Державного стандарту та творчо їх застосовували у конкретних педагогічних навчально-виховних ситуаціях, реалізуючи тим самим усі принципи педагогіки партнерства.

Саме під час квазіпрофесійної діяльності студенти навчились оволодівати прийомами «ламати кригу», «зачіпка», створювати «коло», «асоціативний куш», працювати в команді тощо.

Подальшого дослідження потребує розробка інструментарію діагностування рівня сформованості компетентності педагогічного партнерства в майбутніх вихователів і пошук нових форм і методів її формування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бартків О.С. Формування у майбутніх учителів компетентності педагогічного партнерства. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. Т. 4. С.22–27.
2. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Київ, 2012. 493 с.

3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження : навчально-методичний посібник. Харків : Ранок, 2021. 240 с.
4. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини. *Педагогіка та конкретні методики*. Черкаси : «Родзинка», 2006. С. 109.
5. Дурманенко О.Л. Формування бар'єрної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. № 1(37). 2021. Частина I. С. 165–170.
6. Зімакова Л. Педагогіка партнерства в координатах дошкільної освіти. *Партнерство в освіті. Практика взаємодії у контексті освітньої діяльності на шляху розбудови Нової української школи* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2022. С. 87–94.
7. Калуська Л. «Родинне сонцезолото»: методичний poradnik для роботи з батьками. Тернопіль : «Мандрівець», 2010. 100 с.
8. Кузьминський А. І. *Наукові засади методичної підготовки майбутнього вчителя математики*. Черкаси : Вид. Від. ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2009. 320 с.
9. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <http://ipc.org.ua/wp-content/uploads/2021.pdf>
10. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 листопада 2019 р. № 1456 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 17.09.2022).
11. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : Наказ Міністерства економіки України від 19 жовтня 2021 року № 755-21 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profesijni-standarti-kerivnika-ta-vihovatelya-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 27.09.2022).
12. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues / V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. *Journal of Higher Education Theory and Practice* Vol. 22(6). 2022. 156–165.

REFERENCES

1. Bartkiv O.S. (2021) Formuvannya u maybutnikh uchyteliv kompetentnosti pedahohichnoho partnerstva [Formation of pedagogical partnership competence in future teachers]. *Acta Paedagogica Volyniensis*. Vol. 4. Pp. 22–27.
2. Byelyenka, H.V. (2012) Teoretyko-metodychni zasady formuvannya profesynoyi kompetentnosti vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv v umovakh stupenevoyi pidhotovky [Theoretical and methodological foundations for shaping the professional competence of pre-school teachers in a stepped training environment]. (*Phd Thesis*). Kyiv: Institute of Educational Problems.
3. Derzhavnyy standart doshkil'noyi osvity: osoblyvosti vprovadzhennya (2021) [State standard of preschool education: features of implementation: educational and methodological manual]. Kharkiv: Ranok, 240 p.
4. Dvoruk O. I. (2006) Protses vykhovannya ochyma dytyny. Pedahohika ta konkretni metodyky [The process of education through the eyes of a child]. Pedagogy and specific methods. Cherkasy: «Rain». P. 109.
5. Durmanenko O.L. (2021) Formuvannya bar'yer'noyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv zakladu doshkil'noyi osvity [Formation of barrier competence of future educators of preschool education institution]. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Pedagogical sciences*. No. 1(37). Part I. Pp. 165–170.
6. Zimakova L. (2022) Pedahohika partnerstva v koordynatakh doshkil'noyi osvity [Pedagogy of partnership in the coordinates of preschool education]. Partnership in education. The practice of interaction in the context of educational activities on the way to the development of the New Ukrainian School. Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kharkiv: Kharkiv Academy of Continuing Education, Pp. 87–94.
7. Kalus'ka L. (2010) «Rodynne sontsekolo»: metodychnyy poradnyk dlya roboty z bat'kamy. [“Family Circle”: a methodical guide for working with parents]. Ternopil: «Mandrivets». 100 p.
8. Kuz'myns'kyy A. I. (2009) Naukovi zasady metodychnoyi pidhotovky maybutn'oho vchytelya matematyky [Scientific foundations of methodical training of the future teacher of mathematics]. Cherkasy: Ed. From ChNU named after B. Khmelnytskyi. 320 p.
9. Osvitn'o-profesiynna prohrama «Doshkil'na osvita» pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity [Educational and professional program «Preschool education» of the first (bachelor's) level of higher education] <http://ipc.org.ua/wp-content/uploads/2021.pdf>
10. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny (2019) Standart vyshchoyi osvity: pershyy (bakalavrs'kyy) riven vyshchoyi osvity, stupin vyshchoyi osvity Bakalavr, haluz znan 01 Osvita/Pedahohika, spetsialnist 012 “Doshkilna osvita” vid 21.1.2019 r. № 1456. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
11. Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrayiny (2020) Standart vyshchoyi osvity “Vykhovatel zakladu doshkilnoyi osvity” vid 19 zhovtnya 2021 roku № 755-21. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profesijni-standarti-kerivnika-ta-vihovatelya-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

12. Aksiolohichnyy aspekt profesiynoyi pidhotovky maybutnikh pedahohiv (2022) [Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues]. V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. Journal of Higher Education Theory and Practice Vol. 22(6). Pp. 156–165.

A. O. BUBIN

Candidate of Pedagogical Sciences,

Head of the Department of Theory and Methodology of Preschool Education, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”

of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: abubin@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-7670-1263>

E. A. DURMANENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Preschool Education, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: yedurmanenko@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0003-1993-5028>

QUASI-PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE FORMATION OF PEDAGOGICAL PARTNERSHIP COMPETENCE IN FUTURE EDUCATORS

In the period of reforming the system of higher pedagogical education in Ukraine, the problem of forming the competence of pedagogical partnership in pedagogical workers in general and in particular in future educators is relevant and important for a scientific and practical solution, since it is their professional activity that involves the interaction of many participants in the educational process.

The article reveals the role of quasi-professional activities of higher education students in the formation of pedagogical partnership competence in them.

The purpose of the article is to analyze the quasi-professional activities of future educators in the formation of their pedagogical partnership competence, for the implementation of which it is necessary to solve the following tasks: revealing the content of the pedagogical partnership competence of future educators; determination of methodological aspects of the organization of quasi-professional activities of education seekers in the process of studying normative and selective educational components. Research methods: analysis, synthesis, generalization, modeling.

The competence of pedagogical partnership is interpreted as the ability of future educators to successfully implement partnership pedagogy formed as a result of professional training. The principles of partnership pedagogy are defined: respect for the child's personality; benevolent, humane attitude; trust and mutual respect in relationships; interpersonal interaction as a special type of activity manifested in communication, interaction and perception; tolerance. The result of partnership pedagogy determines the formation of the child's personality with his worldview, worldview, and worldview.

It is emphasized that contextual learning and quasi-professional activity of students is an important method of forming pedagogical partnership competence.

The methodical foundations of the organization of quasi-professional activities of higher education seekers under the educational and professional program 012 Preschool education in the process of studying normative and selective educational components: admission to the specialty, preschool pedagogy, family pedagogy, social pedagogy are defined and characterized.

Further research is needed to develop a toolkit for diagnosing the level of formation of pedagogical partnership competence in future educators and to search for new forms and methods of its formation.

Key words: pedagogy of partnership, competency of pedagogical partnership, quasi-professional activity, future educator, educational component.

УДК 378.016:373.3.011.3-051(045)(477.82)

DOI

Н. Г. ДЕНИСЕНКО

*доктор педагогічних наук,
старший викладач кафедри фізичної культури,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ndenysenko@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>*

Н. В. БОРБИЧ

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки та психології,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: nborbych@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-3423-7319>*

С. С. МАРЧУК

*старший викладач кафедри педагогіки та психології,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: smarchuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-8520-822X>*

І. В. ЧЕМЕРИС

*старший викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ichemerys@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-0767-8813>*

РОЛЬ ВИБІРКОВИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано суб'єктивне сприйняття здобувачами вищої освіти ролі дисциплін вільного вибору у формуванні soft skills. З'ясовано, що професійно-педагогічна підготовка підпорядковується законам суспільного розвитку, потребує постійного поповнення змісту освіти новітніми матеріалами, впровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем розвитку вищої освіти в контексті тенденцій світових освітніх систем.

Проаналізовано поняття soft skills, яке ототожнюють з employability skills (навички для працевлаштування), people skills (навички спілкування з людьми), non-professional skills (непрофесійні навички), skills for social progress (навички для соціального розвитку), life skills (життєві навички), що є необхідними для молоді у XXI столітті.

У ході дослідження зроблено висновок, що переважна більшість здобувачів вищої освіти пов'язує формування soft skills з вивченням вибіркового дисциплін, які вдосконалюють аналітичне мислення, професійну гнучкість та інноваційність. Студенти також виділяють креативність, оригінальність й ініціативність, життєздатність, стресостійкість; формування нових ідей, для того щоб бути конкурентоспроможними на сучасному ринку освітніх послуг. Сформовано матрицю навичок, необхідних для сучасного педагога (гнучкість мислення, креативність, цифрова грамотність, емоційний інтелект, комунікативність, самонавчання та саморозвиток).

У цілому виявлено, що вибіркові навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки надають можливість здійснювати поглиблену підготовку за спеціальностями та спеціалізаціями, що визначають характер майбутньої діяльності; сприяють академічній мобільності студента та його особистим інтересам, дозволяють впроваджувати спеціалізації в межах базової спеціальності з метою формування компетентності здобувача відповідно до

вимог ринку праці. На нашу думку, подальші дослідження потрібно спрямувати на вивчення можливостей каталогу вибірових освітніх компонентів із залученням учителів-практиків, стейкхолдерів та інших зацікавлених осіб.

Ключові слова: soft skills (гнучкі навички), майбутній учитель, вибірові освітні компоненти, здобувач вищої освіти, Нова українська школа.

Поставлення проблеми. Відповідно до статті 6 Закону України «Про освіту» (2017) базисами державної політики у сфері професійної освіти є забезпечення закладами вищої освіти універсального дизайну та розумного пристосування до швидкозмінних умов сьогодення; різноманітність та вибіровість освіти; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти; інтеграція в міжнародний освітній та науковий простір тощо [Закон України про освіту : 2017]. Беручи до уваги вищевказане, вважаємо, що підготовка сучасного вчителя підпорядковується законам суспільного розвитку, що вимагає постійного поповнення змісту освіти новітніми матеріалами, впровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем розвитку вищої освіти в контексті тенденцій світових освітніх систем.

Водночас професійні навички (якими б переконливими вони не були) не гарантують успішної професійної діяльності. Такою гарантією вважаємо формування у здобувачів вищої освіти soft skills (гнучких навичок). Ми впевнені, що саме soft skills стає специфічним каркасом, який дає змогу здійснювати підготовку компетентних фахівців для нової української школи, здатних виявляти та ефективно розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми в роботі за фахом, готових до самоорганізації власної професійної діяльності та подальшого саморозвитку.

Дозволимо собі припустити, що освітні компоненти за вибором – це дисципліни, які вводяться закладом вищої освіти для більш повного задоволення освітніх і кваліфікаційних вимог здобувача освіти та спроможні підсилити формування загальних і спеціальних (фахових) компетентностей сучасного вчителя.

Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020), розроблений на основі професійних функцій педагога, передбачає перегляд ставлення до спеціальних і фахових якостей вчителя та зміни стереотипів розвитку його професійної компетентності [Професійний стандарт вчителя початкових класів : 2020]. Вказаний нор-

мативний документ спонукає до підвищення якості навчання майбутніх учителів як у закладі вищої освіти, який отримав своєрідний «путівник» того, яких спеціалістів треба готувати; так і в процесі вибору дисциплін з практичної підготовки, процедура яких відтепер має чіткий орієнтир.

Варто також зазначити, що професійний стандарт не розкриває змістового наповнення освітньо-професійної програми розвитку фахової компетентності майбутніх педагогів, але вже зрозумілою є як позиція МОН України, так і запити нової української школи на практичну орієнтованість таких програм та професіографічний і діяльнісний підходи реалізації їх змісту. Тому групи забезпечення освітньо-професійної програми (ОПП), які реалізуються у Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», аналізують їхню актуальність, відповідність ОПП чинним нормативним документам, рекомендаціям МОН України, НАЗЯВО, вимогам роботодавців, постійно орієнтуються на ці запити і гнучко реагують, змінюючи як змістове наповнення, так і вибіровість дисциплін; здійснюють постійний моніторинг ринку оздоровчо-освітніх послуг та організаційно супроводжують процес формування soft skills (гнучких навичок) у процесі підготовки здобувачів освіти протягом усього терміну навчання у коледжі.

Аналіз попередніх досліджень. Суть змістового наповнення поняття «soft skills» з'ясовували дослідники О. Гомон, О. Гагіна, О. Красовська, Н. Нікітіна, С. Старченко, Т. Смагіна, З. Рябова, Чжу Тін та ін. Зокрема, означену нами проблему досліджували науковці в таких аспектах:

– формування гнучких навичок у побудові навчально-виховних комплексів «дитячий садок – початкова школа» [Гомон];

– розвиток гнучких умінь у професійному вивченні іноземної мови, української мови [Гагіна; Лось];

– формування гнучких навичок майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти [Красовська; Міськова];

– можливості розроблення мовного портфоліо як гнучкого засобу рефлексивного навчання англійської мови [Нікітіна];

– розвиток soft skills (гнучких навичок) у фаховій діяльності вчителя фізичної культури [Старченко];

– умови розвитку гнучких навичок педагогів на курсах підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти [Смагіна, Шуневич];

– маркетингові дослідження як засіб гнучкого управління навчальною діяльністю інститутів післядипломної педагогічної освіти [Рябова];

– принципи та підходи гнучкої методології при плануванні та реалізації навчального процесу [Чжу Тін];

– формування гнучких навичок (soft skills) у процесі викладання історії української культури [Юда].

Окреслена нами проблема є значущою для отримання результатів подальшого наукового пошуку щодо ролі дисциплін вільного вибору у формуванні soft skills майбутніх учителів нової української школи, підготовку яких здійснює педагогічний коледж.

Мета дослідження – розкрити умови формування soft skills здобувачів вищої освіти у процесі реалізації їхнього права обирати освітні компоненти для формування індивідуальної освітньої траєкторії.

Виклад основного матеріалу. Як зауважує Н. Грона, концепція «soft skills» увійшла до складника світового ринку праці в найрізноманітніших сферах економіки та суспільства. Здебільшого soft skills ототожнюють з employability skills (навички для працевлаштування), people skills (навички спілкування з людьми), non-professional skills (непрофесійні навички), key skills (основні 32 навички), skills for social progress (навички для соціального розвитку), life skills (життєві навички) [Грона : 220].

Слід зауважити, що більшість учених досягли консенсусу стосовно базових елементів soft skills. Наприклад, аналізуючи працю Т. Смагіної, ми з'ясували, що розвитку професійної компетентності майбутніх учителів сприяє формування гнучких навичок (soft skills), які доповнюють жорсткі (hard skills) – технічні або професійні навички, що, на відміну від останніх, мають універсальний характер. Вони важ-

ливі для успішного професійного й життєвого самовизначення будь-якої людини, незалежно від професії [Смагіна; Шуневич : 75].

Вважаємо, що для сучасного вчителя нової української школи надважливими є професійна комунікація та ефективне мислення як види гнучких навичок (soft skills). Беручи до уваги перелічене вище, стверджуємо, що однією зі складників гнучких навичок майбутнього вчителя є *комунікація* (рис. 1).

Комунікація корисна для будь-якого виду діяльності, дозволяє швидко адаптуватися до нових умов, вирішувати нестандартні завдання в роботі за фахом і навіть змінювати сферу зайнятості.

Припускаємо, що вибірккові навчальні дисципліни надають можливість здійснення поглибленої підготовки за спеціальностями, що визначають характер майбутньої діяльності; сприяють академічній мобільності здобувачів освіти, формуванню їхньої індивідуальної освітньої траєкторії та ефективному використанню можливостей освітнього середовища Коледжу.

Задля вивчення умов формування soft skills здобувачів вищої освіти у процесі реалізації їхнього права обирати освітні компоненти для формування індивідуальної освітньої траєкторії нами було розроблено авторську анкету, яка мала на меті дослідити суб'єктивне ставлення студентів 2–3 курсів Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради до означеної проблеми (всього 53 особи). Частково проаналізуємо відповіді студентів.

Перше запитання анкети – «На Вашу думку, чи створені у Вашому коледжі всі необхідні умови для формування soft skills у процесі реалізації права обирати освітні компоненти?» – мало на увазі коротку оцінку за чотирма категоріями «Так», «Скоріше так, ніж ні», «Скоріше ні, ніж так» та «Ні». Зазначимо, що 71,69 % опитаних студентів вважають, що в коледжі створені всі необхідні умови для формування soft skills у процесі реалізації їхнього права обирати освітні компоненти. Ще 15,9 % респондентів зауважили, що скоріше ці умови існують, ніж відсутні. Протилежної думки дотримувалися 9,43 % опитаних: їхня позиція полягає в тому, що в коледжі такі умови скоріше відсутні, ніж

Рис. 1. Комунікативні складники гнучких навичок (softs skills) майбутніх учителів нової української школи

наявні. На повну відсутність відповідних умов вказали 3,77 % досліджуваних (цей показник ілюструє рис. 2).

Відповідаючи на друге питання анкети – «Чи важливим є для Вас формування soft skills для подальшої професійної діяльності?», – переважна більшість студентів коледжу вказали, що формування soft skills є для них важливим

(83,0 % опитаних). Окрім цього, 9,43 % респондентів, що не дали виразно позитивної відповіді на це запитання анкети, все ж таки позначили важливим для себе формування soft skills для подальшої професійної діяльності. Цей показник ілюструє рис. 3.

Відповіді на наступне запитання анкети – «Чи потрібно майбутньому вчителю нової української

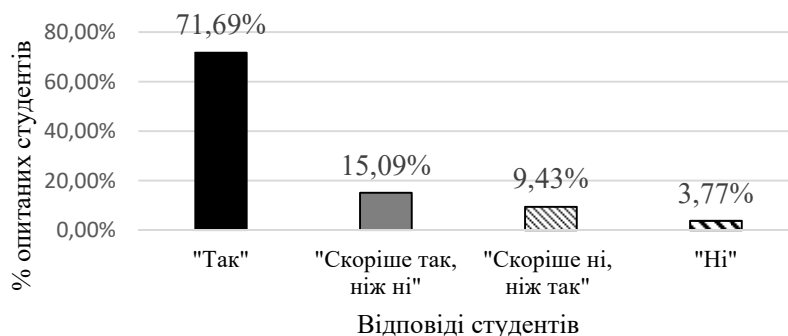

Рис. 2. Суб'єктивне сприйняття студентами наявності в педагогічному коледжі умов для формування soft skills у процесі реалізації права обирати освітні компоненти

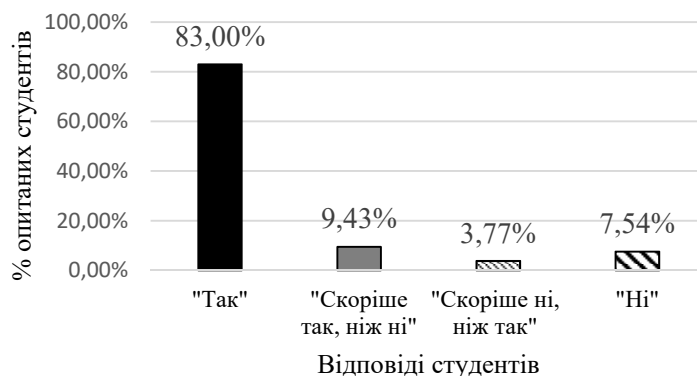

Рис. 3. Суб'єктивне сприйняття студентами важливості формування soft skills для подальшої професійної діяльності

школи формувати soft skills для ефективного розв'язування складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у роботі за фахом?» – відобразили майже повну однотайність студентів щодо цієї проблеми – 92,54 % опитаних вважають це необхідним. Студенти пояснюють це тим, що формування soft skills дозволить мати повне уявлення про те, які навички будуть зазтрабувані у XXI столітті. Здобувачі освіти виділяють такі: аналітичне мислення й інноваційність; активне навчання і стратегії навчання; комплексне розв'язання проблем; креативність, оригінальність та ініціативність; життєздатність, стресостійкість і гнучкість; формування нових ідей, для того щоб вигідно презентувати себе та витримувати конкуренцію з іншими кандидатами на робочі місце в умовах глобалізації. Водночас

3,77 % серед опитаних не дали виразно позитивної відповіді на це запитання анкети. Цей показник ілюструє рис. 4.

На запитання анкети «Чи потрібно урізноманітнювати вибіркові освітні компоненти для формування soft skills, щоб витримувати конкуренцію на ринку оздоровчо-освітніх послуг?» розподіл відповідей мав таку структуру: «Так» – 79,25 %, «Скоріше так, ніж ні» – 7,54 %, «Ні» – 3,03 %. Отже, переважна більшість респондентів вважала, що потрібно урізноманітнювати вибіркові освітні компоненти для формування soft skills щоб витримувати конкуренцію на ринку оздоровчо-освітніх послуг (рис. 5).

На завершальне запитання анкети «Чи погоджуєтесь з думкою, що формування soft skills – безперервний процес, який потребує

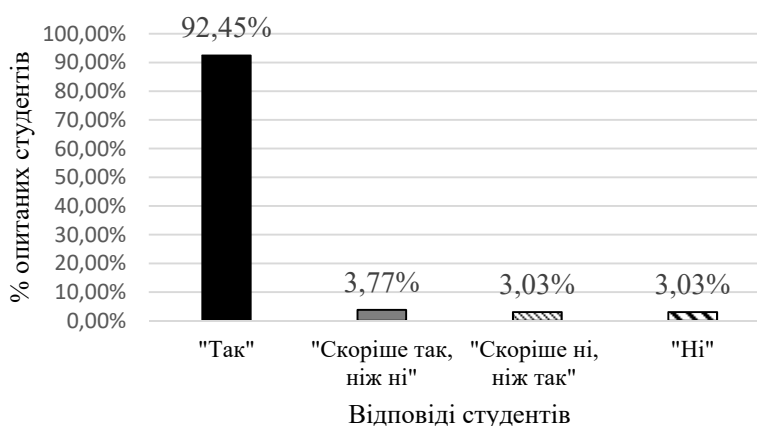

Рис. 4. Суб'єктивне сприйняття студентами важливості формування soft skills для ефективного розв'язування складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у роботі за фахом

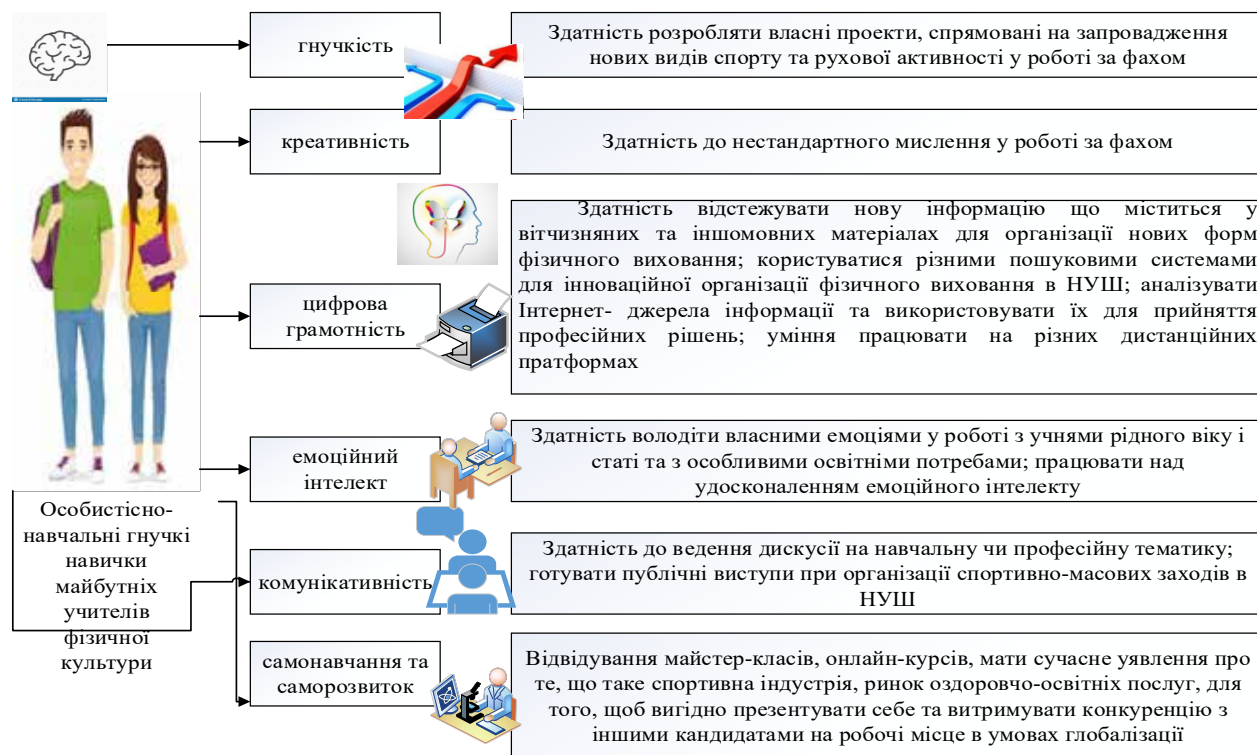

Рис. 6. Матриця основних категорій навичок, необхідних для молоді у XXI столітті

самонавчання?» відповідь «Так» дали 62,26 % студентів коледжу, а відповідь «Скоріше так, ніж ні» – 18,86 % респондентів, адже це дійсно безперервний процес.

Тож після проведеного дослідження суб'єктивного ставлення майбутніх учителів до формування soft skills нами сформовано матрицю навичок, кластеризовано їх та виокремлено шість основних категорій навичок, необхідних для молоді у XXI столітті (рис. 6).

Результати й висновки. Отож, провівши дослідження суб'єктивного ставлення майбутніх учителів щодо умов формування soft skills у процесі реалізації їхнього права обирати освітні компоненти для формування індивідуальної освітньої траєкторії, висновуємо: поняття soft skills ототожнюють з employability skills (навички для працевлаштування), people skills (навички спілкування з людьми), non-professional skills (непрофесійні навички), skills for social progress (навички для соціального розвитку), life skills

(життєві навички), які є необхідними для молоді у XXI столітті. За нашим дослідженням, формування soft skills є центральним у становленні нового покоління вчителів, які відповідають вимогам роботодавців. Проте у вітчизняних наукових колах існує багато суперечок щодо особливої ролі вибіркової дисципліни для формування індивідуальної освітньої траєкторії вчителя нового покоління. Водночас переважна більшість опитаних нами студентів пов'язує формування soft skills саме з вивченням вибіркової дисципліни. Студенти виділяють креативність, оригінальність, ініціативність, життєздатність, стресостійкість, формування нових ідей, для того щоб вигідно презентувати себе та витримувати конкуренцію на ринку освітніх послуг.

На нашу думку, напрями подальших досліджень потрібно спрямувати на вивчення можливостей каталогу вибіркової освітніх компонентів із залученням вчителів-практиків, стейкхолдерів та інших зацікавлених осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гагіна Н. В., Лось О. В. Розвиток гнучких умінь у контексті професійно зорієнтованого навчання іноземної мови. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2019. Вип. 86. С. 241–245.
2. Гомон О. О. Гнучкість в архітектурі навчально-виховних комплексів «дитячий садок – початкова школа». *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2013. Вип. 34. С. 427–431.

3. Грона Н. Гнучкі уміння (Soft Skills) у курсі вивчення методики навчання української мови: зміст, формування, детермінація. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 218–226.
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 20.10.2022).
5. Красовська О., Міськова Н. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 74–81.
6. Нікітіна Н. Методологічні можливості мовного портфоліо як гнучкого засобу рефлексивного навчання англійської мови. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2015. Вип. 1. С. 200–206.
7. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 12.10.2022).
8. Рябова З. В. Маркетингові дослідження як засіб гнучкого управління навчальною діяльністю інститутів післядипломної педагогічної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 8. С. 11–14.
9. Смагіна Т., Шуневич О. Умови розвитку гнучких навичок (soft skills) педагогів у процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 73–80.
10. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції / за ред. О. В. Пастовенського*. Житомир, 2017. С. 21–29.
11. Старченко С. О. Неперервна підготовка як складова фахової діяльності вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 286–293.
12. Чжу Тін. Використання принципів та підходів гнучкої методології (Agile) при плануванні та реалізації навчального процесу. *Управління розвитком складних систем*. 2019. Вип. 38. С. 132–138.
13. Юда Л. А. Проблеми формування гнучких навичок (soft skills) у процесі викладання історії української культури у ЗВО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Сер. : Педагогічні науки*. 2021. Вип. 12. С. 81–86.

REFERENCES

1. Nahina N. V., Los O. V. (2019). Rozvytok hnuchkykh umin u konteksti profesiino zorientovanoho navchannia inozemnoi movy [Development of soft skills in the context of professionally oriented foreign language learning]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*. Vyp. 86. P. 241–245. [in Ukrainian].
2. Homon O. O. (2013). Hnuchkist v arkhitekturi navchalno-vykhovnykh kompleksiv «dytiachy sadok – pochatkova shkola» [Flexibility in the architecture of educational complexes “kindergarten – primary school”]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*. Vyp. 34. P. 427–431. [in Ukrainian].
3. Hrona N. (2021). Hnuchki uminnia (Soft Skills) u kursy vyvchennia metodyky navchannia ukrainskoi movy: zmist, formuvannia, determinatsiia [Soft skills in the course of studying the methodology of teaching the Ukrainian language: content, formation, determination]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky*. Vyp. 2. P. 218–226. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine “On Education”]. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (data zvernennia: 20.10.2022). [in Ukrainian].
5. Krasovska O., Miskova N. (2013). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly u haluzi mystetskoї osvity [Professional training of the future primary school teacher in the field of art education]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoї osvity*. № 2. P. 74–81. [in Ukrainian].
6. Nikitina N. (2015). Metodolohichni mozhlyvosti movnoho portfolio yak hnuchkoho zasobu refleksyvnoho navchannia anhliiskoi movy [Methodological possibilities of the language portfolio as a flexible means of reflective teaching of the English language]. *Teoretychni y prykladni problemy suchasnoi filolohii*. Vyp. 1. P. 200–206. [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [About the approval of the professional standard for the professions “Teacher of Primary Classes of a General Secondary Education Institution”, “Teacher of a General Secondary Education Institution”, “Teacher of Primary Education (with a diploma of junior specialist)”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (data zvernennia: 12.10.2022). [in Ukrainian].
8. Riabova Z. V. (2014). Marketynhovi doslidzhennia yak zasib hnuchkoho upravlinnia navchalnoiu diialnistiu instytutiv pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity [Marketing research as a means of flexible management of educational activities of postgraduate pedagogical education institutes]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. № 8. P. 11–14. [in Ukrainian].
9. Smahina T., Shunevych O. (2019). Umovy rozvytku hnuchkykh navychok (soft skills) pedahohiv u protsesi navchannia na kursakh pidvyshchennia kvalifikatsii [Conditions for the development of teachers’ soft skills in the process of training in professional development courses]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. № 2. P. 73–80. [in Ukrainian].
10. Smahina T. M. (2017). Zmishchennia aktsentiv z hard skills na soft skills v pidvyshchenni profesiinoї kompetentnosti pedahohiv u systemi pisljadiplomnoi osvity [Shifting emphasis from hard skills to soft skills in increasing the professional competence of teachers in the system of postgraduate education]. *Rozvytok profesiinoї kompetentnosti pedahohiv*

u systemi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity rehionu : zbirnyk materialiv konferentsii za red. O. V. Pastovensko. Zhytomyr. P. 21–29. [in Ukrainian].

11. Starchenko S. O. (2013). Neperervna pidhotovka yak skladova fakhovoi diialnosti vchytelia fizychnoi kultury [Continuous training as a component of the professional activity of a physical education teacher]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 4. P. 286–293. [in Ukrainian].

12. Chzhu Tin. (2019). Vykorystannia pryntsypiv ta pidkhodiv hnuchkoi metodolohii (Agile) pry planuvanni ta realizatsii navchalnoho protsesu [Using the principles and approaches of flexible methodology (Agile) in planning and implementing the educational process]. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*. Vyp. 38. P. 132–138. [in Ukrainian].

13. Yuda L. A. (2021). Problemy formuvannia hnuchkykh navychok (soft skills) u protsesi vykladannia istorii ukrainskoi kultury u ZVO [Problems of forming soft skills in the process of teaching the history of Ukrainian culture in secondary schools]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Ser. : Pedahohichni nauky*. Vyp. 12. P. 81–86. [in Ukrainian].

N. H. DENYSENKO

Doctor of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Physical Culture,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”

of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: zaochnevid@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>

N. V. BORBYCH

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”

of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: nborbych@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0002-3423-7319>

S. S. MARCHUK

Senior Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”

of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: smarchuk@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0001-8520-822X>

I. V. CHERMERS

Senior Lecturer at the Cycle Commission of School,

Preschool Pedagogy, Psychology and Methods,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”

of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: ichermers@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0002-0767-8813>

THE ROLE OF SELECTIVE EDUCATIONAL COMPONENTS IN THE FORMATION OF SOFT SKILLS OF FUTURE NEW UKRAINIAN SCHOOL TEACHERS

The article analyzes the subjective perception of higher education students of the role of free choice disciplines in the formation of soft skills. It was found that professional and pedagogical training obeys to the laws of social development, requires constant replenishment of the content of education with the latest materials, introduction of modern learning technologies with a high level of development of higher education in the context of trends in world education systems.

The concept of soft skills, which is equated with employability skills, people skills, non-professional skills, skills for social progress, life skills, which are necessary for young people in the 21st century, is analyzed.

In the course of the study, it was concluded that the vast majority of higher education students associate the formation of soft skills with the study of selective disciplines that improve analytical thinking, professional flexibility and innovation. Students also distinguish creativity, originality and proactiveness, vitality, stress resistance; formation of new ideas in order to be competitive in the modern market of educational services. A matrix of skills necessary for a modern teacher has been formed (flexibility of thinking, creativity, digital literacy, emotional intelligence, communication, self-learning and self-development).

In general, it was found that selective educational disciplines of professional and practical training provide an opportunity to carry out in-depth training in specialties and specializations that determine the nature of future activities; contribute to the academic mobility of the student and his personal interests, allow the introduction of specializations within the basic specialty in order to form the competence of the applicant in accordance with the requirements of the labor market. In our opinion, further research should be directed to exploring the possibilities of the catalog of selective educational components with the involvement of practicing teachers, stakeholders and other interested persons.

Key words: soft skills, future teacher, selective educational components, student of higher education, New Ukrainian school.

УДК 796.894:796.015.31.001.4

DOI

В. Ю. ДЖИМ

кандидат наук з фізичної виховання і спорту, доцент,
професор кафедри атлетизму та силових видів спорту,
Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна
Електронна пошта: djimvictor@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4869-4844>

**АНАЛІЗ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ
З ПАУЕРЛІФТИНГУ УЧНІВ СТАРШОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

У даній статті приведений порівняльний аналіз розробленої методики тренувальних занять з пауерліфтингу учнів старшої загальноосвітньої школи; Дослідження проводилося у Покровськобагачанському ліцеї Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області. У дослідженні прийняли участь 20 учнів старшої школи. У ході експерименту підтверджена доцільність застосування запропонованих обсягів тренувальних навантажень на фізичну підготовленість учнів старших класів (дівчата, хлопці) протягом річного циклу підготовки. Основним інтегральним показником підвищення підготовленості учнів є спортивний результат. За період річного експерименту серед старшокласників, які займаються у секціях з пауерліфтингу спостерігається зростання числа переможців та призерів низки престижних регіональних та національних змагань. Таким чином, ефективність застосування річної програми тренувальних навантажень з пауерліфтингу для старшокласників підтверджується не тільки результатами контрольних показників дослідження щодо поліпшення фізичної підготовленості, але й їх спортивними досягненнями. Проведені дослідження дозволили визначити рівень загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників, які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу надає змогу переходити на новий, більш якісний, рівень вдосконалення та збільшує шанси на одержання перемоги у змагальних поєдинках. Наведені дані можна використовувати з метою оптимальної побудови і контролю тренувального процесу за рівнем фізичної підготовленості спортсменів, які спеціалізуються у пауерліфтингу. Авторська методика включала вправи, які виконувалися у стато-динамічному та силових режимах. Дослідження ефективності впровадження авторської методики в тренувальний процес старшокласників у загальноосвітньому навчальному закладі, визначило позитивний вплив на спеціальну та фізичну підготовленість.

Ключові слова: пауерліфтинг, стато-динамічний, експериментальна програма, підготовленість спортсменів, методика, фізична підготовленість, тренувальний процес.

Вступ. Пауерліфтинг є не олімпійським видом спорту, але користується популярністю серед учнівської та студенської молоді в Україні [Олешко: 2004]. В пауерліфтингу розглянуті питання щодо навчання й виконання змагальних вправ за для покращення фізичної форми школярів [Олежко, 2018: 332; Безкоровайний, 2010: 13–16].

Популярність цього виду змагань викликає не тільки зацікавленість до нього, а також потребує відповіді на багаточисленні запитання спортсменів, любителів пауерліфтингу від представників науки, тренерського складу, щодо принципів і методів побудови тренувального процесу, відновлювальних засобів та засобів з попередження травматизму при організації занять [Олежко, 2018: 332].

Слід зазначити, що за останні роки зазнала великих змін методика тренування, підгрун-

тям якої стали нові підходи до побудови тренувального процесу у пауерліфтингу, використання тренажерних пристроїв при цьому, передбачаючи урахування індивідуальних морфофункціональних та психологічних особливостей організму школярів [Безкоровайний, 2007: 8–11].

Важливим також є визначення початку тренувань, послідовність засвоєння елементів техніки та розвитку рухових якостей. Поряд з цим виконання окремих елементів техніки потребує наявності визначеного рівня розвитку рухових якостей, які, так само, удосконалюються під час їх виконання [К.В. Мулик, В.В. Мулик, 2015].

1. Постановлення проблеми

Ідея виникнення пауерліфтингу, як комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному

та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних традицій, що передавались з покоління в покоління. Основна мета пауерліфтингу – популяризація та підвищення ролі фізичної культури і спорту, патріотичне виховання, залучення дітей та юнацтва до здорового способу життя, виховання особистості в дусі добропорядності та любові до Батьківщини. Проте, всі вищезазначені положення мають бути впроваджені згідно регламентованого навчально-методичного програмного забезпечення підготовки спортивного резерву [Безкоровайний, 2010: 13–16].

2. Аналіз попередніх досліджень.

Останнім часом підвищується популярність різних силових видів спорту, а зокрема пауерліфтинг серед українського населення різних вікових груп Ю. Вихляев, С. Ермаков. Проте, продовжують національні традиції лише деякі вітчизняні види фізичного вдосконалення Е. Котов, К. Мулик, В. Мулик. О. Камаєв, Д. Безкоровайний; К.В. Пронтенко, Т.Г. Кириченко, В.В. Пронтенко, В окремих наукових працях розкрито значення рухової активності та формування культури здоров'я у школярів В. Олешко, В. Платонов, Ю. Вихляев, А. Cornelius, В. Brewer, J. Van Raalte. В наших попередніх публікаціях [Джим, 2013: 15–19] наголошувалося про важливість створення секцій силових видів спорту в закладах загальної середньої освіти, як додаткової форми вдосконалення фізичної підготовленості учнів старших класів та студентської молоді. Проте, до затвердження на державному рівні навчальної програми з пауерліфтингу, розвиток цього виду на території України здійснюється повільно. Тому, завданням даної роботи було виявлення оптимального рівня фізичної підготовленості старшокласників, які систематично займаються у секціях з пауерліфтингу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дослідження, які складають основний зміст роботи, виконуються відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у Харківській державній академії фізичної культури кафедри на кафедрі атлетизму та силових видів спорту: «Шляхи удосконалення тренувального процесу у силових видах спорту та одноборствах» (номер 0121U109184) на 2021 та 2023 рр.

Мета роботи полягає у аналізі розробленої методики тренувальних занять з пауерліфтингу учнів старшої загальноосвітньої школи

3. Результати та дискусії

Дослідження проводилися в Покровсько-багачанському ліцеї Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області. Для розв'язання завдання була сформована група старшокласників, які систематично займаються у секції з силових видів спорту, а зокрема пауерліфтингом у складі 20 осіб. Вік випробовуваних дорівнював 15-17 рокам, стаж безперервних занять у секціях з пауерліфтингу – 0,5–1,5 рокам. Теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури використовувався для вивчення ступеню актуальності напрямку дослідження, методи дослідження фізичного розвитку – для визначення рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників, які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу, педагогічне тестування використовувалося для визначення рівня розвитку окремих фізичних якостей, які в сукупності відображають рівень підготовленості старшокласників, методи математичної статистики – для визначення середнього арифметичного, стандартної похибки середнього арифметичного та достовірності відмінності між показниками хлопців і дівчат одновікової групи.

На основі теоретико-методологічних розробок [Платонов, 2015: Кн. 2. – 752] про особливості системи тренувань [Олешко, 2018: 332], науково-методичних рекомендацій [Безкоровайний, 2010: 13–16], за системою тренувань з пауерліфтингу мною розроблена експериментальна програма [Джим, 2013: 10–16] підготовки старшокласників.

Для виявлення рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості спортсменів, які спеціалізуються з пауерліфтингу проводилось педагогічне тестування за передбаченими у програмі контрольними випробуваннями: біг на 30 м, 60 м, 100 м, стрибок у довжину з місця, згинання рук у кутах 45°, 90°, 120° на перекладині (над хватом, підхватом), згинання рук в упорі лежачи, піднімання ніг до перекладини у висі на прямих руках, піднімання тулуба із положення лежачи, стрибки через скакалку за 1 хв.

Проведені педагогічні тестування, за передбаченими у програмі контрольними випробуваннями зафіксували такі результати (табл. 1).

У тесті старшокласників (хлопці), які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу в бігу на 100 м фіксувалася середня швидкість 14,41 с, в бігу на 60 м – 9,2 с, в бігу на 30 м – 4,28 с. У тесті старшокласників (дівчата), які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу в бігу на 100 м фіксувалася середня швидкість 14,7 с, в бігу на 60 м – 9,7 с, в бігу на 30 м – 5,1 с.

Результати визначення «вибухової» сили учнів старших класів у стрибках у довжину з місця складала: хлопці – 1,92 м, дівчата – 1,78 м.

Показники згинання рук школярів на перекладині у куті 45° (над хватом) складала: хлопці – 16 разів; дівчата – 8 разів.

Показники згинання рук школярів на перекладині у куті 90° (над хватом) складала: хлопці – 22 разів; дівчата – 11 разів.

Показники згинання рук школярів на перекладині у куті 120° (над хватом) складала: хлопці – 14 разів; дівчата – 11 разів.

Показники згинання рук школярів на перекладині у куті 45° (підхватом) складала: хлопці – 18 разів; дівчата – 13 разів.

Показники згинання рук школярів на перекладині у куті 90° (підхватом) складала: хлопці – 20 разів; дівчата – 12 разів.

Показники згинання рук школярів на перекладині у куті 120° (підхватом) складала: хлопці – 17 разів; дівчата – 10 разів.

Кількість разів згинання і розгинання рук в упор лежачи хлопці – 44 разів, дівчата – 18 разів.

Результати піднімання ніг до перекладини у висі на прямих руках хлопці – 30 разів, дівчата – 23 разів; піднімання тулуба із положення лежачи хлопці – 90 разів, дівчата – 78 разів; стрибки через скакалку за 1 хв хлопці – 167 разів, дівчата – 182.

Дотримання досліджених параметрів рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників, які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу надає змогу переходити на новий, більш якісний, рівень вдосконалення та збільшує шанси на одержання перемоги на змаганнях.

Обсяги тренувальних навантажень згідно нормувань запропонованої річної програми гурткової (секційної) роботи з пауерліфтингу для старшокласників поділяються на теоретичну – 90 годин та практичну підготовку – 1574 годин на рік. Зміст занять теоретичної підготовки складають

Таблиця 1

Показники загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників (n=20), які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу

Контрольні випробування	Старшокласники n=20 (10 дівчат, 10 хлопців)	
	Хлопці	Дівчата
Біг на 100 м, с	14,41	14,7
Біг на 60 м, с	9,2	9,7
Біг на 30 м, с	4,28	5,1
Стрибок у довжину з місця, м	1,92	1,78
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 45°, разів (над хватом)	16	8
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 90°, разів (над хватом)	22	11
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 120°, разів (над хватом)	14	11
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 45°, разів (підхватом)	18	13
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 90°, разів (підхватом)	20	12
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 120°, разів (підхватом)	17	10
Згинання і розгинання рук в упорі лежачи, разів	34	18
Піднімання ніг до перекладини у висі на прямих руках, разів	30	23
Піднімання тулуба із положення лежачи, разів	90	78
Стрибки через скакалку за 1 хв, разів	167	182

наступні теми: фізична культура і спорт в Україні, стислий огляд розвитку пауерліфтингу – 4 години; відомості про вплив фізичних вправ на організм людини – 16 годин; гігієнічні знання, основні навички з лікарського контролю та попередження травм – 20 годин; техніка і тактика виступів на змаганнях – 20 годин; виховання вольових якостей, психічна та моральна підготовка – 9 годин; організація та місце проведення занять з пауерліфтингу – 9 годин; правила змагань та суддівства – 12 годин.

Основні засоби практичної підготовки запропонованої навчальної програми секційної роботи з пауерліфтингу в загальноосвітніх навчальних закладах є наступні: загально-розвиваючі вправи – 200 годин; рухливі ігри загально-розвиваючого характеру – 40 годин; рухливі ігри спеціально-прикладного характеру (ігри пауерліфтингу) – 200 годин; навчання елементів техніки пауерліфтингу – 500 годин; складання контрольних нормативів з технічної підготовки (сума триборства) – 20 годин; заняття іншими видами спорту (легка атлетика, спортивні ігри та ін.) – 200 годин; виконання вправ з різними тренажерами – 150 годин; спільні тренувальні заняття зі спортсменами інших колективів – 80 годин; участь у кваліфікаційних змаганнях у середині колективу та офіційних юнацьких змаганнях, суддівська та інструкторська практика – 104 години; відновлювальні заходи – 80 годин.

Для широкого застосування в загальноосвітніх навчальних закладах, зазначених у навчальній програмі обсягів тренувальних навантажень для старшокласників, які займаються у секціях з пауерліфтингу, потребує наукового обґрунтування та експериментальної перевірки їх ефективності.

Як вже зазначалося, досі науково не обґрунтовано впровадження обсягів тренувальних навантажень для окремих вікових груп спортсменів, які спеціалізуються у пауерліфтингу. Тому, метою річного експерименту було перевірити ефективність впливу зазначених у навчальній програмі обсягів тренувальних навантажень на фізичну підготовленість старшокласників, які займаються у секціях з пауерліфтингу.

Для контролю зрушень показників загальної та спеціальної фізичної підготовленості спортс-

менів, які спеціалізуються у пауерліфтингу проводилось педагогічне тестування на початку та наприкінці річного циклу тренувань за передбаченими у програмі контрольними випробуваннями: біг на 100 м, на 60 м, на 30 м, стрибок у довжину з місця, згинання рук на перекладині положення рук 45°, 90°, 120° (над хват, підхват), згинання рук в упорі лежачи, піднімання ніг до перекладині у висі на прямих руках, піднімання тулуба із положення лежачи, стрибки через скакалку за 1 хв. Проведені педагогічні тестування зафіксували такі результати (табл. 2).

Аналізуючи досліджені показники загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників (n=20, 10 – хлопців, 10 – дівчат), які займаються у секціях з пауерліфтингом видно, що між показниками на початку та в кінці педагогічного експерименту реєструється статистично значуще поліпшення у всіх характеристиках. Це свідчить про те, що рівень фізичної підготовленості за період експерименту має суттєве поліпшення, про що підтверджує відсотковий приріст.

У тесті старшокласників (хлопців) в бігу на 100 м на початку експерименту фіксувалася середня швидкість за 14,41 с, в кінці експерименту вона покращилася й становила 13,41 с (приріст склав 6%), в бігу на 60 м на початку експерименту – 9,2 с, після другого заміру – 8,1 с (приріст 11%), в бігу на 30 м на початку експерименту – 4,28 с, після другого заміру – 3,9 с (приріст 9%).

У тесті старшокласників (дівчата) в бігу на 100 м на початку експерименту фіксувалася середня швидкість за 14,70 с, після другого заміру вона покращилася й становила 13,90 с (приріст склав 5%), в бігу на 60 м на початку експерименту – 9,7 с, після другого заміру – 8,9 с (приріст 9%), в бігу на 30 м на початку експерименту – 5,1 с, після другого заміру – 4,7 с (приріст 6%).

Показники «вибухової сили» у хлопців покращилися у стрибках у довжину з місця на початку експерименту склали 1,92 м, після другого заміру збільшилися до 2,09 м (приріст склав 25%).

Показники «вибухової сили» у дівчат покращилися: у стрибках у довжину з місця на початку експерименту склали 1,78 м, після другого заміру збільшилися до 1,89 м (приріст склав 15%).

Порівняння показників загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників (n=20), які займаються у секціях з пауерліфтингу на початку і наприкінці річного тренувального циклу

Контрольні випробування	До проведення експерименту		Наприкінці експерименту		Приріст за період експерименту	
	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата
Біг на 100 м, с	14,41	14,70	13,41	13,90	6%	5%
Біг на 60 м, с	9,2	9,7	8,1	8,9	11%	9%
Біг на 30 м, с.	4,28	5,1	3,9	4,7	9%	6%
Стрибок у довжину з місця, м	1,92	1,78	2,09	1,89	25%	15%
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 45°, разів (над хватом)	16	8	24	14	26%	30%
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 90°, разів (над хватом)	22	11	32	18	26%	29%
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 120°, разів (над хватом)	14	11	23	16	32%	33%
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 45°, разів (підхватом)	18	13	24	18	20%	15%
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 90°, разів (підхватом)	20	12	27	17	21%	19%
Згинання рук на перекладині положення рук у куті 120°, разів (підхватом)	17	10	22	14	16%	17%
Згинання рук в упорі лежачи, разів	44	18	50	33	29%	30%
Піднімання ніг до перекладині у висі на прямих руках, разів	30	23	39	30	25%	27%
Піднімання тулуба із положення лежачи, разів	90	78	110	96	17%	15%
Стрибки через скакалку за 1 хв, разів	167	182	214	222	20%	26%

Приріст показників згинання рук у хлопців складає на перекладині: положення рук у куті 45° (над хватом) – 26% (поліпшення від 16 разів до 24 разів); положення рук у куті 90° (над хватом) – 26% (поліпшення від 22 разів до 32 разів); положення рук у куті 120° (над хватом) – 32% (поліпшення від 14 разів до 23 разів); положення рук у куті 45° (підхватом) – 20% (поліпшення від 18 разів до 24 разів); положення рук у куті 90° (підхватом) – 21% (поліпшення від 20 разів до 27 разів); положення рук у куті 120° (підхватом) – 16% (поліпшення від 16 разів до 22 разів). Приріст показників згинання рук у дівчат складає на перекладині: положення рук у куті 45° (над хватом) – 30% (поліпшення від 8 разів до 14 разів); положення рук у куті 90° (над хватом) – 29% (поліпшення від 11 разів до 18 разів); положення рук у куті 120° (над хватом) – 33% (поліпшення від 11 разів до 16 разів);

положення рук у куті 45° (підхватом) – 15% (поліпшення від 12 разів до 17 разів); положення рук у куті 90° (підхватом) – 19% (поліпшення від 12 разів до 17 разів); положення рук у куті 120° (підхватом) – 17% (поліпшення від 10 разів до 14 разів).

Приріст показників згинання і розгинання рук в упор лежачи у хлопців на початку експерименту становить – 44 разів, а в кінці – 50 разів.

Приріст показників згинання і розгинання рук в упор лежачи у дівчат на початку експерименту становить – 18 разів, а в кінці – 33 разів.

У хлопців кількість піднімання ніг до перекладині у висі на прямих руках на початку склали – 30 разів, а в кінці – 39 разів; піднімання тулуба із положення лежачи на початку склали – 90 разів в кінці – 110 разів; стрибки через скакалку за 1 хв на початку експерименту склали – 167 разів, в кінці експерименту – 214 разів.

У дівчат кількість піднімання ніг до перекладини у висі на прямих руках на початку склали – 23 разів, а в кінці – 30 разів; піднімання тулуба із положення лежачи на початку склали – 76 разів в кінці – 96 разів; стрибки через скакалку за 1 хв на початку експерименту склали – 182 разів, в кінці експерименту – 222.

У результаті педагогічного експерименту підтверджена доцільність застосування запропонованих обсягів тренувальних навантажень на фізичну підготовленість учнів старших класів (дівчата, хлопці) протягом річного циклу підготовки. Проте, як відомо, основним інтегральним показником підвищення підготовленості спортсменів є спортивний результат. За період річного експерименту серед старшокласників, які займаються у секціях з пауерліфтингу спостерігається зростання числа переможців та призерів низки престижних регіональних та національних змагань. Таким чином, ефективність застосування річної програми тренувальних навантажень з пауерліфтингу для старшокласників підтверджується не тільки результатами контрольних показників дослідження щодо поліпшення фізичної підготовленості, але й їх спортивними досягненнями.

Висновки. Проведені дослідження дозволили визначити рівень загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників, які систематично відвідують секційні заняття з пауерліфтингу надає змогу переходити на новий, більш якісний, рівень вдосконалення та збільшує шанси на одержання перемоги у змагальних поєдинках. Наведені дані можна використовувати

з метою оптимальної побудови і контролю тренувального процесу за рівнем фізичної підготовленості спортсменів, які спеціалізуються у пауерліфтингу. Рівень загальної та спеціальної фізичної підготовленості старшокласників відображають наступні показники: біг на 100 м, на 60 м, на 30 м, стрибок у довжину з місця, згинання рук у кутах 45°, 90°, 120° на перекладині (над хватом, підхватом), згинання рук на перекладині, згинання рук в упорі лежачи, піднімання ніг до перекладині у висі на прямих руках, піднімання тулуба із положення лежачи, стрибки через скакалку за 1 хв.

Висвітлено обсяги тренувальних навантажень для учнів старших класів згідно запропонованої програми секційної роботи з пауерліфтингу в загальноосвітніх навчальних закладах за годинним розподілом.

При застосуванні протягом річного циклу підготовки зазначених у навчальній програмі обсягів тренувальних навантажень на фізичну підготовленість старшокласників, які займаються у секціях з пауерліфтингу виявляється поліпшення їх результатів та відсоткова перевага показників у контрольних вправах, що супроводжується успішними виступами в ряді престижних змагань.

Авторська методика включала вправи, які виконувалися у стато-динамічному та силових режимах. Дослідження ефективності впровадження авторської методики в тренувальний процес старшокласників у загальноосвітньому навчальному закладі, визначило позитивний вплив на спеціальну та фізичну підготовленість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайний Д. О. Вікові зміни статичної витривалості у школярів 15–17 років, які займаються армспортом. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2007. № 12. С. 8–11.
2. Безкоровайний Д. О. Розвиток сили згиначів передпліччя та згиначів кисті у школярів 8–17 років, які займаються армспортом. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2008. № 4. С. 9–12.
3. Безкоровайний Д. О. Базова система тренування та система безпосередньої підготовки до змагань в армспорті. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 1. С. 13–16.
4. Вихляев Ю. М. Шляхи вдосконалення неформальної фізкультурної освіти студентів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. Вип. 118 (2). С. 76–79.
5. Джим В. Ю. Особливості харчування бодібілдерів у підготовчому періоді тренувань. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2013. № 4 (37). С. 15–19.
6. Джим В. Ю. Педагогические основы безопасности при занятиях бодибилдингом. *New Trends in Teaching Social Science Subjects at Schools Specialized in Security* : сборник трудов Международной научной конференции, Словакия, 2013. С. 111–118.
7. Джим В. Ю. Сравнительный анализ техники рывковых упражнений в тяжелой атлетике и гиревом спорте. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. №11. С. 10–16.

8. Ермаков С. С., Иващенко С. Н., Гузов В. В. Особенности мотивации студентов с применением индивидуальных программ физической самоподготовки. *Физическое воспитание студентов*. 2012. № 4. С. 59–61. URL: <http://www.sportedu.org.ua/html/journal/2012-N4/index.html> (дата звернення 10.10.2022)
9. Котов Е. А. Формирование у студентов интереса к самостоятельным занятиям физическими упражнениями. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*. 2003. № 14. С. 8–15.
10. Мулик К. В., Мулик В. В. Мотивація школярів та студентів до спортивно-оздоровчих занять з туризму. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту*. 2015. № 7. С. 33–39.
11. Олешко В. Г. Теорія та методика тренерської діяльності у важкій атлетиці: підруч. для студ. закл. вищої освіти з фіз. виховання і спорту. К. : Національний університет фізичного виховання і спорту України, Олімпійська література, 2018. 332 с.
12. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебн. для тренеров : в 2 кн. Київ. : Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 752 с.
13. Cornelius A. E., Brewer B. W., Van Raalte J. L. Applications of multilevel modeling in sport injury rehabilitation research. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2007. Vol. 5(4). pp. 387 – 405. doi:10.1080/1612197X.2007.9671843.
14. Visek A. J., Watson J. C., Hurst J. R., Maxwell J. P., Harris B. S. Athletic identity and aggressiveness: A cross-cultural analysis of the athletic identity maintenance model. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2010. Vol. 8(2). pp. 99–116. doi:10.1080/1612197X.2010.9671936.

REFERENCES

1. Bezkorovainyi D. O. (2007) Vikovi zminy statychnoi vytryvalosti u shkoliariv 15–17 rokiv, yaki zaimaiutsia armsportom. [Age-related changes in static endurance in schoolchildren aged 15–17 years engaged in arm sports]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, no. 12, pp. 8–11 [in Ukrainian].
2. Bezkorovainyi D. O. (2008) Rozvytok syly zghynachiv peredplichchia ta zghynachiv kysti u shkoliariv 8–17 rokiv, yaki zaimaiutsia armsportom. [Development of the strength of the forearm flexors and hand flexors in schoolchildren aged 8–17 years engaged in arm sports]. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, no. 4, pp. 9–12. [in Ukrainian].
3. Bezkorovainyi D. O. (2010) Bazova systema trenuvannia ta systema bezposerednoi pidhotovky do zmahan v armsporti. [The basic system of training and the system of direct preparation for competitions in arm sports]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, no. 1, pp. 13–16 [in Ukrainian].
4. Vykhliaiev Yu. M. (2014) Shliakhy vdoskonalennia neformalnoi fizkulturnoi osvity studentiv. [Ways to improve non-formal physical education of students]. *Herald of Chernihiv National Pedagogical University. Ser. Pedagogical sciences. Physical education and sports*, Issue. 118 (2), pp. 76–79 [in Ukrainian].
5. Dzhym V. Yu. (2013) Osoblyvosti kharchuvannia bodibilderiv u pidhotovchomu periodi trenuvan. [Peculiarities of nutrition of bodybuilders in the preparatory period of training]. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, no. 4 (37), pp. 15–19 [in Ukrainian].
6. Dzhim V. Yu. (2013) Pedagogicheskie osnovy bezopasnosti pri zanyatiyah bodibildingom. [Pedagogical principles of safety in bodybuilding classes]. *New Trends in Teaching Social Science Subjects at Schools Specialized in Security: Proceedings of the International Scientific Conference, Slovakia*, pp. 111–118 [in Russian].
7. Dzhim V. Yu. (2013) Sravnitelnyiy analiz tehniki ryivkovyih uprazhneniy v tyazheloy atletike i girevom sporte [Comparative analysis of jerking technique practiced in weightlifting and weightlifting]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sport*, no. 11, pp. 10–16 [in Russian].
8. Ermakov S. S., Ivaschenko S. N., Guзов V. V. (2012) Osobennosti motivatsii studentov s primeneniem individualnykh programm fizicheskoy samopodgotovki [Peculiarities of students' motivation with the use of individual programs of physical self-training]. *Phys. education of students*, no. 4, pp. 59–61. URL: <http://www.sportedu.org.ua/html/journal/2012-N4/index.html> [in Russian].
9. Kotov E. A. (2003) Formirovanie u studentov interesa k samostoyatelnyim zanyatiyam fizicheskimi uprazhneniyami. [Formation of students' interest in independent physical exercises]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, no. 14, pp. 8–15 [in Russian].
10. Mulyk K. V., Mulyk V. V. (2015) Motyvatsiia shkoliariv ta studentiv do sportyvno-ozdorovchykh zaniat z turyzmu. [Motivation of schoolchildren and students to sports and recreation classes in tourism]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, no. 7, pp. 33–39 [in Ukrainian].
11. Oleshko V. H. (2018) Teoriia ta metodyka trenerskoi diialnosti u vazhkii atletytsi: pidruch. dlia stud. zakl. vyshchoi osvity z fiz. vykhovannia i sportu. [Theory and methods of coaching activity in weightlifting: tutorial. for students closing higher education in physics education and sports]. *National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Olympic literature*, 332 p. [in Ukrainian].
12. Platonov V. N. (2015) Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obschaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya. [The system of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications] : textbook [for trainers]: in 2 books. K. : Olympic literature, Book. 2. 752 p [in Russian].

13. Cornelius A. E., Brewer B. W., Van Raalte J. L. (2007) Applications of multilevel modeling in sport injury rehabilitation research. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. Vol. 5(4). pp. 387 – 405. doi:10.1080/1612197X.2007.9671843 [in English]

14. Visek A. J., Watson J. C., Hurst J. R., Maxwell J. P., Harris B. S. (2010) Athletic identity and aggressiveness: A cross-cultural analysis of the athletic identity maintenance model. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. Vol. 8(2). pp. 99–116. doi:10.1080/1612197X.2010.9671936 [in English]

V. YU. DZHYM

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,

Professor at the Department of Athletics and Strength Sports,

Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, Ukraine

E-mail: djimvictor@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4869-4844>

ANALYSIS OF THE DEVELOPED METHODOLOGY OF POWERLIFTING TRAINING CLASSES FOR SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

This article provides a comparative analysis of the developed methodology of powerlifting training sessions for students of a senior secondary school; The study was conducted at the Pokrovskobagachan Lyceum of the Khorolsk City Council of the Lubensky District of the Poltava Region. 20 high school students took part in the study. During the experiment, the expediency of applying the proposed volumes of training loads to the physical fitness of high school students (girls, boys) during the annual training cycle was confirmed. The main integral indicator of the improvement of students' preparedness is the sports result. During the period of the one-year experiment, there is an increase in the number of winners and prize-winners of a number of prestigious regional and national competitions among high school students engaged in powerlifting sections. Thus, the effectiveness of the application of the annual program of powerlifting training loads for high school students is confirmed not only by the results of the benchmarks of the study on improving physical fitness, but also by their sports achievements. The conducted research made it possible to determine the level of general and special physical fitness of high school students who systematically attend sectional powerlifting classes, which enables them to move to a new, higher level of improvement and increases the chances of winning in competitive matches. The given data can be used for the purpose of optimal construction and control of the training process according to the level of physical fitness of athletes who specialize in powerlifting. The author's technique included exercises that were performed in static-dynamic and strength modes. The study of the effectiveness of the introduction of the author's methodology in the training process of high school students in a general educational institution determined a positive effect on special and physical fitness.

Key words: powerlifting, stato-dynamic, experimental program, preparedness of athletes, technique, physical preparedness, training process.

УДК 378.147

DOI

Т. С. ЗОРОЧКІНА

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Електрона пошта: zvezdochcina@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6321-0852>

К. М. ГНЕЗДІЛОВА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Електрона пошта: kiragnez@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5226-840X>

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто проблему формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Розкрито сутність понять «компетентність», «методична компетентність», «методико-математична компетентність». Висвітлено ознаки сформованості методико-математичної компетентності вчителів початкової школи. Відповідно до освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальності 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» розглянуто освітні компоненти, які забезпечують формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів закладу загальної середньої освіти. Також у статті наведені шляхи здійснення методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Методико-математична підготовка майбутніх учителів початкових класів – це процес формування методико-математичної компетентності, а де результатом є набуття майбутніми учителями професійно зорієнтованих математичних знань, умінь і навичок для успішного вирішення професійних завдань у процесі навчання математики молодших школярів у початковій школі. У методико-математичній підготовці майбутнього вчителя початкової школи вагоме місце посідають технології навчання, які моделюють зміст майбутньої професійної діяльності та допомагають включити студентів у освітній процес завдяки створенню проблемно-професійних ситуацій, проведенню рольових ігор, дебатів та дискусій, застосуванню інтерактивних технологій навчання, надавати можливість студентам самим розробити завдання проблемного характеру для самостійної роботи, змісту навчальних проєктів, лепбуків тощо. Важливим питанням залишається інтеграції методико-математичних дисциплін у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів школи у закладах вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта», тому що від її реалізації залежить ефективне формування професійної методико-математичної компетентності педагога.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів початкової школи, методична компетентність, методико-математична компетентність.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Основою модернізації сучасної вищої освіти і вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи є компетентнісний підхід, який, передусім, передбачає формування компетентного фахівця початкової освіти. Із затвердженням концепції Нової української школи [Концепція Нової української школи] відбулося реформування системи початкової освіти, зокрема оновлення Державного стандарту початкової освіти [Державний стандарт початкової освіти], у якому математична компетентність зазначена ключовою, та типових освітніх програм для 1–4 класів

на засадах компетентнісного підходу [Типові освітні програми початкової школи].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати й моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [Державний стандарт початкової освіти].

У зв'язку з цим перед закладами вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх учителів початкових класів, постала потреба

у формуванні методично-математичної компетентності майбутніх фахівців.

Мета статті – розкрити особливості формування методико-математичної компетентності у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему компетентнісного підходу до підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджували такі вчені, як Н. Бібік, О. Пометун, Н. Міськова, Є. Лодатко, О. Савченко. Питання формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів розкрито у дослідженнях Н. Глузман, С. Скворцова, Л. Коваль, М. Гаран, О. Кондратюк та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У Законі України «Про вищу освіту» поняття «компетентність» розкрито, як «динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [Закон України «Про вищу освіту» (у редакції від 26.02.2021) : 3].

Серед ознак компетентнісного підходу виділяють такі: орієнтація на результат, результативно діяти за межами навчальної ситуації, ефективно вирішувати життєві та професійні завдання з опорою на набуті знання, уміння та навички [Скворцова, Вторнікова : 8].

Набуття методичної компетентності є однією з цілей фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Аналіз наукових праць Н. Глузман, Л. Коваль, С. Скворцоваї дав змогу визначити методичну компетентність вчителя початкової школи як системне особистісне утворення майбутнього фахівця, яке проявляється у здатності до організації процесу навчання молодших школярів математики на рівні сучасних вимог, умінні успішно розв'язування методичні задачі, що базуються на теоретичній та практичній готовності до викладання математики.

Методико-математична компетентність майбутнього вчителя початкової школи розглядається науковцями як системне особистісне утворення, що відображає інтеграцію теоретичних, практико-зорієнтованих, дослідницьких знань та вмінь з математики та мето-

дики її навчання початковій школі, ціннісного ставлення до вдосконалення результатів своєї професійної діяльності на засадах самоосвіти, самореалізації, соціалізації та особистісного розвитку [Глузман : 244].

Серед ознак сформованості методико-математичної компетентності Н. Глузман виділяє наступні:

- особистісно-ціннісне ставлення майбутнього вчителя початкової школи до компетентнісного навчання молодших школярів;
 - свідоме розуміння системи теоретичних знань про зміст, цілі, методи, засоби та науководослідницькі засади формування математичної компетентності учнів початкових класів;
 - уміння організовувати та проводити компетентнісні уроки математики у початковій школі;
 - використання у своїй діяльності рефлексії.
- А також здійснювати саморозвиток та самовдосконалення.

Науковиця Н. Глузман зазначає, що однією зі складових методико-математичної компетентності є математична компетентність майбутнього вчителя початкової школи. Дослідниця трактує математичну компетентність вчителя початкових класів, як володіння математичними компетенціями в галузі теоретичних засад початкової математики на високому професійному рівні, а також реалізацію названих компетенцій у практичній діяльності [Глузман : 152].

Також вчена зазначає, що важливим питанням залишається інтеграції методико-математичних дисциплін у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових школи у закладах вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта», тому що від її реалізації залежить ефективне формування професійної методико-математичної компетентності педагога.

Відповідно до затвердженої освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальності 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького здійснюється підготовка майбутніх учителів початкових класів закладу загальної середньої освіти. Освітніми компонентами, які забезпечують формування методико-математичної компетентності, є: «Математика» (3 кредити), «Методика навчання математичної освітньої галузі» (7 кре-

дитів), «Сучасні технології навчання у початковій школі» (3 кредити), «Виробнича педагогічна практика» (27 кредитів).

Методико-математична підготовка майбутніх учителів початкових класів – це процес формування методико-математичної компетентності, а де результатом є набуття майбутніми учителями професійно зорієнтованих математичних знань, умінь і навичок для успішного вирішення професійних завдань у процесі навчання математики молодших школярів у початковій школі. Така підготовка здійснюється під час оволодіння теоретичними основами початкового курсу математики (освітній компонент «Математика»); опанування знаннями, умінями та навичками методичних основ навчання математичної освітньої галузі («Методика навчання математичної освітньої галузі»); творчому застосуванні набутих ЗУН в освітньому процесі початкової школи та вміння оцінити ефективність їх застосування («Виробнича педагогічна практика»).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсів «Математика» та «Методика навчання математичної освітньої галузі» здобувач оволодіває математичною та методичною компетентностями:

– математична: здатність до застосування професійно профільованих математичних знань та умінь, які утворюють теоретичну, операційно-діяльнісну та світоглядну основу математичної освітньої галузі. Математична компетентність має такі складники: арифметична, логічна, алгебраїчна, геометрична;

– методична: здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності в початковій школі; доцільно використовувати у освітньому процесі науково обґрунтовані, традиційні та інноваційні методи, прийоми, засоби навчання/виховання; ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під час навчання молодших школярів освітньої галузі/змістових ліній, що визначені Державним стандартом початкової освіти. Методична компетентність базується на теоретичній і практичній готовності до проведення уроків здобувачами та виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань, умінь із курсу та досвіду їхнього застосування. А також у сформованості емоційно-ціннісного

ставлення майбутніх учителів до діяльності [Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ЧНУ імені Б. Хмельницького].

У методико-математичній підготовці майбутнього вчителя початкової школи вагоме місце посідають технології навчання, які моделюють зміст майбутньої професійної діяльності та допомагають включити студентів у освітній процес завдяки створенню проблемно-професійних ситуацій, проведенню рольових ігор, дебатів та дискусій, застосуванню інтерактивних технологій навчання, надавати можливість студентам самим розробити завдання проблемного характеру для самостійної роботи, змісту навчальних проєктів, лепбуків тощо. Також варто пропонувати студентам виконувати індивідуальні навчально-дослідницькі завдання (ІНДЗ). Завдання такого виду спонукають здобувачів до поглиблення теоретичних і практичних знань, систематизують та узагальнюють готові знання, розвивають творчі здібності студентів. Дослідниця М. Гаран зосереджує увагу на використанні інформаційних технологій, а саме – робить акцент на ефективності мультимедійного забезпечення навчальної дисципліни у процесі формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи [Гаран].

Таким чином формуванню методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи сприятимуть методичні скарбнички із мультимедійними матеріалами (презентаціями), електронними підручниками для учнів 1-4 класів, диференційованими завданнями, розробками уроків за сучасними технологіями навчання, відеозаписами фрагментів уроків тощо. Усього того, що слугуватиме моделлю проєктування процесу навчання математики в початковій школі.

Висновки. Таким чином, завдяки аналізу наукових праць із досліджуваної проблеми нам вдалося розкрити сутність поняття «методико-математична компетентність», з'ясувати ознаки сформованості методико-математичної компетентності та особливості її формування у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Серед перспектив подальшого наукового дослідження є висвітлення структури методико-математичної компетентності та компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивно-творчого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Гаран М.С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання математики з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2016. 21 с.
3. Глузман Н. А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів : монографія. Київ : ВИЩА ШКОЛА-XXI, 2010. 407 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» (у редакції від 26.02.2021). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ЧНУ імені Б. Хмельницького. URL: <https://docs.google.com/document/d/1pC3RO6lrGrQFkmTdnSWaAGfx7PHhYCpj/edit?usp=sharing&oid=117767805939528322207&rtpof=true&sd=true>
7. Скворцова С. О., Вторнікова Ю. С. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів : монографія. Одеса: Абрикос Компани, 2013. 290 с.
8. Стрілець С. І., Запорожченко Т. Формування математичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів засобами інноваційних технологій : монографія. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 204 с.
9. Типові освітні програми початкової школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klas>
10. Vasiuk O., Vygovska S., Malyshevskiy O. , Nychkalo N., Malyshevskaya, Zorochkina T. . Motivation Discourse of Student's Personality in Educational Activity. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. 2022. VOL. 14(1). P. 196–214.

REFERENCES

1. Derzhavnyy standart pochatkovoyi osvity. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
 2. Haran M.S. (2016) Pidhotovka maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do navchannya matematyky z vykorystannyam informatsiynykh tekhnolohiy : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : 13.00.02. Kherson.
 3. Hluzman N. A. (2010) Metodyko-matematychna kompetentnist' maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv : monohrafiya. Kyiv : VYSHCHA SHKOLA-XXI.
 4. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» (u redaktsiyi vid 26.02.2021). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
 5. Kontseptsiya Novoyi ukrayins'koyi shkoly. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
 6. Osvitn'o-profesiyana prohrama «Pochatkova osvita» pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity CHNU imeni B. Khmel'nyts'koho. URL: <https://docs.google.com/document/d/1pC3RO6lrGrQFkmTdnSWaAGfx7PHhYCpj/edit?usp=sharing&oid=117767805939528322207&rtpof=true&sd=true>
 7. Skvortsova S. O., Vtornikova YU. S. (2013) Profesiyno-komunikatyvna kompetentnist' uchytelya pochatkovykh klasiv: monohrafiya. Odessa : Abrykos Kompany.
 8. Strilets' S. I., Zaporozhchenko T. (2019) Formuvannya matematychnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv zasobamy innovatsiynykh tekhnolohiy : Monohrafiya. Chernihiv : Desna Polihraf.
 9. Typovi osvitni prohramy pochatkovoyi shkoly. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klas>
 10. Vasiuk O., Vygovska S., Malyshevskiy O. , Nychkalo N., Malyshevskaya, Zorochkina T. (2022) Motivation Discourse of Student's Personality in Educational Activity. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. VOL. 14(1). P. 196–214.
-

T. S. ZOROCHKINA

*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Primary Educational,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
E-mail: zvezdochcina@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-6321-0852>*

K. M. HNEZDILOVA

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Preschool Education,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
E-mail: kiragnez@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5226-840X>*

**FORMATION OF METHODOLOGICAL AND MATHEMATICAL COMPETENCE
OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS**

The article deals with the problem of formation of methodological and mathematical competence of future primary school teachers. The article reveals the essence of the concepts “competence”, “methodological competence”, “methodological-mathematical competence”. The characteristics of methodological and mathematical competence of primary school teachers’ formation is highlighted.

Authors investigate the educational components that provide the formation of methodological-mathematical competence of future primary school teachers of the institution of general secondary education, according to the curriculum of the first (bachelor) level of higher education in the specialty 013 “Primary Education” in the field of study 01 “Education / Pedagogy”. The article describes the ways the methodological-mathematical training of future primary school teachers. The methodical and mathematical training of future primary school teachers is a process of forming methodical and mathematical competence, and the result is the acquisition by future teachers of professionally oriented mathematical knowledge, abilities and skills for successfully solving professional tasks in the process of teaching mathematics to younger schoolchildren in primary school. In the methodological-mathematical training of the future primary school teacher, learning technologies that model the content of future professional activities and help to include students in the educational process through the creation of problem-professional situations, role-playing games, debates and discussions, the use of interactive learning technologies, provide an opportunity students themselves to develop tasks of a problematic nature for independent work, the content of educational projects, lapbooks, etc. An important issue remains the integration of methodological and mathematical disciplines in the process of training future primary school teachers in institutions of higher education in the specialty 013 «Elementary Education», because the effective formation of professional methodological and mathematical competence of the teacher depends on its implementation.

Key words: training of future primary school teachers, methodological competence, methodological-mathematical competence.

УДК 378

DOI

Н. М. ТКАЧУК

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри економічної та соціальної географії,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: nadia.tkachuk4@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8018-9733>

Ю. М. БАРСЬКИЙ

доктор економічних наук, професор,

декан географічного факультету,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: barsky.yuriy@vnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9937-9847>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ, ЕКОНОМІКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НУШ

У статті розглянуто важливість практичної складової в підготовці майбутніх учителів географії, економіки у закладах вищої освіти. Констатовано, що в умовах реформування загальної середньої освіти є необхідним урахування концептуальних положень НУШ та законодавчо-нормативної бази у змісті освітньо-професійних програм підготовки педагогічних кадрів, особливо практико зорієнтованого аспекту, технологій викладання. Підкреслено, що важливо проєктувати результати навчання здобувачів вищої педагогічної освіти на майбутню професійну діяльність в умовах Нової української школи, забезпечувати формування технологічної складової професійної компетентності задля реалізації компетентнісного підходу при викладанні шкільних курсів географії, економіки в НУШ. Мета запропонованого дослідження полягає у обґрунтуванні практико зорієнтованого аспекту підготовки майбутніх учителів географії, економіки базової школи у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Для вирішення цієї проблеми автором статті проаналізовано нормативно-правову базу, розкрито зміст освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів географії, економіки за I (бакалаврським) рівнем вищої освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, представлено результати вивчення рівня задоволення здобувачів організацією та змістом практико зорієнтованого аспекту ОП. Наукова новизна матеріалу полягає у тому, що автор презентує апробований досвід змісту та організації практики за освітньою програмою, яка не має аналогів у середовищі вищої освіти. Запропонований матеріал може бути використаним для підготовки майбутніх учителів географії, економіки в інших закладах вищої освіти. Зроблені висновки про важливість перегляду та удосконалення практико зорієнтованого аспекту підготовки з огляду на етапи реформування шкільної освіти в межах концептуальних засад Нової української школи. Стаття узагальнює досвід роботи кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки, пропонує авторське бачення шляхів удосконалення, результати соціологічного опитування здобувачів вищої освіти щодо проблеми.

Ключові слова: майбутні вчителі, компетентність, освітньо-професійна програма, практика, підготовка.

Вступ. Здійснення підготовки майбутніх вчителів географії, економіки в умовах системного реформування шкільної освіти зумовлює необхідність урахування концептуальних положень Концепції Нової української школи, Державного стандарту базової середньої освіти (2020), Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти (2020), а також контексту Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», підзаконних нормативних актів та положень. Наразі склада-

ється ситуація, що заклади загальної середньої освіти не лише відчують запит суспільства, вплив тенденції його розвитку, але й впливають на нього [Голота 2020: 47], зокрема і на зміст освітньо-професійних програм підготовки вчителів у закладах вищої освіти. Виклики чергового етапу реформи, зокрема перехід на новий Державний стандарт базової середньої освіти, спонукають до трансформації змісту, перегляду використання інноваційних технологій навчання, забезпечення комунікації на рівні діа-

логу та партнерства в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Необхідно враховувати, що сучасний освітній процес на рівні базової школи вимагає формування професійних компетентностей майбутнього вчителя географії, економічних дисциплін в НУШ, які дозволять йому використовувати «...методи викладання, засновані на співпраці (ігри, проекти – соціальні, дослідницькі, експерименти, групові завдання тощо)» [Концепція НУШ 2016]. При цьому найважливіше завдання шкільної географії, традиційно, полягає у формуванні предметної географічної та ключових компетентностей, спрямованих на їхнє застосування у майбутньому дорослому житті [Концепція 2018]. Важливість формування предметної компетентності учнів в межах шкільної програми полягає в тому, що вона є необхідною передумовою для підвищення конкурентоспроможності, збереження якості життя, охорони довкілля й гарантування національної безпеки [Мальчикова, Мезенцев 2022].

1. Постановлення проблеми

Обґрунтовуючи актуальність розгляду багатоаспектної проблеми підготовки вчителя географії, економіки до професійної діяльності в НУШ варто наголосити, що якість освіти беззаперечно визначається компетентністю вчителів та можливостями її використання в освітній практиці; професійні та особисті якості педагога є найважливішою умовою й запорукою успішного розвитку системи освіти [Чубрей 2020: 5].

В умовах реалізації освітнього процесу в закладах освіти на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів особливої актуальності набуває практико зорієнтований аспект підготовки вчителів географії, формування у них здатності професійно провадити педагогічну діяльність, використовуючи на практиці сучасний науковий потенціал географії та інструментарій педагогічних інновацій.

2. Аналіз попередніх досліджень

Проблема підготовки майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності в різних аспектах досліджувалась вітчизняними науковцями.

Вивченням процесу становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх вчителів географії займалось чимало українських дослідників, серед яких О. Браславська, Л. Вішнікіна,

О. Горбатюк, Л. Гуцал, О. Надтока та В. Надтока, О. Тімець, О. Топузов, О. Янкович та ін.

Питання теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів географії розглядали у своїй працях К. Борисенко, Г. Гордашевська, Л. Покась, Г. Попович, І. Рожі, О. Тімець, Б. Чернова, І. Шоробура та ін. Підходи до організації педагогічної практики у педагогічних закладах вищої освіти були розкриті у працях О. Абдуллої, Л. Булатової, Н. Голоти, Е. Кузьміної, Л. Хомич та інших.

Особливості змістової та технологічної підготовки вчителів в умовах реалізації компетентнісного підходу достатньо широко висвітлюються в останніх дисертаційних дослідженнях, наукових публікаціях.

Так, зокрема, ми врахували позицію Л. Хоружої щодо підходів трансформації змісту педагогічної освіти. Вчена визначає сучасні стратегії (аксіологічна, андрагогічна, акмеологічна, технологічна) зміни змісту, інтеграція яких уможливорює оновленню та сприяє підвищенню якості професійно-педагогічної освіти. Вказує на важливість врахування технологічної стратегії, яка покликана збагачувати вчителя новими процесуальними вміннями, розвивати власні здібності, оперувати інформацією, знаходити творче вирішення проблем, результативно та ефективно здійснювати педагогічні дії [Хоружа 2020].

О. Чубрей в дисертаційному дослідженні пропонує модель підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. Однією з необхідних умов, на її думку, є оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів географії відповідно до вимог інформаційного суспільства та реформування освіти [Чубрей 2020].

Підкреслюють важливість врахування компетентнісного підходу та врахування ролі географії в системі наук Д. Мальчикова, К. Мезенцев. Вказують, що якісна географічна освіта вимагає участі учнів, студентів у «робленні» географії (doing geography). «Одним з найважливіших способів вивчення географії є вихід за межі аудиторії для проведення польових досліджень – навчання «читати» ландшафти, ідентифікувати просторові патерни, спостерігати повсякденне життя» [Мальчикова, Мезенцев 2022 : 53–61].

О. Браславська, І. Рожі обґрунтовують теоретико-методичні основи формування компетентнісного підходу в контексті професійної підготовки учителів географії, акцентуючи важливість готовності до здійснення краєзнавчо-дослідницької роботи в школі [О. Браславська, І. Рожі 2019].

О. Топузов, Л. Вішнікіна підкреслюють: «Вчитель географії має розуміти, що географічна компетентність як результат навчання повинна забезпечувати здатність до застосування отриманих географічних знань, умінь і навичок, ціннісних установок і специфічного географічного мислення, сформованих на підґрунті здібностей й життєвого досвіду школярів, що необхідні для їхньої оптимальної діяльності у довкіллі, передбачення наслідків такої діяльності та вирішення власних життєвих задач і проблем» [О. Топузов, Л. Вішнікіна 2017 : 107].

Осмилення теоретичного матеріалу дозволило зробити нам висновки, що основою розробки освітньо-професійної програми підготовки вчителів географії, економіки для базової школи є компетентнісний підхід. Водночас аналіз теоретико-практичних моделей, змісту сучасної педагогічної освіти, підходів до формування предметної географічної та ключових компетентностей стали підставою для перегляду та оновлення практико-зорієнтованого аспекту ОПП «Середня освіта. Географія, Економіка» за спеціальністю 014 Середня освіта (Географія) освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Мета статті полягає в обґрунтуванні практико-зорієнтованого аспекту підготовки майбутніх вчителів географії, економіки базової школи у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

До завдань увійшли: аналіз нормативно-правової бази Університету щодо організації навчального процесу та практики, розкриття реалізації змісту освітньо-професійної програм підготовки майбутніх учителів географії в частині практичної підготовки, вивчення рівня задоволення здобувачів та відповідності змісту практичної частини до потреб здобувачів.

3. Результати та їх аналіз

Реалізація компетентнісного підходу у закладах вищої освіти орієнтує освітній процес на

формування у здобувачів теоретичних знань та створенні можливостей для їх закріплення, апробації в умовах майбутньої професійної діяльності, формування власного досвіду у вирішенні певних проблем. Підтверджуємо позицію науковців [Куземко 2020], що якість підготовки майбутніх педагогів залежить від систематичного, послідовного та практично-ефективного формування загальних та професійних компетентностей, які визначені нормативними документами, що регулюють освітню галузь.

Задля цього у Волинському національному університеті імені Лесі Українки відповідно до Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки невід'ємною складовою освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм підготовки фахівців різних освітніх рівнів кожної галузі, спеціальності є практика: навчальна і виробнича (педагогічна, асистентська, переддипломна) [Положення 2022].

Освітньою програмою І (бакалаврського) рівня вищої освіти «Середня освіта. Географія. Економіка» передбачено різні види педагогічної практики, які складають загалом 25 кредитів ЄКТС.

Починаючи з першого курсу студенти проходять навчальну комплексну природничу практику (II семестр), яка становить 4 кредити ЄКТС. Основна мета цієї практики – закріплення та поглиблення теоретичних знань про основні метеоеlementи, взаємозв'язки між ними, основні закономірності ходу метеоеlementів; різні водні об'єкти та методи проведення польових гідрологічних спостережень на середніх і малих річках; про залягання гірських порід та методи польових геологічних досліджень; про прийоми виконання топографічних зйомок і оформлення їх результатів у вигляді топографічних планів, профілів.

У польовий період здобувачі здійснюють низку практичних дослідницьких завдань (50 год), виїжджають на території, на яких можна спостерігати геологічні відслонення (кар'єри, виробки, скелі, тощо), проводити стаціонарні метеорологічні та польові маршрутні мікрокліматичні спостереження. Програмою практики передбачено щоденні спостереження на гідрологічному пості (р. Стир, м. Луцьк), вимірювання швидкості течії р. Сапалаївка,

здійснення підрахунків витрат води і характеристик стоку та інше. Цікавим етапом проходження польового періоду є екскурсія на метеостанцію м. Луцьк; виконання теодолітної, тахеометричної, окомірної зйомки місцевості і нівелювання. Завершальним етапом фізико-географічних досліджень практики є камеральний період та підсумкова конференція за результатами. Проходження всіх етапів практики (підготовчий, польовий, камеральний) є процесом усвідомлення першокурсниками важливості проведення досліджень та спостереження за змінами, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників. Отриманий досвід здобувачі зможуть використати у майбутній професійній діяльності для організації дослідницької роботи учнів в межах шкільної навчальної програми з географії (виконання проєктів, досліджень), як важливого елемента реалізації компетентнісного підходу, слугуватиме основою цікавої позаурочної та позакласної краєзнавчої роботи з географії.

Різновидом навчальної практики для спеціальностей «Середня освіта» є психолого-педагогічна. Цю практику здобувачі ОПП «Середня освіта, Географія. Економіка» проходять впродовж 3 семестру (2,5 кредитів ЄКТС) без відриву від навчання у закладах освіти м. Луцька, а також в Університеті за умови карантинних обмежень у школах. В процесі виконання завдань практики поглиблюється формування спеціальних (фахових) компетентностей здобувачів. Майбутні педагоги вчаться аналізувати та оформляти загальну інформацію про заклад освіти; відвідують уроки та виховні заходи, ведуть спостереження за поведінкою окремих учнів та класу загалом; укладають психолого-педагогічну характеристику учнівського колективу/учня; організують та проводять виховний захід. Реалізація практики супроводжується веденням щоденника психолого-педагогічних спостережень. Важливо, що досвід та знання, які отримують під час практики студенти II курсу є складовими формування цілої низки програмних результатів: знання закономірностей розвитку особистості, їх вікових особливостей та психології; знання та розуміння особливостей навчання різнорідних груп учнів, вміння організувати освітній

процес з урахуванням особливих потреб учнів; володіння формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, вміння відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини; здатність у співпраці з класним керівником проєктувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва. При організації практики в закладах загальної середньої освіти завдання керівника практики полягає в акцентуванні уваги здобувачів на культуру установи (бази практики), цінності та етику спілкування в педагогічному колективі. Безпосереднє перебування в школі під час практики вперше дозволяє студентам стати частиною освітнього середовища в ролі майбутніх педагогів.

Волинський національний університет імені Лесі Українки має потужний ресурс для проведення навчальної професійно-орієнтованої практики на II курсі (4 семестр) – база практик табору «Гарт» на озері Світязь. Ландшафти Шацького природного національного парку дозволяють повноцінно зреалізувати мету практики, яка полягає в закріпленні та поглибленні теоретичних знань про взаємозв'язок та взаємообумовленість між компонентами геосистем (ландшафтів) на регіональному та локальному рівнях організації епігеосфери, а також вивчення наслідків (проявів) зональних та азональних закономірностей в конкретних польових умовах. Важливо, що проведення польової частини практики – це і можливість оздоровлення здобувачів, формування у них навичок комунікації, роботи в малих групах, співпраці у вирішенні завдань пов'язаних з організацією власного дозвілля, формування умінь конструктивно реагувати на конфліктні ситуації і налагоджувати порозуміння. Формування таких соціальних навичок (soft skills) є надзвичайно важливими у майбутній професійній діяльності.

Послідовність проведення різних видів за змістом практик укладено таким чином, щоб забезпечити системність апробації знань із педагогічної та теоретичної предметної складової, пропорційно та послідовно сприяти формуванню спеціальних (фахових) та спеціальних (предметних) компетентностей. Так, в оновленій освітньо-професійній програмі

(2021 р.) було введено навчальну практику в закладах загальної середньої освіти впродовж 5 семестру (3 кредити ЄКТС) без відриву від навчання. Вона носить пропедевтичний характер до педагогічної практики і є важливою складовою професійної підготовки майбутнього фахівця. Поєднує теоретичну підготовку з практичною діяльністю вчителя географії, економіки, забезпечує вдосконалення і втілення на практиці знань та вмінь, набутих у курсах педагогіки, психології, методики навчання географії, методики навчання шкільних курсів економіки; набуття досвіду самоорганізації педагогічної діяльності, стимулювання та розвиток пізнавальної активності, життєдіяльності учнів та організації взаємодії з ними. Основний період починається із 2-го тижня практики і закінчується на останньому тижні її тривалості. Впродовж цього періоду студентами-практикантами здійснюється така діяльність: спостереження уроку у вчителів географії, шкільних економічних курсів, обговорення уроку із керівником практики; підготовка практикантами конспектів пробного уроку та позакласного заняття з курсів географії або шкільних курсів з економіки; проведення пробного уроку та позакласного заняття; спостереження та аналіз пробних уроків, занять практикантів підгрупи. Особливість цієї практики полягає у тому, що здобувач орієнтується на підготовку до виконання професійних функцій вчителя географії, шкільних курсів економіки. Практикант вперше має змогу провести «пробний» урок за науково-методичної підтримки та детального аналізу керівником практики та вчителем.

В освітній програмі важливою складовою є навчальна економіко-географічна практика (за спеціальністю). За планом вона проводиться у 6 семестрі на базі установ та організацій, з якими укладено договори, шляхом проведення екскурсій на промислові та природоохоронні об'єкти. Вона носить краєзнавчий освітній і науково-дослідницький характер, оскільки поглиблює і закріплює теоретичні знання з фізичної, економічної і соціальної географії, дає змогу студентам сформуванню навчальних вмінь та навички самостійно здійснювати соціально-економічні дослідження під час комплексного економіко-географічного вивчення конкретного регіону, знайомить з елементами

галузових територіальних систем, вчить знаходити взаємозв'язок природних компонентів з соціально-економічними процесами в межах конкретної території.

Реалізація цілей практики сприяє формуванню, насамперед, інтегральної компетентності здобувача освіти I (бакалаврського) рівня: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності вчителя географії та економіки із застосуванням сучасних теорій та методів географічної, економічної та психолого-педагогічних наук, із використанням комплексу міждисциплінарних даних, за умов недостатності інформації та невизначеності умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Педагогічну практику (7 семестр, 8 кредитів ЄКТС) проходять студенти впродовж 5 тижнів з відривом від навчання. Під час практичної роботи в школі здобувач здійснює підготовку до проведення уроків і виховних заходів, вивчає методичний досвід роботи вчителів географії та економіки, класного керівника. Найважливіше, що ця практика передбачає проведення студентами уроків та виховних заходів згідно їх індивідуального плану: практикант має провести не менше 6-ти залікових уроків з географії та економіки. Керівники практики зі школи та від Університету систематично надають методичну та організаційну допомогу студентам, а також здійснюють науково-методичний аналіз проведених ними занять. Виконання обов'язків класних керівників підтверджують написанням психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив.

Отже, різні види практики як складова навчального процесу у закладі вищої освіти для здобувачів I (бакалаврського) рівня створюють умови для формування професійної компетентності майбутніх вчителів географії, економіки, дають змогу поєднати теоретичні знання з практичним їх застосуванням, мотивують до постійного розвитку й удосконалення. Щорічно в Університеті проводиться опитування здобувачів «Освіта очима студентів», за результатами якого отримуємо зворотну інформацію щодо обсягу та якості практичної підготовки. Результати свідчать про те, що більше 67 % опитаних визнають обсяг практик достатнім, 72%

повністю задоволені рівнем компетентностей, здобутих під час проходження практики. Проте у відкритому питанні щодо шляхів покращення освітньої програми найчастіше (20% опитаних) виходять із пропозицією «збільшити кількість практик (психолого-педагогічних, соціально-економічних тощо)».

Винятково важливо для нас, щоб практико-зорієнтований аспект підготовки сприяв формуванню у майбутніх учителів розуміння сутності педагогічних технологій та уміння їх використовувати при вивченні шкільних курсів географії та економіки. Це відбувається у ході впровадження та оновлення змісту таких дисциплін, як: «Вступ до спеціальності», «Інформаційні технології в освіті», «Сучасні педагогічні технології», «Методика шкільного географічного краєзнавства», «Методика навчання географії у закладах загальної середньої освіти», «Методика навчання економічних дисциплін у ЗЗСО».

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки практична підготовка майбутніх учителів географії, економіки здійснюється також шляхом використання інноваційних педагогічних технологій при викладанні обов'язкових та вибіркових компонентів освітньої програми, проведенні практичних занять із використанням інформаційних технологій, здійснення краєзнавчо-дослідницької роботи, залучення роботодавців, стейкхолдерів до навчального процесу. В опитуванні «Освіта очима студентів» 84% здобувачів підтримують ініціативу залучення професіоналів-практиків, експертів та представників роботодавців до викладання; 88% підтвердили професійну спрямованість вибіркових дисциплін; 63% – вказали на відповідність змісту освітніх компонентів майбутній професійній діяльності; 82% – повністю задоволені методами та методиками викладання.

Отже, можемо стверджувати, що запропонований практико-зорієнтований аспект освітньо-професійної програми «Середня освіта. Географія. Економіка» I (бакалаврського) рівня вищої освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки дозволяє підготувати майбутніх вчителів географії, економіки до професійної діяльності, поєднує теоретичні вимоги до підготовки сучасного вчителя з викликами практичних педагогічних потреб в умовах компетентнісного навчання Нової української школи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Зважаючи на вищевикладений матеріал, нами були зроблені висновки:

1. Врахування сучасних тенденцій реформування загальної середньої освіти потребує перегляду змісту та технологій навчання майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

2. Майбутній вчитель географії, економіки впродовж навчання за I (бакалаврським) рівнем освітньої програми має отримати відповідну практико-зорієнтовану підготовку, яка б забезпечувала формування здатності реалізовувати компетентнісний підхід в майбутній педагогічній діяльності, зокрема в навчанні шкільних курсів географії, економіки.

3. Особливу увагу слід зосередити на педагогічній практичній складовій у підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності, опануванні ними сучасними інструментами та техніками, які відповідають концептуальним положенням Нової Української школи.

Перспективним напрямом досліджень із даної проблематики вважаємо зміст та забезпечення практичної підготовки майбутніх вчителів географії, економіки з опорою на компетентнісний підхід, вивчення якості підготовки майбутніх учителів за результатами опитування керівників баз практик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Браславська О.В., Рожі І.Г. Компетентнісний підхід у контексті професійної підготовки майбутніх учителів географії до краєзнавчо-туристської роботи. *Молодий вчений*. 2019. № 4.1(68.1). С.100–104.
2. Вішнікіна Л., Топузов О. Структура предметної географічної компетентності учнів (рекомендації для вчителя). *Українська професійна освіта*. 2017. № 1. С. 103–112. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-in/irbis_nbuv/cgiirbis
3. Голота Н. Діалогічні технології як складова практико-зорієнтованої та особистісно-складової підготовки педагогів. *Збірник наукових праць. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 37(1). С. 47–53. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/327>
4. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. д-ра пед. наук О. М. Топузова та канд. пед. наук О. Ф. Надтоки. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 56 с.

5. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». 2016. URL: : <http://mon.gov.ua/>
6. Куземко Л. Навички XXI століття в контексті забезпечення якості професійної підготовки педагога. Збірник наукових праць. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 34 (2). С.28–33
7. Мальчикова Д. С., Мезенцев К. В. Публічний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: досвід України і світ. *Український географічний журнал*. 2022, 1(117). С. 53–63. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/734>
8. Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://ed.vnu.edu.ua>
9. Хоружа Л. Сучасні стратегії трансформації змісту педагогічної освіти. Збірник наукових праць. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33(1). С.8–13
10. Чубрей О. С. Система підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу : монографія. Чернівці : Технодрук, 2020. 376 с.

REFERENCES

1. Braslavskaya O. V., Rozhi I.H (2019) Kompetentnisnyi pidkhid u konteksti profesiinoyi pidhotovky maibutnikh uchyteliv heohrafii do kraieznavcho-turystskoy roboty. *Molodyi vchenyi.* № 4.1 (68.1).100–104 [in Ukrainian].
 2. Vishnikina L., Topuzov O. (2017)Struktura predmetnoi heohrafichnoi kompetentnosti uchniv (rekomentatsii dlia vchytelia). *Ukrainska profesiina osvita*. № 1. 103–112. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-in/irbis_nbuv/cgiirbis [in Ukrainian].
 3. Holota N. (2022) Dialohichni tekhnologii yak skladova praktyko-zoriientovanoi ta osobystisno-skladovoi pidhotovky pedahohiv. *Zbirnyk naukovykh prats. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. № 37(1). 47–53. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/327> [in Ukrainian].
 4. Kontseptsiiia navchannia heohrafii Ukrainy v osnovnii ta starshii shkoli / za zah. red. d-ra ped. nauk (2018) O. M. Topuzova ta kand. ped. nauk O. F. Nadtoky. Kyiv: TOV «KONVI PRINT» 56 [in Ukrainian].
 5. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity «Nova ukrainska shkola»(2016) . URL: : <http://mon.gov.ua/> [in Ukrainian].
 6. Kuzemko L. (2020)Navychky XXI stolittia v konteksti zabezpechennia yakosti profesiinoyi pidhotovky pedahoha. *Zbirnyk naukovykh prats. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. № 34 (2). 28–33. [in Ukrainian].
 7. Malchykova D. S., Mezentsev K. V. (2022) Publichnyi imidzh heohrafii v konteksti transformatsii standartiv bazovoi serednoi osvity: dosvid Ukrainy i svit. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, 1(117). 53–63. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/734> [in Ukrainian].
 8. Polozhennia pro provedennia praktyky zdobuvachiv osvity Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. URL: <https://ed.vnu.edu.ua>. [in Ukrainian].
 9. Khoruzha L. (2020) Suchasni stratehii transformatsii zmistu pedahohichnoi osvity. *Zbirnyk naukovykh prats. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. № 33(1). 8–13[in Ukrainian].
 10. Chubrei O. S. (2020) Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv heohrafii do profesiinoyi diialnosti na zasadakh kompetentnisnogo pidkhodu : monohrafiia. Chernivtsi : Tekhnodruk. 376 [in Ukrainian].
-

N. M. TKACHUK

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Economic and Social Geography,
Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: nadia.tkachuk4@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8018-9733>*

YU. M. BARSKYI

*Doctor of Economic Science, Professor,
Dean of Geographic Faculty,
Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: barsky.yuriy@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9937-9847>*

**PRACTICAL ASPECTS OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF GEOGRAPHY
AND ECONOMICS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES IN NEW UKRAINIAN SCHOOL**

The article considers the importance of the practical component in the training of future teachers of geography and economics in higher education institutions. It was established that in the conditions of general secondary education reform, it is necessary to take into account the conceptual provisions of the National Academy of Sciences and the legislative and regulatory framework in the content of educational and professional programs for the training of teaching staff, especially the practically oriented aspect of teaching technologies. It is emphasized that it is important to project the learning outcomes of higher pedagogical education graduates for future professional activity in the conditions of the New Ukrainian School, to ensure the formation of the technological component of professional competence in order to implement the competence approach when teaching school courses in geography and economics at the National Academy of Sciences. The purpose of the proposed study is to substantiate the practically oriented aspect of training future teachers of geography and economics of the basic school at Lesya Ukrainka Volyn National University. To solve this problem, the author of the article analyzed the regulatory and legal framework, revealed the content of the educational and professional program for the training of future teachers of geography and economics at the I (bachelor) level of higher education at Lesya Ukrainka Volyn National University, presented the results of the study of the level of satisfaction of students with the organization and content of the practical oriented aspect of OP. The scientific novelty of the material lies in the fact that the author presents proven experience of the content and organization of practice according to an educational program that has no analogues in the environment of higher education. The proposed material can be used to train future teachers of geography and economics in other institutions of higher education. Conclusions are made about the importance of reviewing and improving the practice-oriented aspect of training in view of the stages of reforming school education within the conceptual foundations of the New Ukrainian School. The article summarizes the work experience of the Department of Economic and Social Geography of the Volyn National University named after Lesya Ukrainka, offers the author's vision of ways to improve, the results of a sociological survey of higher education students regarding the problem.

Key words: future teachers, competence, educational and professional program, practice, training.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 373.2.015.31:316.42:172.12

DOI

А. А. ВОЗНІЮК

старший викладач кафедри дошкільної освіти,

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»,

м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

Електронна пошта: a.a.vozniuk@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-1461-149X>

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОБЛЕМИ

Розвиток соціально-громадянської компетентності є важливим компонентом ранньої освіти. Повноцінне розуміння проблеми потребує дослідницького корпусу, який є багатошаровим і вивчає практики та контексти реалізації. Тому тема формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку актуалізувалася й потребує ґрунтовних теоретичних та емпіричних розвідок. Нещодавні вітчизняні та зарубіжні дослідження у новому світлі показують важливість уваги до соціального розвитку дітей дошкільного віку в межах здобуття ними освіти. Метою статті є комплексно проаналізувати проблему формування соціально-громадянської компетентності в парадигмі сучасної дошкільної освіти з акцентом на актуальності теми та розкритті змісту проблеми. На відміну від раніших методологічних акцентів, ідея яких полягала в намаганні підготувати дітей до соціальної участі через формування їхніх знань про суспільство методом формального навчання, ідеї сучасних студій базуються на перетворенні дошкільної групи на мікрокосмос демократичного суспільства, у якому діти занурені в сучасні демократичні національні та європейські ідеали й практики. Навчання соціальних навичок, з іншого боку, зосереджується на підвищенні здібностей дітей брати участь в успішній міжособистісній взаємодії та просоціальній поведінці, що формує основи ефективної участі в суспільстві. Індивідуальний розвиток дитини спонукає поглиблену участь у соціальній парадигмі. Від розвитку здатності дітей до соціальної участі через формування відповідно до вікових особливостей соціально-громадянської компетентності закладається основа їх здатності навчатися надалі в школі та реалізувати себе в інших соціальних контекстах. У статті виділено й розкрито зміст таких стрижневих ліній реалізації соціально-громадянської компетентності в умовах дошкільної освіти, як самоствердження та спілкування з іншими, соціально здорове середовище, культурно-національні цінності. Наголошено на потребі навчання в межах компетентності особливостей соціалізації в глобалізованому світі на засадах різноманітності, толерантності, збереження особистої й національної ідентичності в полікультурному соціумі.

Ключові слова: соціально-громадянська компетентність, заклад дошкільної освіти, дошкільня, діти раннього віку, зміст компетентності, громадянська освіта.

Поставлення проблеми. У чинному Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 соціальна та громадянська компетентності згадуються в статті 12, яка стосується повної загальної середньої освіти, серед ключових компетентностей, що визначаються цим законодавчим актом як необхідні кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [Закон України «Про освіту» 2017]. Зміст соціальної й громадянської компетентності розкривається в Законі через зв'язок з ідеями демократичного укладу суспільного середовища, цінностями справедливості, рівності, захисту прав людини, а також через цінності добробуту й здорового способу життя. Важливою є теза про потребу усвідомлення рів-

них прав і можливостей, що є невід'ємним для особистості зі сформованою соціально-громадянською компетентністю. Хоча питання базових компетентностей у Законі окреслюється в руслі загальної середньої освіти, наче ігноруючи тим самим попередній етап дошкільної освіти (стаття 11), усе ж стверджується, що артикульовані компетентності є важливими для кожної сучасної особистості, а отже, вважаємо за логічне їхнє формування на всій вертикалі освіти, починаючи від дошкільної як інституційно першого освітнього ступеня. У статті 5 зазначається також те, що держава забезпечує належні умови, націлені на здобуття громадянської освіти, що якраз і передбачає формування ком-

петентностей, котрі пов'язані з реалізацією прав і обов'язків особи як члена соціуму [Закон України «Про освіту» 2017]. Власне, сам прикметник «громадянський» у різних граматичних формах у документів згадується 15 разів, що формує обов'язкову семантико-змістову лінію зв'язку освіти з побудовою громадянського суспільства. Водночас Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 лише загальною зачіпає тему формування компетентностей у здобувачів, зазначаючи про необхідність охоплення змістом освітньої програми завдання з «формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини» [Закон України «Про дошкільну освіту» 2001]. Утім, у Базовому компоненті дошкільної освіти соціально-громадянська компетентність уже чітко прописана в переліку інваріантивної (обов'язкової) складової ключових компетентностей дитини і входить до напрямку «Дитина в соціумі» [МОН 2020].

У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради від 18 грудня 2006 р. щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя (2006/962/ЕС) соціальна й громадянська компетентності посідають чільні позиції. Вони включають особисту, міжособистісну та міжкультурну компетентність здобувача освіти й охоплюють усі форми поведінки, які дають людям можливість ефективно та конструктивно брати участь у соціальному та професійному житті, особливо в суспільствах, де зростає різноманітність (а це фактично всі розвинуті соціуми у світі під впливом глобалізації), і вирішувати конфлікти в разі потреби. Громадянська компетентність готує особу до повноцінної участі в громадському житті на основі знання соціальних і політичних концепцій і структур, а також відданості активній і демократичній участі у соціальному бутті [Recommendation 2006].

Аналіз попередніх досліджень. Із посиленням риторики глобалізації й сталого розвитку у світі, з одного боку, та потребою збереження національної своєрідності освітніх систем, з іншого боку, помітне зміщення артикуляції соціально-громадянської компетентності в межах освіти дітей дошкільного та раннього шкільного віку на противагу досі більш посиленій увазі стосовно цього питання щодо учнів старших класів та студентів вишів. Ця тенденція актуальна як для вітчизняної парадигми

педагогіки, так і в загальноцивілізаційному вимірі [Мельник 2018; Руденко 2021; Krasteva 2020; Petrova 2021].

Сьогодні громадянська освіта стала центром навчально-виховних процесів. Увага до соціально-громадянської компетентності окреслює основні зміни у філософії та цілях сучасної освіти та визначає освіту через компетентнісний підхід. Громадянська компетентність є однією з ключових компетентностей, яку мають бути сформовані в межах загальноосвітньої підготовки. Переважно з громадянською освітою асоціюються такі цілі, як: набуття знань і навичок, необхідних для успішної особистісної та професійної реалізації й активної громадянської участі в соціумі XIX століття; набуття компетентностей для сталого розвитку; формувати розуміння та впровадження принципів демократії, прав і свобод людини, активної та відповідальної громадянської участі; розвивати толерантність і повагу до етнічної, національної, культурної, мовної та релігійної самобутності кожного громадянина; розвивати толерантність і повагу до прав дитини, учнів, людей з обмеженими можливостями; набуття компетенцій для розуміння глобальних процесів та їх взаємозв'язків; набуття компетенцій для розуміння та впровадження принципів, правил, обов'язків і прав, що впливають із участі держави в міжнародних організаціях (наприклад, Європейському Союзі та НАТО, до яких наразі найближчою в геополітичному плані є Україна та які водночас є ключовими гравцями на світовій арені впливів). Дошкільна та шкільна освіта провідних демократичних країн світу визначають соціальну й громадянську компетентності як одну з основних груп компетентностей, які вихованці дитячих садків та шкіл повинні розвивати [Suduc et al. 2014; Diković & Zečević, 2020]. Прогресивною метою цього є активізація молоді та залучення її до політичних і суспільних процесів.

Формування дитини як активного громадянина з високим ступенем соціальної компетентності та громадянських навичок із самих початків – тобто з найранніших інституційно зосереджених етапів освіти, а саме з дошкільного віку – є вимогою та очікуванням суспільства. Реалізувати цю ідею можна в процесі педагогічної взаємодії – через збагачення

пізнавального й практичного досвіду дітей 2–7 років, що є орієнтований на соціально змістовний спосіб життя [Diković & Zečević, 2020]. Окремо тут ідеться про дітей, які з тих чи тих причин опинилися в маргіналізованих групах (особливо широкий зміст цього в закордонних публікаціях, де семантика інклюзивного соціуму дуже розгалужена). Аксиоматичним для найбільш ранніх етапів здобуття освіти є те, що всі діти унікальні і мають свої особливості. Вони «Об'єднані в різноманітті» (як девіз Європейського Союзу – *Unity in Diversity*): із різними традиціями та мовами, але рівною цінністю. У процесі виховання акцент робиться саме на ціннісному ставленні дитини до світу, а також на утвердженні її індивідуальності в умовах соціокультурного середовища та різноманіття. У такий спосіб дитина отримує ширше уявлення про себе та свої стосунки з людьми – попри індивідуальні відмінності. Формування в дитини таких ідеологічно-світоглядних підвалин дає їй змогу давати собі раду в мережі складно організованого соціального середовища й відчувати себе його частиною [Krasteva 2020].

Отже, за останнє десятиліття проблема формування соціально-громадянської компетентності неабияк актуалізувалася. Водночас дослідники активізувалися в питаннях пошуку ефективних рішень саме для дошкільної освіти – ланки, яка раніше переважно ігнорувалася в питаннях соціальної й громадянської компетентності через низьку соціальну активність здобувачів освіти такого раннього етапу. Проте сучасні дослідження одноголосо стоять на засадах того, що формування соціально-громадянської компетентності має бути наскрізним і охоплювати абсолютно всі етапи здобуття освіти.

Метою статті є комплексно проаналізувати проблему формування соціально-громадянської компетентності в парадигмі сучасної дошкільної освіти з акцентом на актуальності теми та розкритті змісту проблеми.

Виклад основного матеріалу. Соціальна компетентність пов'язана з особистим і соціальним благополуччям, яке вимагає розуміння того, як люди можуть забезпечити оптимальне фізичне та психічне здоров'я, зокрема як ресурс для себе, своєї сім'ї та свого найближчого соціального оточення, а також знання того, як здоровий

спосіб життя може сприяти цьому. Для успішної міжособистісної та соціальної участі важливо розуміти кодекси поведінки й манери, загальноприйняті в різних суспільствах та середовищах (наприклад, у середовищі закладу дошкільної освіти як важливому етапі соціалізації дитини). Не менш важливо знати основні поняття, що стосуються окремих осіб, груп, гендерної рівності та недискримінації, суспільства й культури. Розуміння мультикультурного та соціально-економічного вимірів європейських суспільств і того, як національна культурна ідентичність взаємодіє з європейською ідентичністю, теж має важливе значення у змісті соціально-громадянської компетентності.

Основні навички цієї компетенції охоплюють уміння конструктивно спілкуватися в різних середовищах, проявляти толерантність, висловлювати та розуміти різні точки зору, комунікувати зі здатністю викликати довіру та відчувати емпатію, поратися зі стресом і розчаруванням, виражаючи їх у конструктивний спосіб. Компетентність базується на ставленні до співпраці, наполегливості та чесності. Діти дошкільного віку вже повинні вміти цінувати різноманітність і поважати інших, бути готовими долати упередження та йти на компроміс.

Громадянська компетентність передбачає освоєння концепцій демократії, справедливості, рівності, громадянства та громадянських прав, зокрема того, як вони виражені в міжнародних деклараціях та Конституції України. Компетентність також апелює до знання дітей про сучасні події, а також знакові події національної та деяких подій світової історії. Навички громадянської компетентності стосуються здатності ефективно взаємодіяти з іншими у суспільному житті, а також демонструвати солідарність і зацікавленість у вирішенні проблем, що стосуються локальної (наприклад, групи вихованців закладу дошкільної освіти) та ширшої спільноти (усі приналежні до роботи дитячого садка). Повна повага до прав людини, включаючи рівність як основу демократії, оцінка та розуміння відмінностей між системами цінностей різних релігійних або етнічних груп, закладає основу для позитивного ставлення. Це означає як демонстрацію почуття приналежності до свого місця проживання, країни, Європи, так і світу, а також бажання брати

участь в суспільному житті на найбільш елементарних, актуальних для раннього дитячого віку заходах. Це також включає демонстрацію почуття відповідальності, а також демонстрацію розуміння та поваги до спільних цінностей, необхідних для забезпечення згуртованості.

Оцінюючи особливості артикуляції теми соціально-громадянської компетентності в сучасному законодавстві про освіту (на рівні України та з огляду на світовий досвід), а також висвітлення теми в працях провідних українських і зарубіжних дослідників, пропонуємо виділити такі стрижневі лінії реалізації соціально-громадянської компетентності в умовах дошкілля:

Самоствердження та спілкування з іншими: навички дотримання суспільних норм, позитивна щодо інших поведінка та дотримання правил спілкування в групі. Дитина вміє описувати себе та усвідомлювати відмінності й висловлювати прихильність до інших. Розуміє сімейні стосунки та своє місце в них. Зацікавлена у усьому, що стосується дитячого садка. Має специфічне, індивідуалізоване уявлення про довіру й толерантність, власну соціальну роль. Демонструє уподобання та проявляє естетичний смак. Виявляє прихильність до сім'ї. Висловлює прихильність до дітей і дорослих у сім'ї та розуміє правила спілкування з іншими, описуючи сімейні ролі. Співпрацює з вихователем і однолітками. Усвідомлює власну цінність і унікальність, так само цінність та унікальність інших вихованців у групі, вміє словесно чи за допомогою образів мистецтва описувати відмінності та схожість з іншими людьми. Взаємодіє з однолітками та дорослими з огляду на їхній настрій, цінує моделі поведінки за правилами та демонструє повагу до загальноприйнятих правил поведінки, безпеки тощо. Орієнтується у способах партнерства між людьми та виражає прихильність, любов, вдячність. Важливим моментом є необхідність дитиною розуміти різницю між рольовою грою та реальними стосунками, порівнювати, аналізувати й описувати моделі поведінки. Дитина повинна не тільки мати уявлення про довіру та толерантність до інших, але й подеколи демонструвати незалежність, автономність і наполегливість, непоступливість у відстоюванні принципових для себе позицій. Водночас розвивати навички

співпраці з іншими, уникаючи деструктивних конфліктів.

2. Соціально здорове середовище. Ця лінія передбачає, що дитина розуміє призначення громадських будівель, має конкретне уявлення про найбільш поширені професії (упізнає різні професії та наслідує їх через ігрову діяльність), готова брати участь у діяльності групи як однієї з ланок соціуму. Цікавиться соціальними стосунками, вміє дотримуватися правил і демонструє необхідні різні форми поведінки, працює в малих групах. Проявляє елементарні навички самообслуговування. Виявляє дружбу й бажання підтримати інших, допомогти. Застосовує правила та норми здорового способу життя у повсякденному житті. Має уявлення про середовище кімнат, у яких перебуває впродовж дня група дошкільнят, меблі й засоби навчання, а також їхнє базове призначення. Має конкретне уявлення про соціальні ролі та види діяльності й поведінки вдома та в дитячому садку, а також основні гігієнічні норми охорони здоров'я. Розуміє взаємозв'язок і порівнює поведінку дітей і дорослих у соціальному середовищі. Демонструє та розуміє різні способи поведінки та дотримання правил здорового способу життя. Проявляє розуміння й прийняття прав дитини та норм поведінки в процесі взаємодії в повсякденному середовищі; правил особистої безпеки вдома та на вулиці. Добирає ігрову діяльність за іграшками та пропагує власну стратегію діяльності.

3. Культурно-національні цінності. Ця лінія передбачає залученість вихованців закладу дошкільної освіти до збереження звичаїв, традицій, характерних для громади, розповідей про родинні традиції, пов'язані зі святами чи в будні. Дитина називає важливі особисті й державні свята, звичаї та традиції, що їх супроводжують, а також емоційно ділиться своїми переживаннями. Розпізнає національну символіку й конкретні свята за певною атрибутикою, виражає національну гордість. Упізнає за зображеннями історичних осіб і важливі історичні події та елементарно, відповідно до вікових можливостей, розповідає про них. Розуміє та дотримується основних елементів протоколу поведінки під час святкування національного свята, а також особистих, народних, релігійних і державних свят. Має узагальнене уявлення

про визначні культурні та природні пам'ятки рідного міста/села. Приймає орієнтири загальнолюдських чеснот за прикладом місцевих і національних героїв.

Окреслені змістові лінії можуть більшою чи меншою мірою бути реалізовані в різних вікових групах. Основною вимогою є відповідність віку. Найбільше збігається повнота змісту лінії з реальними можливостями її реалізувати у старших групах дитячого садка. Важливо використовувати максимально багато подразників, які би стимулювали дитину засвоювати, запам'ятовувати, рефлексувати й висловлювати особисту думку, ставлення до інших та надавати аргументовані відповіді.

У умовах глобалізації та близькості реалізації Україною своїх геополітичних перспектив, які полягають в асоціації зі світовими демократичними спільнотами, актуалізується потреба включення міжкультурних елементів для підготовки дітей до життя в полікультурному соціальному середовищі. Набуття компетентностей щодо культурних відмінностей, толерантності та конструктивних взаємодій у процесі педагогічної взаємодії з дітьми доцільно формувати через створення міжкультурного середовища дошкільної освіти. Розвиток відповідних базових навичок спілкування в полікультурному середовищі реалізується через ігрову діяльність. Доречно запропонувати більшу різноманітність тем, пов'язаних зі знанням дітей про різні культурні ідентичності, повагу та визнання їхніх прав, а також цінність бути відмінними. Акцент у процесі навчання та виховання робиться на готов-

ності дитини жити в глобалізованому та полікультурному світі як соціально компетентного активного громадянина. Цього можна досягти через ретельний добір відповідних тем у процесі педагогічної взаємодії, зокрема через збагачення пізнавального досвіду дітей дошкільного віку.

Висновки. Отже, громадянська освіта насамперед реалізується через формування в здобувачів освіти соціально-громадянської компетентності за вертикаллю – з найранніших етапів навчання й виховання. Зокрема, активний початок формування соціально-громадянської компетентності починається із ланки дошкілля. Вона насамперед стосується набуття здібностей і навичок, необхідних для участі в політичному й громадському житті (на місцевому, національному та глобальному рівнях); вибудови стосунків з іншими, зокрема з різними за соціальним, культурним та етнічним походженням і соціальними ролями людьми. Указана компетентність також передбачає формування ідей про сталий розвиток людства у світлі викликів, відтінків соціальних ролей і взаємин, побудови демократії, здорового суспільства й себе в ньому, а також ідентифікації дитини дошкільного віку як представника нації.

Подальші дослідження з теми можуть стосуватися розробленням методичних посібників із формування виділених змістових ліній соціально-громадянської компетентності та їх емпіричного тестування з метою напрацювання ефективних педагогічних технік формування потрібних знань і навичок у здобувачів дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Н. І. Цінності громадянської компетентності як базові у професійній підготовці майбутніх вихователів. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2018. Вип. 2. С. 3–10.
2. МОН. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyyu%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).
3. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
5. Руденко А. С. Організаційно-методичні умови формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. In *The XIII International Science Conference «Perspectives of development of science and practice»* (December 14–17, 2021, Prague, Czech Republic). 626 p. (p. 388).
6. Diković M., Zečević M. Children and youth's acquisition of the civic competence: a comparative analysis of the Republic of Croatia and England. *Economic research-Ekonomska istraživanja*. 2020. Vol. 33(1). P. 1222–1239.
7. Krasteva N. Social and civic skills of 5-7-year-old children in the “surrounding world”. *Turquoise International Journal of Educational Research and Social Studies*. 2020. Vol. 2. No 2. P. 1–11.

8. Mickovska-Raleva A. Civic Education for Democratic Citizens: To What Extent Do Civic Education Curricula and Textbooks Establish Foundations for Developing Active Citizens in the Republic of Macedonia? *Journal of Social Science Education*. 2019. Vol. 18. No. 3. P. 108–126.
9. Nychkalo N. “New Ukrainian school”: the present and the view to the future. *LABOR et EDUCATIO*. 2017. Vol. 5, 89–106.
10. Petrova S. Bulgarian Civic and Citizenship Education in Transition. *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies*. Springer: Cham, 2021. P. 13–23.
11. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union* 30.12.2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF> (дата звернення: 31.10.2022).
12. Suduc A. M., Bîzoi M., Gorghiu G. Sustainable development in Romania in pre-school and primary education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014. Vol. 116. P. 1187–1192.

REFERENCES

1. Melnyk, N. I. (2018). Tsinnosti hromadyans'koyi kompetentnosti yak bazovi u profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh vykhovateliv [Values of civic competence as basic in the professional training of future educators]. *Actual problems of pedagogy, psychology and professional education*, 2, 3–10.
2. MES. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity. Nova redaktsiya [Basic component of preschool education. New edition]. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> (date of access: 31.10.2022).
3. Pro doshkil'nu osvitu : Zakon Ukrayiny vid 11.07.2001 № 2628-III [On preschool education: Law of Ukraine dated July 11, 2001 № 2628-III]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (date of access: 31.10.2022).
4. Pro osvitu : Zakon Ukrayiny vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (date of access: 31.10.2022).
5. Rudenko, A. S. (2021). Orhanizatsiyno-metodychni umovy formuvannya sotsial'no-hromadyans'koyi kompetentnosti ditey starshoho doshkil'noho viku [Organizational and methodological conditions for the formation of social and civic competence of older preschool children]. In *The XIII International Science Conference «Perspectives of development of science and practice»* (December 14–17, 2021, Prague, Czech Republic). P. 388.
6. Diković, M., & Zečević, M. (2020). Children and youth's acquisition of the civic competence: a comparative analysis of the Republic of Croatia and England. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 33(1), 1222–1239.
7. Krasteva, N. (2020). Social and civic skills of 5-7-year-old children in the “surrounding world”. *Turquoise International Journal of Educational Research and Social Studies*, 2(2), 1–11.
8. Mickovska-Raleva, A. (2019). Civic Education for Democratic Citizens: To What Extent Do Civic Education Curricula and Textbooks Establish Foundations for Developing Active Citizens in the Republic of Macedonia? *Journal of Social Science Education*, 18(3), 108–126.
9. Nychkalo, N. (2017). “New Ukrainian school”: the present and the view to the future. *LABOR et EDUCATIO*, 5, 89–106.
10. Petrova, S. (2021). Bulgarian Civic and Citizenship Education in Transition. In *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies* (pp. 13–23). Springer, Cham.
11. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union* 30.12.2006. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF> (date of access: 31.10.2022).
12. Suduc, A. M., Bîzoi, M., & Gorghiu, G. (2014). Sustainable development in Romania in pre-school and primary education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 1187–1192.

A. A. VOZNIUK

*Senior Lecturer at the Department of Preschool Education,
State Higher Educational Institution “Donbas State Pedagogical University”,
Slovyansk, Donetsk region, Ukraine
E-mail: a.a.vozniuk@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-1461-149X>*

SOCIAL AND CIVIC COMPETENCE IN THE PARADIGM OF MODERN PRESCHOOL EDUCATION: RELEVANCE AND CONTENT OF THE PROBLEM

The development of social and civic competence is an important component of early education. A full understanding of the problem requires a research body that is multi-layered and studies practices and contexts of implementation, therefore the topic of the formation of social and civic competence in preschool children has become relevant and requires thorough theoretical and empirical investigations. Recent domestic and foreign studies in a new light show the importance of paying attention to the social development of preschool children within the scope of their education. The purpose of the article is to comprehensively analyze the problem of the formation of social and civic competence in the paradigm of modern preschool education with an emphasis on the relevance of the topic and the disclosure of the content of the problem. In contrast to earlier methodological emphases, the idea of which was to prepare children for social participation through the formation of their knowledge about society by the method of formal education, the ideas of modern studies are based on the transformation of the preschool group into a microcosm of a democratic society, in which children are immersed in modern democratic national and European ideals and practices. Social skills training, on the other hand, focuses on increasing children's abilities to engage in successful interpersonal interactions and prosocial behaviors that form the basis for effective participation in society. The individual development of the child encourages deeper participation in the social paradigm. From the development of children's ability to social participation through the formation of age-appropriate socio-civic competence, the basis of their ability to study further at school and realize themselves in other social contexts is laid. The article highlights and reveals the content of such core lines of social and civic competence implementation in preschool conditions as self-affirmation and communication with others, a socially healthy environment, cultural and national values. Emphasis is placed on the need for training within the competence of the features of socialization in a globalized world on the basis of diversity, tolerance, preservation of personal and national identity in a multicultural society.

Key words: socio-civic competence, preschool education institution, preschool, young children, content of competence, civic education.

УДК 316-057.86:364-78-053.6(045)

DOI

М. О. ВОЛОШЕНКО

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
Електронна пошта: marussia_y@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-0940-3829>*

О. В. АЗАРКІНА

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
Електронна пошта: olenaazarkina@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-2496-3691>*

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА ПРИ РОБОТІ З МОЛОДЦЮ

У процесі історичного поступу сім'я була і залишається найголовнішим соціальним інститутом суспільства. Прояв зацікавленості до процесів, що відбуваються в інституті сім'ї, пов'язано з тим, що саме їй відведено визначальну роль у процесі розвитку особистості. Тому від сім'ї залежить майбутнє суспільства.

Суспільство визначає батьківство як турботу, контроль та сприяння розвитку дитини. Потенційну можливість стати батьками мають кожен чоловік та кожна жінка, які досягли статевої зрілості. Народження первістка може стати значною перехідною подією в житті чоловіка і жінки, саме в цей період вони набувають стану батьківства та материнства. Соціально-психологічна готовність виконувати роль батьків часто не збігається з біологічною здатністю цієї ролі.

Молодь розглядає батьківство як традиційну культурну цінність, а народження дітей для багатьох виступає спонукальним фактором для одруження. Однак молоді люди у своїй реальній поведінці орієнтуються на цінності професійного кар'єрного зростання та досягнення матеріального благополуччя. Тобто, необхідно мотивувати молодих людей до одруження та народження дітей, тим самим вони покращуватимуть демографічну ситуацію в країні.

Розуміння відповідального батьківства відноситься до поведінки батьків, заснованого на вищих інтересах дитини, а саме щодо виховання, розвитку здібностей, а також визнання та орієнтування, що включає дотримання рамок, в яких дитина може повною мірою розвиватися.

Необхідність зміцнення сім'ї не викликає сьогодні сумнівів, оскільки в ній відбуваються серйозні трансформації, що несуть низку негативних проявів. Практика не реєстрованих відносин між молодими людьми; збільшення кількості молодих людей, які не планують мати дітей або відкладають їхнє народження; збільшення числа неповних сімей – все це є наслідком неусвідомленого та безвідповідального ставлення батьків до питань дітонародження. Інакше кажучи, молодих людей необхідно готувати до відповідального виконання ролі батька у сім'ї.

Ключові слова: відповідальне батьківство, молода сім'я, батьківські ролі, тренінг.

Поставлення проблеми. У суспільстві змінюються сімейні цінності. Перше місце у системі життєвих цінностей особистості відводиться побудові кар'єри, відсувається створення сім'ї та народження дитини на більш пізній термін. Головним завданням на державному рівні є підготовка молодих людей до батьківства. Чим адекватніше і конкретніше буде сформована система їхніх уявлень про батьківство, чим більш підготовлені молоді люди до виконання ролі батьків, тим вище ймовірність створення повноцінної сім'ї та успішного виховання дітей.

Аналіз попередніх досліджень. Батьківство як соціальний феномен трактується у різних науках по-своєму. Серед них демографія, що відповідає на питання про те, що спонукає людей народжувати та виховувати дітей; соціологія, що визначає батьківство як соціологічну категорію, що являє собою стійку емоційно насичену взаємодію батьків, пов'язану з народженням та вихованням дітей і що характеризується відповідною поведінкою чоловіка та жінки. Усе це підкреслює важливість даного феномена у житті окремої людини і всього людства загалом.

Різні автори визначають батьківство як:

– феномен, що розглядається з двох точок зору: складної комплексної суб'єктивно-особистісної освіти та надіндивідуального цілого, що включає батька і матір [Адлер]. Варто зазначити, що ці точки зору є рівнями формування батьківства. Кордоном, який розділяє ці рівні, вважається народження дитини.

– усвідомлення духовної єдності з другим чоловіком по відношенню до дітей, що представляє собою психологічну освіту особистості, що містить сукупність ціннісних орієнтацій батька, установок та очікувань, батьківських почуттів, відносин та позицій, батьківської відповідальності та стилю сімейного виховання [Думанська]. Передбачається, що однією із значних соціально-психологічних проблем батьків у молодій сім'ї є вибір мети відповідного та ефективного стилю сімейного виховання, від якого залежить подальший розвиток дітей.

– соціальний феномен, що має коріння в генетичному зв'язку між дитиною та батьком, з одного боку, а з іншого – як тип поведінки, який визначається батьківською любов'ю та суспільним обов'язком [Хархан]. Зрозуміло, дані визначення батьківства є вірними, тому що відображають суттєві характеристики батьківства. А також батьківське кохання сприяє формуванню відповідального батьківства.

– громадський інститут, характер функціонування якого трансформується зі зміною соціальних формацій, і поєднує успішне освоєння особистістю батьківської ролі з досягненням нею статевої ідентичності [Девятих]. Отже, батьківство є динамічним соціальним явищем і від рівня розвитку суспільних відносин у конкретний період. Крім того, формування статевої ідентичності визначається сімейними цінностями, які були закладені в батьківській сім'ї.

Інакше висловлюючись, відповідальне батьківство – це збалансованість різних сторін виховання: комунікативної, емоційної, економічної, охоронної, нормативної та духовної. Крім того, ці сторони виховання є обов'язковими елементами готовності молоді сім'ї до прийняття батьківської ролі [Буніна].

Дослідник Г. Філіппова виділяє такі блоки готовності до батьківства:

1. Особистісна готовність: загальна особистісна «зрілість» (здатність до прийняття рішень

та відповідальності, відсутність залежностей) та особистісні якості (емпатія та здатність до спільної діяльності).

2. Адекватна модель батьківства: адекватність моделей материнської та батьківської ролей, сформованих у своїй сім'ї, стосовно моделі особистості, сім'ї та батьківства своєї культури.

3. Мотиваційна готовність: зрілість мотивації на народження дитини, коли вона не стає засобом утримання партнера і досягнення певного соціального статусу.

4. Сформованість батьківської компетентності: ставлення до дитини як суб'єкта потреб, суб'єктивних переживань; здатність орієнтуватися для розуміння станів дитини на особливості її поведінки та свій стан; гнучке ставлення до режиму та орієнтація на індивідуальний ритм життя дитини в ранній період її розвитку; знання про розвиток дитини; здатність до спільної діяльності з дитиною; навички виховання та навчання.

5. Сформованість материнської сфери (стосується лише жінок). Материнство як частина особистісної сфери жінки включає три блоки: емоційно-потребнісний, операційний, ціннісно-смысловий, зміст яких формується в онтогенезі жінки (у взаємодії з носіями материнських функцій, у сюжетно-рольовій грі в ляльки, у взаємодії з немовлятами до народження своєї дитини, у період статевого дозрівання, у взаємодії зі своїми дітьми) [Філіппова].

Готовність до сімейного життя повинна бути продуманим і відповідальним кроком у житті молодої людини (а не бути спонтанним рішенням), від якого залежать гармонійні взаємини з дружиною та дитиною. Не викликає сумнівів, що створювати сім'ю потрібно за коханням, інакше незабаром сім'я, побудована на корисливих цілях, може розвалитися.

Зрозуміло, батьківство може використовуватися як засіб виховання дітей, так і як транслятор сімейних цінностей (з батьківської сім'ї у власну сім'ю), що дозволяє дотримуватися раціональної моделі поведінки в навколишньому середовищі. Формування батьківства є необхідною умовою для адаптації дітей до мінливих умов життя в сучасному суспільстві. На кожному віковому етапі розвитку дитини повинні враховуватися її специфічні особливості, що виявляються на

кожному конкретному етапі, і має підбиратися доцільний стиль сімейного виховання, відповідний до умов [Кравець].

Молодь розглядає батьківство як традиційну сімейну цінність, а народження дітей – привід для одруження. Однак різні дослідники фіксують когнітивний дисонанс, який проявляється в тому, що молоді громадяни, визнаючи високу суспільну цінність батьківства, у своїй реальній поведінці орієнтуються переважно на цінності професійного кар'єрного зростання та досягнення матеріального благополуччя. Безумовно, нині діяльність молодих людей спрямовано на забезпечення матеріального достатку. Це пов'язано з тим, що досягнувши фінансової незалежності, молоді люди починають відчувати стабільність у матеріальному плані [Заболотна].

Виклад основного матеріалу. У рамках дослідження було проведено анкетування (авторським опитувальником) з метою виявлення ставлення молодого подружжя до формування відповідального батьківства. В анкетуванні взяли участь жителі міста Одеса віком від 18 років – усього 57 респондентів. З них:

- 64,9% – жінки.
- 35,1% – чоловіки.
- 52,4% – респонденти віком 18-25 років.
- 33,3% – респонденти віком 26-30 років.
- 14,3 – респонденти віком від 30 років.
- 100% – респонденти, які перебувають у відносинах.

– 73,7% – респонденти, які перебувають у шлюбі.

Як видно з отриманих даних, усі опитані респонденти наразі мають пару, а це означає, що результати даного анкетування висловлюватимуть думку людей, які мають досвід стосунків.

У рамках анкетування респондентам ставилося питання: «Чи є у вас діти?» Були отримані такі відповіді:

- А) Так, одна дитина – 42,9%.
- Б) Так, двоє дітей – 14,3%.

Г) Дітей немає, але ми плануємо народжувати дитину – 38,1%.

Д) Дітей немає, і ми не плануємо їх народжувати – 4,8%.

Отже, більшість респондентів мають одну дитину. Це говорить про те, що вони вже мають досвід батьківства.

Крім того, в рамках анкетування респондентам ставилося питання: «Як ви оцінюєте психологічну обстановку у вашій родині?» Були отримані такі відповіді:

- А) Відмінна – 52,4 %.
- Б) Гарна – 33,3%.
- В) Задовільна – 14,3 %.

Як бачимо, більше половини респондентів мають чудову психологічну обстановку в сім'ї. Варто зазначити, що жоден з респондентів не оцінює психологічну обстановку в сім'ї як «незадовільну», що наводить на думку, що члени сім'ї можуть погоджувати свої інтереси з інтересами всієї родини.

Крім того, в рамках анкетування респондентам ставилося питання: «Чи слідкуєте ви за інформацією у ЗМІ на тему: «Формування відповідального батьківства?» Були отримані такі відповіді:

- А) Так – 57,1%.
- Б) Ні – 42,9%.

Отже, більшість респондентів стежать за інформацією ЗМІ на тему: «Формування відповідального батьківства». Тобто, більшість респондентів зацікавлена у підвищенні свого рівня батьківства.

Також у рамках анкетування респондентам, що відповіли про бажання мати, чи мають вже, дітей, ставилося питання: «Скільки дітей ви хочете мати?» Були отримані такі відповіді:

- А) 1 – 9,5%.
- Б) 2 – 47,6%.
- В) 3 – 33,3%.
- Г) 4 та більше дітей – 9,5 %.

Як бачимо, більшість респондентів націлена на народження двох дітей. Жоден з опитаних респондентів не висловився за варіант «жодного», що підтверджує цінність батьківства.

На наступне питання: «Чи вважаєте себе відповідальним батьком?», були отримані такі відповіді:

- А) Так – 71%.
- Б) Ні – 15%.
- В) Важко відповісти – 14%

Отже, більшість респондентів вважають себе відповідальним батьком. Незважаючи на цю більшість голосів, на наш погляд, все одно необхідно підвищувати рівень відповідального батьківства.

Проаналізувавши отримані дані під час проведеного дослідження, можна дійти невтішного

висновку про те, що молоді подружжя готові до формування відповідального батьківства.

Слід зазначити, що формування відповідального батьківства – тривалий процес. І те, що чинники формування відповідального батьківства можуть бути як об'єктивними, так й суб'єктивними.

Здійснювати роботу з формування відповідального батьківства є необхідним у молодіжних організаціях, у старшій ланці загальноосвітньої школи, у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах. Зрозуміло, саме в цей час молоді люди близько підходять до рішення про створення власної сім'ї та народження дитини. Крім того, освітні установи та молодіжні організації мають виконувати не лише освітні функції, а й виховні.

Існують різноманітні методи формування відповідального батьківства, що у своїй основі використовують комплексний підхід. При формуванні відповідального батьківства використовуються такі методи: бесіда, заняття, тренінг, інформаційність, спільні творчі заходи, батьківські збори, індивідуальні тематичні консультації, соціологічні опитування, діагностика батьківських інтересів. Дійсно, ці методи формування відповідального батьківства вже довели свою користь у реальному житті.

З метою підвищення компетентності молодих батьків у сфері батьківства було розроблено тренінгову програму «Відповідальне батьківство». Суть розробки полягала у модифікації та узагальненні вже існуючих тренінгів для батьків, таких як «Виховання на основі здорового глузду» Рей Берка та Рон Херрона (в адаптації Т. Балашової), тренінгу «Усвідомлене батьківство» М. Єрміхіної та тренінгова програма «Ефективне батьківство» А. Щербакова та Є. Васильєвої.

Тренінгова програма спрямована на виконання наступних завдань:

1. Розширення та поглиблення бази знань у сфері сімейних відносин.

2. Діагностика та розвиток уявлень студентів про свої майбутні ролі у сім'ї.

3. Розвиток суб'єктності студента як майбутнього батька.

Отже, реалізація даних освітніх та розвиваючих завдань сприятиме розумінню ролі чоловіка й батька, яку молода людина гратиме у майбутньому.

Результати й висновки. У процесі роботи молоді батьки набували теоретичних знань за допомогою прослуховування міні-лекцій, перегляду відеолекцій та відеоілюстрацій; у процесі тренінгу використовується техніка рольової гри, що дозволяє учасникам приймати різні ролі: роль «Дитина» і роль «Батько»; обговорювати поведінку, що виникає у процесі відтворення ролі; створюється атмосфера оптимального рівня проблеми під час вирішення завдань із сфери сімейної проблематики, взятих із дійсної консультативної практики. У свою чергу формування рефлексивного досвіду у молодих батьків дозволить їм перенести свій накопичений досвід самовдосконалення у взаємодії з дітьми.

Таким чином, відповідальне батьківство розглядається як система знань, умінь, навичок та досвіду у сфері виховання дитини, готовність та здатність батька відповідально вирішувати життєво важливі для сім'ї проблеми. Високим вважається такий рівень готовності молодих людей до відповідального сприйняття батьківської ролі, при якому сімейне виховання дитини в сім'ї батьками є цілеспрямованим і повноцінно вирішальним завданням розвитку та виховання, разом з роботою інших соціальних інститутів, які частково реалізують процес виховання дитини (дитячий садок, школа, організації додаткової освіти, молодіжні організації). Освітні установи та молодіжні організації зобов'язані відреагувати на виклики, що звернені до молодої сім'ї. Це сприятиме формуванню відповідального батьківства у молодих сімей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буніна Л. М. Врахування потреб дитини як основа усвідомленого батьківства. *Діти – батьки – сім'я* : Випуск 3. Київ : Наук. світ, 2005. С. 9–16.
2. Васильєва Е. Н., Щербаков А. В. Психологическая готовность к родительству : монография. Н. Новгород : НИУ РАНХиГС, 2015. 208 с.
3. Девятых С. Ю. Семейные ценности и родительские ориентации юношей и девушек: анализ гендерных различий. Минск, 2007. 160 с.
4. Думанська В. П. Відповідальне батьківство: теоретичний аспект. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 3. С. 75–86. 147.

5. Заболотна Т. М. Підготовка студентської молоді до сімейного життя як запорука утвердження інституту сім'ї. *Вісник Сумського нац. аграрного ун-ту. Сер. : Економіка і менеджмент*. 2014. Вип. 8. С. 212–215.
6. Кравець В. П. *Психофізіологічні та психолого-педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства*. Київ: Видавн. центр Академія, 2001. 244 с.
7. Филиппова Г. Г. Материнство и основные аспекты его исследования в психологии. *Вопросы психологии*. 2001. № 2. С. 22–37.
8. Хархан Г. *Підготовка старшокласників до сімейного життя : тренінги / упоряд. В. Снігульська*. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2015. 136 с.
9. Adler, A. (1930). *The Education of Children* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315687933>

REFERENCES

1. Bunina L.M. (2005) Consideration of the child's needs as the basis of conscious parenting [Vrakhuvannia potreb dytyny yak osnova usvidomlenoho batkivstva]. *Dity – batky – simia : Vypusk 3*. Kyiv : Nauk. svit, S. 9-16. [in Ukrainian]
2. Vasyleva E. N., Shcherbakov A. V. (2015) *Psikhologicheskaia gotovnost k rodytelstvu : monohrafiia* [Psychological readiness for parenthood: monograph]. N. Novhorod : NYU RANKhyHS. [in Russian]
3. Devyatykh S.Yu. (2007) *Semeinye tsennosti y rodytel'skiye oryentatsyy yunoshey y devushek: analiz hendernykh razlychyy* [Family values and parental orientations of boys and girls: analysis of gender differences]. Mynsk. [in Russian]
4. Dumanska V.P. (2015) *Vidpovidalne batkivstvo: teoretychnyi aspekt* [Responsible parenthood: theoretical aspect]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*. № 3. S. 75-86. 147. [in Ukrainian]
5. Zabolotna T. M. (2014) *Pidhotovka studentskoi molodi do simeinoho zhyttia yak zaporuka utverdzhennia instytutu simi* [Preparation of student youth for family life as a guarantee for the establishment of the institution of the family]. *Visnyk Sumskoho nats. ahrarnoho un-tu. Ser. : Ekonomika i menedzhment*. Vyp. 8. S. 212–215. [in Ukrainian]
6. Kravets V. P. (2001) *Psikhofiziologichni ta psikhologo-pedahohichni aspekty formuvannia usvidomlenoho batkivstva* [Psychophysiological and psychological and pedagogical aspects of the formation of conscious parenthood]. Kyiv: Vydavn. tsentr Akademiia. [in Ukrainian]
7. Fylyppova H. H. (2001) *Maternstvo y osnovnye aspekty ego yssledovanyia v psikhologii* [Motherhood and the main aspects of ego research in psychology]. *Voprosy psikhologii*. № 2. S. 22–37. [in Russian]
8. Kharkhan H. (2015) *Pidhotovka starshoklasnykiv do simeinoho zhyttia : treninhy* [Preparation of high school students for family life: trainings] / uporiad. V. Snihulska. Kyiv : Vydavnycha hrupa «Shkilnyi svit». [in Ukrainian]
9. Adler, A. (1930). *The Education of Children* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315687933>

M. O. VOLOSHENKO

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work,
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
E-mail: marussia_v@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-0940-3829>*

O. V. AZARKINA

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work,
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
E-mail: olenazarkina@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-2496-3691>*

FORMATION OF RESPONSIBLE PARENTHOOD WHEN WORKING WITH YOUTH

In the process of historical progress, the family was and remains the most important social institution of society. The manifestation of interest in the processes taking place in the institution of the family is connected with the fact that it is assigned a determining role in the process of personality development. Therefore, the future of society depends on the family.

Society defines parenthood as care, control and promotion of the child's development. Every man and every woman who has reached sexual maturity has the potential to become parents. The birth of the first child can be a significant transitional event in the life of a man and a woman, it is during this period that they acquire the status of fatherhood and motherhood. The socio-psychological readiness to perform the role of parents often does not coincide with the biological capacity for this role.

Young people see fatherhood as a traditional cultural value, and the birth of children acts as a motivating factor for many to get married. However, young people in their real behavior are oriented towards the values of professional career growth and the achievement of material well-being. That is, it is necessary to motivate young people to get married and have children, thus they will improve the demographic situation in the country.

The understanding of responsible parenting refers to parental behavior based on the best interests of the child, namely in relation to upbringing, development of abilities, as well as recognition and orientation, which includes compliance with the framework in which the child can fully develop.

The need to strengthen the family is not in doubt today, as serious transformations are taking place in it, which have a number of negative manifestations. Practice of unregistered relationships between young people; an increase in the number of young people who do not plan to have children or postpone their birth; an increase in the number of single-parent families – all this is a consequence of the unconscious and irresponsible attitude of parents to the issue of childbirth. In other words, it is necessary to prepare young people for the responsible performance of the role of father in the family.

Key words: responsible parenthood, young family, parental roles, training.

ЯКІСТЬ ОСВІТИ

УДК 378.37. 881.111.1:378.147:004.738.5:378.126:61:378.661

DOI

Л. В. ЛИМАР

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент Навчально-наукового центру неперервної професійної освіти,

*Інститут післядипломної освіти Національного медичного університету імені О. О. Богомольця,
м. Київ, Україна*

Електронна пошта: Lesyalymar@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9407-1066>

КОНТРОЛЬ ТА КОРЕКЦІЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ГАЛУЗІ «ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я»

В статті визначені основні напрямки проведення контролю та корекції англomовної комунікативної медичної та академічної компетентності майбутніх докторів філософії при їх дистанційному навчанні. Наголошено на важливості формування комунікативної англomовної компетентності у майбутніх науковців та лікарів в контексті євроінтеграційного курсу України та компетентнісного підходу до навчання в системі післядипломної освіти. Показано, що дана тема абсолютно не вивчена іншими авторами через її новизну, проте деякі компоненти теми широко досліджені науковцями. Визначено, що контроль-корекційний блок є кінцевою складовою методики формування англomовної комунікативної фахової та академічної компетентності майбутніми докторами філософії дистанційно, поруч зі структурно-змістовим та технологічно-процесуальним блоками. Проаналізовано основні труднощі проведення контролю рівня сформованості іншомовної спеціалізованої комунікативної компетентності дистанційно. Зазначено, що основними компонентами контролю та корекції іншомовної комунікативної медичної та академічної компетентностей є: вступний контроль, поточний письмовий контроль виконання завдань онлайн та поточний контроль на дистанційних заняттях онлайн та підсумковий контроль. В статті описані особливості запровадження кожного зі структурних компонентів, з визначенням структури завдань та наведеними прикладами основних типів завдань. Детально описано як особливості вступного контролю рівня сформованості комунікативної компетентності (контроль письма, читання, аудіювання у тестовому варіанті та контроль говоріння на усній співбесіді), так і поточного контролю (контроль поточних завдань, які надсилаються онлайн, незалежно від часу заняття, та поточний контроль роботи здобувачів на кожному онлайн занятті). Автором зазначено, що дані форми та види контролю несуть як коригуючу функцію (корекція навчальної програми, тематичного планування відповідно до загальної тенденції), так і функцію оцінювання та мотивації. Автором визначено на підставі власного досвіду, що основні види завдань для контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності це тестові завдання когнітивної сфери, практичної сфери та контроль індивідуальних особливостей здобувачів. У статті описані основні види завдань на перевірку сформованості знань та навичок: рецептивні, репродуктивні та продуктивні, відповідно, які можуть бути некомунікативними, умовно-комунікативними та цілком комунікативними. Показано, що постійне поєднання різних типів завдань, а також інтерактивність дистанційного навчання забезпечує високу ефективність формування англomовної комунікативної медичної та академічної компетентностей.

Ключові слова: формування, іншомовна комунікативна компетентність, доктори філософії, медики, дистанційне навчання, контроль.

Вступ. Формування англomовної комунікативної академічної та професійної компетентності майбутніх докторів філософії галузі «Охорона Здоров'я» здійснюються в межах нової парадигми вищої післядипломної освіти України, відповідно до компетентнісного підходу. Надзвичайно великого значення набуває саме формування англomовної компетентності через проєвропейський шлях країни. На жаль,

починаючи з 2020 р., через епідеміологічні та мілітарні причини, навчання в системі післядипломної освіти здійснювалось дистанційно, що спершу викликало численні обурення здобувачів, проте, з часом, було визнано численні переваги такого навчання. В межах такого навчання важливим є організація контролю та корекції формування компонентів англomовної компетентності, академічної та професійної,

що також проводяться дистанційно. Новизна теми визначила необхідність її поглибленого вивчення з метою оптимізації підготовки майбутніх докторів філософії дистанційно.

Мета статті – проаналізувавши літературні джерела та авторський досвід, описати основні методи та визначити основні організаційні засади проведення контролю та відповідної корекції при формуванні англомовної комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії - медиків дистанційно.

Методи дослідження – аналіз та синтез літературних джерел, узагальнення власного досвіду автора.

Результати. Тема формування комунікативної іншомовної компетентності у фахівців не є новою, так ще у 2010 р. дослідження Т.В. Федорів були спрямовані на формування комунікативної компетентності [Федорів : 400]. Питання дистанційного навчання, формування компетенцій дистанційно та їх контролю досліджувалось українськими педагогами задовго до 2020 р. Так, М. Мартиненко широко досліджувала дистанційну освіту та проведення контрольних заходів в дистанційному форматі, визначивши в своїй роботі основні принципи такого контролю: системність та чіткість [Мартиненко : 55]. М.О. Абакумова, за рік до масового запровадження дистанційного навчання в ЗВО України визначила новизну дистанційного навчання [Абакумова : 180]. Згідно з нею, дистанційна освіта є новим кроком до вищої якості освіти. В межах запровадження дистанційного навчання внаслідок епідемії COVID Коваленко Л.В. та Потапенко Т.В. досліджували методичні особливості такого запровадження та описали основні переваги та недоліки дистанційного навчання у системі ЗВО [Коваленко та Потапенко]. Застосування Інтернет-ресурсів при дистанційному навчанні як альтернативний спосіб обміну інформацією досліджено в роботі М. Гулич, зокрема в розрізі дистанційного навчання при карантинних обмеженнях [Гулич : 156]. На жаль, через новизну теми, ми не знайшли досліджень власне особливостей контролю формування комунікативної іншомовної компетентності за фахом при дистанційному навчанні. Бершадська Н. С [Бершадська] та Г.С. Задільська [Задільська] досліджували способи контролю сформованості

комунікативної компетентності та дійшли до висновку, що поєднання тестового контролю та усного контролю є оптимальною формою для перевірки рівня комунікативної компетентності. У своїй роботі Я. Климова зазначає, що формування комунікативної компетентності вимагає індивідуального підходу, відтак, корекції [Климова : 98].

Контрольно-корекційний блок є кінцевою складовою методики формування англомовної комунікативної фахової та академічної компетентності майбутніми докторами філософії дистанційно, поруч з такими блоками як структурно-змістовим та технологічно-процесуальним. Контрольно-корекційний блок виконує регулюючу функцію, з одного боку, він необхідний для підбивання підсумків та оцінювання рівня сформованості компетентності, з іншого – для визначення проблем у навчанні та усунення недоліків. За умов дистанційного навчання та відсутності живого контакту контроль-корекційний блок набуває особливого значення для підтримки викладачем зв'язку зі слухачами.

Основними компонентами контроль-корекційного блоку, на думку автора [Лимар : 166], є :

1. Вступний контроль рівня сформованості комунікативної компетентності за компонентами;

Вступний контроль рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії відбувається на вступному іспиті з дисципліни «Фахова іноземна мова», який включає оцінювання таких видів діяльності як письмо, читання, аудіювання та говоріння. Завдання на оцінювання письма включали написання офіційного та неофіційного листа за умовами легенди, обсягом 150-200 слів, причому завдання для неофіційного листа були творчими, де ще нагадували написання есе (Write to your friend your opinion about modern science). Завдання на написання офіційного листа були пов'язані з фаховою діяльністю здобувачів (Write an application letter to the university/ write a CV). Завдання на аудіювання містили уривки загальних та медичних змісту, загальною тривалістю до 30 хвилин, починаючи з діалогів чи монологів на рівні А2, та закінчуючи рівнем В2.

Завдання на читання містили уривки загальних та медичних англійських текстів, кожний обсягом 1000-1800 др.зн., до яких були сформовані завдання (Answer the questions, choose the correct answer, match the texts with the events, correct the false options). Програма мовного іспиту в компоненті Говоріння включала обговорення основних академічних та медичних тем, розв'язання проблем комунікації в сфері медицини тощо. Оцінюванням передбачено визначення рівня сформованості іншомовної комунікативної фахової компетентності, проте рівень англійської комунікативної академічної компетентності на іспиті не оцінювався. Програмою іспиту передбачена не тільки перевірка сформованих знань, проте умінь та навичок спілкування в професійному середовищі, а також визначення деяких питань академічної взаємодії (обговорення проблемних питань взаємодії з пацієнтами, колегами, викладачами, гендерної та вікової рівності, роботи у стресових ситуаціях, етичних принципів комунікації тощо, у вигляді кейсів - розмовних тем). Відповідно, згідно з результатами конкурсного відбору та результатів вступного іспиту з англійської мови отримують право вступу здобувачі з високими оцінками та високим рівнем компетентності, проте останні поняття не є тотожними. У рамках 4-годинного іспиту неможливо оцінити повністю ступінь сформованості англійської фахової компетентності, проте можливо визначити рівень знань особи з загальної та професійної англійської мови. Наступний контроль рівня сформованості комунікативної компетентності відбувається на першому занятті онлайн, коли здобувачі отримують загальний тест-зріз, що включає базові питання на перевірку когнітивного та практичного компонентів, а також заповнюють психологічні анкети, завдяки яким можливо визначити рівень сформованості індивідуального компонента. В межах даного тесту здобувачам було запропоновано виконати завдання, що перевіряють знання медичної та академічної лексики та граматичних конструкцій, навички їх коректного вживання при фаховому та академічному спілкуванні. Також важливим було психологічне визначення особливостей кожного здобувача. Відповідно, при високій негативній комунікативній установці здобувачу

спочатку викладач давала більше завдань на монологічне говоріння, поступово додаючи роботу в малих групах. При високій позитивній комунікативній установці викладач активно залучала здобувача в обговорення проєктів у групі одразу, підготовку спільного проєкту тощо. Відповідно до результатів даного тесту, викладач може проводити первинну корекцію навчального плану та програми, а також корекцію при розподілі здобувачі по малих групах.

Основні фактори, на які потрібно зважати при первинній корекції, це:

- загальний рівень знань групи, розкид по рівнях від A2 до C1, з подальшою комплектацією мінігруп з різницею не більше ніж в 1 рівень за шкалою CEFR

- гнучкість корекції, адже якщо первинний зріз показує загальний рівень знань B1, необхідно коригувати програму відповідно до цього рівня (поступовий перехід до змішаних умовних речень, поступове введення поняття Verbals, Direct Speech, систематичне повторення часових груп, корекція матеріалів для аудіювання та читання, акцент на саме фаховій та академічній лексиці).

- різниця між когнітивним та практичним показником, яка може вказувати на наявність у здобувачів необхідних знань та абсолютне невміння їх проявляти на практиці, що вимагає детального аналізу та визначення причин. Відтак, необхідно визначити, чи є така ситуація результатом сформованого мовного бар'єру, упередженого ставлення до дисципліни, незадовільної роботи викладачів, які були націлені на заучування правил без їх застосування на практиці тощо, та відповідно коригувати дані показники.

- практичний компонент як виразник готовності здобувачів до проявлення компетентності, що також тісно зв'язаний з індивідуальним компонентом, може показувати глибокий внутрішньоособистий конфлікт тощо, відповідно, до кожного здобувача потрібний індивідуальний підхід.

- індивідуальний компонент показує певні риси здобувача, які сприяють чи не сприяють його реалізації комунікативної компетентності, проте завданням викладача є визначення певних особливостей (темперамент, афіліація, стратегії взаємодії, комунікативна настанова

та комунікативна толерантність), та впровадження деяких елементів їх корекції при організації навчання. Завдання викладача не є психологічна корекція здобувачів.

2. Поточний контроль прогресу у формуванні комунікативної компетентності, у вигляді перевірки виконаних та завантажених письмових, аудіо- та відеозавдань здобувачами та поточний контроль прогресу у формуванні комунікативної компетентності на кожному занятті онлайн.

Поточний контроль при дистанційному навчанні проводиться систематично, на кожному практичному занятті. Контроль виконання письмових та аудіо- чи відеозавдань проводиться викладачем в позааудиторний час. Аудіо- та відеозавдання характеризувались комунікативною спрямованістю (розв'язання фахових та етичних кейсів), причому відповідь потрібно було записати на аудіо- чи відео- та прикріпити файл. Наприклад, розв'язання кейса з теми *Working in a team*, з наступною умовою:

You've noticed that your colleagues is making a severe medical (academic) mistake. Will you tell him/her about it? If yes, why? If no, why? If yes, when will you tell it? In the very moment? Later? After the consequences are seen?

Таким чином, при усній відповіді на даний кейс здобувач має використовувати опорну лексику з теми, а також представити власне бачення інформаційного наповнення, та висловити свою думку. Робота з власними відеоматеріалами також сприяє зменшенню мовного бар'єра, також важливо відзначити, що зменшується страх помилитись, бо здобувач може перезаписати відео, якщо незадоволений результатом.

Кожне завдання та кожний отриманий матеріал було перевірено, та надіслано зворотний зв'язок здобувачу. Більше увагу при оцінюванні викладач приділяла до змістовного наповнення, послідовності викладення думки, проте також наголошувалось на використанні коректних граматичних та лексичних конструкцій. Поточний контроль виконує корекційну функцію, адже, незважаючи на визначеність певного плану та програми, відповідно до низьких показників по певному компоненту, необхідно коригувати викладання. Так, з численними труднощами асоціюється вивчення

теми *Presenting the graphs and statistical results*. Дана тема потребує глибокого опрацювання, як по лексичному, так і змістовному компоненту. Водночас у групі науковців (докторів філософії - науковців, не академічного персоналу) дана тема не викликала труднощів та не потребувала додаткового вивчення.

В кінці кожного онлайн заняття викладачем було пояснено оцінку здобувачам, як за роботу на практичному занятті (відповідь на питання, участь у дискусії, виконання завдань, комунікація в межах ділових ігор), так і з завдання, надіслані онлайн. При оцінюванні дотримувались вимоги: не менш 90% правильних відповідей – оцінка відмінно, 75–90% правильних відповідей- оцінка добре, 50–75% правильних відповідей- оцінка задовільно. Виявлення помилок у більше ніж половині відповідей здобувача – оцінка незадовільно.

В межах тестових та письмових усних завдань для поточного контролю рівня сформованості комунікативної компетентності було виокремлено певні групи завдань. Спираючись на програму авторського курсу, було виокремлено наступні типи завдань для перевірки рівня сформованості англomовної фахової та академічної комунікативної компетентності:

1. Рецептивні некомунікативні – вправи на сприйняття, впізнавання або розрізнення звука, лексичної одиниці, граматичної структури медичного чи академічного спрямування.

– Read the medical terms and find the spelling mistakes

– Sort out all the medical terms in groups: symptoms, signs, diseases, complications

– Listen to the speaker saying medical terms. Find mistakes in pronunciation.

– From the offered words choose those which relate to academic writing

– Look at the list of the terms and define academic terms related to graphs

2. Рецептивні умовно-комунікативні – вправи на аудіювання або читання повідомлень, запитань, розпоряджень тощо на рівні фрази/речення або групи речень, медичного чи академічного спрямування.

– Read the separate sentences. Write down the terms related to the patient's complaints. Find the terms used by the physician to describe the condition.

– Read the sentences. Find the words which mean the same.

– Listen to the statements. What construction is used incorrectly?

Watch the small videofragment. Find the terms which refer to the prescribed treatment.

3. Рецептивні комунікативні – вправи на аудіювання або читання тексту з метою одержання інформації медичного чи академічного спрямування.

– Find the terms related to cardiovascular diseases in the patient's card

– Read the text and find Passive constructions in the academic text

– Watch the video and find mistakes in the presentation, related to academic collocations

4. Репродуктивні некомунікативні – вправи на заучування напам'ять; повторення; заміну /вставку лексичних одиниць; зміну граматичної форми, переклад; звуження та розширення речень, об'єднання простих речень у складне; складання речень; переказ тексту медичного чи академічного спрямування.

– Repeat the medical/academic terms

– Repeat the statements in turns

– Learn by heart the definition and repeat it before the group

– Translate the medical/academic text

– Fill in the medical terms in the text

– Change the terms in the text by the offered ones

5. Репродуктивні умовно-комунікативні – вправи на імітацію зразка мовлення (ЗМ), підстановку у ЗМ, трансформацію ЗМ, розширення ЗМ, завершення ЗМ, відповіді на запитання різних типів, переказ тексту медичного, чи академічного спрямування.

– Look at the table and listen to the dialogue. Make up your small dialogue based on the examination results.

– Fill in the text, using the medical record data.

– Complete the sentences, using the academic report.

– Transform the academic statements, sing the cliché.

– Answer the questions.

– Correct the false statements, using the cliché.

6. Репродуктивні комунікативні – вправи на переказ тестового, аудіо- чи відеофрагментів медичного, чи академічного спрямування.

7. Продуктивні умовно-комунікативні – вправи на об'єднання ЗМ (одноструктурних і різнострук-

турних) у понадфразову єдність; об'єднання ЗМ у діалогічні єдності: запитання-відповідь; запитання-контрзапитання; повідомлення- запитання; спонукання-згода / відмова; спонукання-запитання і т. п., медичного чи академічного спрямування.

– Prepare several sentences about the patient's condition, using a sample.

– Write down the words, using the example.

8. Продуктивні комунікативні – вправи на самостійне створення текстового, аудіо- чи відеоповідомлення.

– Watch the lecture. Prepare a lecture of your own, using the sample.

– Prepare an academic written document, using the sample.

– Write down the patient's documentation, using the sample.

– Speak on the problem, using the presented speech as a sample.

3. Підсумковий контроль прогресу та рівня сформованості комунікативної англomовної компетентності за компонентами онлайн. Здобувачі пишуть письмовий контрольний тест, який перевіряє в них сформованість когнітивного компонента (знання загальної, медичної та академічної лексики, особливостей граматики та стилістики), практичного (застосування здобутих знань на практиці, при виконанні завдань, успішність здійснення комунікації) та індивідуального (власне, певні індивідуальні характеристики, як вони змінювались, та наскільки ефективно комунікант організовує комунікацію на задану тему). При оцінюванні дотримувались того ж принципу, що і на вступному та поточному оцінюванні: не менш 90% правильних відповідей – оцінка відмінно, 75–90% правильних відповідей – оцінка добре, 50–75% правильних відповідей – оцінка задовільно. Варто зазначити, що при дистанційному навчанні у 2020–2022 н.р. були відсутні здобувачі, які отримали незадовільну оцінку на підсумковому оцінюванні, що, на думку автора, свідчить про ефективність дистанційного навчання та краще формування комунікативної компетентності у здобувачів через їх вищу зацікавленість.

Висновки. Тема контролю та корекції компонентів іншомовної комунікативної професійної та академічної компетентностей у майбутніх докторів філософії, зокрема при дистанційному навчанні, вивчена недостатньо. Контрольно-корекційний блок є кінцевою

складовою методики формування англомовної комунікативної фахової та академічної компетентності майбутніми докторами філософії дистанційно, поруч з такими блоками як структурно-змістовим та технологічно-процесуальним. Основними компонентами контролю та корекції іншомовної комунікативної професійної та академічної компетентностей є: вступний контроль, поточний письмовий контроль виконання завдань онлайн та поточний контроль на дистанційних заняттях онлайн, підсумковий контроль. Дані форми та види контролю несуть як коригуючу функцію (корекція програми відповідно до загальної тенденції),

так і оцінювально-мотивуючу. Основні види завдань для контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності: тестові завдання когнітивної сфери, практичної сфери та індивідуальний контроль. Основні види завдань на перевірку сформованості знань та навичок: рецептивні, репродуктивні та продуктивні, відповідно, які можуть бути некомунікативними, умовно-комунікативними та цілком комунікативними. Постійне поєднання різних типів завдань, а також інтерактивність дистанційного навчання забезпечує високу ефективність формування англомовної комунікативної професійної та академічної компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абакумова О. О. Дистанційна освіта: новий характер освітньої взаємодії. *Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність*: матеріали Міжнародної наукової конференції, 24–25 травня 2019 р., м. Дніпро. Дніпро: СПД «Охотник», 2019, С. 179–181.
2. Бершадська Н. С. Контроль рівня сформованості англомовної усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей. *Наука і освіта*: наук.-практ. журнал, 2017, № 2. С. 68–71.
3. Гулич М. М. Інтернет-ресурси у навчанні іноземної мови у вищій школі. *Загальна педагогіка та історія педагогіки. Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій* (м. Чернігів, 03–04 вересня 2021 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021.
4. Задільська Г. М. Сучасні педагогічні технології тестування з метою контролювання рівня сформованості англомовної комунікативних компетенцій студентів мовних спеціальностей. *Молодий вчений*, 2018, 55(3.1), С. 58–61.
5. Климова К. Я. Формування мовнокомунікативної професійної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2011, 135 с.
6. Коваленко Т. В., Потапенко Л. В. Дистанційне навчання: методичні особливості. In *O-66 Optimization of Teaching and Learning in a Covid-19 Era: Conference Proceedings, 27-29 January 2021, Sheffield, UK*.
7. Король Т. Г. Система тестового контролю англомовної компетенції в читанні студентами немовних спеціальностей. *Наука і освіта*/ 2009. № 7. С. 107–111.
8. Лимар Л. В. З досвіду запровадження курсу «Академічна англійська мова» для майбутніх докторів філософії-медиків з метою формування англомовної професійної та академічної комунікативної компетентності. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2022/ 2(48), С. 164–169.
9. Мартиненко М. Ю. Контроль якості самостійного засвоєння навчального матеріалу студентами в умовах вищої дистанційної освіти. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2007. (115). С. 53–58.
10. Федорів Т. В. Комунікативна компетентність і параметри. *Теорія та практика державного управління*, 2010. (4). С. 399–405.

REFERENCES

1. Abakumova O. O (2019). Dystantsiina osvita: novyi kharakter osvitnoi vzaemodii. *Sotsialno-humanitarni doslidzhennia ta innovatsiina osvitnia diialnist*: materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii [Distance education: new character of educational interaction. Social and humanitarian studies and innovative education: proceedings of International scientific conference], 24-25.05. 2019 r., m. Dnipro. Dnipro: SPD «Okhotnik», P. 179–181.
2. Bershadska N. S (2011).. Kontrol rivnia sformovanosti anhlomovnoi usnoi dyskuryvnoi kompetentsii u studentiv movnykh spetsialnostei . *Nauka i osvita*: nauk.-prakt. Zhurnal [Control of the English oral discourse competence development by the philological students. Science and education: scientific-practical journal]. № 2. P. 68–71.
3. Hulych, M. M (2021). Internet-resursy u navchanni inozemnoi movy u vyshchii shkoli. *Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky. Formuvannia ta vprovadzhennia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii*

[Internet resources in teaching foreign language in High School. General pedagogic and history of pedagogics, Forming and introduction of the innovative pedagogical technologies] (m. Chernihiv, 03-04.09.2021 r.). Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka

4. Zadil'ska, H. M. (2018). Suchasni pedahohichni tekhnolohii testuvannia z metoiu kontroliuvannia rivnia sformovanosti anhlomovnoi komunikatyvnoh kompetentsii studentiv movnykh spetsialnostei. *Molodyi vchenyi* [Modern pedagogical technologies of testing aimed at control of the level of English communicative competence of philological students. *Young scientist*]. 55(3.1), P. 58–61.

5. Klymova K. Ya. (2011). Formuvannia movnokomunikatyvnoi profesiinoi kompetentnosti studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei pedahohichnykh universytetiv: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.02 [Shaping language-communicative professional competence of the non-philological pedagogical students: thesis abstract] ; Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova. 135 p.

6. Kovalenko, T. V., Potapenko, L. V. (2021). Dystantsiine navchannia: metodychni osoblyvosti [Distance training: peculiarities of the method]. In O-66 Optimization of Teaching and Learning in a Covid-19 Era: Conference Proceedings, 27–29 January 2021, Sheffield, UK.

7. Korol T. H (2009). Systema testovoho kontroliu anhlomovnoi kompetentsii v chytanni studentamy nemovnykh spetsialnostei . *Nauka i osvita* [System of control of English competence applied to reading by the non-language students. *Science and Education*]. № 7. P. 107–111.

8. Lymar L.V. (2022). Z dosvidu zaprovadzhennia kursu «Akademichna anhliiska mova» dlia maibutnikh doktoriv filosofii-medykiv z metoiu formuvannia anhlomovnoi profesiieoi ta akademichnoi komunikatyvnoi kompetentnosti. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [On experience of introduction of the course “Academic English” for the future medical PhDs aimed at shaping the English professional and academic communicative competence. *Actual issues of humanitarian sciences*]. 2(48), P. 164–169.

9. Martynenko M. Yu. (2007). Kontrol yakosti samostiinoho zasvoiennia navchalnoho materialu studentamy v umovakh vyshchoi dystantsiinoi osvity. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya Pedahohichni nauky* [Control of quality of self-study by the students under distance training. *Bulletin of Cherkassy university. Series: Pedagogical sciences*]. (115). P. 53–58.

10. Fedoriv, T. V. (2010). Komunikatyvna kompetentnist i parametry. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Communicative competence and parameters. *Theory and practice of state management*]. (4). P. 399–405.

L. V. LYMAR

PhD, Associate Professor,

Associate Professor at the Scientific Center of Continuous Postgraduate Education,

Institute of Postgraduate Education of Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

E-mail: Lesyalymar@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9407-1066>

CONTROL AND CORRECTION OF DISTANCE TRAINING ENGLISH COMMUNICATIVE COMPETENCE BY FUTURE MEDICAL DOCTORS OF PHILOSOPHY

The article defines main directions of control and correction of the English communicative professional and academic competence, developed by future medical Doctors of Philosophy during their distance studies. The author emphasizes on the importance of shaping the communicative English language competence by future scientists and doctors. The literature review has shown that the theme is poorly studied by other teachers due to its novelty. The author defines that the control and correction part represents as a final component of the method of shaping the English communicative medical and academic competence by future medical Doctors of Philosophy, alongside with the structure-content and technological-processual components. The article analyzes basic difficulties of holding control measures to assess the English communicative specialized competence via distance methods. The author states that the basic constituents of control and correction of the English language communicative professional and academic competences is the initial control, current written control of tasks submitted online and the current control on distance classes online, as well as the summary control. The article describes peculiarities of introduction of each of the structural components, defining the tasks structure and showing examples of the main task types. The author, basing on her own experience, depicts

the peculiarities of the initial control of communicative competence level (control of writing, reading, listening as a test control and control of speaking during the interview), and the current control. According to the author's personal experience, the main types of the tasks for the control of English professional and academic communicative competence have been defined, represented with the tasks of cognitive sphere, practical sphere and the individual component control tasks. The article describes basic types of tasks for checking of the knowledge, skills and abilities: the receptive, reproductive and productive ones, which may be the non-communicative, relatively-communicative and communicative. The author shows that continuous combination of various types of control tasks, and the interactive character of distance training of future medical Doctors of Philosophy provide high effectiveness of teaching the English communicative professional and academic competence.

Key words: shaping, English communicative competence, Doctors of Philosophy, medical, E-training, control.

УДК 371.211.24

DOI

Р. Г. НАЙДА*кандидат педагогічних наук, доцент, голова циклової комісії,**ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету», м. Дубно, Рівненська область, Україна**Електронна пошта: nauda@ukr.net**<https://orcid.org/0000-0002-6521-8233>*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

У статті визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як сукупність заходів педагогічного процесу. Проаналізовано наукові розвідки щодо категоріального апарату дослідження, виокремлено професійно зорієнтоване тлумачення поняття педагогічні умови; нами з'ясовано, що вчені виділяють різні види педагогічних умов, які забезпечують функціонування й ефективний розвиток педагогічної системи, серед яких найбільш часто зустрічаються організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні та дидактичні умови. Представлено авторське бачення ключових понять окресленої теми (педагогічні умови, заходи педагогічного процесу, професійна компетентність, фахова підготовка, якість освіти); визначено умови які слід враховувати при формування компетентного фахівця. Розроблено анкету та проведено моніторингове опитування якості викладання та навчання як умов успішного формування компетентного фахівця; презентовано аналіз отриманих результатів анкетування. За результатами опитування, встановлено, що пріоритетним напрямом у фаховій підготовці є практична спрямованість освітнього процесу. З'ясовано, що в наукових педагогічних працях учених недостатньо приділено уваги розгляду питанню особливостям фахової підготовки в умовах фахової передвищої освіти, що передбачає в подальшому розроблення методики емпіричного дослідження та науковий аналіз отриманих результатів. Визначено наративи ефективної теоретичної та практичної підготовки здобувачів спеціальності Дошкільна освіта. Доведено конструктивність заходів, спрямованих на реалізацію педагогічних умов — активні форми, методи та інноваційні засоби навчання; організація практичної підготовки, як підґрунтя для формування компетентного фахівця; позааудиторна робота, участь у соціальних програмах, гуртках професійного спрямування.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічні умови, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, теоретична та практична підготовка, якість освіти, заклад фахової передвищої освіти, педагогічний коледж.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті залишається актуальною вимога до освітнього процесу щодо збалансованого підходу у забезпеченні фахівцями ринку праці.

Проблема підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах фахових педагогічних коледжів набуває сьогодні неабиякого значення. Заклад фахової передвищої освіти, зокрема, фаховий педагогічний коледж, здійснює підготовку вихователів закладів дошкільної освіти із врахуванням реформувань у вітчизняній освіті. Якість та результативність освітнього процесу в цілому залежить від створених педагогічних умов для здобувачів освіти. Із виступу В. Кременя «Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» стає зрозумілим той факт, що державна освітня політика спрямовує свої дії на трансформацію цілей та змісту освіти, організацію освітнього процесу. У такому разі, система підготовки май-

бутніх вихователів закладів дошкільної освіти зазнаватиме змін. Одним із факторів таких змін, буде перегляд підходів до створення умов для реалізації завдань теоретичної та практичної складової освітнього процесу коледжу.

Аналіз проблеми формування професійної компетентності майбутніх вихователів в умовах педагогічних коледжів як в науково-педагогічних працях, так і в практичній діяльності засвідчує про необхідність детального вивчення в частині окресленої проблеми. Зазначимо, що формування професійної компетентності здійснюється в умовах створених зусиллями не лише педагогічного колективу, але й самими здобувачами, з метою розуміння специфіки своєї майбутньої професії.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням шляхів та особливостей формування професійної компетентності займалися учені в різних напрямках, як-от: питання підготовки

фахівців для роботи з дітьми дошкільного віку (І. Бех, А. Богуш, Г. Беленька, І. Дичківська, Н. Лисенко, О. Половіна); теоретичні аспекти змісту та структури професійної компетентності (В. Веденський, Дж. Равен); шляхи формування компонентів професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах ступеневої підготовки (А. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківська, Т. Поніманська, Т. Танько); аналіз питань підготовки фахівців для закладів дошкільної освіти (А. Артемова, А. Богуш, М. Калініченко, О. Кононко та інші).

Зазначимо, що окремі наукової праці присвячені визначенню та обґрунтуванню педагогічних умов формування майбутніх вихователів ЗДО різними засобами та методами (Б. Лой., Т. Бабюк, Н. Луцан, М. Борисенко, Г. Борин, О. Косенчук та інші).

Однак питання щодо організації педагогічних умов, формування професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах педагогічного коледжу як закладу фахової передвищої освіти, залишається відкритим.

Мета статті – визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність як інтегроване поняття забезпечує здатність майбутнього вихователя до вирішення типових спеціалізованих завдань та практичних проблем в галузі дошкільної освіти, розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку. Зміст професійної компетентності майбутнього фахівця дошкільної галузі окреслений у нормативних документах фахової передвищої освіти. Зокрема у Законі України «Про фахову передвищу освіту», Стандарті фахової передвищої освіти України (Наказ МОН України від 13.07.2021р. №806) визначається зміст та перелік компетентностей фахового молодшого бакалавра зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Перелік компетентностей випускника у Стандарті ФПО України освітньо-професійного ступеня – фаховий молодший бакалавр зі спеціальності 012 Дошкільна освіта включений у зміст професійно-особистісної характеристики, що забезпечує реалізацію цілей навчання окреслених в опиті предметної області.

Визначаємося з тлумаченням поняттями «умови» та «педагогічні умови». Термін «умови» по різному трактується у словникових джерелах, як-от: «філософська категорія в якій відображаються відношення речі до тих факторів завдяки яким вона виникає та існує»; «необхідна установка, що робить можливим здійснення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [Академічний тлумачний словник]. Психолого-педагогічні дослідження виокремлюють філософське тлумачення терміну «умова» як особистісне вираження мовлення до навколишніх явищ та психологічне означення «умови» як причини чинників та засобів впливу на розвиток особистості.

Вихідним у тлумаченні «педагогічні умови» є сукупність об'єктивних можливостей та обставин, що утворюються в процесі навчальної діяльності та продуктивно впливають на формування здобувача освіти.

На думку К. Крутій успішність пізнавальної та практичної діяльності визначається оптимальністю вибору організаційних форм та залежить від педагогічних умов реалізації змісту освітнього процесу [Крутій 2014 : 324].

Т. Теличко наголошує що специфіка педагогічних умов <...> не лише сутністю підготовки майбутніх вихователів, а й особливостями дошкільної освіти, що в свою чергу вимагає переорієнтації у процесі підготовки, перепідготовки та підвищенні педагогічних кадрів дошкільної галузі [Теличко 2020 : 117–123].

У процесі формування професійної компетентності важливим є цінність становлення загально педагогічних та особистісних позицій. Ми розділяємо думку А. Залізняка щодо умов, які сприяють розвитку ціннісного ставлення до педагогічної діяльності на основі інтеграції особистісних загальнокультурних, психологічно-педагогічних, методичних і методологічних характеристик [Залізняк 2009 : 20].

Враховуючи сучасні вимоги до підготовки фахівців дошкільного галузі К. Щербакова студіює педагогічні умови, які забезпечать результативність в ході фахової підготовки. Серед них науковець виділяє: робота в квазіметодичних об'єднаннях, творчих групах, участь здобувачів освіти у конкурсах, майстер-класах [Щербакова 2012 : 19]. Спрямованість педагогічних умов на змінність у функціонуванні педагогічних сис-

тем відзначала у своїх наукових дослідженнях А. Литвин [Литвин 2013:43-63]. Ми розділяємо думку вченої та вважаємо динамічність системи залишається актуальною умовою, яка забезпечує реалізацію соціальних вимог до професії вихователя дітей дошкільного віку.

Дмитренко А. узагальнюючи сукупність педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти виокремлює результати такого поєднання: ефективна побудова освітнього процесу та високий рівень професійної компетентності майбутніх вихователів [Дмитренко 2020:3016]

Незаперечним залишається той факт, що в ході реалізації завдань фахової підготовки чималу роль відіграє особистісний фактор. Тобто, узагальнення сукупності педагогічних умов, на наше переконання не можливе без врахування особистості як одиниці суб'єктивної. Наші припущення щодо значення особистісно-орієнтованого підходу до проблеми фахової підготовки в умовах дистанційного навчання були підтвердженні результатами, які отримали в ході наукової розвідки [Найда 2020:11]. Низку досліджень присвячено вивченню педагогічних умов як сукупності заходів педагогічного процесу.

Таким чином, дослідження щодо обґрунтування поняття «педагогічні умови» можна об'єднати у наступні групи:

1. Педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей (А. Богуш, Н. Яковлєва).

2. Педагогічні умови це сукупність заходів педагогічного процесу (В. Андрєєв).

3. Педагогічні умови трактуються як педагогічні вимоги (О. Бережнюк), обставини (К. Біктагірова).

4. Педагогічні умови як сукупність зовнішніх і внутрішніх впливів (В. Манько) та іншим.

З огляду на різновекторність підходів вітчизняних та зарубіжних вчених до цієї проблеми, ми у своєму дослідженні зупинимось на визначенні педагогічних умов як сукупності заходів освітнього процесу.

Зупинимось детальніше на перевірці педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх вихователів у закладі фахової передвищої освіти та аналіз результатів дослідження. Педагогічне дослідження було проведено шляхом анкетування шляхом запов-

нення Google Forms. Метою дослідження було з'ясування ефективності заходів процесу формування професійної компетентності в педагогічному коледжі. До заходів ми віднесемо:

1. Активні форми, методи та інноваційні засоби навчання.

2. Організація практичної підготовки, як підґрунтя для формування компетентного фахівця.

3. Позааудиторна робота, участь у соціальних програмах, гуртках професійного спрямування.

Експериментальною базою дослідження було обрано Відокремлений структурний підрозділ «Дубенський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»; опитування проводилося серед студентів 3 та 4 курсів, спеціальності 012 Дошкільна освіта, денна форма навчання. За допомогою діагностичного анкетування ми визначили ефективні педагогічні умови, які сприяють формуванню професійних компетентностей. Було опитано 50 респондентів: 25 студентів 3 курсу та 25 студентів 4 курсу. Студентам пропонувалося визначити із поданого переліку – педагогічні умови, які є ефективними, а також запропонувати власні варіанти, які, на їхню думку сприяють становленню як конкурентоспроможних фахівців. Анкета (авторська розробка) містила 16 запитань.

Зміст освітньо-професійної програми за спеціальністю Дошкільна освіта задовольняє мої потреби в отриманні якісної освіти.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Методи навчання є ефективними для формування професійної компетентності.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Викладання дисциплін цікаве, використовуються інноваційні засоби навчання.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Я задоволений процесом викладання, мені є зрозумілими методи викладання.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Критерії та методи оцінювання результатів знань викладачі повідомляють на початку вивчення дисципліни.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Методи навчання дозволяють мені якісно опрацювати навчальний матеріал.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Дисципліни забезпечені навчально-методичними ресурсами, які доступні мені та якими я можу користуватися: підручники, посібники, конспекти лекцій, методичні рекомендації для практичних, семінарських занять (в друкованій та електронній формах).

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Я задоволений якістю навчально-методичного забезпечення дисципліни – матеріали оновлені, викладені зрозуміло.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Під час офлайн та онлайн навчання, викладачами використовуються інноваційні та інтерактивні технології навчання.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

У підготовці до проходження педагогічної практики ми можемо отримати консультацію та усі необхідні навчальні матеріали.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Бази практики дають можливість набути практичних умінь, які важливі для майбутньої професії.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Різні види педагогічної практики дозволяють ознайомитися із освітнім процесом в ЗДО та попрактикуватися у роботі з дітьми усіх вікових груп.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Під час навчання я мала можливість приймати участь у соціальних програмах.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Завдяки участі у гуртах професійного спрямування я вдосконалюю свої теоретичні знання та практичні уміння.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

Я задоволений технічним забезпеченням навчальних кабінетів, бібліотеки, є постійний доступ до Інтернету.

а) безумовно згоден; б) однозначно не згоден; в) важко відповісти.

16. Надайте свій коментар або побажання щодо якості умов навчання в коледжі.

За результатами анкетного опитування визначено рівень задоволеності педагогічними умовами, які сприяють успішному процесу формування професійної компетентності. Першою групою заходів, що забезпечують педагогічні умови (активні форми навчання, методи та інноваційні засоби навчання) – запитання 1–9 – задоволені 35%; другою групою заходів, які реалізують завдання професійного становлення – запитання 10-12 – задоволені 46% респондентів; третя група заходів позааудиторної роботи – участь у соціальних програмах, гуртах професійного спрямування – викликала інтерес у 19 % респондентів.

Аналіз результатів опитування засвідчив, що професійному становленню майбутнього вихователя в умовах навчання в коледжі найбільше сприяють заходи, які задовольняють професійну реалізацію теоретичних знань та набутих умінь. Тобто, студенти 3 та 4 курсів відмітили, що практична підготовка в освітньому процесі дає можливість спробувати сформовані фахові компетентності в практичній діяльності та відзначили важливість доступності навчально-методичного забезпечення теоретичної і практичної підготовки як однієї із педагогічних умов професійного становлення майбутнього вихователя.

Іще однією із умов становлення майбутнього фахівця є позааудиторна робота як складник цілісної системи формування майбутнього вихователя. Діючі гуртки професійного спрямування та соціальні програми, описані в анкеті студентами, «Дидактична лабораторія», «Психологічна студія», соціальні програми «Серце віддаю дітям», «Біла тростина», «Жива казка», мають на меті сприяти соціалізації студента у предметне довкілля. За результатами опитування виявилось, що наявність гуртів та соціальних програм позитивно оцінили лише 19 % респондентів. Отримані результати виявили ранжування заходів професійного становлення майбутніх вихователів: 1. практична підготовка; 2. використання ІКТ в процесі навчання; 3. участь у позааудиторній роботі.

Таким чином, педагогічні умови формування професійної компетентності, які ми окреслили, сприяють фаховій підготовці майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти. Професійно-практична спрямованість освітнього процесу дозволяє успішно формувати компетентності у здобувачів освіти та підготувати їх до професійної діяльності.

Результати й висновки. Результати моніторингу якості викладання освітніх компонентів у коледжі засвідчили важливість педагогічних умов для фундаментальної теоретичної та практичної підготовки майбутніх вихова-

телів закладів дошкільної освіти. Серед трьох груп заходів, виділених як педагогічні умови, респонденти вказали на важливість практичної підготовки (46%). Розглянуті педагогічні умови не вичерпує усієї багатогранності досліджуваної проблеми, однак визначені заходи є значущими для нашої розвідки. Результати дослідження дають змогу перейти до наступного етапу нашого дослідження – розробка критеріального інструментарію для визначення стану методичної підготовки майбутніх вихователів в педагогічних коледжах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://sum.in.ua/s>
2. Брежнева О., Щербаківа К. Підготовка майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку: навч. посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта» (на основі кредитно-трансферної системи організації навчального процесу). Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 199 с.
3. Dovbenko S., Naida R., Beschastnyy V., Bezverkhnia H., Tsybul'ska V. Problem of Resistance to the Introduction of Distance Learning Models of Training in the Vocational Training of Educators. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research* Vol. 19, No. 2, pp. 1–12, February 2020.
4. Дошкільна освіта. Словник-довідник. / Упор. К. Л. Крутий, О. О. Фунтікова. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2014. 324 с.
5. Дмитренко А. Обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Traektoriâ Nauki*, 6(12), 2020 : 3012–3025.
6. Закон України Про фахову передвищу освіту №2745-VIII від 06.06.2019 Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
7. Залізник А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т вищ. освіти АПН України. К., 2009. 20 с.
8. Лесіна Т. М. Dominants of Vocational Training of Future Teachers of Preschool Educational Institutions in the Context of the Idea of the European Identity (Домінанти професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в контексті ідеї європейської ідентичності). *Journal of Danubian Studies and Research*. Vol. 7. № 2(2017). Editura Universitara Danubius. Romania, Galati, 2017. С. 30–35.
9. Литвин, А., & Мацейко, О. (2013). Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013, 4 : 43–63.
10. Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта. Наказ Міністерства освіти і науки України 13.07.2021 р. № 806. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredvisha-osvita/sektor-fahovoyi-peredvishoyi-osviti/zatverdzeni-standarti>
11. Telichko T. Organization and analysis of results of research and experimental work on formation of professional competence of future educators of educators. *Pedagogy and Education Management Review (PEMR)*. 2020. Issue 2 : 117–123.

REFERENCES

1. Akademichnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy (Academic explanatory dictionary of the Ukrainian language). [Electronic resource]. Mode of access : <http://sum.in.ua/s>
2. Brezhnieva O., Shcherbakova K. (2012). Pidhotovka maibutnix vykhovateliv do formuvannia piznavalnoi aktyvnosti u ditei starshoho doshkilnoho viku: navch. posib. dlia stud. spets. «Doshkilna osvita» (na osnovi kredytno-transfornoï systemy orhanizatsii navchalnoho protsesu) [Preparation of future educators for the formation of cognitive activity in older preschool children: textbook. way. for students. special “Preschool education” (based on the credit transfer system of the educational process)]. Donetsk : LANDON-KhKhI, 199 s. [in Ukrainian].
3. Dovbenko S., Naida R., Beschastnyi V., Bezverkhnia H., Tsybul'ska V. (2020). Problema protydii vprovadzhenniu dystantsiinykh modelei navchannia u profesiinu pidhotovku osvitan[Problem of Resistance to the Introduction of Distance Learning Models of Training in the Vocational Training of Educators]. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research* Vol. 19, No. 2, pp. 1–12, February [in Ukrainian].

4. Dmytrenko, A. (2020). Obgruntuvannia pedahohichnykh umov formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity.[Substantiation of pedagogical conditions for the formation of professional competence of future educators of preschool education]*Traektoriâ Nauki*, 6(12), 3012–3025 [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy Pro fakhovu peredvyshchu osvitu №2745-VIII vid 06.06.2019 [Law of Ukraine On Professional Higher Education] Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

6. Zalizniak, A. (2009). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do roboty z batkamy z moralnoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnogo viku: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Preparation of future educators to work with parents on the moral education of older preschool children: author's ref. dis ... cand. ped. Science: 13.00.04] / In-t vyshch. osvity APN Ukrainy. K., 20 s. [in Ukrainian].

7. Lesina T. M. (2017). Dominanty profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity v konteksti idei yevropeiskoi identychnosti [Dominants of Vocational Training of Future Teachers of Preschool Educational Institutions in the Context of the Idea of the European Identity]. *Journal of Danubian Studies and Research*. Vol. 7. 2. Editura Universitara Danubius. Romania, Galati, 2017. C. 30–35 [in Ukrainian].

8. Lytvyn, A., & Matseiko, O. (2013). Metodolohichni zasady poniattia“pedahohichni umovy”[Methodological principles of the concept of “pedagogical conditions”]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, 4, 43–63 [in Ukrainian].

9. Slovnyk-dovidnyk. (2014). [Preschool language didactics. Dictionaryreference] Ed. A.M. Bohush, K.L. Krutiy. Zaporizhzhya: TOV «LIPS» LTD [in Ukrainian].

10. Standart fakhovoi peredvyshchoi osvity osvitno-profesiinoho stupenia «fakhovyi molodshyi bakalavr» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika, spetsialnosti 012 Doshkilna osvita. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 13.07.2021r. № 806.[Standard of professional higher education of educational-professional degree “professional junior bachelor” in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy, specialty 012 Preschool education] Rezhym dostupu : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredvisha-osvita/sektor-fahovoyi-peredvishoyi-osviti/zatverdzeni-standarti>

11. Telichko, T. (2020). Orhanizatsiia ta analiz rezultativ naukovo-doslidnoi ta eksperymentalnoi roboty z formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv vykhovateliv. [Organization and analysis of results of research and experimental work on formation of professional competence of future educators of educators]. *Pedagogy and Education Management Review (PEMR)*. 2020. Issue 2, 117–123 [in Ukrainian].

R. H. NAIDA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Chairman of the Cycle Committee,

*Separate Structural Unit “Dubno Teacher Training College of Rivne State University of the Humanities”,
Dubno, Rivne region, Ukraine*

E-mail: nauda@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6521-8233>

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE EDUCATORS IN CONDITIONS OF PEDAGOGICAL COLLEGES

The article defines and substantiates the pedagogical conditions of the formation of professional competence of future educators of preschool institutions as a complex of activities in the pedagogical process. The scientific researches concerning the categorical apparatus of the research were analyzed, the professionally oriented interpretation of the concept of pedagogical conditions were highlighted; we found out that scientists identify different types of pedagogical conditions that ensure the functioning and effective development of the pedagogical system, among which the most common organizational and pedagogical, psychological, pedagogical and didactic conditions. The author's vision of the key concepts of the outlined topic (pedagogical conditions, activities of the pedagogical process, professional competence, professional training, quality of education) is presented; the conditions which should be considered at formation of the competent expert were defined. A questionnaire was developed and a monitoring survey was conducted on the quality of teaching and learning as conditions for the successful formation of a competent specialist; the analysis of the received results of the survey were presented. According to the results of the survey, it is established that the priority in professional training is the practical orientation of the educational process. It was ascertained that in the scientific pedagogical works of scientists, insufficient attention was paid to the consideration of the issue of the peculiarities of professional training in the conditions of professional higher education, which provides for the further development of empirical research methods

and scientific analysis of the results obtained. The narratives of effective theoretical and practical training of applicants for the specialty of preschool education were determined.

Were proved the constructiveness of measures aimed at the implementation of pedagogical conditions — active forms, methods and innovative teaching aids; organization of practical training as the basis for the formation of a competent specialist; extracurricular work, participation in social programs, cluster-based clubs.

Key words: professional competence, pedagogical conditions, future educators of preschool educational institutions, theoretical and practical training, quality of education, institution of professional higher education, pedagogical college.

УДК 378

DOI

О. М. СЕМЕНОГ

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови і літератури,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна
Електронна пошта: olenasemenog@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8697-8602>*

М. П. ВОВК

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна
Електронна пошта: miravovk79@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>*

О. Л. ФАСТ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: olhafast.ua@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7216-0044>*

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО В ГАЛУЗІ ОСВІТИ: АКАДЕМІЧНИЙ ДИСКУРС

Схарактеризовано українсько-польське партнерство як пріоритет інтернаціоналізації у сфері сучасної освіти й науки, як чинник поступу педагогічної науки на основі конструктивної взаємодії українських і польських закладів освіти і наукових установ. Доведено, що українсько-польське партнерство уможливорює формування і розвиток цінностей наукової діяльності в освітньо-науковому просторі, академічної культури, утвердження пріоритетних академічних традицій у європейському дискурсі. Представлено досвід педагогічного й освітнього партнерства двох європейських країн у системі взаємодії «педагогічний коледж – університет – наукова установа» крізь призму багаторічної творчої, наукової, освітньої, дослідницької співпраці. Узагальнено результати українсько-польського партнерства у межах діяльності закладів освіти різних регіонів України і наукових установ під егідою Національної академії педагогічних наук України. Схарактеризовано найвагоміші здобутки у поступі українсько-польського партнерства, результати професійної комунікації науковців і викладачів, що підтверджено проведенням українсько-польських / польсько-українських форумів у співпраці з польськими дослідницькими і освітніми установами.

На сучасному етапі розвитку й інтенсивного саморозвитку педагогічної науки, що базується на процесах інтеграції та диференціації, активізується поява нових галузей педагогічного знання, педагогічні субдисципліни (порівняльна педагогіка, педагогіка праці, педагогіка дорослих, соціальна педагогіка, медійна педагогіка та ін.). Водночас педагогіка залишається цілісною, оскільки педагогічні субдисципліни розвиваються у контексті єдиного об'єкта вивчення, об'єднані основними загальнопедагогічними поняттями. Перспективним є вивчення факторів та механізмів саморозвитку педагогіки як науки на основі міждисциплінарного підходу, проблеми професійної підготовки і діяльності вчителя в міждисциплінарному просторі. Вирішення цих проблем потребують спільних творчих зусиль та плідних наукових пошуків українських і польських учених.

Ключові слова: партнерство; Україна; Польща; академічна культура; академічний дискурс, Національна академія педагогічних наук України; українсько-польські / польсько-українські форуми; ресурсний центр професійного розвитку учителя української мови і літератури.

Вступ. У контексті якісних змін у сфері освіти і педагогічної науки набуває актуальності тенденція інтернаціоналізації у контексті взаємодії закладів освіти і наукових інституцій України і зарубіжжя, що сприяє активізації педагогічного партнерства, уможливорює конструктивну партнерську взаємодію науковців, освітян, створює підґрунтя для утвердження у європейському просторі принципів «відкритої освіти». Вагомим ресурсом забезпечення відповідного освітнього простору для розвитку актуалітетів академічної культури, якісних змін на всіх освітніх рівнях, підвищення академічної мобільності викладачів і науковців є досягнення творчої, дослідницької співпраці освітян України і Польщі, що формують традиції партнерства в українському суспільстві зокрема і в Європі взагалі. Президент Національної академії педагогічних наук України В.Г. Кремень акцентував увагу на тому, що «сьогодні українські і польські науковці-педагоги прагнуть поглиблювати й розширювати співпрацю, яка вже має багаторічну історію. Однією із перших угод, укладених у перші роки незалежності України, була Угода між Урядами України і Республіки Польща з питань культурного і наукового співробітництва від 18 травня 1992 р. Офіційно наукове співробітництво української та польської держав бере початок з підписання Угоди про співробітництво в галузі культури, науки і освіти між Урядами обох країн від 20 травня 1997 р.» [Кремень 2019].

Постановлення проблеми. Творча співпраця освітян України і Польщі є багатоаспектною і міждисциплінарною. За три десятиліття напрями співпраці помітно розширилися, вона набула системності і глибини. Інноваційні підходи, спільні проєкти успішно втілюються у творчій діяльності закладів загальної середньої, професійної, вищої освіти, академічних установ, інститутів.

Важливо відзначити, що українсько-польське партнерство уможливорює формування і розвиток цінностей наукової діяльності в освітньо-науковому просторі, академічної культури, утвердження пріоритетних академічних традицій у європейському дискурсі. На переконання О. Семеног, «культура якості інноваційної національної безпеки держав значною мірою забезпечується академічною культурою

(польськ. *kultura akademicka*), академічною доброчесністю. Термін академічна культура повноцінно увійшов до концептосфери *oswita* на позначення культури навчання, соціальної, моральної відповідальності за результати дослідження; культури толерантності, що формується в культурно-освітньому просторі закладу, мовної, етичної культури наукових наставників та учнів/студентів) [Семеног 2019].

Мета статті: схарактеризувати українсько-польське партнерство як пріоритет інтернаціоналізації у сфері сучасної освіти й науки, як чинник поступу педагогічної науки на основі конструктивної взаємодії українських і польських закладів освіти та наукових установ.

Результати та дискусії. Схарактеризуємо знакові для утвердження українсько-польського партнерства події, досягнення, що значною мірою сприяють поступу освіти і науки обох європейських країн.

Шанований у Польщі Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, у спеціалізованій вченій раді якого успішно захистили дисертації 15 польських науковців. Функціонує Міжнародне наукове товариство «Польща – Україна»; спільно із Вищою педагогічною школою у Ченстохові видано 15 томів українсько-польського, польсько-українського щорічника «Професійна освіта: педагогіка і психологія», а з 2016 р. разом з Академією спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської (м. Варшава) розпочато видання польсько-українського наукового щорічника «Професійна і неперервна освіта», присвяченого дослідницьким рефлексіям стосовно порівняльної педагогіки, педагогіки праці, педагогіки дорослих, медійної педагогіки, професійної підготовки і діяльності вчителя у міждисциплінарному просторі. Директор Інституту, доктор педагогічних наук Л. Лук'янова розвиває традиції партнерства з закладами освіти, науковими інституціями Польщі, підтвердженням чому слугує видання монографій з проблем педагогічної освіти і освіти дорослих, бібліографічних покажчиків праць відомих польських учених, започаткування освітньої практики взаємного проведення гостьових лекцій, організації науково-практичних заходів тощо.

Польські колеги вивчають досвід Інституту спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка, а також Інституту соціальної та політичної психології НАПН України у плані допомоги дітям із психофізичними порушеннями або травмами. В освітню діяльність закладів Польщі й України упродовжується науково-дослідницький проєкт «Utalentowane dziecko w domu i w szkole» / «Обдарована дитина вдома і в школі», який відповідно до угоди у 2015 – 2019 рр. виконувався Університетом Яна Кохановського в м. Кельце та Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Предметом наукових розвідок слугують, зокрема, біографічні дослідження умов виявлення і розвитку обдарувань видатних діячів культури: природознавців, інженерів, кібернетиків, лікарів, педагогів, психологів, філософів, благодійників, художників, композиторів, музикантів, акторів, письменників, казкарів.

Підручники з української мови для 3, 4, 5 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням польською мовою, що мають інтегрований характер, українсько-польський проєкт «Лідери освітніх ініціатив» для керівників субрегіонального рівня з проблем міжкультурної освіти та оцінювання якості інноваційних освітніх систем, спільні з польськими вченими наукові заходи відображають плідну роботу колективу Інституту педагогіки НАПН України.

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України спільно з Академією фізичного виховання у Вроцлаві здійснює вивчення досвіду підготовки учнівської молоді щодо вибору робітничих професій, а результатом співпраці Інституту з Фондацією «Вільний ринок і підприємництво» з метою розвитку підприємницької компетентності міжкультурного діалогу є проєкт міжнародного обміну студентської молоді «Джокер – моя компанія, моє я».

Важливі результати плідних взаємин наукової діяльності Інституту обдарованої дитини, Національного центру «Мала академія наук України» як центру ЮНЕСКО з багатьма польськими науковими й освітніми організаціями, Центрами науки Коперник (Варшава, Гданськ, Гдиня, Торунь, Вроцлав, Валбжих), інституціями культури, громадськими організаціями.

Національними та польськими університетами ініціюються інноваційні наукові пошуки. Перебіг співпраці інститутів Київського націо-

нального університету імені Тараса Шевченка з польськими університетами унаочнюють проєкт Еразмус+ «Переосмислення регіональних досліджень: зв'язок Балтійського і Чорного морів (BBSR)» (2017–2020), щорічні міжнародні інтердисциплінарні наукові конференції («Іван Франко і польська культура», «Українська і польська політична еміграція ХХ ст.: традиції – особистості – ідеї – риторика», «Figury swojskości i obcości współczesnego świata w literaturze i kulturze popularnej krajów słowiańskich», «Поетичний діалог Дмитра Павличка з Ярославом Івашкевичем»), українсько-польські /польсько-українські щорічники, Київські полоністичні студії.

Успішні угоди щодо проведення спільного навчання з видачею двох дипломів університетів-партнерів, наукові проєкти («Поляки-науковці на теренах України за часів Російської імперії та радянської України періоду між двома світовими війнами» та ін.), міжнародні художні пленери, виставки графіки, конкурси, міжнародні наукові конференції («Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах» та ін.) характеризують діяльність структурних підрозділів і, зокрема, українсько-польського науково-культурного центру Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Залучення до проєктів «Школа відкритого розуму», «Тарнув – Кам'янець-Подільський: історія, культура, музика» стимулює студентську спільноту Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Гуманістично-природничого університету імені Яна Кохановського в Кельцах, Лодзинського університету отримувати цінний досвід спілкування, толерантного ставлення, стимулює молодь до прояву власних ініціатив.

Системним характером позначена співпраця Київського національного торговельно-економічного університету із польськими закладами: підготовка спільних заявок для участі у міжнародних програмах Erasmus Mundus, ЕРАЗМУС+, TEMPUS, обговорення питань гармонізації навчальних програм підготовки здобувачів вищої освіти, виконання угод за такими основними напрямками, як обмін науково-педагогічними працівниками, докторантами, аспірантами, студентами з метою навчання та стажування, участю в наукових заходах;

обмін досвідом застосування новітніх технологій навчання; проведення спільної роботи в рамках міжнародних освітніх і науково-дослідних проєктів і програм. Ефективною формою підвищення фахового і наукового рівня викладачів Львівського національного університету імені Івана Франка й Інституту педагогіки Вроцлавського університету є система взаємного наукового стажування. За участю Львівської політехніки і польських університетів упродовж багатьох років проведено близько 200 наукових заходів.

Понад десять років триває плідна науково-педагогічна співпраця істориків та педагогів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і польських закладів освіти; кафедрою педагогіки імені Богдана Ступарика, наприклад, проведено чотири українсько-польські історично-педагогічні читання «Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX – XXI ст.)». Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки тісно співпрацює з Варшавським університетом, Люблінським католицьким університетом Яна Павла II, Гуманістично-природничим університетом Яна Длугоша в Ченстохові, Поморською академією у Слупську в рамках програми «Еразмус+» за напрямом академічної мобільності, сприяє підтриманню конструктиву в українсько-польському діалозі.

Знаковою подією для двох держав є Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», що проводиться на базі Хмельницького національного університету з метою визначення проблемних питань професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти і віднайдення конструктивних способів їх розв'язання в контексті модернізації професійно-технічної освіти, розроблення і застосування інноваційних методів професійного становлення особистості в умовах ринкової економіки, забезпечення андрагогічного підходу до професійного становлення особистості, дослідження й поширення зарубіжного досвіду професійної освіти і навчання.

Заклади освіти України брали участь у V польсько-українському науковому форумі «Інтердисциплінарність педагогіки та її субдисциплін»; українсько-польському студентському

обміні (українська філологія), в конкурсі на написання інноваційної статті, есе в рамках проєкту «Науковий дебют» (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка), готують українсько-польські та польсько-українські щорічники, міжнародний науковий альманах «*Studia methodologica*» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка спільно з Університетом Яна Кохановського в Кельцах та ін.); виконують угоди та меморандуми про співпрацю з Поморською академією в Слупську, Університетом Казимира Великого (м. Бидгощ), Вищою лінгвістичною школою в Ченстохові, Сілезьким університетом у Катовіце, Вищою школою бізнесу «National-Louis-University» (м. Новий Сонч), Університетом економіки в Бидгощі, Малопольською школою державної адміністрації Економічного університету у Кракові, Педагогічним університетом імені Комісії національної освіти в Кракові (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»).

Широка палітра спільних наукових інтересів Вищої школи імені Богдана Янського (Польща) та Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. У межах угоди створено польсько-український Центр європейських студій, в якому студенти мають можливість прослухати цикл лекцій провідних вчених та викладачів Польщі, а викладачі – вивчити досвід польських колег щодо нових методик викладання та впровадити їх у власну практику. У закладі проведено VI Українсько-польський / польсько-український науковий форум «Освіта для сучасності» (14–16 вересня 2015 р.), що засвідчив плідні наукові пошуки стосовно психопедагогічних засад професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів, упровадження наукових здобутків як фундаментального, так і прикладного характеру в реальну освітню практику.

У польських закладах добре відома й визнана Педагогічна Конституція Європи, одним із авторів якої є ректор академік НАПН України В. Андрущенко; положення стратегічного проєкту спрямовані на зміцнення і розвиток єдиного Європейського дому, поглиблення взаємодії і співпраці народів європейського простору,

мають відкритий характер та можуть бути адаптовані до національних особливостей і педагогічних традицій країн.

Почесними докторами НПУ імені М.П. Драгоманова є Міхал Сліва, ректор Педагогічного університету імені Комісії національної освіти в Кракові, Ян Лашик, ректор Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, Стефан Квятковські – заступник Голови Комітету педагогічних наук Польської академії наук, ректор Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві.

Польські наставники-волонтери залучаються для активізації освітнього процесу у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського: організовано навчальні курси з методики викладання польської мови учням; функціонує Центр європейських студій з вивчення історії й культури Польщі, навчально-наукова лабораторія з етнології Поділля. Результатом співпраці з Міжнародною організацією «Свобода і демократія» «Wolność i demokracja» (м. Варшава) є отримання стипендій студентами та викладачами факультету за популяризацію польської мови і культури серед українців у форматі грантової програми «Biało-czerwone ABC» організації «Wolność i Demokracja», а укладання угоди про співпрацю з Інститутом славістики Польської академії наук (м. Варшава) започаткувало реалізацію наукового проекту щодо перекладу, наукового аналізу та перевидання подільського діалектного словника XIX ст. «Słowniczek Prowincjalizmów Podolskich».

У Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка реалізуються спільні проекти, зокрема, з Жешувським університетом («Інтеграція наукових середовищ польсько-української прикордонної території»), з Полонійною академією в Ченстохові («Комунікація без кордонів»), Університетом Казимира Великого в Бидгощі («Польсько-українська науково-методична співпраця з метою підтримки розвитку системи профілактики та навчання спеціалістів в обсязі протидії ризикованій поведінці дітей та молоді в Україні»), Університетом Казимира Великого в Бидгощі («Розробка технології психолого-педагогічного супроводу осіб, постраждалих від міграційних процесів в умовах сучасних

українських реалій»). відповідно до угоди про співпрацю ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» і Університету імені Миколи Коперника втілюється програма «Еразмус+». організовуються конгреси, колоквиуми, семінари, виходять у світ колективні праці.

У комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради осередками інноваційно-педагогічного партнерства із освітніми закладами та установами Республіки Польща стали навчально-тренінгові лабораторії «Нова українська школа» та «Педагогіка Фребеля». Викладачі та студенти активно співпрацюють із педагогами зарубіжжя, здійснюється обмін науково-практичним досвідом в рамках членства у Всеукраїнській громадській організації ОМЕР, яка є структурним підрозділом Всесвітньої організації (ОМЕР) – *міжнародної неурядової і некомерційної організації, що займається проблемами дошкільної освіти та виховання дітей (ECEC)*.

У 2013 році представники коледжу взяли участь у міжнародному науково-практичному семінарі «Безпека життєдіяльності дітей в Польщі та Україні як важливий аспект їх соціалізації». Відбувся обмін досвідом з педагогами дитячих садків м. Гданська. В Гданському університеті вивчено специфіку підготовки фахівця дошкільної освіти, науково-методичне забезпечення та матеріально-технічне обладнання освітнього процесу. У Любліні (Польща) у 2015 році викладачі дошкільної педагогіки взяли участь у роботі конгресу «Ініціатив Східної Європи», який зібрав понад 700 осіб з 17 країн. Метою конгресу було спонукання до ефективного і тривалого транснаціонального співробітництва між країнами Східного партнерства та ЄС.

У 2018 році у Луцькому педагогічному коледжі відбувся науково-практичний семінар інновацій в дошкільній освіті «Ідеї Ф.Фребеля і Нова українська школа». Науковці м. Луцька аргументували важливість використання методики Ф. Фребеля у сучасному освітньому просторі. У лабораторії дошкільної освіти презентовано «дарунки Фребеля» Рафалем Іскрою (головою Польського Фребелівського товариства) та Анною Турською (директором Фре-

белівського центру розвитку в м. Любліні). Викладачі кафедри дошкільної освіти розкрили основні напрями діяльності кафедри в контексті сучасних освітніх реформ, пайдейя-театр «Браво» представив театральну мініатюру «Дошкільна освіта в діалозі століть» як одну із активних форм вивчення історії дошкільної педагогіки. Викладачі, студенти коледжу, члени громадської організації Волинь-ОМЕР мали можливість практично відчувати дієвість та ефективність методики німецького педагога Ф. Фребеля.

У 2021 році Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради став засновником наукових журналів «Академічні студії. Серія «Педагогіка» та «Академічні студії. Серія: Гуманітарні науки», які згідно з рішеннями Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки віднесено до переліку наукових фахових видань України. Серед членів редакційних колегій цих видань є відомі польські вчені-педагоги та філологи.

Вагома діяльність центрів полоністики, що функціонують у структурі українських університетів. В основу концепції діяльності Полонійного центру Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького покладено принцип вивчення мови в контексті її культури, промоція польської мови і культури у регіоні. Полонійний центр Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького пропонує авторські навчальні програми, що передбачають ознайомлення студентів з різними аспектами життя країни, мову і культуру якої вони вивчають; обмін студентами для участі в дидактично-пізнавальних програмах, літніх курсах польської мови, олімпіадах і конкурсах з польської мови.

Польсько-український центр Хмельницького національного університету започаткував вивчення польської мови як обов'язкового предмета для студентів спеціальності «Українська філологія» Наукові працівники кафедри працюють над теоретичними дослідженнями і прикладними аспектами польської мови, літератури, історії та культури Польщі. Особливе місце займає навчання, пов'язане з контрастною лінгвістикою. Спільною науковою темою є «Проблеми польської та української філології: історія та сучасність».

Українсько-польський центр Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського, українсько-польський академічний центр науки та культури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, центр полоністики у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського реалізують проекти з вивчення польської мови і культури «Study in Poland», польської культури, історії, науки, спорту, реалізують програми «Подвійний диплом» та ін., проводять щорічного всеукраїнський диктант для студентської молоді під патронатом посольства Республіки Польща в Україні. Головною метою Центру славістичних (полоністичних) студій SLAVIA при Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича є розширення існуючих та розвиток нових наукових, освітніх та культурних зв'язків розповсюдження різноманітної інформації, що може становити інтерес для науковців, студентської молоді та інших зацікавлених осіб стосовно можливостей співпраці, отримання грантів, стипендій, наявності програм для стажування та досліджень, обміну тощо; допомога в підготовці проектів та координації спільних дій; популяризація й вивчення мови, історії та культури Республіки Польща в Україні, а також – активне поширення різноаспектної мовно-культурно-наукової інформації про Україну в Республіці Польща.

Ресурсний центр професійного розвитку учителя української мови і літератури, створений у СумДПУ імені А.С. Макаренка, спрямований на потреби майбутніх учителів і вчителів, які працюють, у формуванні і розвитку ключових компетентностей на засадах цінностей педагогіки партнерства і наставництва. Мета діяльності Центру – надавати освітньо-консультативну, інформаційно-дидактичну, дослідницьку підтримку вдосконалення ключових компетентностей учителів-словесників (майбутніх і працюючих) як наставників молоді, тьюторів, фасилітаторів; сприяти поширенню державної мови в різних сферах суспільного життя міста Суми і Сумської області. Важливі для діяльності ресурсного центру закордонні (в основу програми діяльності ресурсного центру покладено напрацювання факультету Artes Liberales,

Школи едукції, (Варшава), ліцею імені Вітковського (Краків) щодо академічної і шкільної дидактики, культури академічної комунікації, наставництва і педагогічного партнерства) і національні практики, зокрема освітню діяльність ресурсного центру професійного розвитку вчителя англійської мови на факультеті іноземної та слов'янської філології СумДПУ імені А. С. Макаренка [Семенов 2020].

Вагомою формою українсько-польського партнерства стала організація і проведення циклічних польсько-українських /українсько-польських форумів. На переконання академіка Н. Ничкало, співорганізатора цих важливих для спільноти заходів, «кожний українсько-польський / польсько-український форум – це передусім дуже цінна наукова і життєва школа, яка взаємно збагачує усіх учасників духовно, інтелектуально і науково-професійно; ...це своєрідний фінал, результат великої роботи вчених-педагогів України і Республіки Польща; водночас це старт, за яким – і продовження розпочатих справ, і початок нових наукових пошуків» [Ничкало 2019].

Так, V міжнародний науковий форум «Польща – Україна. Інтердисциплінарність педагогіки та її субдисципліни» (2013) зініціювали Комітет педагогічних наук Польської академії наук і Національна академія педагогічних наук України, Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України (академік-секретар – Н. Ничкало). Відділення понад двадцять років опікується методологічними пошуками, теоретико-експериментальним упровадженням інноваційних проектів як українських, так і польських учених, відділів порівняльної педагогіки, андрагогіки, мистецької освіти, теорії та історії педагогічної майстерності, інноваційних педагогічних технологій Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, педагогічного університету у Кракові та ін.

Мета V Наукового форуму – актуалізувати дослідження польської та української педагогіки у взаємодії з іншими науками, обґрунтувати можливості розвитку інтердисциплінарного статусу педагогічних субдисциплін, окреслити гуманістичні аспекти професійної підготовки вчителя в умовах міждисциплінар-

ного простору. Доповіді відомих у науковому світі особистостей учених відзначалася глибиною і принциповістю власних наукових позицій щодо актуальних проблем сучасної педагогічної науки.

Голова Комітету педагогічних наук Б. Сільверський зосередив увагу присутніх на аналізі стану інтердисциплінарності польської педагогіки в контексті парадигматичних суперечок у галузі гуманістичних і суспільних наук, на дослідницьких міркуваннях щодо формування особистості нового педагога, котрий успішно працює у плюралістичному світі, на межі різних наук і дисциплін. Людиноцентричний вимір філософії освіти й освітньої діяльності, інтердисциплінарність як ознака сьогодення, її функції, основні вимоги до інтердисциплінарно-гуманістичної підготовки майбутніх фахівців – такі концептуальні ідеї фундаментальної доповіді президента Національної академії педагогічних наук України В. Кременя.

Контент-аналіз соціологічного контексту розвитку польської педагогіки як науки представив науковій громаді директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, професор звичайний Ф. Шльосек, розмислами щодо педагогіки в культурно мінливому XXI столітті стимулював подальший науковий пошук старійшина польської педагогічної науки, багаторічний член Комітету педагогічних наук Польської академії наук, доктор педагогічних наук, професор звичайний, іноземний член НАПН України С. Качор, проблеми діалогу громадянського суспільства і держави в контексті реформування освіти України, впровадження україно-, народознавчих і загальнолюдських цінностей вияскравив академік НАПН України Г. Філіпчук.

Розгляду історичного зрізу проблеми інтердисциплінарності педагогіки як гуманістичної науки в її взаємозв'язках з технічними, медичними, суспільними науками та використанні цих взаємозв'язків у шкільній практиці присвятив свій виступ професор звичайний доктор педагогічних наук, відомий учений у галузі педевтології, полікультурної освіти, багаторічний голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук Т. Левовицький. У польських вищих навчальних закладах добре відома й визнана Педагогічна Конституція Європи, що

встановлює принципи узгодженої трансуніверситетської політики, регламентує педагогічну діяльність та визначає загальний механізм підготовки нового вчителя, – продовжив наукову дискусію колеги В. Андрущенко, один з авторів названого міжнародного документа, академік НАПН України, — положення стратегічного проекту спрямовані на зміцнення і розвиток єдиного Європейського дому, поглиблення взаємодії і співпраці народів європейського простору, мають відкритий характер та можуть бути адаптовані до національних особливостей і педагогічних традицій країн.

Полемічно яскрава доповідь директора Інституту педагогіки Вищої школи економічно-гуманістичної у м. Влоцлавку, професора звичайного, доктора наук хабілітованого З. Вятровського про багатомірний і багатоаспектний вимір інтердисциплінарності сучасної педагогіки та її субдисциплін слугувала основою для подальшого розгляду проблем субдисциплін, їх категоріального апарату в доповідях професорів, докторів С. Квятковського і Н. Ничкало (педагогіка праці).

Енергетично-потужно авторську систему «людина – праця» як основу міждисциплінарності педагогічної науки на виваженому аналізі польських та українських наукових праць презентувала доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України Н. Ничкало. Особливу увагу вчена приділила прогностичній ролі діалектичного взаємозв'язку педагогіки праці, психології праці та професійної педагогіки в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. У контексті педагогіки праці був вибудована і доповідь директора Інституту професійно-технічної освіти, член-кореспондент НАПН України В. Радкевич, яка розкрила роль інтердисциплінарного підходу до створення нових й інтегрованих професій, стандартизації змісту професійної освіти і навчання, проектування інноваційних педагогічних технологій, процедури педагогічних вимірювань навчальних результатів, що сприяє забезпеченню її якості.

2015 р. в Києві на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова було проведено VI Польсько-український / Українсько-польський форум «Освіта для сучасності» («Edukacja dla współczesności») під егідою Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, Комітету педагогічних

наук Польської академії наук, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві. Проблематика заходу охоплювала такі питання, як: філософія розвитку освіти і педагогічної науки в умовах євроінтеграційних процесів, державна освітня політика, методологічні засади розвитку громадянського суспільства, педагогічна освіта у суспільстві знань, неперервна професійна освіта, новітні інформаційні і телекомунікаційні технології в освіті та науці. Проректор з наукової роботи Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві С. Квятковський, голова Наукового товариства «Польща-Україна», директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, іноземний член НАПН України Ф. Шльосек, польські вчені зосередили увагу на можливостях освіти педагогічної науки в утвердженні миру, гуманістичних цінностей, толерантності в сучасному суспільстві. У підготовленому у межах форуму збірнику наукових праць «Освіта для сучасності = Edukacja dla współczesności» [Освіта для сучасності] українські і польські учені окреслили соціокультурні виклики у контексті кризи суспільних інститутів, зумовлені нівелюванням цінностей, потребою збереження національної ідентичності народів, держав та визначили перспективи подолання цієї кризи шляхом партнерської взаємодії в освітньо-науковому просторі.

У 2017 р. на базі університету Казимира Великого в Бидгощі було організовано VII Польсько-український / українсько-польський форум «Освіта для майбутнього / Edukacja dla przyszłości» за активної участі Національної академії педагогічних наук України, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. До заходу долучилися дипломатичні представництва, зокрема українські вчені і науковці Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської мали зустріч з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Польща Андрієм Дешицею, що відбулась у Варшаві на території Посольства України, який відзначив потребу українсько-польського партнерства у зміцненні наукової

співпраці, розвитку світової науки. Президент Національної академії педагогічних наук України В. Кремень, Голова комітету педагогічних наук Польської академії наук Б. Сліверські, академік-секретар Відділення професійної педагогіки і освіти дорослих НАПН України Н. Ничкало, директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегоржевської у Варшаві Францішек Шльосек та інші науковці зосередили увагу на проблемах ринку праці та збалансованості підготовки і професійного розвитку фахівців, на питаннях удосконалення системи освіти дорослих в Україні і Європі з урахуванням запитів суспільства на кваліфіковані кадри. За результатами форуму було укладено двотомне видання «Освіта для майбутнього у світлі викликів XXI століття» (2017).

До проведення VIII Польсько-українського / українсько-польського форуму «Освіта для миру = Edukacja dla pokoju» у 2019 р. долучилися Комітет педагогічних наук Польської академії наук, Наукового товариства «Польща-Україна», Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, Центру ЮНЕСКО «Мала академія наук України». Важливий захід, організований на базі Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, об'єднав польських і українських науковців, освітян, які результати дослідницької діяльності представили у межах таких проблем, як: філософські засади освіти для миру, інтердисциплінарність освіти для миру, освіта для миру на засадах гуманістичної педагогіки, наукова освіта у стратегіях сталого розвитку, освіта для миру в умовах громадянського суспільства, національно-патріотичне виховання дітей і дорослих, професійний розвиток педагогів у контексті освіти для миру, освіта для миру в умовах інформаційного суспільства, полікультурність освіти для миру, формальні й неформальні виміри освіти дорослих для миру, професійна підготовка сучасного виробничого персоналу для суспільства миру. Академік Н. Ничкало за результатами проведення форуму висновкувала: «Педагогічну діяльність необхідно спрямовувати на збереження миру з урахуванням досвіду міжнародної співпраці, звільнення від стереотипів та пошанування гідності кожної людини, цим самим підкреслюючи роль куль-

тури такту і поваги в діях політиків-лідерів, а також учителів. Освіта покликана готувати людей до творення майбутнього, допомагати в розвитку рефлексивних компетентностей, критичного сприйняття світу, культури і власної ідентичності, до неперервного навчання й співпраці з іншими, активної самореалізації, розвитку власного «Я», а також досягнення повноти можливостей розвитку» [Ничкало 2019]. Результати досліджень українських і польських учених висвітлено на сторінках двотомного видання: «Освіта для миру = Edukacja dla pokoju» [Освіта для миру].

У травні 2022 р. відбувся IX Польсько-український / українсько-польський форум «Дороги та бездоріжжя освіти в період пандемії» / «Drogi i bezdroża w okresie pandemii») на базі Університету імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. Співорганізаторами форуму стали Комітет педагогічних наук Польської академії наук, Наукове педагогічне товариство «Польща-Україна», Інститут педагогіки Університету імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Із-поміж основних напрямів роботи: законодавчі, нормативно-правові та організаційні засади діяльності закладів освіти в умовах пандемії; особливості функціонування закладів освіти в умовах пандемії (дошкільних закладів освіти, загальної середньої освіти, професійних (професійно-технічних), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти); можливості та бар'єри в освіті дорослих в умовах онлайн навчання.

Висновки. Важливими результатами роботи польсько-українського форумів стало прийняття практичних висновків та рекомендацій, в яких віддзеркалилися позиції учасників. На сучасному етапі розвитку й інтенсивного саморозвитку педагогічної науки, що базується на процесах інтеграції та диференціації, активізується поява нових галузей педагогічного знання, педагогічні субдисципліни (порівняльна педагогіка, педагогіка праці, педагогіка дорослих, соціальна педагогіка, медійна педагогіка та ін.). Водночас педагогіка залишається цілісною, оскільки педагогічні субдисципліни розвиваються у контексті єдиного об'єкта вивчення, об'єднані основними загальнопедагогічними поняттями. Перспективним

є вивчення факторів та механізмів саморозвитку педагогіки як науки на основі міждисциплінарного підходу, проблеми професійної підготовки і діяльності вчителя в міждисциплінарному просторі. Вирішення цих проблем потребують спільних творчих зусиль та плідних наукових пошуків українських і польських учених.

Зазначимо, що українсько-польська / польсько-українська наукова співпраця вийшла за межі офіційних зустрічей і протоколів; закономерно перейшла на високий рівень спіль-

ної діяльності, системної співпраці, спільних творчих пошуків, що є взаємною потребою науковців-педагогів обох країн, наукового міжособистісного спілкування, якому, незважаючи на деякі перепони і труднощі, властиві креативність, методологічне і морально-етичне збагачення. Науковий огляд слугує своєрідним моніторингом якості освіти в Україні і Польщі, мета якої – формування творчих особистостей, готових працювати в умовах технологічних або ринкових змін у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В. Г. Передмова. *Єднання для миру і розвитку. Українсько-польське партнерство в галузі освіти і педагогічних наук / Pojednanie dla pokoju i rozwoju. Partnerstwo ukraińsko-polskie w dziedzinie edukacji i nauk pedagogicznych* : наукове видання. Київ : Вид-во Інституту обдарованої дитини НАПН України. 2019. С. 8–9.
2. Ничкало Н. Г. VIII українсько-польський / польсько-український форум «Освіта для миру / Edukacja dla pokoju»: 8-10 жовтня 2019 р., м. Переяслав-Хмельницький, Україна. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2019. № 1(1). С.1-9. Режим доступу: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-3-1>
3. Ничкало Н. Г., Шльосек, Ф. Одухотворена взаємодія науковців-педагогів двох країн. *Єднання для миру і розвитку. Українсько-польське партнерство в галузі освіти і педагогічних наук. Pojednanie dla pokoju i rozwoju. Partnerstwo ukraińsko-polskie w dziedzinie edukacji i nauk pedagogicznych* : наукове видання / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Вид-во Інституту обдарованої дитини НАПН України. 2019. С. 17–26.
4. Освіта для миру = Edukacja dla pokoju: зб. наук. пр.: у 2 т. / редкол.: Кремень В.Г. (голова). Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2019. Режим доступу: http://ipood.com.ua/data/UAPLForum2019/volume_1_2019.pdf
5. Освіта для сучасності – Edukacja dla współczesności : зб. наук. пр.: у 2 т./ Мін-во освіти і науки України, НАПН України, НТУ імені М. П. Драгоманова, Комітет педагогічних наук Польської академії наук, Наукове товариство «Польща-Україна», Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи; редкол.: В. Кремень (голова). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Т. 1.
6. Семенов О. М. Досвід функціонування ресурсного центру професійного розвитку вчителя української мови і літератури (на прикладі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка). *Інноваційний університет і лідерство: проект і мікропроекти – IV*. Варшава: Fundacja «Instytut Artes Liberalis», 2020. С. 139–154.
7. Семенов О. Концептосфера *освіта* в українському та польському дискурсах: міждисциплінарний підхід: монографія. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 246 с.

REFERENCES

1. Kremen, V. G. (2019). Foreword. *Unity for peace and development. Ukrainian-Polish partnership in the field of education and pedagogical sciences / Pojednanie dla pokoju i rozwoju. Partnerstwo ukraińsko-polskie in the field of edukacji i nauk pedagogicznych: scientific edition*. Kyiv: Publication of the Institute of the Gifted Child of the National Academy of Sciences of Ukraine. P. 8–9.
2. Nychkalo, N. G. (2019). VIII Ukrainian-Polish / Polish-Ukrainian Forum *Education for Peace / Edukacja dla pokoju*: October 8-10, 2019, Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. No. 1(1). P.1-9. Access mode: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-3-1>
3. Nychkalo, N.G., Shlyosek, F. (2019). Spirited interaction of scientists-pedagogues of two countries. *Unity for peace and development. Ukrainian-Polish partnership in the field of education and pedagogical sciences. Agreement for peace and development. Partnerstwo ukraińsko-polskie w matenie edukacji i nauk pedagogicznych: scientific edition / edited by V. G. Kremenya*. Kyiv: Publication of the Institute of the Gifted Child of the National Academy of Sciences of Ukraine. P. 17–26.
4. Education for peace = Edukacja dla pokoju: coll. of science pr.: in 2 volumes / edited by: Kremen V.G. (head). Kyiv: Publication of Yurka Lyubchenko LLC, 2019. Access mode: http://ipood.com.ua/data/UAPLForum2019/volume_1_2019.pdf
5. Education for modernity — Edukacja dla wloczeńsości: coll. of science pr.: in 2 volumes/ Ministry of Education and Science of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, NTU named after M. P. Dragomanov, Committee of Pedagogical Sciences of the Polish Academy of Sciences, Scientific Society “Poland-Ukraine”, Institute of Pedagogical Education and Adult Education of National Academy of Sciences of Ukraine, Assoc. Rector’s Ped. universities of Europe; editor: V. Kremen (head). Kyiv: Publishing House of M. P. Drahomanov NPU, 2015. Volume 1.

6. Semenog, O. M. (2020). Experience of the functioning of the resource center for the professional development of the teacher of Ukrainian language and literature (on the example of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko). *Innovative university and leadership: project and micro-projects – IV*. Warsaw: Fundacja “Instytut Artes Liberalis”. P. 139–154.

7. Semenog, O. (2019). The conceptual sphere of *education* in Ukrainian and Polish discourses: an interdisciplinary approach : a monograph. Sumy : A. S. Makarenko Publishing House of the Sumy DPU named after A. S. Makarenko, 2019. 246 p.

O. M. SEMENOG

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language and Literature,
A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, Sumy, Ukraine
E-mail: olenasemenog@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-8697-8602>*

M. P. VOVK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education, Ivan Ziaziun Institute
of Pedagogical Education and Adult Education
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
E-mail: miravovk79@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>*

O. L. FAST

*Candidate of Pedagogy, Associate Professor,
Vice-Rector for Research, Teaching and International Relations,
Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: ofast@lpc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0001-7216-0044>*

UKRAINIAN-POLISH PARTNERSHIP IN THE FIELD OF EDUCATION: ACADEMIC DISCOURSE

The Ukrainian-Polish partnership is characterized as a priority of internationalization in the field of modern education and science, as a factor in the progress of pedagogical science based on the constructive interaction of Ukrainian and Polish educational institutions and scientific institutions. It has been proven that the Ukrainian-Polish partnership enables the formation and development of the values of scientific activity in the educational and scientific space, academic culture, and the establishment of priority academic traditions in the European discourse. The experience of pedagogical and educational partnership of two European countries in the system of interaction “pedagogical college – university – scientific institution” is presented through the prism of long-term creative, scientific, educational, research cooperation. The results of the Ukrainian-Polish partnership within the scope of educational institutions of different regions of Ukraine and scientific institutions under the auspices of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine are summarized. The most important achievements in the progress of the Ukrainian-Polish partnership, the results of professional communication of scientists and teachers are characterized, which is confirmed by the holding of Ukrainian-Polish / Polish-Ukrainian forums in cooperation with Polish research and educational institutions.

At the current stage of development and intensive self-development of pedagogical science, which is based on the processes of integration and differentiation, the emergence of new branches of pedagogical knowledge, pedagogical subdisciplines (comparative pedagogy, labor pedagogy, adult pedagogy, social pedagogy, media pedagogy, etc.) is being intensified. At the same time, pedagogy remains integral, since pedagogical subdisciplines develop in the context of a single object of study, united by basic general pedagogical concepts. It is promising to study the factors and mechanisms of self-development of pedagogy as a science based on an interdisciplinary approach, the problem of professional training

and teacher activity in an interdisciplinary space. Solving these problems requires joint creative efforts and fruitful scientific research of Ukrainian and Polish scientists.

Key words: partnership; Ukraine; Poland; academic culture; academic discourse, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; Ukrainian-Polish / Polish-Ukrainian forums; resource center for professional development of teachers of Ukrainian language and literature.

УДК 378.091

DOI

Н. М. СИРОТЮК

*викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: nsyrotiuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-5304-8206>*

Г. М. ГОЛЯ

*викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: hholya@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-6529-7296>*

КОМФОРТНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ДИЗАЙН ОФОРМЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ОСЕРЕДКУ

Стаття присвячена проблемі формування комфортного освітнього середовища в закладах освіти на основі відповідних нормативних та розпорядчих документів, дизайну оформлення навчальних кабінетів та формуванню елементів національно-патріотичного виховання у інтер'єрі Нової української школи. Актуальність дослідження визначається необхідністю переосмислення в реальному часі досвіду минулих поколінь. Розглядається актуальність створення комфортного середовища в освітніх закладах через вплив на нього дизайну оформлення кабінетів.

Визначено, що кожен навчальний заклад має стати для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню миру й злагоди в суспільстві. Представлені різні точки зору на трактування поняття «освітнє середовище» та «комфорт», що становить в сукупності комфортне освітнє середовище закладу освіти. Подано теоретичний аналіз вітчизняної і зарубіжної науково-методичної літератури, нормативно-правових документів та законодавчої бази. Розглянуто методичні рекомендації концепції НУШ щодо дизайну оформлення та особливостей створення навчальних осередків. Проаналізовано вимоги до дизайну закладів освіти, дотримання яких забезпечує естетично приємну взаємодію середовища та вихованців, педагогів та батьків, впливає на їх душевний настрій.

Окреслено перспективу розвитку патріотичного виховання через залучення здобувачів освіти до відродження та творення історії своєї держави. Визначено, що дизайн оформлення приміщень та особливості побудови інтер'єру осередків національно-патріотичного виховання навчального кабінету, створюють комфортне освітнє середовище, що сприяє не лише підвищенню рівня культури взаємовідносин між учнями та педагогами, а й впливає на підвищення якості освітнього процесу, отже забезпечує позитивний імідж закладу освіти.

Ключові слова: дизайн, комфорт, освітнє середовище, мотивація, інтер'єр, освітній осередок, навчальний кабінет, національно-патріотичне виховання, експонат, естетика.

Вступ. Система освіти сьогодні перебуває на новому етапі модернізації, що відповідає сучасній епісі індустріалізації. Ці зміни характеризуються соціально-економічними показниками, стрімким поліпшенням інтелектуальних навичок та величезною увагою до виховання підростаючого покоління.

Поставлення проблеми. Нове суспільство висуває нові вимоги перед освітою. Однією

з цих вимог є підготовка таких людей, які у майбутньому зможуть приймати правильні рішення у критичних ситуаціях, знаходити свій шлях у новому середовищі. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін у світі – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку. Їх формування вимагає нових підходів до процесу навчання. Ключовою

роль у формуванні компетентностей відіграє освітнє середовище. XXI століття відрізняється динамічністю, тому інтеграція в сучасне суспільство і знаходження свого місця в житті вимагають дедалі більших зусиль від кожної людини. Потрібно не просто багато знати, але й уміти постійно розширювати і оновлювати свої знання, відкидаючи ті, що не витримали перевірки часом. Реформи сучасної системи освіти в Україні спрямовані на те, щоб створити необхідні умови для розвитку здібностей, творчих обдарувань підростаючого покоління. Інтеграція України в Європейський освітній простір актуалізувала проблему професійної підготовки кваліфікованих, компетентних, конкурентоспроможних фахівців, які здатні швидко сприймати й обробляти великі обсяги інформації, постійно оновлювати власні знання та підвищувати рівень своєї компетентності.

Мета дослідження. Розкрити можливості впливу дизайну інтер'єру освітнього середовища, як засобу збільшення навчальної мотивації учнів у процесі навчання та підвищення рейтингу самої установи. Визначити особливості формування та впливу на підростаюче покоління осередку національно-патріотичного спрямування як вимоги часу та засобу ідентифікації власної історії.

Аналіз попередніх досліджень. Вивченням феномену «освітнє середовище» протягом багатьох десятиліть займаються науковці, дослідники, психологи, педагоги та філософи різних країн світу. Проблема всебічного вивчення впливу освітнього середовища на розвиток особистості актуалізувалась у 70–90 роки XX століття. Проте автором поняття «педагогіка середовища» по праву вважають Станіслава Теофіловича Шацького (1878–1934), у 4-х томному виданні творів якого 126 разів згадується про «середовище», «педагогіку середовища» [Бершадська]. На думку вченого, джерело розвитку дитини лежить не в генетичних задатках, а у тому соціальному і економічному середовищі, в якому відбувається її формування і виховання.

У наукових працях Я. Коменського, Л. Корчака, Г. Спенсера, О. Макаренка та інших педагогів під терміном «освітнє середовище» у педагогіці розуміється сукупність умов, котрі впливають на формування і функціонування людини в суспільстві, її здібностей, потреб, інтересів.

З початку XXI століття все більше науковців звертається до вивчення освітнього середовища закладів освіти. О. Артюхіна, Т. Менг, Н. Новіков, Д. Хорват присвятили свої дослідження визначенню сутності середовищного підходу у вищій освіті, виокремленню освітнього середовища закладу вищої освіти та його видів, дослідженню типології, функцій, структури, формування та розвитку освітнього середовища закладу вищої освіти. Активно досліджують різні аспекти середовищного підходу у вищій освіті в Україні сьогодні М. Братко, О. Горчакова, О. Микитюк, О. Керницький, О. Ярошинська. Зокрема, на думку Братко М.В., освітнє середовище закладу вищої освіти – це комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу. Якість освітнього середовища визначається його здатністю забезпечувати всім суб'єктам освітнього процесу можливості для задоволення освітніх потреб, особистісного розвитку, саморозвитку. Дослідниця зазначає, що, цілеспрямовано змінюючи їх, можна здійснювати опосередкований вплив на всі складові освітнього процесу, в тому числі на його результат – випускника-фахівця [Братко]. Беззаперечним є твердження дослідника Л. Макаренка, що виховує не лише і не стільки сам вихователь, скільки середовище, що організовується найвигіднішим чином, надзвичайно співзвучне із потребами сучасності щодо створення в закладах освіти України безпечного і сприятливого для всебічного розвитку молодого покоління освітнього середовища [Макаренко : 115].

Результати та дослідження. Інтенсивний соціально-економічний розвиток призводить до зміни вимог у освітній установі. У системі освіти зростає конкуренція між закладами. Керівники шкіл змушені замислитись над тим, у чому перевага їх організації перед іншими. Як показує практика, не всі батьки зорієнтовані тільки на результат освіти, а й приділяють увагу комфортному середовищу освітніх умов установи.

У словниках знаходимо різні поняття «комфорт», при цьому його основна характеристика – це упорядкованість. Комфорт – затишок, зручність [Тлумачний словник : 255]. На думку Р. Етвуд, комфортний – такий, який сприятливо відбивається на самопочутті, залишаючи приємні відчуття. У статті будемо керуватись цим поняттям.

Створюючи комфортне середовище біля школи, у її рекреаціях, залах, кабінетах – важливо враховувати цю думку. На підставі теоретичного аналізу поглядів різних авторів щодо проблеми комфортного освітнього середовища до неї включено просторово-предметний компонент, який уособлює просторово-предметні засоби, сукупність яких забезпечує можливість необхідних просторових дій та поведінки суб'єктів освітнього середовища це:

- архітектурно-естетична організація житлового простору;
- архітектура будівлі;
- дизайн інтер'єрів;
- просторова структура навчальних та рекреаційних приміщень;
- можливість просторової інформації за потреби;
- здійснення квазіпрофесійної діяльності;
- символічний простір (різні символи – герб, гімн, традиції та ін..).

Концепція Нової української школи, що ухвалена рішенням Колегії МОН 27.10.2016, передбачає: незалежно від рівня мобільності, особиста реалізація учасників навчального процесу повинна забезпечити ключові компетентності, передбачені новим Законом «Про освіту», включаючи інформаційно-комунікаційну компетентність і громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей. Впровадження інклюзивного навчання передбачає створення умов для навчання учнів з особливими освітніми потребами спільно з однолітками, врахування вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей [Концепція НУШ].

На практиці безбар'єрність і архітектурна доступність навчального закладу реалізується завдяки створенню:

– доступних шляхів руху: відсутність перешкод на шляху до будівлі, коротка відстань від парковки, облаштовані підходи, хороше освітлення, видимі чіткі вивіски тощо;

– зони паркування транспорту: майданчики для зупинки громадського транспорту та особистих транспортних засобів, виділення спеціальних паркувальних місць для осіб з інвалідністю, доступність пандуса;

– входів і виходів до навчального закладу: правильно обладнана площадка при вході (з пандусом, піднімальними пристроями), дотримання рекомендованої висоти порогу, габаритів тамбура;

– сходів з безпечним покриттям, зручних пандусів і підйомних механізмів, що дублюють сходи;

– доступності до санітарних приміщень;

– фізкультурно-рекреаційної зони, обладнаної всім необхідним, у тому числі – для маломобільних груп населення. Важливо обладнати такі зони не лише в приміщенні, а й на прилеглій до школи території.

Це лише деякі з необхідних заходів, які потрібно поступово впроваджувати в кожній школі для створення нового навчального простору. Повний перелік вимог і рекомендацій доступний на сайті МОН у розділі «Новий освітній простір».

Виходячи з вищенаведених досліджень та власного погляду на вирішення зазначеної проблеми, у створенні комфортного середовища важливе значення має дизайн оформлення освітньої установи. Кожна людина, яка перебуває в ній, повинна почуватися комфортно. Дизайн інтер'єрів кабінетів, шкільної будівлі, двору має забезпечити зручність, красу сприйняття, естетично приємну взаємодію середовища вихованців, педагогів та всіх відвідувачів освітнього закладу. Дизайн у наш час – головна, найбільш розвинена та теоретично осмислена сфера художньої діяльності людини. Продуктом його є предметний світ, створюваний людьми засобами індустріальної техніки за законами краси та функціональності. І. Кант назвав світ речей, створених людиною, щоб полегшити собі життя, зробити його більш зручним та приємним, «другою природою». Оскільки вирішуються одночасно і практичні, і мистецькі завдання, дизайн належить одночасно до сфер створення матеріальних та духовних цінностей. Складаючи органічну частину предметного середовища, з яким повсякденно

стикається людина, твори дизайну своїми естетичними перевагами, образним ладом, характером постійно впливають на душевний стан людини, її настрій, та є важливим джерелом емоцій, що впливають на ставлення до навколишнього світу [Дональд : 12].

Термін «дизайн» має різноманітні трактування. Дизайн – конструювання речей, машин, інтер'єрів, заснований на принципах поєднання зручності, економічності та краси. Наведемо ще одне, важливе для оформлення освітньої установи: дизайн – креативна діяльність у творчому процесі зі створення принципово нового продукту, сам процес, результат цього процесу. Практики стверджують, що дизайн оформлення кабінету та ін. має бути функціональним, гігієнічним, естетичним. На наш погляд, важливою вимогою дизайну навчальних кабінетів – кольорова гама. Вона має бути підібрана з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. Дизайн шкільної ділянки – норма сьогодення для комфортного освітнього середовища, тому що упорядкована та естетично оформлена територія – важливий фактор виховання, у тому числі виховання екологічної та громадянської культури, чим стурбований сьогодні весь світ.

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності та обставини, які пов'язані з російсько-українською війною, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни та формування активної громадянської позиції. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Нині актуальним є організація збору та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Героїчні й водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до

оновлення експозицій тематичних та художньо-естетичних осередків Нової української школи, шкільних музеїв, заповідників та кімнат бойової слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території. Уже для учнів початкових класів важливим є формування, через постійно оновлювані елементи осередку національно-патріотичного виховання, таких якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, праці, героїчного подвигу, мистецтва самого себе та інших.

Численні спостереження за організацією освітнього процесу в закладах початкової освіти із питань національно-патріотичного виховання доводять важливість громадянської позиції самого педагога, який безпосередньо керує діяльністю дітей та залучає їх до пізнання нашої країни, виховання любові до неї, гордості за належність до українського народу. Найбільшою помилкою є формальний підхід до розуміння і запровадження змісту патріотичного виховання школярів. Дехто з педагогів створює гарні музеї українського мистецтва або їх елементи репрезентує у одному із осередків НУШ, однак недостатньо залучає учнів до поповнення експонатів, їх розміщення, замало мотивує дітей до їх відвідування, чітко регламентує перебування дітей у часі та обмежує їхню практичну діяльність у музеї. Дехто віддає перевагу таким важливим чинникам, як сприймання і тлумачення Герба, Прапора, Гімну України. Попри актуальність дій тих і тих, треба акцентувати увагу на якісних позиціях національно-патріотичного виховання: любові до рідної землі, гордості за належність до українського народу, формуванні національної свідомості, гідності тощо. Окрім того, музейні експонати зазвичай збирають і вибирають дорослі, розміщують їх у визначеному ними порядку, і, на жаль, особистісного значення для дітей не мають. Інші віддають перевагу зовнішнім чинникам, таким як розучування та спів Гімну України, прикрашання жовто-блакитними стрічками особистих речей, проте залишають поза увагою та виховною роботою глибинне – сутність національно-патріотичного виховання. Однак лише справжній патріотизм близького дорослого допоможе дитині зовнішні вияви патріотизму перетворити у внутрішнє глибоке почуття патріотизму [Куса : 77].

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої Наказом МОН від 06.06.2022р. № 527 важливим аспектом є залучення здобувачів освіти усіх рівнів до практичної діяльності щодо поповнення, збереження та популяризації історії своєї держави [Концепція національно-патріотичного виховання]. Вчителям, які сьогодні є агентами змін, необхідно змінювати тактику та стратегію національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, зокрема, залучати здобувачів освіти до створення та постійного поповнення осередків патріотизму, в межах реалізації Концепції НУШ; ініціювати створення шкільних музеїв пам'яті; робити акцент на виготовленні експозицій минувшини з метою відродження українських звичаїв та традицій. Адже нечітке формулювання завдань щодо ознайомлення учнів з українською історією та культурою, формальна їх реалізація призводить до фрагментарних уявлень про культурно-історичні надбання свого народу.

В якості експонатів осередку патріотизму чи в межах іншого осередку, визначеного методичними рекомендаціями щодо організації освітнього простору Нової Української школи можемо запропонувати такі елементи оформлення:

- карта України «Моя країна – Україна»;
- державні символи: Герб, Прапор, Гімн України;
- родове дерево кожного учня «Моя сім'я – частинка України»;
- виставка малюнків на військово-патріотичну тематику «Я вірю в Україну і в свій народ»;
- виставка-конкурс предметів декоративно-ужиткового мистецтва;
- книжкові виставки України на героїчну тематику та інші.

Інтер'єр таких осередків повною мірою реалізує принцип: «Історія та культура для дітей

і руками дітей», перенісши основний центр ваги з процесу сприйняття колекції на процес творення, продукування, який є постійними і не має завершення, адже історія пишеться щоденно. Здобувачам освіти не потрібно надміру пояснювати що це за експонат чи до якої епохи відноситься. Вони самі є і археологами і дослідниками, адже беруть безпосередню участь у наповненні і оновленні цієї частинки навчального кабінету. Такі патріотичні осередки, які мають місце у кожному навчальному кабінеті Нової української школи, мають стати основою формування у підростаючого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу почуття гідності та свободи та забезпечувати духовну єдність поколінь.

Висновки. Комфортне освітнє середовище, створене за принципами гармонійного дизайну та з елементами патріотизму – це сприятливі умови для навчання, розвитку індивідуальних особливостей дітей. Через вдале поєднання сучасного дизайну та історизму деталей підвищується продуктивність освітньої діяльності педагогів та мотивація учнів до навчання. Таку школу та такий навчальний кабінет діти люблять, вони із задоволенням та гарним настроєм поспішають до неї. Комфортне середовище школи підвищує її імідж, що важливо за умов конкуренції закладів освіти. На думку дослідників, поняття іміджу включає культуру взаємовідносин між людьми, стиль роботи з партнерами та клієнтами, дизайн оформлення приміщень і навіть одяг співробітників. Таким чином, дизайн оформлення приміщень та особливості побудови інтер'єру осередків національно-патріотичного виховання навчального кабінету, створюють комфортне освітнє середовище, що сприяє не лише підвищенню рівня культури взаємовідносин між учнями та педагогами, а й впливає на підвищення якості освітнього процесу, отже забезпечує позитивний імідж закладу освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бершадська Д. С. Педагогічні погляди і діяльність С.Т. Шацького. Київ. Наукова думка, 1994, 245 с.
2. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Київ. університет ім. Бориса Грінченка, 2014. № 22: С. 134–145.
3. Дональд А. Норман Емоційний дизайн. Перекл. С. Святенко. Київ : Видавництво ArtHuss, 2019. 231 с.
4. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
5. Йоганесс Іттен. Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва / перекл. : С. Святенко. Київ : Видавництво ArtHuss, 2022. 96 с.

6. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена Наказом МОН від 06.06.2022 р. № 527.
7. Концепція Нової української школи на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988.
8. Куся Т. М. Музеї закладу освіти – осередки національно-патріотичного виховання та громадянської освіти. *Педагогічний пошук*. 2021. № 4. С. 76–81.
9. Макаренко Л. Л. Інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу як важливий чинник процесу професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер. : Педагогічні та історичні науки*. 2013. Вип. 115. С. 113–126.
10. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору НУШ : Наказ МОН від 23.03.2018 № 283. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/3metodichni_rekomendatsii.pdf (дата звернення: 02.10.2022).
11. Новий освітній простір НУШ: рекомендації МОН щодо обладнання. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/novij-osvitnij-prostir-nush-shho-rekomendue-mon> (дата звернення: 02.10.2022).
12. Ребекка Етвуд. Життя в кольорі. Як зробити дім яскравішим: натхнення і практичні поради / перекл. Ю. Максимейко, М. Ковальчук, Л. Краснюк. Київ : Видавництво ArtHuss, 2020. 272 с.
13. Тлумачний словник української мови: в 11 томах. Том 4. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 02.10.2022).

REFERENCES

1. Bershadka D. S. (1994). *Pedahohichni pohliady i diialnist S.T. Shatskoho*. [Pedagogical views and activities of S.T. Shatsky]. Kyiv. naukova dumka, 245 s. [in Ukrainian].
2. Bratko M.V. (2014). *Osvitnie seredovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu: poshuk stratehii upravlinnia* [The educational environment of a higher educational institution: the search for management strategies.]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka : zb. nauk. pr. Kyiv. universytet im. Borysa Hrinchenka*, 2014. № 22: S. 134–145. [in Ukrainian].
3. Donald A. (2019). *Norman Emotsiynyi dyzain [Emotional design]*. Perekl. S. Sviatenko. Kyiv : Vydavnytstvo ArtHuss. 231 s. [in Ukrainian].
4. Dutkevych T. V. (2012). *Dytiacha psykholohiia. Navch. posib. [Child psychology. Education manual]*. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 424 s. [in Ukrainian].
5. Iohannes Itten (2022). *Mystetstvo koloru: Subiektyvnyi dosvid i obiektyvne piznannia yak shliakh do mystetstva [The art of color: Subjective experience and objective cognition as a path to art.]*. Perekl. : S. Sviatenko. Kyiv : Vydavnytstvo ArtHuss, 96 s. [in Ukrainian].
6. *Kontseptsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy (2022)*. [The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine]: Nakaz MON № 527. [in Ukrainian].
7. *Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly na period do 2029 roku (2016)*. [Concept of the New Ukrainian School for the period until 2029]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 988. [in Ukrainian].
8. Kusa T. M. (2021). *Muzei zakladu osvity – oseredky natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ta hromadianskoi osvity [Museums of the educational institution are centers of national-patriotic education and civic education]*. *Pedahohichnyi poshuk*. № 4. S. 76–81. [in Ukrainian].
9. Makarenko L. L. (2013). *Informatsiino-osvitnie seredovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu yak vazhlyvyi chynnyk protsesu profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [The information and educational environment of a higher educational institution as an important factor in the process of professional and pedagogical training of a future teacher.]*. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova. Ser. : Pedahohichni ta istorychni nauky*. Vyp. 115. S. 113–126. [in Ukrainian].
10. *Metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvitnoho prostoru NUSh (2018)*. [Methodological recommendations regarding the organization of the educational space of the National Academy of Sciences]: Nakaz MON № 283. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/3metodichni_rekomendatsii.pdf (Last accessed: 02.10.2022). [in Ukrainian].
11. *Novyi osvitnij prostir NUSh: rekomendatsii MON shchodo obladdannia [The new educational space of NUS: recommendations of the Ministry of Education and Culture regarding equipment]*. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/novij-osvitnij-prostir-nush-shho-rekomendue-mon> (Last accessed: 02.10.2022). [in Ukrainian].
12. Rebekka Etvud (2020). *Zhyttia v kolori. Yak zrobyty dim yaskravishym: natkhnennia i praktychni porady [Life in color: How to make your home brighter: inspiration and practical tips.]*. Perekl. Yu. Maksymeiko, M. Kovalchuk, L. Krasniuk. Kyiv : Vydavnytstvo ArtHuss, 272 [in Ukrainian].
13. *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]*: v 11 tomakh. Tom 4. URL: <http://sum.in.ua/> (Last accessed: 02.10.2022). [in Ukrainian].

N. M. SYROTYUK

*Lecturer at the Department of Natural Sciences and Mathematics,
Worldview Education and Information Technologies,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: nsyrotyuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-5304-8206>*

G. M. GOLYA

*Lecturer at the Department of Natural Sciences and Mathematics,
Worldview Education and Information Technologies,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: hholya@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-6529-7296>*

**COMFORTABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN EDUCATIONAL
INSTITUTIONS: DESIGN AND FEATURES
OF PATRIOTIC ENVIRONMENT FORMATION**

The article is devoted to the problem of creating a comfortable educational environment in educational institutions on the basis of relevant normative and regulatory documents, the design of classrooms and the mandatory formation of elements of national and patriotic education in the interior of the New Ukrainian School. The relevance of the research is determined by the need to rethink the experience of past generations in real time. The relevance of creating a comfortable environment in educational institutions due to the influence of classroom design on it is considered.

It was determined that every educational institution should become a center for the child to become a citizen-patriot of Ukraine, ready to take responsibility, selflessly build the country as a sovereign, independent, democratic, legal, social state, ensure its national security, promote the unity of the Ukrainian political nation and establish peace and harmony in society. Various points of view on the interpretation of the concepts of "educational environment" and "comfort" are presented, which together constitute a comfortable educational environment of an educational institution. A theoretical analysis of domestic and foreign scientific and methodological literature, regulatory and legal documents and the legislative framework is presented. Methodological recommendations of the NUS concept regarding the design of the design and features of the creation of educational centers were considered. The requirements for the design of educational institutions were analyzed, compliance with which ensures an aesthetically pleasing interaction between the environment and pupils, teachers and parents, and affects their mental state.

The perspective of the development of patriotic education through the involvement of education seekers in the revival and creation of the history of their state is outlined. It was determined that the design of the premises and the features of the interior construction of the centers of national-patriotic education of the classroom create a comfortable educational environment that contributes not only to increasing the level of cultural relations between students and teachers, but also affects the improvement of the quality of the educational process, therefore provides a positive the image of the educational institution.

Key words: design, comfort, educational environment, motivation, interior, educational center, classroom, national-patriotic education, exhibit, aesthetics.

МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

УДК 372.857

DOI

В. Й. МЕЛЬНИК

кандидат географічних наук, доцент,

професор кафедри природничих наук з методиками навчання,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Електронна пошта: vugmel@gmail.com

http://orcid.org/0000-0002-7301-8266

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ 10 КЛАСУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «БІОРІЗНОМАНІТТЯ»

Стаття присвячена дослідженню розвитку критичного мислення в учнів десятих класів, методів його реалізації на уроках біології при вивченні теми «Біорізноманіття». Охарактеризований педагогічний експеримент, який проведений на базі Клеванського ліцею №1. Доведено, що застосування різних елементів технології критичного мислення на уроках біології сприяє ефективному розвитку критичного мислення учнів, формує здатність аналізувати та об'єктивно оцінювати, відрізняти факти від думок, вирішувати проблеми, уміти знаходити суперечності та бачити помилки тощо.

Для дослідження ефективності впровадження методики розвитку критичного мислення при вивченні теми «Біорізноманіття» була використана стратегія навчання з застосуванням трьохфазової моделі: «виклик – осмислення – рефлексія». Схарактеризовані основні етапи моделі та наведені приклади практичного застосування прийомів розвитку критичного мислення на уроках біології в 10 класах, проаналізовано ефективності впровадження методики. З'ясовано, що середні значення основних критеріїв критичного мислення після проведення експерименту зросли з 43,0% (вхідний контроль) до 65,9%, а рівні сформованості показників критичного мислення учнів значно покращені за всіма критеріями оцінювання. Так, в експериментальному класі високий рівень сформованості показників критичного мислення за ціннісно-потребовим і регулятивно-оцінювальним критеріями на 20,8% вищі, ніж в контрольному класі. Використання методів та прийомів технології розвитку критичного мислення, які застосовувались в дослідженні показали свою ефективність при засвоєнні учнями знань, формування ключових компетентностей, розвитку особистісних якостей та рекомендуються до впровадження в навчальний процес.

Ключові слова: критичне мислення, учні, уроки біології, біорізноманіття.

Актуальність дослідження. В епоху інтенсивних змін, що відбуваються у світі, розвиток критичного мислення (КМ) стає актуальним. Появився суспільний запит на виховання мислячої, творчої особистості, яка здатна самостійно мислити, аргументувати власну думку та приймати нестандартні рішення. Саме тому в навчальний процес доцільно впроваджувати інноваційні технології, які розвивають особистість та компетентність учнів [Києнко-Романюк, 2016]. Стала очевидною необхідність розвитку критичного мислення в освітній системі України [Закон України «Про освіту», 2017]. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») при реформуванні освіти передбачає формування всебічно розвинутої, творчої особистості, здатної до критичного мислення.

Основним завданнями школи і освітнього процесу є отримання і обробка інформації, виокремлення головного з великого масиву інформації та орієнтація в конкретній ситуації. Роль вчителя в цьому процесі особлива і полягає в вихованні соціально-адаптованої особистості, так як від результатів його діяльності залежить майбутнє учнів. Слід пам'ятати, що тільки постійний розвиток і вдосконалення дає можливість стати успішним і досягти бажаного результату, але без навичок критичного мислення це неможливо зробити.

Аналіз попередніх досліджень. Ідея переходу від відтворювального типу навчання до продуктивного, тобто критичного мислення, зародилася в США. Так, у США та європейських країнах у 80–90-х роках минулого століття в освітній системі критичне мислення стало

головною ціллю, був проведений аналіз наукових досліджень з даної проблеми, який вказав, що мета освіти полягає не просто в наданні інформації учням, а в адекватному оцінюванні реальної ситуації, тобто розвитку КМ.

Інтерес до критичного мислення в Україні з'явився близько двадцяти років тому [Пугач]. Про необхідність навчання критичному мисленню говорили вітчизняні освітяни: О.В.Тягло, 2006; С.О. Терно, 2011; О.І. Пометун, 2016.

Вперше це питання було підняте харківським науковцем О.Тягло, який вважав розвиток критичного мислення в інформаційному середовищі необхідною умовою. Тип мислення О. Тягло відносив до специфічного виду рефлексії, яка ґрунтується на елементарній логіці конкретних наук.

О.Пометун розглядає КМ, як здатність людини аналізувати події і оцінювати їх, вміння пропонувати нові ідеї, мати свою точку зору, приймати виважені рішення в будь-яких умовах [Лякішева, 2019]. С. Терно у своїх роботах вказував на те, що КМ надає людині здатність коректно формулювати питання, знаходити необхідні доводи та аргументи, приймати незалежні та продумані рішення [Терно, 2011].

Технологія розвитку КМ обумовлена сучасною вимогою ринку праці до людини, яка вміє розв'язувати складні і творчі завдання і необхідністю організації навчально-виховного процесу, який відповідає потребам сьогодення [Технології..., 2006]. Зауважимо, що розвиток КМ є популярним питанням, проте в багатьох школах існують консервативні погляди на навчання школярів, де здоровий глузд переважає над прогресивними методами навчання.

Використовувати на уроках технологію розвитку критичного мислення, методи та прийоми які пробуджують в учнів внутрішню мотивацію до навчання, інтерес до знань, а також сприяють розвитку логічного мислення та формуванню власного світогляду [Hrytsai, 2018] є актуальним питанням.

Метою дослідження є апробація методики розвитку критичного мислення учнів на уроках біології у 10 класі при вивченні теми «Біорізноманіття».

Результати та обговорення. Технологія розвитку критичного мислення (ТРКМ) при проведенні традиційного уроку, або на різних етапах

уроку пропонує дуже багато стратегій (прийомів), які спрямовані на підвищення зацікавленості та творчої активності учнів, з наступним створенням умов щодо переосмислення та аналізу матеріалу, допомозі в узагальненні та перевірці нових знань. Значну увагу в ТРКМ приділяють особливим прийомам розвитку КМ та розумової діяльності учнів.

Педагогічний експеримент проводили на базі Клеванського ліцею №1 під час вивчення теми «Біорізноманіття». В педагогічному експерименті брали участь учні 10-А і 10-Б класів, які входили до експериментальної і контрольної груп. Слід зауважити, що учні контрольного класу навчалися за традиційною формою навчання. В експериментальному класі використовувались різні прийоми технології розвитку критичного мислення.

На **констатувальному етапі експерименту** для визначення рівня сформованості критичного мислення в учнів проведено анкетування (письмовий вступний контроль). Нами була розроблена анкета, на питання якої учні давали письмову відповідь. На нашу думку, анкетування є ефективним методом, так як процес самостійного мислення учня є очевидним і легко оцінюється. Запитання формулювали за матеріалами уроку «Біорізноманіття нашої планети як наслідок еволюції живої матерії». Вступний контроль дав відповідь на питання рівня здатності кожного учня критично мислити (табл. 1).

Шляхом бесід з учнями і спостережень вчителя були визначені рівні сформованості критичного мислення учнів за критеріями оцінювання ступенів їх сформованості (табл.2 та 3).

Для дослідження ефективності впровадження методики розвитку критичного мислення при вивченні теми «Біорізноманіття» була використана стратегія навчання з застосуванням трьохфазової моделі: «виклик – осмислення – рефлексія».

Так, як у першій частині уроку проходить відтворення знань, то при вивченні теми «Біорізноманіття» на стадії виклику використали два прийоми: «Чи вірите ви, що ...» та «Знаю – хочу дізнатися – дізнався».

Прийом «Чи вірите ви, що...»

Ми запропонували учням кілька визначень біорізноманіття, тобто теми, яка буде розгля-

Таблиця 1

**Оцінка здатності учнів Клеванського ліцею №1 критично мислити
(результати вхідного контролю)**

№ з/п	Основні критерії критичного мислення	10-А клас –15учнів		10-Б клас –16 учнів	
		Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
1	Здатність відрізняти факти від думок	10	66,7	10	62,5
2	Уміння протистояти інформаційному тиску	3	20,0	4	25,0
3	Уміння знаходити суперечності	8	53,3	9	56,3
4	Здатність аналізувати	6	40,0	5	31,3
5	Здатність помічати невідповідності	10	66,7	11	68,8
6	Уміння бачити помилки	6	40,0	6	37,5
7	Здатність до об'єктивної оцінки	6	40,0	4	25,0
8	Здатність вирішувати проблеми	4	26,7	4	25,0
9	Здатність до відстоювання власних позицій	5	33,3	11	68,8
Середнє значення		43,0		44,5	

Таблиця 2

**Рівні сформованості показників критичного мислення учнів експериментального класу
(вхідний контроль)**

Критерії оцінювання ступенів сформованості критичного мислення	Рівні сформованості критичного мислення учнів 10- А класу					
	Високий		Середній		Низький	
	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
Ціннісно-потребовий	2	13,3	6	40,0	7	46,7
Гностично-процесуальний	3	20,0	7	46,7	5	33,3
Регулятивно-оцінювальний	1	6,7	5	33,3	9	60,0

Таблиця 3

Рівні сформованості показників критичного мислення учнів контрольного класу (вхідний контроль)

Критерії оцінювання ступенів сформованості критичного мислення	Рівні сформованості критичного мислення учнів 10-Б класу					
	Високий		Середній		Низький	
	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
Ціннісно-потребовий	2	12,5	6	37,5	8	50,0
Гностично-процесуальний	3	18,8	6	37,5	7	43,7
Регулятивно-оцінювальний	2	12,5	6	37,5	8	50,0

датися на уроці. Школярі спробували вгадати правильну відповідь, тобто виявили зацікавленість до теми уроку та заповнення першої графи таблиці 4. Звертаємо увагу на те, що відмічалось змагання учнів, хто правильно відповість на запропоновану інформацію.

Після заповнення таблиці був використаний наступний прийом «Знаю – хочу дізнатися – дізнався». Учням запропонували заповнити першу графу таблиці 5.

На даному етапі дослідження учні показали свої знання, припущення тощо. Наступним ета-

пом було обговорення теми «Біорізноманіття» і учні заповнили другу і третю графи таблиць 4 і 5. Для з'ясування вірності тверджень, дані таблиць були порівняні з інформацією на стадії рефлексії. Після оголошення теми уроку учням запропонували придумати кілька запитань і шляхом голосування вибрати одне, яке буде основним при вивченні нової теми. Саме такі прийоми, на нашу думку, відповідали вхідному контролю знань учнів.

На стадії осмислення проходить прямий контакт учня з новою інформацією, відбувається

Таблиця 4

Твердження	До вивчення теми	Після вивчення теми
Чи є тотожними поняття «біорізноманіття» і «видове багатство»?	(+ або -)	(+ або -)
Біорізноманіття – це сукупність генів, видів та екосистем в регіоні?		
Біорізноманіття є відновним ресурсом?		

Таблиця 5

Запитання	Знаю	Хочу знати	Дізнався
Що таке біорізноманіття
Червона книга України
На різноманіття впливає клімат
Війна впливає на стан біорізноманіття

самостійне розуміння інформації, її аналіз, отже вплив вчителя на цій стадії мінімальний. Обов'язковою умовою для формування нових знань учнів є їх індивідуальний пошук інформації та обмін ідеями у класі, або в групі. Для кращого засвоєння нових знань нами запропонована ступінчата система, в якій кожне наступне завдання було складнішим, чим попереднє. Саме такий підхід спонукав учнів підвищити рівень осмислення запропонованої теми.

При вивченні нового матеріалу учні приймали безпосередню участь в обговоренні і осмисленні інформації. На стадії осмислення був використаний методичний прийом «Зигзаг». Учні в класі були поділені на 3 команди по 5 осіб. Перед всіма командами була поставлена одна задача. За темою уроку необхідно створити узагальнюючий текст, використовуючи один із прийомів розвитку критичного мислення. Кожна команда вирішувала задачу, використовуючи той, чи інший прийом. Після цього один учень команди отримує роль експерта, тобто якийсь напрямок роботи, що є загальним для всіх команд. З кожної команди по одному експерту досліджуваного напрямку створюють нову експертну групу і починають працювати. Наприклад, тема «Біорізноманіття» розглядалася трьома експертними групами по 5 учнів в кожній. Інформація була розбита на окремі блоки (напрямки):

- Біорізноманіття та його природні функції.
- Еволюція біорізноманіття на планеті Земля.
- Головні загрози біорізноманіттю.

Експерту кожної із трьох груп потрібно видати свою інформацію за напрямком роботи. Після цього кожний експерт повертається у свою групу, яка створена на початку заняття, повідомивши при цьому про результати роботи в іншій експертній групі, щоб усі напрями були відомі всім і були

враховані при написанні тексту. В кінці інформацію всіх блоків у стислому вигляді, виділяючи ключові положення кожна команда представляла перед класом у вигляді тексту.

Стадія рефлексії

На стадії рефлексії був проведений аналіз вивченого матеріалу, внесені корективи, доповнення в таблиці, деякі зміни. Ця стадія включала різні прийоми та умовно поділена на усну та письмову рефлексію.

Прийоми усної рефлексії

А) Рефлексивні питання

Цей прийом вчить учнів публічно формулювати питання досліджуваної теми та відповідати на ці питання. Прикладом таких питань були:

- що, на вашу думку, на уроці найбільше зацікавило вас?
- які труднощі виникали?
- що із матеріалу підтверджує ваші знання?
- над якими питаннями ви задумаетесь пізніше?

Б) Прийом «Закінчи речення»

Цей прийом запропонований нами на позакласному заході «Ярмарка знань».

- Аукціон знань показав мені, що ...
- Найближчим часом я планую ...
- Отримана інформація мені потрібна для ...

Прийоми письмової рефлексії

Написання «Есе», «Наочний мозковий штурм» та «Лист у майбутнє».

Письмова рефлексія відноситься до тих прийомів, коли учень зосереджується на своїх думках і вчиться проводити внутрішній діалог. Це можливо виконати з допомогою написання «Есе», «Листа у майбутнє» та «Наочного мозкового штурму».

А) Прийом написання «Есе»

Ми запропонували учням написати невеликий твір на 5 хвилин на тему «Біорізноманіття

навколо мене, його значення», який розкриває текст проблеми. Написання проходить у вільному стилі, без переробок і виправлень. Можна ставити запитання на які учні не отримали відповіді на уроці. Нам було важливо знати думку учнів щодо біорізноманіття та його необхідності в житті людини.

Б) Прийом «Наочний мозковий штурм»

Нами запропоновано учням заповнити таблицю, яка характеризує вплив на біорізноманіття (табл. 6).

В) Прийом «Лист у майбутнє»

Цей прийом запропонований на домашнє завдання. Він відноситься до «Письмової рефлексії» і дає можливість учням аналізувати весь вивчений матеріал, щоб зробити висновки. Саме такий прийом актуальний при вивченні теми «Біорізноманіття». Учні пишуть лист-звернення майбутнім нащадкам зберігати біорізноманіття, щоб знизити ризик його зменшення та запропонувати сучасні методи збереження.

Як додаткове домашнє завдання учням запропонували скласти пам'ятку «Збережи біорізноманіття планети», або написати казку для молодших школярів «Життя ромашки на планеті Земля».

Слід зауважити, що всі три етапи проведення уроку розвитку критичного мислення

не є новизною для вчителя, так як вони завжди присутні в структурі уроку. Проте в прийомах і методах містяться елементи новизни, які і міняють глибину і саму сутність уроку.

На завершальному етапі дослідження учням запропоновано дати відповідь на питання анкети. Слід зауважити, що питання анкет вхідного і вихідного рівня були дещо схожі для забезпечення більш точного порівняння. При анкетуванні нами були отримані середні значення критеріїв здатності кожного учня критично мислити після проведеного педагогічного експерименту (табл. 7).

З'ясовано, що середні значення основних критеріїв критичного мислення після проведення експерименту зросли з 43,0% (вхідний контроль) до 65,9%. Майже кожний показник критеріїв критичного мислення в експериментальному класі підвищився в середньому на 20%, а показник «здатність до відстоювання власних позицій» аж на 46,7%.

Слід зауважити, що в контрольному класі також зросли показники критеріїв критичного мислення з 44,5% до 57,0%, що на 8,9% менше експериментального класу.

Як підсумок роботи нами визначені рівні сформованості критичного мислення учнів

Таблиця 6

Головні загрози та збереження біорізноманіття

Головні загрози біорізноманіттю		Збереження біорізноманіття	
Пряме знищення живих організмів	Опосередковане зменшення біорізноманіття	Біологічні принципи збереження	Сучасні методи збереження

Таблиця 7

Оцінка здатності учнів критично мислити (після проведення експерименту)

№ з/п	Основні критерії критичного мислення	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
1	Здатність відрізнати факти від думок	12	80,0	11	68,8
2	Уміння протистояти інформаційному тиску	7	46,7	6	37,5
3	Уміння знаходити суперечності	11	73,3	11	68,8
4	Здатність аналізувати	9	60,0	7	43,8
5	Здатність помічати невідповідності	13	86,7	13	81,3
6	Уміння бачити помилки	9	60,0	9	56,3
7	Здатність до об'єктивної оцінки	9	60,0	6	37,5
8	Здатність вирішувати проблеми	7	46,7	6	37,5
9	Здатність до відстоювання власних позицій	12	80,0	13	81,3
10	Середнє значення	65,9		57,0	

Таблиця 8

Рівні сформованості показників критичного мислення учнів експериментального класу (після проведення експерименту)

Критерії оцінювання ступенів сформованості критичного мислення	Рівні сформованості критичного мислення учнів 10-А класу					
	Високий		Середній		Низький	
	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
Ціннісно-потребовий	5	33,3	8	53,3	2	13,4
Гностично-процесуальний	4	26,7	8	53,3	3	20,0
Регулятивно-оцінювальний	5	33,3	7	46,7	3	20,0

Таблиця 9

Рівні сформованості показників критичного мислення учнів контрольного класу

Критерії оцінювання ступенів сформованості критичного мислення	Рівні сформованості критичного мислення учнів 10-Б класу					
	Високий		Середній		Низький	
	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
Ціннісно-потребовий	2	12,5	8	50,0	6	37,5
Гностично-процесуальний	3	18,7	7	43,8	6	37,5
Регулятивно-оцінювальний	2	12,5	8	50,0	6	37,5

після проведеного педагогічного експерименту за критеріями оцінювання ступенів їх сформованості (табл. 8 та 9).

За результатами дослідження було з'ясовано, що в експериментальному класі високий рівень сформованості показників критичного мислення за ціннісно-потребовим і регулятивно-оцінювальним критеріями на 20,8% вищі, ніж в контрольному класі. Високим рівнем сформованості критичного мислення за ціннісно-потребовим і регулятивно-оцінювальним критеріями наділені по 5 учнів, проти двох в контрольному класі.

Гностично-процесуальний критерій підвищився на 8%. Середній рівень сформованості показників критичного мислення відзначений незначним зростанням усіх критеріїв оцінки. По 2 учні кожного рівня оцінки підвищили свої показники сформованості і розвитку критичного мислення.

Низький рівень сформованості показників критичного мислення зазнав значних змін за всіма критеріями оцінювання. Так, за ціннісно-потребовим критерієм оцінювання сформованості КМ при вхідному контролі низький рівень був визначений для 7 учнів, а для контрольного класу для 6 учнів. Після експерименту тільки для двох учнів рівень пізнання не змінився. Значні зміни відбулися і за регулятивно-оцінювальним критерієм, де рівень критичного мислення підвищили 6 учнів.

Слід відзначити, що всі показники рівнів сформованості критичного мислення учнів до експерименту значно нижчі, ніж показники після проведеного експерименту. Отже, педагогічний експеримент приніс результати високої ефективності і рекомендований нами до впровадження в освітній процес на уроках біології під час проведення занять з теми «Біорізноманіття».

Висновки. У роботі проведено теоретичне обґрунтування та запропоноване власне вирішення проблеми впровадження методики розвитку КМ, яка поєднує різні стратегії, в закладах загальної середньої освіти на уроках біології при вивченні теми «Біорізноманіття».

Експериментально перевірено ефективність впровадження методики за допомогою методів математичних розрахунків і отримано наступні результати: середні значення основних критеріїв сформованості критичного мислення після проведення експерименту зросли на 20,9% в порівнянні з вхідним контролем. Рівні сформованості показників критичного мислення учнів значно покращені за всіма критеріями оцінювання в порівнянні як і з вхідним контролем, так і з контрольним класом.

Використання методів та прийомів ТРКМ, які застосовувались в дослідженні показали свою ефективність та рекомендуються до впровадження в навчальний процес. Дослідження

не дають вичерпної інформації щодо розвитку критичного мислення в учнів, так як проблема є багатофакторною і потребує подальшого вивчення. На наш погляд, для подальшого розвитку вирішення проблеми можна запропонувати:

- 1) розвивати пріоритетні напрямки роботи в педагогічних ВУЗах;
- 2) підвищувати кваліфікацію вчителів;
- 3) сприяти підвищенню ефективності підготовки кадрів у ВУЗах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Києнко-Романюк Л. В. Розвиток критичного мислення в учнів: теорія і практика. *Рідна школа*. 2016. № 7. С. 13–15.
2. Лякішева А., Вітюк В., Кашуб'як І. Ретроспективний огляд поняття «Критичне мислення» [Електронний ресурс]. *Педагогічні ідеї, реалії та перспективи* : збірник наукових праць. 2019. Режим доступу до ресурсу: http://pi.ioid.gov.ua/images/pdf/2019_1/4.pdf. 66
3. Технології розвитку критичного мислення учнів. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С. та ін.; наук. ред. О. І. Пометун. К. : «Плеяди», 2006. 220 с.
4. Пугач Н. Д. Методи і прийоми інтерактивного навчання і розвитку критичного мислення особистості на уроках біології. URL: <http://kochubeevska-gromada.com.ua/data/documents/DOSVID-PUGACH N.D.pdf>
5. Hrytsai N. Formation Training Of Value Attitude To Nature In Children For Future Teachers. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS. 2018. Volume XLIII. P.364–373. (Web of Science). DOI: 10.15405/epsbs.2018.07.48

REFERENCES

1. Kiyenko-Romaniuk, L.V. (2016). Development of critical thinking in students: theory and practice. *Native school*. No. 7, 13–15.
2. Lyakisheva, A., Vityuk, V., & Kashubyak, I. (2019). Retrospective review of the concept of “Critical thinking” [Electronic resource]. *Pedagogical ideas, realities and perspectives*. Collection of scientific works. Mode of access to the resource: http://pi.ioid.gov.ua/images/pdf/2019_1/4.pdf. 66
3. Technologies for the development of students’ critical thinking. Crawford, A., Saul, W., & Matthews, S., et al.; of science ed. O.I.Pometun (2006). K.: Pleiady, 220.
4. Pugach, N. D. Methods and techniques of interactive learning and development of critical thinking of the individual in biology lessons. URL: <http://kochubeevska-gromada.com.ua/data/documents/DOSVID-PUGACH N.D.pdf>
5. Hrytsai, N.(2018). Formation Training Of Value Attitude To Nature In Children For Future Teachers. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS, Volume XLIII, 364–373. (Web of Science). DOI: 10.15405/epsbs.2018.07.48.

V. Y. MELNYK

*Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Natural Sciences and Teaching Methods,
Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine
E-mail: vugmel@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7301-8266>*

CRITICAL THINKING DEVELOPMENT IN THE 10TH GRADE STUDENTS DURING THE STUDY OF THE THEME «BIODIVERSITY»

The article deals with the study of the critical thinking development in the tenth grade students and methods of its implementation in biology lessons during the study of the theme «Biodiversity». A pedagogical experiment was conducted and characterized on the basis of Klevan Lyceum №1. It was proven that the application of various elements of critical thinking technology in biology lessons contributes to the effective development of students’ critical thinking, forms the ability to analyze and objectively evaluate, distinguish facts from opinions, solve problems, be able to find contradictions and find mistakes. A learning strategy with an implementation of a three-phase model «challenge – understanding – reflection» was used for studying the effectiveness of the methodology for the critical thinking development during the study of the theme «Biodiversity». The main stages of the model are characterized and examples of practical application of critical thinking development techniques in biology lessons in the 10th grade are given, the effectiveness

of the implementation of the methodology is analyzed. It was found that the average values of the main criteria of critical thinking after the experiment increased from 43.0% (input control) to 65.9%. The levels of indicators formation of students' critical thinking significantly improved according to all evaluation criteria. Thus, in the experimental class, the high level of indicators of critical thinking formation according to value-need and regulatory-evaluative criteria is 20.8% higher than in the control class. The use of methods and techniques of technology for the critical thinking development, which were used in the study, showed their effectiveness during the knowledge assimilation by students, the formation of key competencies and the development of personal qualities. Thus, they are recommended for implementation in the educational process.

Key words: critical thinking, students, biology lessons, biodiversity.

УДК 373.3.091.33:811.161.2(045)

DOI

С. М. ЯЦИНА

кандидат педагогічних наук,

старша викладачка кафедри початкової освіти,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Електронна пошта: svt.yatsina@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6319-3829>

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Статтю присвячено з'ясуванню особливостей методики використання інтерактивних методів і прийомів навчання на уроках літературного читання в початковій школі. У ній уточнюється поняття «інтерактив», «інтерактивна технологія», «інтерактивні методи навчання», розкривається сутність сучасних поглядів на ігрове навчання молодших школярів відповідно до вимог, окреслених у Концепції нової української школи та Державного стандарту початкової загальної освіти. Акцентовано увагу на історії розвитку інтерактивного навчання у психологічній, педагогічній та методичній літературі. Вказано на роль наукових здобутків у розробці важливої проблеми інтерактивного навчання вчених І. Дичківської, Г. Коберника, О. Кондратюка, О. Комар, О. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, А. Панченкова, О. Пехоти, А. Нісімчук, О. Савченко, Г. Селевка, та інші.

Висвітлено різні погляди на методику використання інтерактивної технології в сучасному освітньому процесі як початкової, середньої освіти та вищої школи.

У публікації описано характерні ознаки інтерактивної технології навчання, залучення методів, прийомів та засобів для її реалізації на заняттях у початковій школі загалом та на уроках літературного читання зокрема.

Особлива увага звертається на ігрову діяльність молодших школярів, яка є важливим підґрунтям інтерактивного навчання дітей молодшого шкільного віку. Метод гри активно використовується на всіх уроках у системі початкової освіти, оскільки учні, граючись, пізнають світ, розкривають свої здібності, вчаться критично мислити, ділитись своїм досвідом та запозичувати досвід інших дітей у постійній взаємодії.

У статті зроблено спробу описати гру як різновид інтерактивного методу на уроках літературного читання, продемонструвати різні варіанти його застосування, як наприклад, у роботі в парах, малих групах, кубик тощо.

Інтерактивні ігри в межах зазначеної технології спонукають дітей молодшого шкільного віку до взаємодії як з учителем, так із окремими учнями класу в різних навчальних ситуаціях, у невимушеній обстановці, а також у роботі з підручником, різноманітними дидактичними матеріалами, інноваційними засобами навчання, як наприклад, планшетом, комп'ютером, інтерактивною дошкою.

Ключові слова: інтерактивна технологія, діти молодшого шкільного віку, ігрова діяльність, урок літературного читання, Нова українська школа.

Вступ. Сучасні виклики суспільства щодо ефективної організації освітнього процесу у початковій школі вимагають нових підходів для перетворення з трансформаційної системи освіти на демократичну, спрямовану на особистісний розвиток кожної дитини. Тому перед освітою постали нові завдання від систематизації та приведення у відповідність світовим технічним, інформаційним, науковим досягненням змісту, методів та форм навчання у сучасному освітньому просторі.

У зв'язку з особистісно орієнтованим підходом до навчання, об'єктом педагогічних досліджень стають оновлені форми, методи та технології навчання. Ураховуючи те, що джерелом

інформації та отримання знань можуть бути вчитель, мережа Інтернет, медіапростір тощо, учням потрібно навчатися не тільки сприймати отриману інформацію, а й уміти опрацювати, осмислювати її, використовувати, застосовувати в конкретних життєвих умовах, адаптувати отримані знання у нестандартних ситуаціях.

Розв'язання якісно нових завдань, які стоять перед молодим поколінням, спонукає майбутнього вчителя до опанування сучасними технологічними здобутками. Тож на зміну традиційним методам і засобам навчання приходять такі компоненти освітнього процесу, які вносять певну специфіку в роботу педагога, зокрема

вчителя початкових класів. Такі якісні зміни дають змогу говорити про особливості педагогічної технології, що за допомогою сукупності системних методів і засобів, освітніх процесів, з урахуванням технічних і людських ресурсів, оптимізують поставлені цілі навчання і виховання.

Нині є запит на впровадження інтерактивних технологій навчання, коли відбувається взаємодія всіх учасників освітнього процесу. Актуальним і цікавим є навчання, під час якого учень і вчитель співпрацюють і є рівноправними суб'єктами.

Будь-яку інноваційну технологію слід розглядати в цілісній єдності низки компонентів і взаємозв'язків.

Використання інтерактивної технології навчання широко пропагують О. Пометун, О. Пироженко, Н. Побірченко, Г. Коберник, О. Кондратюк, А. Панченков, О. Падалка, О. Пехота, А. Нісімчук, О. Савченко, Г. Селевко, О. Шпак, І. Шевчук та інші.

Застосування методів інтерактивного навчання у професійній діяльності вчителя розглядали Н. Андрущенко, Н. Бондаренко, В. Гузеєв, В. Мельник, Т. Коваль, Т. Сердюк та інші.

Протягом останніх двох десятиліть проводиться наукова розробка проблеми інтерактивних методів технології навчання багатьма науковцями. Так, наприклад, питанню теоретичної підготовки учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології присвячена праця О. Комар [Комар]; різні аспекти поєднання дидактичних ігор на уроках у початковій школі з методами інтерактивного навчання представлено у праці Ю. Мальованого [Дидактична гра]; використання інтерактивних прийомів у контексті інноваційних технологій розглядає І. Дичківська [Дичківська]; з'язок інтерактивного навчання із соціальною психологією подає Л. Столяренко [Столяренко]. Чимало методичних практичних рекомендацій щодо використання інтерактивної технології з'явилося у зв'язку із запровадженням Концепції Нової української школи. Так, роль, місце та практичне використання інтерактивної технології містить робота А. Демчук [Демчук].

Однак проблема використання можливостей інтерактивної технології на уроках літературного читання в початковій школі не знайшла

свого повного відображення в науковій літературі. Це й зумовило написання цієї статті, метою якої є з'ясування особливостей методики застосування окремих методів навчання в межах інтерактивної технології в поєднанні з рольовою діяльністю учнів на заняттях літературного читання.

Виклад основного матеріалу. «Інтерактив» – слово англійського походження, «interact», де «inter» – означає взаємний, а «akt» – діяти. Тому інтерактивний – це взаємодія, здатність до діалогу. Основним принципом інтерактиву є багатостороння комунікація, де всі учасники освітнього процесу є рівноправними, рівнозначними суб'єктами.

Як узаємодію людей в ході спілкування, планування спільної діяльності, організація спільної діяльності, психологічний вплив один на одного визначають психологи поняття «інтерактив» [Столяренко].

Інтерактивність в освітньому процесі пояснюється як здатність до взаємодії, перебування у режимі бесіди, дії, діалогу. Тобто інтерактивним може бути такий метод, у якому той, хто навчається, є учасником і не тільки виступає слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, говорить, моделює, управляє, пише тощо [Інтерактивні методи].

Організація інтерактивного навчання в початковій школі передбачає використання ігрової діяльності (рольових ігор), уміння розв'язувати проблемні завдання, здійснювати пошук виходу із складних ситуацій, уміння міркувати.

Як відомо з наукової літератури, інтерактивне навчання – це така форма організації освітньої діяльності учнів, за якої кожен учасник перебуває в комфортних умовах, активній узаємодії (колективній, груповій) з усіма суб'єктами навчання, де учні і вчитель є рівноправними, рівнозначними.

Цілі і завдання інтерактивного навчання:

- розширення пізнавальних можливостей учнів у здобуванні, аналізі, застосуванні інформації, отриманої з різних джерел;
- можливість перенесення отриманих умінь, навичок та способів діяльності на різні предмети та позашкільне життя учнів;
- формування глибокої внутрішньої мотивації [Впровадження].

Варто відзначити позицію О. Комар щодо визначення поняття «педагогічна технологія інтерактивного навчання», науковець зазначає, що це така організація освітнього процесу, за якої кожен учень бере участь у колективному взаємодоповнювальному, заснованому на взаємодії та спілкуванні всіх його учасників в процесі навчального пізнання. Реалізація такої участі може бути різною: за отримане завдання кожен учень повинен публічно прозвітуватись, бо від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання [Комар].

Автор визначає провідні компоненти системи інтерактивної технології навчання:

- чітко сплановані цілі – зрозумілий якісний та кількісний очікуваний результат процесу у вигляді навчальних досягнень учнів, а саме передбачуваного рівня засвоєння виучуваного матеріалу;

- спеціально відібраний та структурований зміст навчання;

- інтерактивні форми, методи і прийоми, за допомогою яких організоване навчання і стимулюється активна діяльність учнів;

- адекватні цілям, формам і методам засоби навчання;

- розумові і навчальні дії та процедури, завдяки яким учні можуть досягти запланованих результатів, представлені у вигляді системи пізнавальних завдань;

- організаційні та психолого-педагогічні умови уможливають ефективно спланувати та реалізувати інтерактивне навчання [Комар].

Нині процес навчання потребує напруженої розумової діяльності як з боку учнів, так і вчителів, тому слід обґрунтувати необхідність використання активних методів навчання.

Вивчення предмета літературного читання в початковій школі відіграє велику роль у формуванні гармонійної всебічно розвиненої особистості засобами художнього слова. Література, як засіб мистецтва, допомагає опанувати першооснови читацької культури, емоційно-оцінного ставлення до змісту прочитаного, сприяє розвитку критичного мислення.

Інтерактивні методи навчання слугують створенню комфортних умов для навчання, сприятливій атмосфері, в яку потрапляють учасники освітнього процесу, де відбувається постійна взаємодія, а також реалізується роз-

виток комунікативних умінь і навичок учнів, їх пізнавальної діяльності.

Інтерактивна технологія у початковій школі базується на *ігровій діяльності молодших школярів*, яка має на меті сформувати в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Застосування на уроках літературного читання дидактичних ігор у початковій школі відповідає природнім потребам дитини, адже гра є найефективнішим методом навчання. У процесі гри молодші школярі вчаться спостерігати, порівнювати, класифікувати явища, предмети за певними ознаками, аналізувати та робити власні узагальнення.

Відповідно до вимог Концепції Нової української школи, учитель початкової школи на уроках літературного читання повинен орієнтуватися на основні аспекти:

- виховання в учнів позитивного ставлення до уроку літературного читання, дитячої книжки, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;

- розвиток мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів;

- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;

- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячими книжками;

- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);

- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови [Типова].

У Державному стандарті початкової загальної освіти, Типових освітніх програмах Нової української школи формування навички читання у молодшого школяра належить до базових. Протягом навчання в початковій школі учні постійно оволодівають технічною і смисловою сторонами читання.

Однак в 1 класі не всі учні добре читають. Тож для їх підготовки до читання, розвитку

мовлення, артикуляційного апарату, застосовують гру або елементи гри в методичній системі «Щоденні 5» (Daily 5) [Вповадження : 88], яка ґрунтується на використанні інтерактивних прийомів.

Для розвитку творчої особистості учнів відповідно до Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової загальної освіти, програм та підручників слід упроваджувати такі методи і прийоми, які сприятимуть активізації пізнавальної й емоційно-чуттєвої сфери учнів, залученню їх до діалогічної взаємодії з вчителем, самовираження у творчій діяльності.

Стратегія успішного виконання методики «Щоденні 5» – це перехід між навчальними компонентами. Урок літературного читання поділяється на два блоки : ознайомлення з новим навчальним матеріалом та його узагальнення і закріплення. Ротативні моделі краще виконувати після фізкультхвилинки, яка стимулює краще функціонування мозку.

Як зазначають автори колективної праці за ред. Ю. Мальованого, важливою стратегією для виконання моделей є створення у класі «Я-схем» із прикладами правильної поведінки. учитель буде постійно звертати увагу учнів під час виконання завдань як самостійно, так і в парах. «Я – схеми» зберігаються впродовж року на постійній поверхні. Не всі учні мають витривалість для виконання завдань моделі «Щоденні 5». Тому одним із прийомів підтримки уваги є використання піскових годинників, конструктора ЛЕГО, альтернативних матеріалів для читання, Книги рекордів класу [Дидактична : 100].

Правильно організована діяльність з такими моделями сприяє вихованню самостійної особистості, коли кожний учень відповідає за свої дії та результат. Додаткове ж використання вчителем на уроках літературного читання інтерактивної технології навчання, сприятиме покращенню навичок читання, розвитку динамічної та усвідомленої діяльності, зацікавленості учнем у вивченні предмета.

Доцільним буде застосування інтерактивних ігор на активізацію читацької діяльності в учнів на уроках літературного читання, що дасть змогу удосконалити уже набуті читацькі навички, а також розвитку наочно-образного мислення.

Гра «Ми віримо і не віримо». Під час читання тексту вчитель навмисне робить помилки у словах. З цією метою вчитель об'єднує дітей класу у дві групи, перша з яких здійснює пошук слів, що навмисне не правильно вживав педагог, їх замінює на правильні і вголос читає. Інша група дітей слідкує за цим процесом і замінює почуті слова на можливі синоніми, повторно читає текст із запропонованим варіантом нових слів-синонімів.

Цікавою для дітей молодшого шкільного віку буде інтерактивна гра **«Перерваний ланцюжок»**. Колектив класу об'єднується у три команди, наприклад, команда «Читачів», «Рецензентів» і «Лінгвістів». Учитель добирає такий текст, який насичений словами, що мало відомі учням і можуть мати різне наголошення складів. Учасники першої команди за ланцюжком читають речення до тих пір, коли не зроблять помилку в наголошенні слова. Учасники другої команди повинні піднести руку і виправити допущену мовленнєву помилку в наголошенні слова, а учасники третьої команди виписують окремо це слово і за орфографічним словником перевіряють, чи правильно відбулося наголошення конкретного слова учнями двох команд, після завершення гри, вони коментують за орфографічним словником, який склад слід правильно наголошувати і чи є у цих словах подвійний наголос.

Гра «Склади текст». Учні на уроках літературного читання можна пропонувати гру «Склади текст», яка ґрунтується на поданих непоширених реченнях, пов'язаних між собою однією темою висловлювання. Учнім необхідно ці речення поширити додаванням нових слів, що становлять собою різні другорядні члени речення: додатки, означення, обставини. Текст розміщується на друкованій картці, куди діти вписують нові слова. Робота проводиться в парах. Це може бути одне речення для всіх пар або це різні речення, проте з однієї теми. Другий варіант, на нашу думку, є ефективнішим, оскільки після виконання такого завдання, пари учнів по чергово зачитують поширене речення і таким чином звучить варіант створеного повного тексту.

Наприклад, на картках кожній парі учнів пропонуються такі речення: Завітала осінь..., Своїм чарівним пензлем вона..., Вкрила сади,

парки ..., Покликала у вирій ..., Додала осінніх турбот..., Щедро подарувала людям ... тощо. Крім цього, учитель може забрати картку з новоствореним текстом, вибрати ученицю з колективу учнів, запропонувати їй роль осені, надівши на неї віночок із жовтого листя, і попросити виразно прочитати цей текст.

В таких видах ігрової діяльності беруть участь всі учні, отже йде розвиток у них усного та писемного мовлення, пам'яті, дрібної моторики, зорових та слухових аналізаторів. Як показує наше спостереження, використання

даних методик робить урок цікавим для учнів та ефективним.

Висновки. Отже, використання інтерактивної технології на уроках літературного читання в початковій школі сприяє активізації читацької діяльності дітей, розвитку їхнього творчого мислення та комунікативних умінь і навичок, підтримки інтересу до вивчення предмета. Подальшої розробки потребує питання використання інтерактивної технології на уроках літературного читання із залученням інформаційно-комунікативних технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демчук А. Використання інтерактивних форм і методів навчання у початковій школі. Методична розробка. Київ, 2020
2. Дидактична гра (Форми навчання у школі). Книга для вчителя / за ред. Ю. І. Мальованого. Київ : Освіта, 2018. 104 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології на уроках літературного читання : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с .
4. Інтерактивні методи навчання у початковій школі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://prolisok.it-we.net>
5. Впровадження інтерактивних технологій навчання в початковій школі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua>
6. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Умань, 2011. 512 с.
7. Столяренко Л. Д. Соціальна психологія, 2014. https://stud.com.ua//spilkuvannya_interaktsiya
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/program/index.htm>. С. 10.

REFERENCES

1. Demchuk A. (2020). *Vykorystannia interaktyvnykh form i metodiv navchannia u pochatkovii shkoli. Metodychna rozrobka* [Use of interactive forms and methods of study in primary school. Methodical development]. URL: http://sch58.ucoz.net/vikoristannja_interaktyvnykh_form_i_metodiv_navcha.pdf (in Ukrainian).
2. Malovanoho Y. I. (2018) *Dydaktychna hra (Formy navchannia u shkoli). Knyha dlia vchytelia* [Didactic game (forms of study at school). Book for Teacher]. Kyiv : Osvita (in Ukrainian).
3. Dychkivska I. M. (2012). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii na urokakh literaturnoho chytannia*. [Innovative pedagogical technologies on lessons of literary reading]. Kyiv : Akademvydav (in Ukrainian).
4. *Interaktyvni metody navchannia u pochatkovii shkoli* [Interactive methods of study in primary school]. URL: <http://prolisok.it-we.net> (in Ukrainian).
5. *Vprovadzhenntia interaktyvnykh tekhnolohii navchannia v pochatkovii shkoli* [Introduction of interactive learning technologies in primary school]. URL: <https://naurok.com.ua> (in Ukrainian).
6. Komar O. A. (2011). *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do zastosuvannia interaktyvnoi tekhnolohii* [Theoretical and methodical principles of preparation of future teachers of primary school for application of interactive technology] (PhD Thesis). Uman : Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University (in Ukrainian).
7. Stoliarenko L. D. (2014). *Sotsialna psykholohiia* [Social psychology]. Kamyanets-Podilsky : Centre of Educational Literature (in Ukrainian).
8. *Typova osvittnia prohrama rozroblena pid kerivnytstvom Savchenko O. Y.* [The typical educational program O. Y.Savchenko]. URL: <http://osvita.ua/school/program/index.htm> (in Ukrainian)

S. M. YATSYNA

*PhD, Senior Lecturer at the Department of Primary Education,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
E-mail: svt.yatsyna@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6319-3829>*

FEATURES OF THE METHODS OF USING INTERACTIVE TEACHING TECHNOLOGY IN LITERARY READING LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

The article focuses on studying the peculiarities of using interactive methods and teaching techniques in the lessons of literary reading in primary school. It clarifies the concepts of “interactive”, “interactive technology”, “interactive teaching methods”, reveals the essence of modern views on game education of younger schoolchildren in accordance with the requirements outlined in the Concept of the New Ukrainian School and the State Standard of Primary General Education. Attention is focused on the history of the development of interactive learning in psychological, pedagogical, and methodical literature. The article points out the role of scientific achievements in the development of an important problem of interactive learning of scientists I. Dychkivska, H. Kobernyk, O. Kondratiuk, O. Komar, O. Pyrozhenko, N. Pobirchenko, O. Pometun, A. Panchenkov, O. Pehota, A. Nisimchuk, O. Savchenko, H. Selevko, and others. Different views on the method of using interactive technology in the modern educational process of primary, secondary, and higher education are highlighted. The article describes the characteristic features of interactive learning technology, the use of methods, techniques, and tools for its implementation in primary school classes, in general, and literary reading classes, in particular.

Special attention is paid to the game activity of younger schoolchildren, which is an important basis for interactive learning of children of younger school age. The game method is actively used in all lessons in the primary education system, as while playing, pupils learn about the world, reveal their abilities, learn to think critically, share their experiences, and borrow the experience of other children in constant interaction. The article attempts to describe the game as a kind of interactive method in the lessons of literary reading, to demonstrate various options for its application, such as working in pairs, small groups, etc.

Interactive games within the framework of the specified technology encourage children of primary school age to interact both with the teacher and with individual pupils of the class in various educational situations, in a relaxed environment, as well as in working with a textbook, various didactic materials, innovative teaching aids, such as a tablet, computer, interactive whiteboard.

Key words: interactive technology, children of primary school age, game activity, literary reading lesson, New Ukrainian School.

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Z. V. Davydova

DIDACTIC PRINCIPLES OF INFORMATION COMPETENCE FORMATION
IN INTERNATIONAL STUDENTS OF MEDICAL SPECIALTIES..... 3

Н. М. Дуб'юк

АКМЕСПРЯМОВАНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ..... 11

С. С. Костюк, Г. М. Шалацька

САМОСТІЙНА РОБОТА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
НА ПЛАТФОРМІ MOODLE..... 17

Н. Ф. Найт

БЛОКОВИЙ КОНСТРУКТ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ..... 23

С. П. Ябковська, І. В. Мазурок

ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ»
У КОНТЕСТІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНО-ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА..... 29

ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ

А. О. Бубін, Є. А. Дурманенко

КВАЗІПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ
В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА..... 34

Н. Г. Денисенко, Н. В. Борбич, С. С. Марчук, І. В. Чемерис

РОЛЬ ВИБІРКОВИХ ОСВІТНИХ КОМПОНЕНТІВ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ..... 42

В. Ю. Джим

АНАЛІЗ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ
З ПАУЕРЛІФТИНГУ УЧНІВ СТАРШОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ..... 51

Т. С. Зорочкіна, К. М. Гнезділова

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 59

Н. М. Ткачук, Ю. М. Барський

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ,
ЕКОНОМІКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НУШ..... 64

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

А. А. Вознюк

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОБЛЕМИ..... 72

М. О. Волошенко, О. В. Азаркіна

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА ПРИ РОБОТІ З МОЛОДДЮ..... 79

ЯКІСТЬ ОСВІТИ

Л. В. Лимар

КОНТРОЛЬ ТА КОРЕКЦІЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМУВАННІ
АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ГАЛУЗІ «ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я»..... 85

Р. Г. Найда

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ..... 93

О. М. Семенов, М. П. Вовк, О. Л. Фаст

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО В ГАЛУЗІ ОСВІТИ:
АКАДЕМІЧНИЙ ДИСКУРС..... 100

Н. М. Сиротюк, Г. М. Голя

КОМФОРТНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ:
ДИЗАЙН ОФОРМЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ОСЕРЕДКУ112

МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

В. Й. Мельник

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ 10 КЛАСУ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «БІОРІЗНОМАНІТТЯ».....119

С. М. Яцина

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 127

CONTENTS

THEORETICAL-METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF HIGHER AND GENERAL SECONDARY EDUCATION

Z. V. Davydova

DIDACTIC PRINCIPLES OF INFORMATION COMPETENCE FORMATION
IN INTERNATIONAL STUDENTS OF MEDICAL SPECIALTIES.....3

N. M. Dubyuk

ACME-DIRECTED STRATEGIES FOR THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL SKILL
OF A MUSIC TEACHER IN A SECONDARY SCHOOL.....11

S. S. Kostiuk, H. M. Shalatska

FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES INDEPENDENT WORK
ON THE PLATFORM MOODLE.....17

N. F. Knight

BLOCK CONSTRUCT OF THE MODEL OF FORMATION THE READINESS
OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS
FOR FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION.....23

S. P. Yabkovska, I. V. Mazurok

EDUCATION OF SPECIALIZED PROFESSIONAL COMPETENCES IN THE STUDENTS
OF THE SPECIALTY «MUSICAL ART» FROM THE DISCIPLINE
«BASIC MUSICAL INSTRUMENT».....29

THEORY OF EDUCATION AND TRAINING

A. O. Bubin, E. A. Durmanenko

QUASI-PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE FORMATION
OF PEDAGOGICAL PARTNERSHIP COMPETENCE IN FUTURE EDUCATORS.....34

N. H. Denysenko, N. V. Borbych, S. S. Marchuk, I. V. Chemerys

THE ROLE OF SELECTIVE EDUCATIONAL COMPONENTS IN THE FORMATION
OF SOFT SKILLS OF FUTURE NEW UKRAINIAN SCHOOL TEACHERS42

V. Yu. Dzhym

ANALYSIS OF THE DEVELOPED METHODOLOGY OF POWERLIFTING TRAINING CLASSES
FOR SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS.....51

T. S. Zorochkina, K. M. Hnezdilova

FORMATION OF METHODOLOGICAL AND MATHEMATICAL COMPETENCE
OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS.....59

N. M. Tkachuk, Yu. M. Barskyi

PRACTICAL ASPECTS OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF GEOGRAPHY
AND ECONOMICS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES IN NEW UKRAINIAN SCHOOL.....64

THEORY AND METHODS OF EDUCATION

A. A. Vozniuk

SOCIAL AND CIVIC COMPETENCE IN THE PARADIGM OF MODERN PRESCHOOL EDUCATION:
RELEVANCE AND CONTENT OF THE PROBLEM.....72

M. O. Voloshenko, O. V. Azarkina

FORMATION OF RESPONSIBLE PARENTHOOD WHEN WORKING WITH YOUTH.....79

QUALITY OF EDUCATION

L. V. Lymar

CONTROL AND CORRECTION OF DISTANCE TRAINING ENGLISH COMMUNICATIVE
COMPETENCE BY FUTURE MEDICAL DOCTORS OF PHILOSOPHY.....85

R. H. Naida

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE
OF FUTURE EDUCATORS IN CONDITIONS OF PEDAGOGICAL COLLEGES.....93

O. M. Semenog, M. P. Vovk, O. L. Fast

UKRAINIAN-POLISH PARTNERSHIP IN THE FIELD OF EDUCATION:
ACADEMIC DISCOURSE.....100

N. M. Syrotyuk, M. Golya

COMFORTABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS:
DESIGN AND FEATURES OF PATRIOTIC ENVIRONMENT FORMATION.....112

METHODS OF SCHOOL TEACHING

V. Y. Melnyk

CRITICAL THINKING DEVELOPMENT IN THE 10TH GRADE STUDENTS DURING
THE STUDY OF THE THEME «BIODIVERSITY».....119

S. M. Yatsyna

FEATURES OF THE METHODS OF USING INTERACTIVE TEACHING TECHNOLOGY
IN LITERARY READING LESSONS IN PRIMARY SCHOOL.....127

НОТАТКИ

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Випуск 3

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Алла Олександрівна Марєєва

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 16,04. Замов. № 1222/531. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.